

קובץ גליונות

פרשת תרומה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דיעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לעילוי נשמת
הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל
נלב"ע כ"א שבט תשע"ב
תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לע"נ הרבנית הצדקנית
מרת מלכה בתיה בת הגה"צ
אברהם עמרם הלוי כהן ע"ה
נלב"ע ד' אדר תשע"ו
תנצב"ה

נדבת
הרב שליט"א
החפץ בעילום שמו

לע"נ
רבקה בת אליעזר
ע"ה
נלב"ע ה' אדר
תנצב"ה

לע"נ הטחורה של אביהם וליבם של ישראל רבינו מרן הגאון רבי יעקב בהגרצ"י אדלשטיין זצוק"ל זיע"א

נודב ע"י ידידנו הר"ר דב ויסקי שליט"א
לרגל הולדת בתו שתחי' בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים
ולעילוי נשמת זקנו מרן הגאון הגדול
רבי יעקב ב"ר עבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900
ניתן לתרום במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש לחשוף על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

נדרים	מטות מסעי	כ"ח תמוז
	דברים	ו' אב
נדרים	ואתחנן	י"ג אב
נדרים	עקב	כ' אב
	ראה	כ"ז אב
	שופטים	ד' אלול
	כי תצא	י"א אלול
	כי תבא	י"ח אלול
	נעבים וילך	כ"ה אלול

	אחרי מות קדושים	י' אייר
	אמור	י"ז אייר
	בהר בחוקותי	כ"ד אייר
נדרים	במדבר - שבועות - נשא	ב' סיון
נדרים	בהעלותך	ט"ז סיון
נדרים	שלח	כ"ג סיון
	קרח	ל' סיון
נדרים	חוקת	ז' תמוז
	בלק	י"ד תמוז
	פנחס	כ"א תמוז

נדרים	משפטים	כ"ט שבט
נדרים	תרומה	ו' אדר
	תצוה	י"ג אדר
	כי תשא	כ' אדר
	ויקהל פקודי	כ"ז אדר
נדרים	ויקרא	ה' ניסן
נדרים	צו - פסח	י"ב ניסן
נדרים	שמיני	כ"ו ניסן
	תזריע מצורע	ג' אייר

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 194 | שנה ד' | פרשת תרומה | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

למלאות חורים בקרשים

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים. (תרומה כו, טו) איתא בגמ' בשבת קב, ב' דכוותה גבי משכן - שכן קרש שנפלה בו דרנא - מטיף לתוכה אבר וסותמו.

והעיר רבנו שליט"א: צע"ק למה צריך לסתום הנקב ואיזה פסול יש אם ישאר הנקב? ועיין במקור ברוך ח"א סי' כט'.

עוד יל"ע למה לא עובר בל תוסיף במה שמטיל אבר שהוא מין נוסף שלא נאמר? ואולי כיון שמכניס בתוך העץ ואינו בפני עצמו אין בזה משום בל תוסיף.

עוד העירו למה בזה לא שייך הסברה של אין עניות במקום עשירות ואין להטיף לתוכו אבר? ובכלל קשה איך יתכן שנפל בו דרנא ונעשה נקב הרי גם היה מצופה זהב כדכתיב בקרא שמות כ"ו כ"ט וכי דרנא אוכל בזהב? ולפמש"כ באילת השחר פרשת תרומה [כ"ו כ"ט] דציפו זהב רק בצדדים המגולים ולא במקום שנגעו הקרשים זה

בזה, אתי שפיר. והנה השפת אמת שבת שם הקשה דלכא' קרש שאכלה בו תולעת צריך ליפסל כמו שאמרו בעצי המערכה מדות פ"ב מ"ה?

ונראה ליישב קושייתו דאם מתחלה היה עץ עם תולעת ודאי לא לקחוהו, וכאן מיירי שאח"כ נפל בו נקב ע"י תולעת. (אילת השחר שבת שם).

ציפוי הקרשים

"ואת הקרשים תצפה זהב" (תרומה כו, כט) לא מפורש כמה עובי הציפוי (רמב"ן להלן לח, כא כתב שלא יודע ציפוי כל כלי כמה זהב יש בו). אפילו אם היה ציפוי מועט, מ"מ בחישוב הכולל כל צדדי הקרשים, היו צריכים להוסיף כמה ס"מ באורך ורוחב המשכן. ולא נזכר מזה בשום מקום. ולא נזכר שגרדו מעובי הקרשים בשביל הציפוי (והעירו, שלא ציפו בין קרש לקרש אלא בצד החיצוני).

מחיצת הפרוכת

תוס' זבחים נה, ב' תימה לי אחורי הכפרת היאך יכול לשחוט את אינו יכול לראות שם פתח אהל מועד דרך חלון דלפר בר דהא איכא שני פרוכות בין היכל ובין קדשי הקדשים ובפרוכת לא היה שום פתח אלא אחת פרוסה מן הדרום ואחת מן הצפון. והביא רבנו דבקרן אורה כתב דפרוכת הוי כמו וילון דאינו מפסיק, אמנם ע"י בחידושי מרן ר"ז זצ"ל על יומא שכתב דפרוכת של קודש הקדשים דין מחיצה עליה ולא נעשית רק לצניעות ושפיר מפסקי.

ולכא' יותר מזה י"ל דהנה בבית שני עשו ב' פרוכות משום ספק היכן מקום הפרוכת ונמצא דפרוכת אחת היא מיותרת ממ"נ,

וא"כ פרוכת הזו הרי לא נעשית לצניעותא ושפיר מפסקת בין ההיכל לאחורי קודש הקדשים שלא יוכלו לשחוט שם.

ועי' אילת השחר ב"ב דף ג' ע"ב שהעיר רבנו האיך היה מותר להוסיף פרוכת שניה הא בעינן הכל בכתב, אלא דראה בתוס' יומא דף נ"א ע"ב מבואר דשניהם דין מחיצה אחת להם. (אילת השחר זבחים שם)

עלינו לחיות בהרגשה שאנו מלאי חסד שאחרים גומלים עמנו

"ויקחו לי תרומה" (תרומה כה ב) הביטוי ויקחו לי אומר דרשני, וכי הקב"ה זקוק לתרומה והרי לה' הארץ ומלואה? ואכן לדברי שפתי חכמים שאלה זו הביאה את רש"י לפרש שכוונת לי היינו לשמי.

אולם עדיין יש להבין, אומר מרן רבנו שליט"א בספרו ימלא פי תהלתך [עמ' קיג] מדוע איפוא לא נאמר כאן בפירוש לשמי?

ויש לומר שבאו כאן ללמדנו יסוד גדול וחשוב. כל המצוות שאדם מקיים, וכן כל מה שהוא עושה נעשה בכוחו של הקב"ה, כי הוא הנותן לו כח ומסייע לו בפועל בעשיית כל דבר, וכל זה חסד הבורא שמצד אחד נותן לו את הכח לעשות את מעשי המצוות, ועם זאת מחשיב את המעשים האלה כאילו נעשו על ידי האדם למען הבורא, וכמו שאמר

דוד המלך ע"ה דברי הימים (א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך, לכן נאמר כאן "לי" ללמדנו שבשמים נחשב כאילו האדם נתן לה' אף על פי שלאמיתו של דבר הכל שלו, ומידו נתנו לו.

הנהגה נאצלת זו של הקב"ה חייבת לשמש לנו דוגמא להנהגתנו עם הבריות, שכן נצטוונו להידבק בדרכיו וכיון שלמדנו כאן על מידה ממדותיו יתברך עלינו להשתדל ככל האפשר ללכת בדרכו.

בעבר היה מצוי מאד שתלמידי חכמים שהיו מוטרדים בכל מיני ענינים היו נענים ברצון ונותנים את כל כוחם למען הכלל והפרט, ועם כל זה היו נותנים לציבור את ההרגשה כאילו מקבלי הטובות מהם הם המיטיבים עמהם, כאמור זוהי דבקות בקב"ה והליכה בדרכיו.

עלינו ללמוד מהם ללכת בדרך זו ולחיות תמיד בתחושה שאנו מלאי טובה הנעשית עמנו על ידי אחרים ולא לחשוב כל העת שכולם חייבים לנו (ילקוט יוסף לקח)

ושכנתי בתוך כל אחד ואחד

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". באחד השנים במוצאי שבת קודש פרשת משפטים שח רבנו לתלמידו: "הנה כעת נגמרו ימי השובב"ם, תיקנו את הצריך תיקון, והלבבות מתוקנים ועכשיו אפשר לזכות לושכנתי בתוכם וכדברי חז"ל שהביא האלשיך "בתוכו של כל אחד ואחד".

משיחה לכפורת

"ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה" (תרומה כה, יז) שח רבנו: חתני הגאון ר' זאב ברלין שליט"א שאל אמאי לכפורת לא עשו משיחה רק לארון. ואילו בכיור וכו' עשו לשניהם משיחה, (עי' בקובץ נר לאחד פר' תרומה מש"כ הגר"י שליט"א)

ונראה דהכיור אף ללא הכנו נחשב לכיור, משא"כ הארון ללא הכפורת לא הוי ארון וכן הכפורת ללא הארון אינו כלום לכך די במשיחה של הארון בלבד. (צדיק כתמר יפרח)

יחד עם כל בית ישראל מערכת "כאיל תערוג" מבכה את פטירתו של מרן הגאון רבי יעקב אלדשטיין זצ"ל

זכינו שהגליון היה עולה על שולחנו מידי שבוע בשבוע, וציין הרבה פעמים את חשיבתו ומעלתו, ושאבנו ממנו עידוד רב עד למאוד.

וזכינו בליל א' חשון תשע"ז להיכנס אליו, וסיפר לנו על היכרותו הראשונה עם מרן רבנו יבדלח"ט. היה זה בעת שאשתי הרבנית ע"ה היתה לפני לידה והיתה בסכנה גדולה ואושפזה בבית חולים ליד כפר סבא. הגר"י זצ"ל שאל שם אנשים אם יש כאן אדם גדול אשר גר בסביבה, שאפשר לקבל את ברכתו ולהתייעץ עמו בדרכי הטיפול. ואמרו לו שיפנה לרבנו שליט"א אשר כיהן באותה העת כראש ישיבת כפר סבא.

הגר"י זצ"ל הגיע לישיבה בסוף סדר א', וראה את יבדלח"ט רבנו מוסר שיעורים לתלמידים כשהוא עטור בטלית ותפילין, ועסקו אז בתוס' בבא בתרא י"ג ע"א בענין פרו ורבו. אחר השיעור דיבר הגר"י עם רבנו שליט"א, ורבנו בירכו ונתנו לו עצה. מיני אז היה הגר"י מגיע הרבה פעמים ביחידות לכפר סבא לדבר עם רבנו ואח"כ בבני ברק.

בהזדמנות אחרת, (שמחת הווארט של בנו רבי יוסף שלמה עם נכדת רבנו תחי' בת הגר"י ברלין) הוסיף מרן הגר"י זצ"ל וסיפר, שבאותה העת שהיה טרוד במחלת אשתו, והרגיש שאינו מתעלה בלימוד כ"כ, הוא שאל את רבנו עצה לזה, והציע לו רבנו: "תפתח ישיבה ואז תצטרך למסור שיעורים מידי יום, כך יהא לך מחייב להיות שקוע בלימוד בלי הפסק". ואכן כך עשה, בזכות עצה זו הקים הגר"י את ישיבת 'השרון' שהעמיד בה תלמידים עשרות בשנים. בביסוס הישיבה סייעו מרן החזון איש והגרא"א דסלר.

כששמע רבנו שליט"א על פטירתו היה שרוי בצער גדול מאוד, שלא נראה עליו כבר כמה שנים.

ועל יתר שאר הענינים ועל קשרי מרן הגר"י עם יבדלח"ט מרן רבנו שליט"א בעניני הכלל והפרט, נצטרך למאמר גדול וארוך ועוד חזון למועד בל"נ.

ת.נ.צ.ב.ה.

"ועשו לי מקדש" ופרש"י לי לשמי. הנה משנתו של רבנו של"א בענין טהרת הלב רבה היא עד מאוד, והיא יסוד גדול במשנתו, ונביא כאן כמה ענינים לעורר הלבבות לזה.

הצלחה מופלאה

רבנו של"א אמר שהוגה הרעיון של "אבות ובנים" היתה כוונתו מאד טהורה וקדושה לשם שמים, לכן הדבר הצליח באופן מופלא ביותר בכל העולם.

ועוד סיפר על אחד שהוצרך לעשות משהו ציבורי, ומה שהיה נצרך לאישורים רבים שלוקחים זמן ממושך, הצליח בזמן קצר להגיע לכל האישורים, ואמר רבנו שכנראה אותו א' פעל לש"ש וממילא לא היו לו מפריעים.

כל דבר טהור

שח רבנו: הנה בברכות (דף י"ז ע"ב) אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמנא בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו. ופרש"י: שבחא דאורייתא תרי זמני בשתא שהיו נאספים שם ישראל באדר לשמוע הלכות הפסח מדרש דרב אשי ובאלול לשמוע הלכות החג.

ולכא"ו הוא פלא דאומר רב אשי שנכרי כשרואה שיושבים בבית מדרש ואומרים שיעורים ואינו מתגייר זה ראה שהוא מאבירי לב. והיינו שאינו כשאר בני אדם, דאם היה אדם עם שכל ישר היה צריך להתגייר, ומה רוצה רב אשי הרי הם גויים, ומה נשתנה כאן שבאים בטענה לגוי שאינו מתגייר הרי הוא גוי עובד עבודה זרה, בפרט הגויים שהיו בימי חז"ל שהיו גרועים הרבה מהנכרים שבזמנינו?

והנה בתוס' שם כתבו ושמא ניסא איתרחיש להו, וראיתי בספר העיתים שחיבר הרב רבי יהודה בר' ברזילי ששמע שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר.

ומה שדחק את תוס' לפרש שהיה נס, משום שהיה קשה להם מה רוצים מהגוי מה הוא רואה, לכן כת' תוס' שהיה נס, ועל זה הטענה שאעפ"כ לא נתגייר, והביאו שהיה עמוד של אש יורד מן השמים.

ומ"מ צריך להבין דבדרך כלל עמוד של אש אינו נראה לסתם בני אדם רק למיוחדים שבדור. דכשיש עמודא דנורא בהליות ת"ח ג"כ לא כל אחד זוכה לראותו, וכידוע שבהליות הר"מ קורדבירו זצ"ל היה עמודא דנורא, וכתבו (הקדמת הרמ"ע מפאנו לס' פלי"ח) שהאריז"ל ראה את זה. ואעפ" שהיו שם הרבה צדיקים גדולים מ"מ לא ראו. וא"כ בודאי שגוי לא רואה את זה. ומה הטענה של רב אשי?

אך הביאור הוא כך: דהנה למשל היום באוניברסיטה לומדים אלפי סטודנטים ואעפ"כ לא יתפעל מזה אף אחד מזה שיש אלפי סטודנטים. ולא יבוא ללמוד שם בגלל זה. רק אם רוצה ללמוד מדע וכדו' ילך לשם. ומה התימה שכשראו הגויים שנאספו אלפים לשמוע דרשה אצל רב אשי ולא נתגיירו, למה זה צריך להשפיע עליהם.

אבל הפשט בזה דכשאנשים עושים דבר נקי לשם שמים יש לזה השפעה, דאמנם לראות ממש לא כל אחד זוכה, דכשאדם עושה מצוה הוא נעשה מסובב באור רוחני, וכשגומר את המצוה עולה האור לגן עדן וזה נשאר בשבילו, וכשעושים כל כלל ישראל מצוה יש הרבה מאד מהאור הזה. וכן מצינו אצל יונתן בן עוזיאל שאמרו (ב"ב קל"ד א') שכל עוף הפורח עליו מיד נשרף. ופי' הריטב"א דכשהיה עוסק בתורה היו מתקבצין אצלו המלאכים לשמוע את תורתו, ולכן לא היה יכול עוף לגשת לשם כלל שהיה שם מלא במלאכים.

וכל זה הוא כשעושים "מיט אגרויסע ערלאכקייט" [בכונה גדולה וטהורה מאד] ואנו איננו זוכים למדריגה גדולה כזו. אבל חז"ל הקדושים ומהם רב אשי, אמנם לא היה כיונתן בן עוזיאל אבל היה נעשה מזה מין השראה של קדושה שהיתה משפיעה על אחרים, ואפי' גוי שלא היה יכול לראות את זה, מ"מ היה נעשה כזה רוח

קדוש שאפי' גוי היה צריך להתגייר מחמת זה, שהיה צריך לקבל מזה יראת שמים ולא שייך אחרת. ואם לא נעשה גר ע"כ הוא אבירי לב.

ולכן כאן שנבנה מקום תורה ב"ה, אם המקום תורה יהיה בנוי על יראת שמים, על ערלאכקייט, כמו שצריך, יוכל להיות מזה השפעה עצומה על הכלל ישראל - לכל הפחות, ויוכלו לזכות כלל ישראל להשגה גדולה עד מאד, כזה מקום גדול זה יכול להביא קידוש שם שמים גדול מאד, ויכול להיות מזה זיכוי הרבים עצום לכלל ישראל. וזה אנו צריכים לקוות שהקב"ה יעזור שיבנה כאן מקום תורה עם יראת שמים עם תפילה כמו שצריך להיות, ואז באמת יבנה כאן מקום בכזו מדריגה שיקרב את ליבן של ישראל לאביהם שבשמים.

טהרת הלב

שואלים האיק אפשר להגיע לטהרת הלב?

אמנם לא שייך להגיע לזה רק על ידי מיעוט "מותרות" ועלינו לדעת כי ביקוש המותרות הורס את הבית, הורס אנשים... ואפי' שרוב הציבור חי בדחקות גדולה בכל זאת עם הדחקות לא שמים לב כמה מותרות שיש, אם זה בביקוש רהיטים יקרים אף שאין צורך בהוצאה כ"כ גדולה, ואם זה בהוצאות יתירות לנישואין, [למשל מאות תמונות שעושים בחתונות וזו הוצאה עצומה, מה צורך בזה? וכי יקחו לקבר את התמונות? וכדו'] וכך בשאר דברים...

ואשה שדוחקת להוציא על דברים מיותרים, היא גורמת לבעלה להיכשל בגזל...

ואנשים לא מרגישים כ"כ כמה שהם מבזבזים, רק על השני הם רואים...

קצת לשם שמים

רבנו הדריך אחד משלוחיו בעסקי הציבור "אתה עוסק בענייני רבים: דע לך, יש להשתדל שבכל פעולה יהיה לפחות משהו לשם שמים. ודברי המשנה באבות וכל מעשיך יהיו לשם שמים בדורנו משמעותה שבכל מעשה יהיה גם לשם שמים..." (מאחורי הפרגוד עמ' 98).

מעט זוך

וכה היו דברי רבנו בכינוס לבוגרי ישיבת ארחות תורה (ניסן תשע"ה): "במדרש כתוב שאגריפס המלך רצה להקריב הרבה קרבנות, אלף קרבנות ביום אחד, אלף קרבנות! אבל ביקש דבר אחד שאף אחד לא יקדים אותו...

בלילה חלם אגריפס המלך - עני אחד הקדים אותך, לא הקדים בזמן, רק שהיה יותר רצוי. והיה לו צער, וקרא לכהן גדול, ושאל למה הקרבת למישהו אחר? הרי אמרתי לך שלא להקריב? אמר לו אדוני המלך בא אלי עני אחד ואמר תעשה לי שתי תורים, אני צד כל יום ארבע, שנים מהם אני מקריב ושנים אני אוכל, אם אתה לא לוקח אתה מקפח אותי, שלא יהי לי שום דבר, לקחתי והקרבת.

אמר לו הכהן גדול למלך, נכון שאתה עם האלף קרבנות שלך אתה יותר טוב מאיש אחר שמקריב קרבנות, אבל אדם הזה ש"כל החיים" שלו הם תורה ומצות, אי אפשר להשוות אליו שום בן אדם. כך כתוב במדרש רבה פר' ויקרא על הפסוק ונפש כי תקריב העיקר רואים בזה מה אנחנו שואפים, שלהקב"ה לא חשוב ריבוי הדברים, רק מה שיותר זוך, יותר זך! זה מתקבל. האיש הזה העני מרגיש באמת שכל החיים שלו הם תורה ומצות, א"כ שום דבר לא יכול להשוות אליו, אלף קרבנות ואפילו אלפים קרבנות לא יכול להשוות לאיש הזה שכונתו כ"כ רצויה.

זה אנחנו רוצים ללמוד שבן אדם צריך ללמוד שלא ריבוי הדברים העיקר, רק הזוך הוא העיקר, מה שיותר זך יותר רצוי, וזה אנחנו צריכים."

ונהנים ממנו עצה

אין לו בטחון שיהיה ת"ח

שח לנו בעל המעשה: פ"א בני התחצף בצורה משונה לאימו - רעיית תחי', ומאוד נבהלנו והלכתי לרבנו של"א להתיעץ מה לעשות עמו.

רבנו של"א חקר אותי כמה פרטים בענין הילד, ואז אמר לי: "אין לו בטחון שהוא יהיה תלמיד חכם, ולכן הוא נמצא במצוקה ומגיב כך, תרגיע אותו בענין זה, וזה יסתדר"

הדבר היה לפלא בעיני שלא עלה דבר כזה ברעיוני. חזרתי לביתי ואמרתי לילד שהייתי אצל הרב שטיינמן של"א ואמר לי עליו שהוא יכול לצאת ת"ח גדול. והילד מיד קפץ ושאל בפליאה, "מה, ת"ח רגיל או ת"ח גדול?" ואמרתי לו "ת"ח גדול" והילד נרגע ובאמת לא חזרה התנהגות זו יותר.

נזכר שהתפלל

המתפלל ובאמצע תפלתו מסתפק שמה כבר התפלל, לכאן היה נראה שאינו יכול להמשיך תפלתו, דכיון שצריך להתנות בנדבה. נמצא שלצד אחד הויא תפלתו מחצה חובה ומחצה נדבה, וא"א להתפלל תפלה כזו, ואח"כ יתפלל שוב ויתנה בנדבה ו"ל. (הל' תפילה להרה"ג ר' י"כ שליט"א עמ' רח)

מקום סכנה

היתה תקופה שהורה רבנו שאין ליסוע בשומרון שהוא מקום סכנה גמורה שהיו יורים אז על יהודים, ומי שמוכרח לנסוע שיאמר תפילת הדרך. (הל' תפילה להרה"ג ר' י"כ שליט"א עמ' רמא)

כשחוזר אם אומר ה' שפתי

כשחוזר לראש התפילה אינו חוזר לומר פסוק ה' שפתי תפתח, דרך גוף התפילה נתקלקל, ופסוק זה לא נתקלקל שהוא אינו ממש עצם התפילה. וכן הדין בכל דבר שדינו לחזור לתחילת התפילה שאינו חוזר לומר פסוק ה' שפתי תפתח. ע"י משנ"ב סי' קי"ד סק"א, ועי' ביה"ל סי' קי"א ס"ב ד"ה חוזרין ועי' אגרות משה או"ח ח"ה סי' כ"ד או"ח.

ברכה ראשונה בכלל תחנונים

בשו"ע סי' צ"ח מובאר דגם ברכה ראשונה הוי בכלל תחנונים, והסביר רבנו שליט"א דאע"פ שזה ברכת השבה, אבל למשל אדם שמגיע לגביר גדול ומבקש ממנו עזרה, שפותח תחילה בשבחו ואומר אתה בעל חסד וכו', וכונתו באמירת שבחים אלו לבקש ממנו תחנונים, וכך היא צורת התפילה בברכה ראשונה.

כונה בברכת אבות

בשיח יצחק מפרש בברכת אבות, דעוזר הוא בצירוף השתדלות הנעזר, ומושיע הוא בלא השתתפות כח אחר, ומגן הוא קודם בוא הצרה, עכ"ל, וזה כמה מיני הנהגות, דאין ההנהגה קבועה. והגרח"ק שליט"א אמר שהגרא"ד דרשניצר לימדם פירוש זה מפני שצריך לידע פירוש התיבות. והסתפק רבנו האם חשש דגם במילים נרדפות מעכב להבין את ההבדל בין כל תיבה, או דחשש שזה עוד יותר ממילים נרדפות ולכן צריך לדעת פירוש כל דבר. (ימלא פי תהלתך תפילה)

הכונה המעכבת באבות

בנחלת אליהו להגרא"ד דרשניצר זצ"ל מובא, דנסתפק בהא דמעכב הכונה בברכת אבות, האם כשכיון בפתיחה ובחתימה אך באמצע הברכה לא כיון, אם גם בזה מעכב בדיעבד, או לא, מי נימא דכיון דכללא הוא דאם שכח ודילג באמצע הברכה, אך שאמר הפתיחה והחתימה, ג"כ יצא בדיעבד, ומסתמא גם בברכת אבות כן הוא, וכו'. ואולי גם בדילג באמצע הברכה בברכת אבות ג"כ מעכב, ודינה חלוק משאר ברכות, וצ"ע. עכ"ל. [ועי' ביאור הלכה ר"ס ק"א]

ולכאורה אפשר לפשוט זה מדתנן בברכות (נ"ב ב') ה"י עומד בתפילה ונזכר שהוא בע"ק לא יפסיק אלא יקצר, דהיינו שלא יפסיק התפילה לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה, שיאמר פתיחה וחתימה, ואם נימא דבברכת אבות מעכב אמירת כל התיבות א"כ למה התנא אינו מפרש דבברכת אבות לא יקצר אלא יאמר הכל, ומדלא פירש שיש חילוק ע"כ שגם בברכת אבות לא מעכב אמירת כל התיבות [עמש"נ שם בסמוך בד"ה אלקינו ואלקי אבותינו] (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' רו) (וראה בהל' תפילה להרה"ג ר' י"כ שליט"א עמ' קס)

כונה בברכה ראשונה

במשנה ברורה (סימן ק"א סק"ד) כתב וז"ל: כתב החיי אדם כיוון דמצד הדין צריך לחזור ולהתפלל, עכ"פ אם נזכר קודם שאמר בא"י בסוף הברכה יחזור לומר מאלוקי אברהם" וכו' עכ"ל.

ופשוט דהדברים אמורים שמתכות אלוקי אברהם כבר לא כיוון, אבל אם לא כיוון למשל מתיבות וזכר חסדי אבות אזי יחזור רק מתיבות אלו. אבל יש להסתפק במה איירי הח"א, האם דווקא באופן שכיוון מתחילת התפילה עד תיבות אלוקי אברהם, אבל מה יהיה הדין אם גם מתחילה לא כיוון, דאז לכאורה מה תהיה התועלת שיחזור לומר מאלוקי אברהם, הא עכ"פ חסרה לו הכוונה בתחילה. ושמעתי ממו"ר הגראי"ל שטינמן שליט"א דדווקא אם כיון בתחילת הברכה, ודעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א דגם אם מעיקרא לא כיוון מ"מ מה שיכול יתקן, והוסיף ואמר דעכ"פ יחזור על התיבות הראשונות במחשבה. (שומר אמת סצ"ד)

לא פירט את האבות

יל"ע אם האומר רק אלקי אבותינו בלי לפרט את האבות בפרטיות יצא יד"ח עמש"נ לעיל בשם הנחלת אליהו ייתכן דבדיעבד יוצאים אם אומרים

בתפילה אלקי אבותינו גם בלי לפרט כל אחד מהאבות בפני עצמו, ועוד יתכן דבדיעבד יוצאים אפי' אם אומרים רק וזכר חסדי אבות דבר"ה ל"ב א' איתא מנן שאומרים אבות שנא' הבו לה' בני אלים ופרש"י הזכירו לפניו האיתנים ומצינו ביומא ג"ח א' שאמרו האיר פני כל המזרח עד שבחרון ורש"י בעמוד ב' מביא מהירושלמי כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון הרי דברמו סגי וכאן י"ל דסגי באומר וזכר חסדי אבות.

והנה החיי אדם כלל כ"ד סעיף ב' כתב דמי שלא כיון באבות צריך לחזור וכו' ועכ"פ אם נזכר קודם שאמר בא"י בסוף הברכה יחזור לומר מאלוקי אברהם עכ"ל.

ולדברינו דבדיעבד יוצאים אפילו אם אמר רק וזכר חסדי אבות למה לא כתב עצה זו שהיא עדיפה, דהא בזה לא יצטרך לחזור על ג' שמות דאלקי אברהם ואלקי יצחק ואלקי יעקב. ואפשר לדחות שהוא כתב עצה יותר לכתחילה.

והנה אומרים בשם החזו"א [א"ה וכן הוא בהליכ"ש תפלה בשם הגרש"ז עיי"ש] דמי שלא כיון בשעה שבירך כל זמן שלא התחיל עדיין את הברכה הסמוכה אפשר עדיין לכיון את הברכה הקודמת ויוצא. ולכאורה אם החיי אדם הי' ס"ל מעצה זו א"כ למה כתב שצריך לחזור?

אמנם גם בזה י"ל דלחזור ולברך זה יותר לכתחילה, ורא"י קצת לדברי החזו"א ממש"כ בשו"ע או"ח סימן תנ"ב סעיף א' דאם שכח לומר יעלה ויבוא ולא התחיל עדיין לומר מודים יאמר שם יעלה ויבוא ואין צריך לחזור לרצה ומשמע דכל זמן שלא התחיל את הברכה הסמוכה זה נחשב עדיין כמו שעומד בברכה הקודמת, ומ"מ אין זה רא"י לחידושו שאפשר לחשוב ולכוין לאחר שגומרים את הברכה אלא דמשמע שכל זמן שלא התחיל ברכה אחרת זה נחשב כעומד עדיין בברכה הקודמת והנה לכיון לאחר שאמר את התיבה לפני שהתחיל תיבה אחרת, נראה דמועיל גם לולא דברי החזו"א ובדיעבד מועיל אפי' לאחר כדי דיבור מאמירתה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' ריב - ריג)

תפילה בקול רם

שח רבנו: הגר"ז היה מתפלל את כל השמונה עשרה בקול רם, ואף כשהיה מתפלל בציבור היה אפשר לשמוע אותו מתפלל.

ופעם אחת היה החזון איש אצל, ושמע איך שהוא מתפלל ומאוד התפעל מכך. ופ"א בראש חודש התפלל בקול רם, וראו ששכח יעלה ויבוא וצעקו לו כמה פעמים, ולא שמע רק בסוף תפילתו אמרו לו, ושאל הגר"ז למה לא ניערתם אותי באמצע?

ובדרך כלל שהיה מתפלל בציבור כשכולם היו גומרים, הוא היה אוזן רק בסוף ברכה ראשונה. ונסתפק רבנו האם צריך לענות אמן על הברכות שבשמונה עשרה שאמרם בקול רם דהרי מעיקרא התקנה היתה לאמרם בלחש. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' צ"ג) [א"ה וראה בהליכות שלמה תפילה פ"ח אר"ח ל"ב מש"כ בה].

ומביא גואל לבני בניהם

הגר"ז זצ"ל ה"י מאריך בברכת אבות, ובמיוחד ה"י מאריך באמירת תיבות אלו של ומביא גואל לבני בניהם וחזר על זה כמה פעמים. ואולי זה ה"י לחזק את עצמו באמונה בביאת המשיח. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' רט"ז)

תפילת החפץ חיים

שח רבנו: שמעתי ממך הגראמ"מ שך זצ"ל, שכשהיה אצל החפץ חיים זי"ע, ראה שהתפלל בפשטות ללא תנועות ורעש מיוחד, אלא כתינוק בן יומן. וכדברי משנה ברורה סימן כ"ה סקמ"ב "אבל בא"ר בשם רש"ל בתשובה סימן צ"ח כתב, דמי לנו גדול מר"ש מקינון אחר שלמד קבלה, היה מתפלל כתינוק בן יומן, דמי שלא יכול להשיג סודה על נכון יבוא לקצץ בנטיעות". (רשימות ח"א שליט"א משיעורי נפש החיים ודרך ה')

ובהזדמנות אחרת הביא רבנו: הגר"ח מבריסק אמר על תפילתו של החפץ חיים זצ"ל שזה כדבר איש אל רעהו. בצורה כזו ודאי ירגיש כל אחד טעם אמיתי בתפילה. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' רמ)

הזכרת חולים

שח רבנו: שמעתי מבני הגר"ז זצ"ל שמנהגם ע"פ אביהם מרן זצ"ל להזכיר שמות חולים בברכת רפאנו, ודלא כדעת הגר"א (אמרי נעם ברכות ה ב) שצריך להזכיר רק באלקי נצור.

ואמר רבנו שמנהגו להזכיר חולים באלקי נצור כדעת הגר"א. ובמקרים מיוחדים אומר ברפאנו או בשמע קולנו. (שיעורי ברכות)

עולם הישיבות

ישיבת ברכת אפרים

הוקמה באלול תשמ"ז ע"י הגאון רבי בצלאל פנחסי שליט"א

בתחילה הוקמה ישיבת ברכת אפרים לצעירים בשנת תשמ"ד בהוראת ובהדרכת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, ובאלול תשמ"ז הוקמה הישיבה הגדולה.

רבנו שליט"א השתתף כמה פעמים בסיומי מסכתות ומסר שיחות בזמנים שונים בישיבה, ובאחד הפעמים בעת כניסתו להיכל הישיבה הגדולה, ציין רבנו שליט"א את התפעלותו מהתמדה הגדולה והריתחא דאורייתא של הבחורים היקרים באופן מיוחד.

מכתב רבנו

ובתקופה שנכנסה הישיבה לקשיים כלכליים עקב חובות גדולות ועצומים, חרג רבנו מהרגלו ושלח את נאמן ביתו הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין שה' ר"מ בישיבה לצעירים עם מכתב נלהב.

בס"ד, לאחינו בני ישראל די בכל אתר ואתר שלמכון ישגא סלה בעירנו בני ברק קיים זה חמש עשרה שנה ישיבת ברכת אפרים ומנוהלת ע"י מייסדה הג' ר' בצלאל פנחסי שליט"א וכבר יצאו ממנה הרבה לומדי תורה אשר ממשיכים חייהם על דרך התורה הנכונה, ויראת השי"ת מנת חלקם.

ובזמן האחרון הוכרח להכנס בחובות עבור רכישת בנין להישיבה והמצב הכלכלי מאוד לחוץ, מלבד ההוצאות השוטפות, נוסף לזה עבור חובות עבור מקום להישיבה. לכן כתת רגליו יחד עם הרב יצחק לוינשטיין, לבקש מאחב"י לבא לעזרת הישיבה. ונא לסייעם ולתמכם, ומצוה גדולה שבזה מתקיים ותומכ' מאושר.

יתן השי"ת שכל התומכים ועוזרים יתברכו בכל טוב סלה.

הכ"ח לכ' המצוה החשובה

י"ח אייר ל"ג בעומר שנת תש"ס בני ברק יצ"ו

ובאותה תקופה עודד אותם רבנו שליט"א על הקושי שהיו לרבותינו ראשי הישיבות באסיפת כספים, וכך ה' בכל הדורות, ומרנן הגרב"ד בעל הברכת שמואל והגר"א וסרמן זצ"ל ועוד גדולי ומצוקי ארץ סבלו מזה וכתתו רגליהם חודשים חודשים בגולה ובנכר לעשות כסף וביסורי הגוף והנפש כדי להחזיק את ישיבתם שלא תתמוטט.

כשעברה הישיבה טלטלה קשה וכמעט נשמטה ממקומה הטבעי, ישב רבנו שליט"א ועודד את ראש הישיבה באותן מיוחד ובתוך דבריו הרבה לספר על גדולתו וחסידותו של בעל ספר החרדים ועל עבודת הקודש שלו המיוחדת, ואף למד עימו חלקים מהפזמון ידיד נפש המיוחס לבעל החרדים.

ואז הנחיל עצות נפלאות ומעשיות להעמדת הישיבה במתכונתה ובצביונה, והן היו לעיניים ולמגדל אור באפלה ששרה באותה תקופה. והרבה פעמים שהיו באים גבירים מחו"ל היו רבנו מעודדים לתמוך בישיבה.

סיפר רה"י הגר"ב שליט"א שלאחר שנתיים בעיר אלעד מנין חניכי הישיבות ע"י בוגרי הישיבה וזכו להכניס ס"ת מהודר ונתבקש מרן שליט"א להציל מהודו על המעמד וכשהגיע לשם נתקבל ע"י אברכים בשירה אדירה שנמשכה זמן רב מאוד! ובקש לשאלו ע"י הרה"ג ר"י לוינשטיין מה חושב מרן שליט"א ברגעים אלו? והשיב לו רבנו שליט"א: שענין זה מחדיר לאברכים אהבת תורה וחשיבותה.

הטעם לבחינות אצל רבנו

עוד סיפר ראש הישיבה שליט"א ששאל פעם את רבנו שליט"א על ריבוי בחינות לתלמידי התנ"ך וישיבות קטנות הנערכות אצל רבנו ולוקחות לו זמן רב והרי אפשר לעשות ע"י אחרים? והשיב לו רבנו: **המקנא אתה לי!** והרי תלמידים אלו שבאים לכאן להבחן לומדים בהתמדה, ומשקיעים בהבנה לפחות שבועיים קודם, האם יש ערך לזכות כזו?

שיחת רבנו בישיבה - חנוכה תשנ"ח

הרבה פעמים בן אדם, הוא לומד ולומד, ורואה שאינו מצליח כל כך, וסבור שכבר אין תקוה, ומתייאש, הוא שבור, ועי"ז הרבה נופלים, רח"ל, והאמת צריך לדעת שלא להתייאש, רק עושים "בכל הכח", ובסוף הקב"ה יעזור לו. אם רק לא מתייאשים, ומתגברים ומתחילים מחדש, ואפי' אם רואים לפעמים **מצבים קשים**. לא להתייאש! רק שוב להתחזק, ושוב להתחזק, ובודאי במשך הזמן יעלה, כמו שהציבור, כלל ישראל, למרות שהיה קומץ קטן, אבל הם עשו במסירות, אז הקב"ה עזר. כך כל יחיד ויחיד, ישתדל בכל הכח, ואז הקב"ה יעזור לו, ובודאי שכל אחד אם הוא יעשה את זה בכל הכח הקב"ה יעזור לו! וכל אחד מכם יוכל להיות גדול בתורה ויראה, והקב"ה באמת יעזור שכל אחד מכם יעלה ויצליח בתורה ויראת שמים, כמו שהקב"ה רוצה.

שיחת רבנו בישיבה - חנוכה תשנ"ט

כולכם תתברכו מהשמים. בין ביראת שמים, בתורה, ברוחניות, בגשמיות, ולהורים יהיה נחת מכם, וכל אחד מכם יכול להיות גדול בתורה, אם הוא רק יתמסר לתורה בכל... כמו שהקב"ה רוצה, אז כל אחד יכול לגדול להיות לגאון ולתפארת בישראל, ה' יעזור שכל אחד מכם באמת ימשיך בדרך הזה שהתחלתם, ותהיו בעזרת ה' כל אחד מכם יצליח לעשות נחת רוח להקב"ה ויקויים התכלית שלזה הוא נברא. וכולכם ראויים לזה וצריך רק רצון וכו'.

ונקוה שכל אחד מכם יקיים את השאיפות מה ששואפים. וכל אחד מכם יגדל באמת להיות לגאון ולתפארת בישראל.

ישיבת ברכת משה

הוקם ע"י הגאון רבי אברהם מנדלזון שליט"א בשכונת גבעת שאול

רבנו שליט"א הגיע למסור באדר תשס"ו שיחה בישיבה בימי השבעה לר"מ הישיבה הרה"ג ר' מרדכי אפוליון זצ"ל, ודיבר בענין הזהירות בין אדם לחבירו והאריך בהוכחה לכך מחטא קין והבל.

הודעה

**בימים אלו יוצא לאור קונטרס "התבוננות" במשנתו והנהגתו של רבנו מרן הגרא"ל שליט"א
ניתן להשיגו בירושלים, בדוכני הספרים של י. בלוי במשך שבוע זה (תרומה). בבני ברק, בחנות גל-פז ובמקומות הקבועים. במודיעין עילית, בכולל עטרת שלמה.**

בשבועות הקרובים נכתוב אי"ה אודות ישיבות: **גבעת שאול, גרודנא (באר יעקב) דברי אמת, דבר שמואל (כפר גנים), דעת ותבונה, דעת שלמה, דעת חיים, דרומא, דרך ה', דרך הכמה, היכל התורה, הנגב מי שיש בידו חומר אודות הישיבות הנ"ל נא לשלוח בהקדם.**

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

אבידה גדולה...

"אבידה גדולה ונוראה" אבד כלל ישראל, בהילקח מעמנו מרן הגאון רבי יעקב אידלשטיין זצוק"ל גברא רבא דכולה ביה. תורה על כל סעיפיה, נגלה, נסתר, עיון עצום, דיין, מורה הנוראה מובהק בכל מכמני התורה. תפילה בכל תעצומיה. חסד בלי גבול, לכל יחיד ויחיד באשר הוא. עניו מופלג ביותר. צדיק וחסיד. וכהנה עוד הרבה דברים גדולים ונשגבים שיכלה הגליון והם לא יכלו.

אבידה גדולה ועצומה, אוי! מי יתן לנו תמורתו.

הרבה הי' הנפטר הגדול נפגש עם יבלחטי"א רבינו, בפרט בהיותם מחזקתם כאשר בן החשוב אצ"ל המדות הרה"ג ר' יוסף שלמה שליט"א נשוי לנכדת רבינו. וכל פעם שהי' בא הי' רבינו מכבדו ומזקירו מאד ומשתעשע עמו בדברי תורה, ופעמים העלו על השולחן מעשים מתקופות קודמות.

דבר מופלא סיפר הנפטר הגדול לפני כמה שנים, במעמד ירחי כלה לבני חו"ל בירושלים, והקדים שאי"ז דרך ארץ שידבר לפני רבינו, היות וחב לרבינו את כל חייו. כי לפני הרבה שנים הי' עומד בפרשת דרכים קשה מאד, ובא לרבינו שכיחן אז ראש ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, ויעץ לו רבינו עצה נפלאה, שהצילתו והעמידה לו את כל המשך דרכו בחיים, סתם ולא פירש.

והרבה היה מפליג ומשבח את רבינו, ולפני כשלש עשרה שנה, ביקש מרבינו לבוא לחיזוק ברמת השרון, ובתחילה נערכה קבלת פנים קצרה בבית המרא דאתרא הנפטר הגדול, ופתח ואמר "אשריך רמת השרון שזכית היום הזה, שהגוף הטהור" של מרן ראש הישיבה נמצא בתוכך..."

ובהיות שאחריות רמת השרון היתה על כתפיו, ובראש הדברים הם המקואנות מזהרה, היה עומד על כשרותו לפרטי פרטים, והי' מתלוצץ ליבלחטי"א ידידו הרה"ג ר' א"ש פפויפר שליט"א לבדיקת המקואנות ועד לאחרונה ממש, נעשה כל פרט על פיו. ופעם אחת כשהייתי אצלו, שיבח בהתפעלות את הדבר הגדול הזה, שלקח רבינו על עצמו בשנים האחרונות את נשאת כשרות המקואנות.

והערכת רבינו אליז היתה ג"כ באופן מופלג, כידוע לכל. ובזכורני שלפני כעשר שנים באה לפני רבינו שאלה לא שגרות מיהודי א"י שמבקש אם יכול רבינו לומר לו שמוזל של שלשה צדיקים שכוחם גדול בתפילה כדי להתפלל על דבר מסוים שהוא צריך ישועה, ונתן לו רבינו ג' שמוזל וא' מהם הי' מרן הגאון רבי יעקב זצוק"ל.

כמו כן בענין הלכה אמר לי רבינו שיש לסמוך עליו, שהוא רב מובהק הרבה שנים. ולאחרונה כשנעצורה איזה שאלה הלכתית בבית רבינו, ושאלתי את רבינו מה לעשות אמר לי לשאול את הנפטר הגדול. וכשנודמן את"כ בן הרה"ג ר' יוסף שלמה שליט"א אמר לו רבינו שישאל את אביו.

אמרה מענינת התבטא פעם הנפטר הגדול, שכידוע התנהג בעונה והכנעה מופלגת ביותר, והרבה פעמים כשהיה צריך איזה דבר מרבינו, ובדרך כלל הי' זה בדאגת הפרט לאנשים אחרים, היה בא בלי להודיע אף לקבוע תור קודם, וממילא אקלע הרבה פעמים שהי' בא ורבינו היה באמצע שיעור, וכמובן לא רצה להפריע בשום אופן, וכשראה שאנשים באמצע שיעור הי' הולך, ואמר שיבוא יונת מאחר. ופעם אחת הי' בא והולך כמה פעמים כאשר בכל פעם הי' שיעור, ואמר לי אף במליצה "אלו דברים שאין להם שיעור - השיעור..." כאומר שרואה שאין סוף לשיעורים.

ופעם אחת כשבא בחול המועד סוכות דיבר רבינו על גדול הבורות ועם הארצות שהי' לפני המלחמה, סיפר הנפטר הגדול שפעם אחת התארח בן תורה אצל אחד מהבעלי בתים בסעודת ליל שבת, ולאחר שסימן הבעל הבית בחלה היכן לבצוע, לא מצא אחרי הברכה את הסימן, וקם ולקח את מנורת הנפט וקירב אותה אליו כדי שיוכל לראות היטב היכן הסימן... וכשהעיר לו הבחור שזה מוקצה, צעק עליו בעל הבית "עם הארץ" הרי צריך לבצוע במקום המסומן.

אוי נא לנו כי אבדנו כלי חמדה, "איש האשכולות" אבידה שאין לה תמורה. אנא רחום חוס ורחם על זקני עמך בית ישראל, ותמהר ותחיש לגאלנו במהרה בימינו אמן.

~ ~ ~ וקווי ה' יחליפו כח...

כלל ישראל זקוקים עדיין לרחמים גדולים, עד לבריאותו השלימה של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א. ואמנם מצד אחד זוכים ברוך השם לרחמים מרובים מאתו ית"ש, כפי שראינו נסים ונפלאות, ובודאי הרבה השפעה יש לתפילות והחיזוקים הגדולים שעשו ועושים כל הזמן, ומצבו של רבינו בסיפור, אך מצד שני חולשתו הגדולה של רבינו מצרכת "זעקה גדולה" לאבינו שבשמים "אנא חוס ורחם עלינו, וחזק ואפץ את כוחו ביתר שאת וביתר עוז" ויקויים בו וקווי ה' "יחליפו כח", ותחדש כגשר נעוריו, כדי שנזכה להמשיך ולהתבסס מתורתו ואורו הגדול עוד הרבה שנים, ונזכה כולנו ורבינו עשרת תפארתנו בראשנו, לצאת ולקבל פני משיח צדקנו בב"א. ועלינו להמשיך עם כל החיזוקים בלימוד התורה, ושמירת השבת וכו', שקבלנו על עצמנו אנשים נשים וטף, כדי שנזכה ויתקבלו תפילותנו לרצון לפני אדון כל.

~ ~ ~ מחר חודש...

בשבת ערב ראש חודש, המתחיל סעודה שלישית מבעוד יום ונמשכה סעודתו ללילה שהוא ליל ראש חודש, נחלקו הפוסקים מה יעשה, דהא מחמת שבת צריך לומר רצה, ומחמת ראש חודש שעומד בו עכשיו צריך לומר יעלה ויבוא, ולומר שניהם הוי תרתי דסתרי, עי' בשו"ע סי' קפ"ח. לכן אומר רבינו שהעצה היא לא לאכול "פת" לאחר השקיעה, וממילא אין מה שיחייב ביעלה ויבוא. ובכלל אומר רבינו שהעולם נוהגין לעשות המוציא ברגע האחרון לפני השקיעה, ונמצא שאוכלים רק לאחר השקיעה, וקרוב לודאי שאין יוצאין בזה ידי חובת סעודה שלישית, אלא צריך להקפיד מאד לאכול "כזית" פת לפני השקיעה.

וכשפתח רבינו את ישיבתו הק' ארחות תורה, ישב עם רבני הישיבה על סדרי הישיבה בפרוטרוט, וכשרצו לקבוע זמן מנחה בשבת מה שיותר קרוב לשקיעה, כדי שלא להפסיד מזמן הלימוד, עמד על כך רבינו שיהי' מספיק זמן כדי להתחיל לאכול בריוח לפני השקיעה. ומפורסם המעשה שנכנס א' אצל מרן החזו"א וצוק"ל בשבת קרוב לשקיעה, וחשש שלא יסכים החזו"א שיטול ידיו, לכן התחכם נכנס תחילה למטבח ונטל ידיים, ואח"כ נכנס לחדר, ורצה שיתנו לו פת לברך המוציא, וכבר הי' חצי דקה אחרי השקיעה, ואמר החזו"א שלא יתנו לו. ואמר דאין כאן ברכה לבטלה במה שבירך על נטילת ידים, כמו שכתב הריטב"א בחולין במי שנמלך לאחר הנטילה שלא לאכול, דאי"ז נעשה ברכה לבטלה, כיון שכשנטל ידיו הי' דעתו לאכול.

~ ~ ~ לשוחרי הדף היומי

בחזקת הבתים דף ל"ג ע"ב לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה, שאלו לפי מש"כ הרמ"א באבן העזר סי' י"ז דאפילו שמבואר בגמ' דאשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, משום דאינה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גירשתני, מ"מ בזמנינו אינו כן. האם דברי הרמ"א שייכי גם בהא דאמרי' הכא דלא חציף למיגזר דיקלא דלאו דילי', דנימא שנשתנה הדבר בזמנינו. ואמר רבינו מהיכי תיתי שכל הדברים האלו, דינן אחד, ואין הוכחה מאחד על חברו.

~ ~ ~ ה' יעזור שלא יצליח..."

אחד שרצה לפתוח כולל שילמדו בו רק גמ' רש"י, ביקש ברכה מרבינו, בירכו רבינו בהאי לישינא ה' יעזור שלא יצליח...", ואמר לו רבינו תעשה כמו שכל כלל ישראל עושים. כמו כן נתבקש רבינו לחתום על מכתב ברכה לישיבה מסוימת, ולא רצה לחתום, באמרו שמישיבה זו יצאו עמי הארץ, ואינו רוצה לגרום שיבואו ללמוד בישיבה זו, במקום ללכת לישיבות רציניות.

~ ~ ~ חבל על דאבדין...

"בעל יסורין" זוהי ההגדרה על א' מיוחד מגדולי תורה שהלך לעולמו השבוע, מתלמידיו המובהקים של יב"חפ"א רבינו הגה"צ רבי גבריאל זלושינסקי זצ"ל. שכל ימי חייו התנהלו אך ורק עפ"י הוראותיו והנהיותיו של רבינו. אפילו כשהי' קשה במיוחד, כפי שסיפרו בניו בשבעה. וזכה לקריבה אישית מרבינו, ואף בא רבנו לבקר בימי חליו. ותמיד פינה שמורה בלב רבינו לתלמידו היקר, בדאגתו לשלמו. וחיבב רבינו את הספרים שהוציא לאור, ובמיוחד את מהדורת "הארחות צדיקים" שהוציא. ינחם ה' ויחזק את הרבנית הצדקנית וכל משפחתו היקרים והחשובים, ונזכה כולנו לראות בנחמת ציון וירושלים במהרה.

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

הרהורי לב לשנה החמישית

שבוע זה - פרשת תרומה, פותח את השנה החמישית של הגליון הנכבד השבועי 'דברי שי"ח'. בתקופה הראשונה, אחרי היסוסים רבים ולבטים שונים הופיע הגליון הראשון, עם דברי תורה מתורתו של רבינו מרן שליט"א, על סדר הפרשה וענייני דיומא. הרבה גבות עיניים הורמו אז, ופליאות רבות היו בנושא זה. לא אשכח שאחד הת"ח הגדולים בבני ברק העיר לי אז כי 'חבל להתאמץ לאסוף את כל החידושי תורה של רבינו, בין כה לא יצלח, ושתיקה יפה', בפרט שרוב רובם של האנשים סברו כי אך זמני הוא וכי לא יחזיק מעמד, אך ברצות ה' ובחסדו יתברך, זכינו לא להחסיר שום שבוע, מידי שבת וחג, חודש בחודשו תמידן כסדרן בסייעתא דשמיא שמלווה אותנו שלא כדרך הטבע.

זכורני, כי בפעם הראשונה בו זכיתי להראות את הגליון למרן שליט"א, הוא התפלא ואמר לי - וכי לא מצאת חידושים חשובים יותר להדפיס?... אך בפעם השניה כבר אמר בלי בצחות, "אני כבר מקבל מכתבים עם הערות על הדברים שאתה מדפיס"... ואכן מידי פעם מרן שליט"א מעיין בגליון ומביע את ברכתו ופעמים גם מעיר פה ושם דברים הצריכים תיקון.

נר זכרון מיוחד אכתוב פה על מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל שזכיתי והיה הגליון הרבה מאוד למראה עיניו וכמה וכמה פעמים שלח לומר לי שהוא מאוד נהנה מזה, ועודד אותי להמשיך לזכות את הרבים בכל שבוע והרעף עלי טללי אהבה וברכות לרוב, יהיה הגליון הזה לעילוי נשמתו הטהורה בג"ע.

דבר בעתו מה טוב:

בסוגית הדף היומי הנלמד בימים אלו (אותם אני זוכה לשמוע מפי המג"ש הרה"ג רג"ה שליט"א נכדו החביב של מרן שליט"א שמזכה אותנו מידי פעם בשיעור במעשה רב) לומדים פרק חזקת הבתים במסכת בבא בתרא. הסוגיא (דף ל"א והלאה) עוסקת בקנייני בעלות על שדה ומטלטלים וגדרו של חזקה במי שמשתמש זמן ארוך בשדה או בית וכדו', אחד המושגים אותם לומדים בגמרתנו הם 'חברך חבא אית ליה' כלומר, מי שרואה דבר מסוים, לבטח יספר הלאה וכך יודע הדבר ויתפרסם.

ההרגשה היא כי מושג זה קיים ביתר תוקף לגבינו. לא חולף שבוע מבלי שנתווספים עוד ועוד אנשים המבקשים לקבל בכל שבוע את הגליון, אם בשנה הראשונה היו לנו כמה מאות מנויים המקבלים את הגליון במייל, הרי שהיום בחסדו ית' רואים את הגליון כל שבוע מעל לרבעה אנשים, מהם שמקבלים במחשב ומהם דרך קבצים שונים המודפסים בכל שבוע.

התגובות וההערות

בכל שבוע נשלחים אלינו עשרות רבות של הערות ותגובות על הנכתב בגליון. כאן המקום להבהיר כי אנו מאוד שמחים בכל הערה, ויש לנו תועלת גדולה מהכל. אמנם ברוב המקרים אנו לא מדפיסים את זה מסיבות שונות (או כי אין בזה תועלת, או כי נראה שזה לא יעניין את קהל הקוראים ועוד שיקולים רבים), אך הדבר מביא לנו תועלת. דוגמא לדבר: לפני שלושה שבועות פירסמנו חידושו של מרן שליט"א בענין הבאת ילדים לנישואים של ההורים בזיווג שני, הדבר גרר למעלה מחמישים (!) תגובות מכל גווני הציבור, דיינים ורבנים וקוראים רבים, כמובן לא יכלנו להרחיב מידי בזה כי אפשר להדפיס מזה חוברת שלימה, וכעת אנו מבררים את כל הנושא ואי"ה כשייצא דבר ברור ננסה להביא בקצרה הסברים והרחבה לנושא.

ויקחו לי תרומה

דומה כי לא לחינם נזדמן משמים שהגליון הראשון הופיע בפרשת תרומה, המרמזת על נדבת לבם של בני ישראל לבית המקדש. כידוע, החזקת והפצת הגליון הזה עולה הון רב ולכן נזכיר כי מי שיכול לתרום בזמני שמחה או חלילה צרה לרפואת או ישועת פלוני הזקוק לזה, יזכה למעלת זיכוי הרבים והפצת תורה באופן שאין לזה שיעור כלל. כאן המקום להודות לאותם שמסייעים לנו ועוזרו עד הנה בתרומות כפי יכולתם. אגב אספר שלפני מספר שבועות התקבל תרומה להוצאת הגליון, התורמים הם כמה אברכי כולל בארה"ב, תוך שהם מציינים שם כי עשו להם קביעות שכל שבוע בחצי שעה האחרונה של הסדר ביום חמישי, הם מלבנים את ההלכות והדברי תורה המובאים בהגליון. יגדיל תורה ויאדיר !

ביציאתו מהו אומר

ברכת יישר כוח נתונה למרן שליט"א, שמברכותיו אנו שואבים את מלא הכוח, ומרוחו אנו מקבלים את השפע של דברי התורה, יהי רצון ש'עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו', וברכת תודה לכל אלו ששולחים דברי תורה, שר"ת, הנהגות והלכות ממרן שליט"א (ונשמח לקבל הלאה מכל מי שישלח) איש איש בשמו הטוב יבורך. ונקוה לה' שלא ייצא תקלה תחת ידינו ונזכה לקדש תמיד שם שמים בכל מעשינו.

ומצילאין אנא קדם מלכא, רבינו מרן שר התורה שליט"א

שיאריך ה' ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים בבריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה לגאולה השלימה בב"א.

פשוט על הפרשה

"שמן למאור" (כה.)

כתיב למאור חסר ובפ' ויקהל כתיב למאור מלא, ויל' ע"פ הגמ' בשבת פ"ח א' בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' רבוא של מלאכי השרת לכאור"א מישראל קשרו לו ב' כתרים כו' וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה ופירקום כו' וכולן זכה משה ונטלן כו' וכתבו התוס' שני כתרים של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן אור פניו ומבואר דלפני מעשה העגל הי' כל ישראל קורן עור פניהם כמו של משה ונמצא שלא הוצרכו למאור כשנכנסו למשכן שאור פניהם הי' קורן ומאיר ולכך כתיב למאור חסר אבל בפ' ויקהל שהי' אחר מעשה העגל שכבר פירקו קרני ההוד אז היו צריכין למאור ממש כמ"ש בתנחומא תצוה סי' ד' ויקחו אליך בשבילך שאתה רואה להיכן אתה נכנס ויוצא ולכן כתיב שם למאור מלא (וגם לדעת התוס' בשבת כ"ב ב' דכל מ' שנה לא הוצרכו לאור שעמוד הענן הי' מאיר בכל מקום מ"מ הוצרכו בשביל אחר המ' שנה משא"כ לפני מעשה העגל שאלמלי לא חטאו הי' נשאר קירן העור להם ולדורותם). (טעמא דקרא)

משנכנס אדר מרבים בשמחה

אמרו בתענית דף כ"ט א' כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבים בשמחה. והקשו לפני רבנו מה טעם לא הביא הרמב"ם והשו"ע דין זה דמרבים בשמחה, ולענין אב כתבו ברמב"ם פ"ה מתענית ה"ו ובשו"ע סימן תקנ"א דין זה דממעטין בשמחה, ותירץ דכיון דליכא דין והלכה למעשה מחמת השמחה, אלא שהוא זמן ששמחים בו אבל אינו דין, ואמנם אמרו בתענית שם שהוא זמן טוב להצליח במשפט מכל מקום אין נ"מ לדינא להיות אז בשמחה, אבל בחודש אב איכא כמה למעשה כגון לגבי כיבוס וגיהוץ וממעטין בשמחה דכתבו אין הכונה למעט בשמחה כפשוטו אלא מיעוט שמחה לענין דינא (וע"ע בחת"ס ח"א אר"ח סי' ק"ס ד"ה יפה נהגורר). ומה שכתבו התוס' במגילה ה' ב' שלא יהיו ששים כלל גם שם משמע כוונתם לענין דינא שלא יעשו בו שמחה, אבל לא כפשוטו מיעוט שמחת הלב.

ורמז בתורה לזה שמרבים בשמחה בחודש אדר, כתב בטעמא דקרא פרשת מסעי: בפרשת חלוקת ארץ ישראל לגבולתיה (במדבר ל"ד ד') נאמר: ונסב לכם הגבול מנגב... יוצא חצר אדר ועבר עצמונה", ומלשון הפסוק יוצא חצר אדר וגו', רמז דבחודש אדר מתעצמת מזל ישראל.

ולענין מרבים בשמחה מתחילת החודש הקשו דהא הנס היה ב"ג אדר ומה טעם מרבים בשמחה כבר מתחילת החודש, אך הביאור בזה שכל ימי החודש הוא מזל רע שנהפך להם לשמחה ולא רק הימים עצמם שנעשה בהם הנס (ועי' כן בטעמא דקרא אסתר על הפסוק "החדש אשר נהפך להם לשמחה") כן שמענו מפי רבנו.

(שיח הפורים)

עלי ש"ח

"הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל"

ביום שישי, פניא דמעלי שבתא ערש"ק משפטים תשע"ז, הגיע רבינו מרן שליט"א לנחם את מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א על פטירת אחיו זצוק"ל, נביא כאן את עיקרי הדברים שנשמעו ביניהם.

רבינו שליט"א נכנס לחדר, ומרן הגר"ג המשיך לישיב במקומו. מיד אמר מרן הגר"ג: אַבְל אינו קם לעמוד [מפני ת"ח]. פתח רבינו שליט"א ואמר: אני זוכר שהאבא שלכם רבי צבי יהודה זצ"ל הביא אתכם ללמוד בישיבה בלומז'ה בפתח תקוה, הוא הושיב אתכם בצד מזרח.

מרן הגר"ג: בזכרוננו כי זה היה בהמשך, לא מיד כשהגענו לישיבה. כי בתחילה היינו לומדים בחדר צדדי שהיה שם. ואח"כ בהמשך הזמן כנראה היה איזה פעם שאבינו הגיע לדבר עמנו בד"ת ואז יתכן שישבנו במזרח.

גם הזכיר מרן הגר"ג להגר"ח כי היה שם בישיבה בחור אחד בשם ר' יענקב פיסקער שהוא היה יושב במזרח. הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי: שמעתי פעם, שכשהגיעו הגר"ג שליט"א עם להבצל"ח אחיו הגר"י זצ"ל לישיבה בפ"ת כבר ידעו ש"ס, כי הם למדו מקודם לכן בביתם עם אביהם את כל הש"ס.

נענה מרן הגר"ג ואמר: לא למדנו כל הש"ס, למדנו בבית חלק מהש"ס, אלא שהיה זה יותר מאחרים, יותר מאשר למדו בישיבות. ואז העלו מרן שליט"א כמה זכרונות מהתקופה ההיא, איזה מסכתא למדו כשהגיע רבינו שליט"א לשם, ובאיזה זמן היה זה. רבינו שליט"א אמר: כי זוכר הוא שעסקו באותה העת במסכת קידושין.

לאחר מכן החל מרן הגר"ג לשאול את רבינו שליט"א כמה פרטי דינים בענין דיני ומנהגי אבילות.

מרן הגר"ג: האם נוהגים להוסיף ברכת האבל בברכת המזון?

רבינו שליט"א: "לא שמענו" (עי' שו"ע יו"ד סימן שע"ט סעי' א' ובבא"ה ג' שם)

אח"כ שאל מרן הגר"ג: האם יש היתר לאבל להתבטל מתלמוד תורה, מאחר שאבל אסור בד"ת מלבד דברים המותרים, וא"כ האם חייב ללמוד מה שמותר, או שזה רק היתר? וענה רבינו שליט"א: "אם מותר, חייבים"

עוד שאל מרן הגר"ג: איזה דברי תורה מותר לחשוב, והאם שרי ללמוד בספרי מוסר?

ענה רבינו שליט"א: "ספרי מוסר ודאי מותר, זה לא תורה"

ובנו הגר"י ש' קניבסקי שאל האם גם מותר ללמוד את מאמרי חז"ל המובאים הרבה בספרי המוסר?

וענה רבינו שליט"א: "בהרהור מותר"

מרן הגר"ג הזכיר מה שכתוב שבשלשה ימים הראשונים של האבילות, מדת הדין מתוחה, וא"כ מהו הדבר המוטל לעשות מחמת כן? והרהר מעט רבינו שליט"א ואמר: "לחזור בתשובה"!

ובירר מרן הגר"ג כמה פרטים בענין זה האם מותר בשבת לומר וידוים, ועוד כמה פרטים בזה.

עוד דיברו בכמה פרטי דינים בענין אבילות בשבת לענין בגדי שבת, על"י לתורה, וזימון בברכת המזון.

אח"כ עמד רבינו שליט"א לצאת ואמר למרן הגר"ג: המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ויצא לשוב לביתו.

(נכתב מתוך תמליל הקלטה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 156 • תרומה תשע"ז

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב)

ופרש"י "ויקחו לי תרומה, לי לשמי".

מבואר שהתרומה למקדש צריכה להיות לשם שמים, שכדי לזכות להשראת השכינה במשכן צריך שכל מעשי המקדש יעשה בקדושה ובטהרה, ולכן אפילו התרומה שמביאים לצורך המשכן צריכה להיות בלב שלם ולשם שמים.

מחלל שבת שתום סידורים

מעשה במומר לחלל שבת בפרהסיא שתום לבית הכנסת סידורים, ולפי ההלכה הזו שכאשר תורם חפץ לבית הכנסת אסור לקבל ממנו, שזה כמו קרבן שלא מקבלים ממנו א"כ גם כאן אסור לקבל ממנו את הסידורים.

אלא שהסתפקו הגבאים אם מותר להם לקבל את הסידורים ולהחליפם בספרים אחרים שנצרכים לצורך בית הכנסת, והנידון הוא מהו שורש האיסור לקבל ממומר חפץ בתרומה לבית הכנסת, האם עצם הנתינה שנותן חפץ לבית הכנסת היא מוגדרת אצלו כנתינת והקרבת קרבן, וכשם שאין מקבלים ממנו קרבן כך אין מקבלים ממנו את התרומה. ולפי זה אפילו אם בסוף לא ישתמשו בחפץ שנותן בבית הכנסת, גם כן צריך להיות שאסור לקבל ממנו את התרומה, שמצידו עצם זה שנותן חפץ לבית הכנסת מוגדר כבר כקרבן, ואין מקבלים ממנו קרבן.

ודווקא כשנותן כסף אפשר לקבל ממנו תרומה, כיון שתרומה של כסף אינה מוגדרת מצידו כתרומה של חפץ מסויים לבית הכנסת, שהרי הכסף עצמו לא יהיה בבית הכנסת, אלא רק יקנו ממנו דבר לצורך בית הכנסת. ודבר כזה שלא תורם ישירות לבית הכנסת, אינו מוגדר מצידו בהלכה כנתינת קרבן, ולכן מותר לקבל ממנו את הכסף.

אבל כשתורם חפץ בעין לבית הכנסת, החפץ הזה מוגדר מצידו כתרומה וכקרבן, ולכן אפילו אם בסוף לא ישתמשו בחפץ הזה בבית הכנסת, מ"מ אצלו הנתינה מוגדרת כתרומה וכקרבן ואין מקבלים ממנו.

ולפי זה כשתורם סידורים ודעת הגבאים להחליפם בספרים אחרים, צריך להיות שאסור לקבל ממנו את הסידורים, כיון שמצידו המצב הזה שתורם חפץ לבית הכנסת מוגדר כקרבן, ואסור לקבל ממנו קרבן.

ומצד שני אפשר לדון ולומר, שהאיסור לקבל תרומה ממומר הוא דווקא כשתורם חפץ, והחפץ הזה ישמש בפועל בבית הכנסת, שבאופן כזה תרומה נחשבת כקרבן ואסור. משום שבזה שתורם ומביא חפץ מסויים לבית הכנסת מוגדר כקרבן ואסור לקבל ממנו קרבן.

אבל אם החפץ בפועל לא יהא מונח בבית הכנסת אין איסור לקבל ממנו תרומה, וזהו ההתר לקבל ממנו כסף בתרומה כיון שהכסף לא מונח בפועל בבית הכנסת. ומה שקונים מהכסף חפץ ומניחים אותו בבית הכנסת אין זה נחשב שהוא נותן את זה באופן ישיר לבית הכנסת, וממילא לא מגדירים את הדבר כקרבן שאסור לקבל ממנו.

ולפי זה אם יתורם סידורים והגבאים לא ישתמשו בפועל עם הסידורים הללו בבית הכנסת, אלא יחליפו את זה בספרים אחרים שנצרכים לבית הכנסת, לא יהא איסור לקבל ממנו את התרומה. כיון שלמעשה החפץ שהוא תורם לא יהא מונח בפועל בבית הכנסת, ממילא אין זה מוגדר כנתינת קרבן שאסור לקבל ממנו, וצ"ע.

ולמעשה הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א, לא הכריע בזה, ונשאר בספק אם מותר לגבאים לקחת את הסידורים שהמומר תרם, כדי להחליפם בספרים אחרים שנצרכים לבית הכנסת, וצ"ע.

והנה ההתר הזה שכאשר המומר אינו תורם חפץ אלא כסף, מותר לקבל ממנו את הכסף לבית הכנסת, אמר הגר"נ קרליץ שליט"א שהוא התר רק אם המומר בא מעצמו ותורם לבית הכנסת, בזה נאמר שמוותר לקבל ממנו. אבל לכתחילה אין לבוא אל מומר ומחלל שבת בפרהסיא, כדי לבקש ממנו תרומה לבית הכנסת. (שלמים מציון מהגאון הגדול רבי שלו' בן ציון פלמן זצוק"ל)

"ר' יעקב איז א' קלוגר" שח מרן פוה"ד שליט"א

כלל ישראל נתעטף השבוע באבל ובצער עם היוודע הבשורה הקשה על פטירתו של האי צדיקא ופרישא מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל. וכאשר ספרו לפני רבינו מרן יבלח"ט על דבר פטירתו, הביע את רצונו לבוא ולהשתתף במסע הלוויה, ואכן למרות חולשתו השתתף רבינו במשך שעה ארוכה במהלך ההספדים ובמסע הלוויה.

קשרי ידידות אמיצים שררו בין הגר"י זצ"ל לרבינו מרן שליט"א, כאשר בשנת תשמ"ח לערך, ביקש רבינו מהגר"י זצ"ל לבוא ולכהן פאר בבית דינו, ומני אז ולאורך שנים רבות (עד שנת תשע"ג שאז חדלו הגר"י ורבינו מרן שליט"א מלכהן בביה"ד) ישב הגר"י בהרכב אחד יחד עם הגאון רבי פנחס שרייבר זצוק"ל ויבלח"ט מרן רבינו שליט"א (ובשנים האחרונות לאחר פטירתו של הגר"פ נוסף להרכב זה הגר"י ברגר שליט"א) כאשר לעין כל נגלו ההתבטלות והכבוד ההדדי שרחשו גדולי ישראל זה לזה, כאשר הגר"י זצ"ל ביטל דעתו-והתבטל בכל מאודו לרבינו יבלח"ט בכל הזדמנות ובכל אימת שנפגשו מתוך הערצה ויראת כבוד מיוחדת. הדברים בלטו לעיני רבים בין היתר כאשר לאורך שנים ועד זיקנה ושיבה היה הגר"י טורח ובא בעצמו לבית רבינו במיוחד בערב פסח על מנת למכור את חמצו ולא ויתר על כך בשפו"א כאשר רבינו יבלח"ט היה מכבדו אז ובכל זמן מתוך הערכה עמוקה והערצה לדמותו של הגר"י זצ"ל, ואף בא' השנים בערב פסח כאשר הגר"י נתאחר לבוא סירב רבינו לפרוש למנוחתו ובמשך שעה ארוכה חיכה והמתין לבואו.

מקורבי רבינו ובאי ביה"ד, מספרים תדיר על הערכה האמיתית שהעריכו וכיבדו רבינו כאשר בכל פעם שראה רבינו את הגר"י נכנס בדלת בפתח ביה"ד מיד היה נעמד מלוא קומתו עד שהתיישב הגר"י במקומו.

הוסיף לספר א' ממקורבי רבינו על הערצתו לפקחותו וחכמתו של הגר"י, שכאשר דנו לפני רבינו על צירוף חברים חדשים לנשיאות גוף ציבורי חשוב וידוע כשבין היתר עלה שמו של הגר"י, התבטא רבינו בהערכה על דמותו של הגר"י באומרו "ר' יעקב איז א' קלוגר".

עוד שמענו על א' הפעמים שרבינו מרן שליט"א התפעל והופתע במאוד מאישיותו ומעדינות נפשו של הגר"י, כאשר דנו בד"ת על תפקידים ומעמדות במוסד ציבורי כאשר לקראת נתינת פסה"ד ביקש א' מהמנהלים להיכנס ולומר את דברו, ושטח בבכי ובדמעות את כאבו על מה שנעשה לו לטענתו לתפקידו ולמעמדו, אולם למרות כך יצא לדיינים והגר"י בתוכם שכן צריך להוציא מהמוסד, וכאשר ניגשו לחתום על פסה"ד אמר הגר"י לרבינו שאינו מסוגל כעת לחתום על פסה"ד-באותו יום ששמע את כאבו וצערו של אותו אדם, וע"כ ביקש לחתום ע"כ רק למחר.

עוד שמענו על דאגתו ומסירותו של רבינו יבלח"ט לשלומו ובריאותו של הגר"י כאשר מקורבי רבינו זוכרים מספר פעמים שטרח ונסע רבינו לרמת השרון לבקרו בתקופות שונות כאשר נפל למשכב. ומאידך גם כאשר אושפז מרן שליט"א בטיפול נמרץ לפני כשלש שנים הגיע הגר"י זצ"ל לבקרו כמה פעמים ובכל פעם נכנס לחדרו והתפלל לרפואתו.

ובשנת תש"ע לאחר שבחודש אב חלה הגר"י והיה שרוי במצב קשה, לאחר כחודש בימי עשרת ימי תשובה-כיומיים לפני יוה"כ הביע רבינו את רצונו ליסוע ולבקר את הגר"י, ולהפתעת מקורבי רבינו שידעו על זהירותו המיוחדת בכל שנה ובשנים האחרונות בפרט להימנע ממאמץ מיוחד ומנסיעות בימי עשי"ת ע"מ לשמור על כוחו שיוכל לצום ביוה"כ, נימק את רצונו, שמאחר ולדעתו אסור לר' יעקב לצום במצבו, ומאחר וחושש הוא שר' יעקב ירצה לצום ע"כ טרח ונסע במיוחד לרמת השרון מתוך דאגה לשלומו ובריאותו. (נשיח בחוקיך)

ת.נ.צ.ב.ה.

אלי ציון ועריה על ועד אשר שמם וביטול סנהדריה

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

דברי קינה ומספד שנשא רבינו שליט"א לפני מיטתו של אחיו מרן הגאון רבי יעקב זצוק"ל

דוד המלך הספיד את יהונתן ואמר "צר לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאד", הוא לא היה אחיו, אבל היה בידידות כמו אח, קל וחומר אח ממש, בידידות גדולה כל כך שהייתה לו, עם אהבת הבריות לכל אחד ואחד, אהבת הבריות לכל הציבור, ואהבת לרעך כמוך כפשוטו, לכל אחד ואחד. צר לי עליך אחי! חסרת לי מאד.

זוהי אבידה גדולה כל כך לכל הציבור, לכל כלל ישראל, מעתה יחסרו להם הזכויות, והתפילות שלו, וכל העצות הטובות, שהיו מתקיימות באופן יוצא מן הכלל.

מסר נפשו ממש בתפילות עבור מי שהיה זקוק לישועה, היה מתפלל ומתפלל, וחיכה שיודיעו לו כבר על הישועה, כל זמן שלא שמע מהישועה היה ממשיך להתפלל, במסירות נפש, ובאהבת הבריות, כמוך ממש!

וכעת הדור הפסיד את הזכויות האלה, הפסדנו את ההשפעה הזאת, השפעה של אדם כזה משפיעה מאד על כל הדור, ועכשיו חסרה לנו ההשפעה, וכבר נאמר (קהלת ז, ב) והחי יתן אל לבו.

אני מקצר כעת בדברים משום טרחא דציבורא, אמנם יש חיוב הספד, אבל לא קל להספיד בשעה זו.

עמלה של תורה, היה עוסק בתורה מתוך ייסורים, רבינו יונה כותב בשערי תשובה (ד, יא) כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעיניו יעלה במקום ייסורים, הייסורים והטרחו של עמל התורה, שהיה מתאמץ בכל כוחו ממש, היה מתאמץ בעסק התורה, ובלימוד התורה, ובהרבצת תורה בהרבה מקומות בארץ.

וגם בהשפעה בכתב, היו מדפיסים דברי חיזוק ממה שהיה אומר וכותב, ונתפרסמו בהרבה מקומות בארץ וגם בחוץ לארץ, דברי חיזוק כאלה שמביאים לחיזוק האמונה ומשפיעים מאד.

שמעתי מאחד שביקר בזמן האחרון ברמת השרון, ואמר שהוא רואה את ההשפעה של אמונה על כל העיר, ניכר שהציבור קיבלו הרבה אמונה מכוח השפעתו. אמונה היא יסוד כל התורה כולה כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, אין לשער מה שזוכים על ידי אמונה לזכויות עצומות מאד, וניצלם מכל חטא ועוון, וגם חיים טובים ומאושרים זוכים על ידי האמונה.

זהו חסד גדול להשפיע אמונה, וגם זכויות מיוחדות למשפיע, שכל המעשים הטובים שעושים מכוחו, שייכים אליו, ונזקקים לזכותו, וזוהי הנחמה שאפשר להתנחם כעת, כי אמנם במתים חפשי, וכבר אינו יכול לעשות עוד מעשים טובים בעצמו, אבל כתוב בספרים שאם השפעתו נמשכת, וממשיכים לעשות מעשים טובים מכוח השפעתו, כל המעשים הטובים הללו נזקקים לזכותו, וב"ה יש הרבה מעשים טובים שעושים ויעשו בעזרת השם, כל זה נזקף לזכותו, ומוסיפים לו בזה עוד עולם הבא ועוד גן עדן.

ובודאי שהוא מכיר טובה לכל אחד ואחד על מה שעושים מכוח השפעתו.

בפרט ברגע הזה שיש התעוררות גדולה, חשוב מאד שכל אחד שיש לו עכשיו התעוררות, ימשיך להתחזק, להיות בחיזוק תמידי, וזה שייך רק על ידי עסק קבוע בספרי המוסר יום-יום, ובזה זוכים גם לחיים מאושרים, זכות גדולה תהיה לאלו שיעשו את זה, וגם מזכים בזה את הנפטר זצ"ל, והוא יהיה מליץ יושר על כל אחד ואחד.

הקב"ה יעזור שנזכה לקיים את מה שאנו חייבים, והחי יתן אל לבו, ובלע המוות לנצח וגו'.

ההספד לפני מיטתו ברמת השרון

כולם אומרים וכולם יודעים שפטירתו של הרב היא אבידה גדולה לכל הציבור, לכל הציבור ברמת השרון ולכל הציבור בארץ, כולם היו מושפעים ממנו והשפיע עליהם הרבה.

ובמה הייתה השפעתו? מה היא עיקר ההשפעה החשובה מאד שצריכים להשפיע? יש משנה בפרקי אבות (א, יב) "הלל אומר הוי מתלמידי של אהרן אוהב שלום ורודף שלום", לא רק אוהב שלום, אלא גם רודף שלום, לטרוח ולרדוף לעשות שלום. "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", יש הרבה דרגות באהבת הבריות, והרב זצ"ל הייתה לו דרגה גבוהה מאד בזה, וההמשך היה מקרבן לתורה, על ידי המידות הטובות האלה, ואהבת הבריות הגדולה ביותר, ככל שאהבת הבריות יותר גדולה כך יש יותר הצלחה בקירוב לתורה.

וזכה לקרב לתורה בכל רמת השרון, ובעוד מקומות הרבה, השפיע אמונה ומידות טובות.

יסוד החיים, חיי הנפש, חיי הנשמה, החיים המאושרים ביותר, הוא על ידי מידות טובות, וזהו היסוד שעליו עומדת התורה, כמו שכתב בספר שערי קדושה כי בתורה לא נכתבו הרבה דברים על מידות טובות, יש תרי"ג מצוות וכמעט שלא מוזכר בהם ענייני מידות טובות, מפני שמידות טובות הם היסוד וההקדמה לכל התורה כולה, ובלי זה חסר בשלמות האדם, אם חסר בשלמות המידות חסר בשלמות כל התרי"ג מצוות.

וזה היה הרב זיכרוננו לברכה, בעל מידות טובות מיוחדות בשלמות גדולה מאד, המידה הגדולה ביותר, הטובה ביותר, אהבת הבריות, כמו שאמרו (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, היינו מפני שכל התורה כולה היא אחרת, יותר בשלמות, אם יש אהבת הבריות. וכעת חסרה לנו ההשפעה הגדולה הזאת, אבל החי יתן אל לבו.

וכפי שהשפיע הרבה עד עכשיו, אנו מקווים שגם יהיה מליץ יושר, שתהיה סייעתא דשמיא לכל הציבור ברמת השרון ולכל כלל ישראל, שמאד היה אוהב אותם, ואהוב עליהם, וגם השפיע עליהם, שימשיכו ללכת בדרכו הטובה באהבת הבריות, ומזה יבואו לכל המעשים הטובים.

זוהי זכות גדולה בשביל הנפטר הגדול, שעושים מעשים טובים בהשפעתו, כולנו חייבים לו, כולנו קיבלנו ממנו הרבה, והננו חייבים להחזיר לו, מה שהוא איננו יכול לעשות כעת, אבל אנחנו יכולים, לתת לו את הזכויות האלה ללכת בדרכיו, בעיקר במידות הטובות, שהם היסוד לכל התורה כולה.

יהי רצון שנזכה באמת להתחזק בזה, והקב"ה יעזור שכל המשפחה תתנחם, גם האלמנה החשובה שתחי', שעזרה לו כל כך הרבה, המקום ינחם את כולם, וייתן להם כוח לעמוד בקושי הגדול הזה שיש להם, ונזכה לבשורות טובות, ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים.

דברי הספד שנאמרו בהיכל ישיבת פוניבז'

ככלות י"ב חודש להסתלקות מרן ראש הישיבה הגר"ח ש' ליבוביץ זצוק"ל - י"ח שבט תשע"ז

הענין של הספד, אחד מהדברים החשובים הוא כמו שכתוב (קהלת ז, ב) והחי יתן אל לבו, להתעורר ולהתבונן מה הם החיובים של החי, לדעת מה אנחנו חייבים, ולקיים את מה שאנחנו חייבים. וזוהי גם זכות לנפטר שבגללו אנחנו מתעוררים ומתחזקים.

הדברים הצריכים חיזוק, יש כמה דברים עיקריים כלליים: תורה, יראת שמים, ומידות טובות. תורה זה חיוב כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, ושיננתם לבניך (דברים ו, ז), וכן יראת שמים, מה ה' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה (שם י, יב), יראת שמים זה חיוב גדול מאד, ויש בזה הרבה מדרגות, וגם מידות טובות, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד).

אלו הם חיובים גדולים מאד, שיש בהם הרבה מדרגות, וכל אחד חייב להתעלות במדרגות האלו, לעסוק בהם כדי להוסיף יותר דבקות בתורה, יותר יראת שמים, ויותר אהבת הבריות, בכל המדרגות ששייך בזה.

אנו גם מתפללים שנזכה לסייעתא דשמיא לקבל את כל המדרגות האלו, יש הרבה תפילות על הצלחה בתורה, ועל יראת שמים, החזו"א באיגרת (ח"ג קנא) מביא הרבה מקומות שמתפללים ומבקשים על תורה.

כגון בברכות התורה והערב נא וכו' ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' לומדי תורתך לשמה, מבקשים סייעתא דשמיא על תורה, וכן בברכת אהבה רבה ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד וכו', ואחר כך מבקשים גם ויחד בלבנו לאהבה וליראה את שמך, שנזכה לאהבה וגם ליראה, ובתפילת שמונה עשרה מבקשים חננו מאיתך דעה בינה והשכל, ובפשוטו זה קאי גם על תורה (עיין דברי חמודות על הרא"ש בברכות פ"ה אות מג), וכן השיבנו אבינו לתורתך, וביהי רצון שאחרי שמונה עשרה מבקשים ותן חלקנו בתורתך, כל אלו בקשות על תורה.

ועל מעלת היראה מזכירים באשרי רצון יראיו יעשה וגו', ואחר כך מבקשים על היראה בקדושה ודסדרא וישם בלבנו אהבתו ויראתו, וקודם לזה מבקשים הוא יפתח לבנו בתורתו, וכן בשמונה עשרה בברכת אלוך נצור פתח לבי בתורתך, ובברך שמיא בעת פתיחת ההיכל מבקשים דתפתח לבאי באורייתא, כל כך הרבה בקשות מבקשים על תורה, מפני שזהו חיוב גדול מאד, עסק התורה, ויראת שמים, ומידות טובות.

והעצה היחידה לכל הדברים האלו היא על ידי קביעות לימוד המוסר, על ידי הלימוד בספרי היראה מקבלים יראת שמים, יראת העונש, וגם יראת הרוממות שייך לקבל, אמנם זו מדרגה גדולה מאד, וכן מידות טובות, אהבת הבריות. המסילות ישירים והחובות הלבבות והשערי תשובה וכל ספרי המוסר מאריכים לבאר את החיובים האלו, ומה הן העצות למי שנכשל בזה, כיצד לעשות תשובה ולתקן את הכל.

כל הדברים האלו הם חיובים, שיש דרכים כיצד לקיים אותם, לתקן את מה שחסר, והעצה היחידה היא כאמור על ידי קביעות לימוד המוסר. דבר ידוע כפי שכבר דיברנו כמה פעמים שמי שיש לו קביעות ללימוד המוסר חי חיים מאושרים, חיים אחרים לגמרי ממה שהיה קודם. אנחנו צריכים סייעתא דשמיא שנזכה באמת להתחזק בכל הדברים האלו הצריכים חיזוק, ויהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא בזה!

נדבת ידידינו הרב דב שולץ שליט"א

כהודיה להשי"ת לרגל השמחה במעונו בהולדת בתו שתחי', יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

הוקדש לזכות ולרפואת הרה"ג

אברהם מאיר בן אסתר טויבא

לרפואה שלמה במהרה בתושחי'

לעילוי נשמת

הרה"ג מנחם מנדל יגלניק זצ"ל

ב"ר מרדכי נתן דוד זצ"ל

נלב"ה אדר א' תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב הגאון

רבי אליעזר יהודה מן זצ"ל

בן מרן הגאון רבי מרדכי לייב זצוק"ל

נלב"ה ז' אדר ב' תשע"ו - תנצב"ה

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת משפטים תשע"ז

ואם אתה עושה כן אשריך

טבע האדם שצריך תמיד לעסוק בדברים המעניינים ומושכים את לבו, ואם יהיה ללא עיסוק ופעילות, יבוא לידי שעמום, והשעמום מזיק לאדם. רק כשעוסק במה שמעניין אותו, זה נותן לו חיות ושמחה.

ומהו הדבר הכי מעניין, שנותן את החיים הכי מאושרים? מפורש בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, וסיים התנא שם: ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, היינו שזהו האושר הגדול ביותר בעולם, שאין למעלה ממנו.

וכבר הזכרתי מה ששאל מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל, כיצד יכול להיות אשריך בעולם הזה עם חיים קשים כל כך, וכפי שהזכיר התנא ארבעה מיני צער וקשיים, הא' פת במלח, שאין בזה טעם מיוחד, רק להשביע את הגוף ולא יותר, וכן מים במשורה, ועל הארץ תישן, אין בזה שום תענוג והנאה, רק הצורך ההכרחי לקיום הגוף, וחיי צער תחיה משמע עוד צער נוסף על הקשיים הנזכרים, ובתורה אתה עמל זהו לכאורה עוד קושי חמישי, ועם כל זה 'אשריך', הייתכן?

ברם זו המציאות, וזה כוח התורה, שהתורה נותנת חיים מאושרים שאין לשער, כשאדם שקוע בתורה ומבין את מה שלומד, יש לו מזה אושר גדול מאד, עד שאינו מרגיש בשום צער וקשיים שיש לו, וכפי שמסופר על גדולים שהיו צריכים לעבור ניתוח, ואמרו למנתח שאין צורך להרדים אותם, רק יודיע להם כעשר דקות לפני הניתוח, והם ייכנסו לעיון בדברי תורה, ועל ידי השקיעות בזה לא ירגישו את הכאב של הניתוח, וכך הוה! – כן מסופר על מרן החזון איש זצ"ל ועוד גדולים מהדורות האחרונים.

זהו כוח התורה שמרתק את האדם כל כך, עד שאינו מרגיש בשום דבר אחר, מרוב התענוג והאושר שבלימוד התורה. כמו שידוע להבדיל בדברים אחרים שהגוף נהנה מהם, ומרגיש הרגשה נעימה, עד ששוכח מכל הצער והדאגות שיש לו, תורה היא יותר מזה, ונותנת אושר שאין כדוגמתו בעולם! רק צריכים לדעת מה הדרך, כיצד לעסוק בתורה בצורה המושכת, שיהיה מאושר כל כך עד שלא ירגיש בשום דבר אחר שחסר לו. רבים אינם יודעים מה היא הדרך, ויש דרכים פשוטות לזה.

הנה ידוע שיש גם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות שרוצים ללמוד תורה, ומבקשים לשמוע שיעורי תורה. אני מכיר אדם שיש לו כוח הסברה טוב מאד, שבאים אליו אנשים חילונים, ומשלים לו שילמד איתם גמרא, והם נהנים מאד מזה. לימוד הגמרא מעניין אותם יותר מהרבה דברים אחרים. יש 'סמינריונים' לחילונים, שמוסרים בפניהם הרצאות תורניות, להסביר את כל החשבונות של 'שניים אוחזין בטלית', ויש גם אנשים מלומדים שמתעניינים בזה, ומתפעלים מאד לשמוע את זה, ורואים כי זה יותר מכל החכמות האחרות שהם לומדים.

ורבים מהם לבסוף חוזרים בתשובה, כמו ששמעתי מאלו העוסקים בקירוב, שיש חילונים שבאים ללמוד גמרא, ולא מדברים איתם על ענייני אמונה כלל, רק לומדים גמרא, והמאור שבתורה מחזירן למוטב (פתיחתא דאיכ"ר ב'). זהו כוח התורה, שיש בה קדושה, וקדושה נותנת חיים מאושרים, כמו שכתוב "עוז וחדווה במקומו" (דה"א טו), במקומו היינו היכן שיש קדושה, שם יש שמחה וחדווה.

ונזכר בלשון 'חדווה', כמו שמצינו גילה רינה דיצה וחדווה, שהם כל מיני לשונות של שמחה, וחדווה הוא הלשון הרביעי שבהם, משמע שזו דרגה גדולה יותר של שמחה, כי השמחה הגדולה ביותר היא על ידי קדושה, והקדושה הגדולה ביותר נמצאת בלימוד התורה.

ללמוד בצורה המושכת

ומה שיש כאלה שעוסקים בתורה ואינם מאושרים, יש כמה סיבות לזה, ואחת הסיבות היא שלומדים רק לשם מצוה, מפני שחייבים ומוכרחים, וכופים ומכריחים את עצמם בזה נגד הטבע, וכשאדם עושה דבר שהוא נגד טבעו כיצד יהיה מאושר? וצריך ללמוד לא מתוך כפייה, אלא בצורה המושכת, מתוך התעניינות וסקרנות לדברי תורה.

וכך כתב רש"י בפרשת קריאת שמע על הפסוק (דברים יא, יג) "אשר אנכי מצווה אתכם היום" שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום,

ועוד כתב (שם ו, ו) שיהיו בעיניך כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, היינו כמו חוק חדש מהמלכות, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה הם פרטי החוק, יש כאלה שהחוק נוגע להם למעשה, וגם מי שאין זה נוגע לו הרי הוא מתעניין בזה, כי זה טבע האדם, שיש סקרנות לשמוע דברים המתחדשים בעולם, וכפי שבני אדם נמשכים לקרוא ידיעות המתפרסמות בכתבי העת, שזה מעניין ומושך, ויש סקרנות לזה.

ובדרך כלל טבע האדם נמשך יותר למה שהוא מבין בקלות ובפשטות, לכן כדי שיהיה מרותק לתורה צריך ללמוד באופן קל ופשוט, וכפי שכבר הזכרנו כי כשלומדים סוגיא בפעם הראשונה, יש ללמוד תחילה את הגמרא עם פירוש רש"י, וזה בדרך כלל מובן בפשטות, מה הקושיא, ומה התיורץ, כפי דרכו של רש"י בביאור הענין, ולפעמים גם זה קשה, שהסוגיא מסובכת עם הרבה חשבונות, וקשה לקלוט בבת אחת את כל הפרטים, ויש ללמוד בתחילה את מה שמבינים, ומה שלא מובן להשאיר לחזרה, וכשיחזרו על זה למחרת יהיה מובן יותר, וכן בחזרה השלישית והרביעית יתבררו עוד פרטים, ובדרך כלל לאחר כמה חזרות הכל ברור מאד.

וזה דבר ידוע בחזרה, שאם חוזרים באותו היום זה לא מוסיף כל כך, ועיקר התועלת היא כשחוזרים ביום אחר, כי באותו היום המוח מתעייף וקשה לקלוט את כל פרטי הענין, ורק למחרת, שכבר נח מיגיעתו, אז הוא קולט ומבין בנקל את שאר הפרטים, ושמעתי שכן ידוע גם בכל חכמות שבעולם, שאם רוצים להבין ענין מסוים, בתחילה לומדים את הענין באופן כללי, בלי להתעכב על כל הפרטים, וחוזרים על זה בימים אחרים, ומבינים עוד חלק ועוד חלק, עד שהכל מתברר ומקבל בהירות, וכך להבדיל גם בתורה, אם לומדים בצורה כזו מקבלים בהירות.

ולאחר שמבינים היטב את הגמרא עם רש"י, חוזרים שוב באותו האופן גם עם תוספות, עד שמקבלים בהירות בכל הסוגיא.

יש כאלה שאינם מחשיבים את לימוד הגמרא עם פירוש רש"י, וסבורים שזה לא נקרא לימוד, וזה מפני שלא היה להם רב שיחנך אותם כיצד ללמוד גמרא עם רש"י, והטעם והמתיקות שיש בזה.

אמנם דבר פשוט הוא שעיקר הגדלות בתורה הוא בהבנת עומק הדברים כמו שמבאר בגיטין דף ו' אמר ליה אבבי וכו' עיי' שם.

סקרנות ומתיקות

לימוד התורה יש בו סקרנות וגם מתיקות, סקרנות היא בלב, וכפי שהזכרנו שדברי תורה מושכים את הלב, ומתיקות היא בפה כמו שכתוב "ותהי בפי כדבש למתוק" (יחזקאל ג, ג), היינו שיש מתיקות להוציא דברי תורה בפה, ועל זה מבקשים והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפינו, שנרגש 'בפינו' את הערבות והמתיקות בדברי תורה.

וזהו שכתוב (תהלים יט, יא) "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", נחמדים היינו בלב, שהעין רואה והלב חומד (רש"י סוף פרשת שלח), כשאדם רואה דבר יפה, לבו חומד ונמשך לזה, וכך היא גם הסקרנות לדברי תורה, שהלב נמשך לזה, ומתוקים היינו בפה, יש מתיקות להוציא דברי תורה בפה, ולחזור עליהם שוב ושוב.

ואפילו לאחר חזרות רבות, עדיין יש מתיקות! כמו שידוע מהגר"א שיש מצוה 'לעסוק בדברי תורה' היינו כל לימוד תורה, ויש גם מצוה של ידיעת התורה, לדעת כל התורה כולה, כמו שאמרו (קידושין ל, א) ושינתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך וכו', ואמר הגר"א שאם לא הייתה מצוה של ידיעת התורה, היה לומד וחוזר כל החיים משנה אחת.

ומסתבר כי אצל הגר"א הייתה המתיקות קיימת גם לאחר חזרות רבות כל כך, אמנם אף על פי שהמתיקות עדיין קיימת, לכאורה סקרנות אין בזה, כי מה שייך סקרנות בדבר שכבר למד וחזר פעמים רבות.

אמנם יתכן שהגר"א היה לו גם סקרנות, כי יש הרבה סתרי תורה המרומזים בלשון המשנה, כמו שכתב הרמ"ע מפאנו (מאמר מאה קשיטה) וכן מובא בהקדמת פאת השולחן בשם הגר"א, שמטעם זה מצינו בגמרא שמכוח קושיא אמרו על המשנה 'חיסורי מחסרה והכי קתני', ואילו כשקשה על ברייתא אמרו 'תרץ ואימא הכי', כי 'חיסורי מחסרה והכי קתני' אינו תירוץ והוספה על המשנה, אלא הכל רמז בתוך המשנה, והוא מהחלק הנסתר של סודות התורה שהחסירו רבי בכוונה, ולא הזכירו במשנה כי אם ברמזה, ולכן לא תיקנו והוסיפו זאת בגוף המשנה.

ורמזו לזה מהפסוק (שה"ש ז, ב) חמוקי ירכיך, 'חמוק' ראשי תיבות חיסורי מחסרה והכי קתני, ו'ירכיך' היינו נסתר כמו שאמרו (מו"ק טז, א) מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, והיינו כנ"ל שכל חיסורי מחסרה שבש"ס הם מסתרי התורה המרומזים במשניות.

והגר"א זכה שנתגלו לו סתרי תורה שאין לשער, כפי שהעיד תלמידו הגר"ח מוואלוז'ין בהקדמה לביאורו על ספרא דצינונותא כי פעם אחת סיפר להם שמן השמים גילו לו בפסוק אחד כ"ב מאות וששים אופנים, ובאופן אחד מהם הוא יודע כוחות כל הבריות וכל אבר מה עניינו. גם היו לו חידושי תורה שהכין לומר בפני מתיבתא דרקייעא, ששם יושבים כל גדולי הדורות, האבות הקדושים, ומשה רבינו, היה לו מה לחפש ולומר להם בסתרי תורה! כך סיפר לתלמידיו. ואין בדברים האלו משום גאווה, כי לא החשיב עצמו בזה, רק הכיר וידע את האמת, ושמח בחלקו.

שמחה וידיעת המעלות

ובאמת זה דבר חשוב מאד לידע את מעלותיו ולשמוח בהם, אדם צריך לשמוח בחלקו בתורה ובמעלות שיש לו, כמו שכתב בספר מנוחה וקדושה (שער התורה ח"ב אות כג) **"דע ששמעתי בשם הגר"א, שכן גם במילי דשמיא, צריך להיות שמח בחלקו. אף שבדאי נכון לחמוד להיות לבו פתוח כפתחו של אולם לתורה, וגם לאמר ולחמוד אימתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מכל מקום צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעשים טובים, כיון שעשה בכל כוחו המוטל עליו"**, עכ"ד.

ויש הרבה אנשים, צעירים וגם מבוגרים, שאינם מכירים את המעלות שלהם, שהם בעלי כישרונות, ויש להם שכל, ויראת שמים, ומידות טובות. זכורני ששאלתי פעם צעיר אחד, שהיה שרוי בחוסר מצב רוח, האם אתה כישורני? והתבייש לומר על עצמו, רק השיב שאחרים אומרים עליו ככה... ושאלתי אותו על עוד מעלות, האם הוא יודע שיש לו שכל, ויראת שמים, ומידות טובות, ושוב התבייש לומר על עצמו, עד שנזכר לראות כי אכן יש לו הרבה מעלות, ולמרות שידע מכל המעלות האלו, לא היה שמח בחלקו, ואמרתי לו שישמח בזה, שיש לו מעלות חשובות כל כך!

ולפעמים העצה היא לרשום לעצמו את מעלותיו ולקרוא בהם, שעל ידי זה יהיה שמח בחלקו, והשמחה נותנת חיזוק להמשך ולהתעלות בכל המעלות הטובות. בלי שמחה אדם לא יכול לתפקד, והשמחה היא מצרכי הגוף כמו שכתב בספר החינוך (מצוה תפח) שהגוף זקוק לארבעה דברים והם: מזון, שינה, מנוחה, ושמחה. מזון היינו אכילה ושתיה, וכן שינה, כל אחד כפי הנצרך לו, ומנוחה היינו נוסף על השינה, שאי אפשר לעסוק בפעילות ממושכת כל הזמן בלי הפסק, וצריך קצת מנוחה, וגם שמחה היא מצרכי הגוף, לשמוח במה שיש לו בגשמיות וברוחניות.

הנאות העולם - לשם שמים

ובזה ביאר החינוך שם מצות שמחת יום טוב: **"לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים, כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים, ואל המנוחה, ואל השינה, ורצה הקל לזכותו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, וציוונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשיו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למעשים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם ציוונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו, ויימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו"**, ע"כ מדבריו.

והיינו כיון שהשמחה היא מצרכי הגוף, רצה הקב"ה לזכות אותנו שנעשה את השמחה לשמו ולזכרו, ולכן ציוונו לשמוח ביום טוב, וציוונו גם לעשות דברים המעוררים את השמחה, כגון סעודת יום טוב, כי כשאדם רעב וצמא אינו יכול לשמוח כראוי, ועל ידי הסעודה יכול יותר לשמוח, ואף על פי שהנאות גשמיות הם יצר הרע, מכל מקום אם עוסקים בהם לצורך עבודת השם, הרי זו מצוה, והאכילה עצמה נהפכת למצוה.

וכפי שכבר הזכרנו כמה פעמים מדברי הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שאדם שכל מעשיו הם מתוך חשבון כזה, לצורך עבודת השם, גם השינה שלו היא עבודה למקום, בשב ואל תעשה! הוא עובד השם בשניתו, וקל וחומר האכילה, שהיא בקום ועשה, אם הוא אוכל כדי שיהיה לו כוח לקיים תרי"ג מצוות, ואינו אוכל יותר ממה שצריך, רק כפי הנצרך לבריאות הגוף. אמנם אי אפשר לצמצם בזה, ואם יש חשש שמא אין אכילתו מספקת, צריך להחמיר בבריאות הגוף ולאכול כפי הנצרך, יש גם מכתבים ממרן החזון איש זצ"ל שאין לזלזל בבריאות הגוף (עיין קו"א ח"א לה ועוד), וצריך

לשמור על בריאותו, אבל אין להרבות בהנאות מיותרות, ואם מפרץ יתר על המידה, זוהי תאוה ויצר הרע, ויורש גיהנום.

אלו הם דברים שרבים לא יודעים **שהנאות הגוף הם הכרחיות, אבל לפי המידה הדרושה לצורך עבודת השם**, וכך כתב גם המסילת ישרים בפרק הראשון שיש למעט בהנאות החומריות "והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח ויישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה המוטלת עליו", והמשך וכתב שאם אדם יחיה באופן כזה, יזכה לאהבת השם, עד שיימשך אחריו יתברך כמו ברזל אחר אבן השואבת! עד כדי כך זוכים על ידי ביטול ההנאות הגשמיות.

מוסר ומחשבות קדושות

כמובן זוהי מדרגה גדולה מאד, והיא מדרגת הקדושה המבוארת באורך במסילת ישרים פרק כ"ו, וזהו סוף המדרגות של המסילת ישרים, אבל שיך להגיע לזה. וכבר סיפרנו שמרן הגר"ז זצ"ל היה לומד בכל יום פרק מסילת ישרים, וכשגמר את הפרק האחרון חזר שוב ללמוד מתחילת הספר, וכך המשיך בקביעות, ועל ידי זה זכה ונעשה בריסקער רב, שהיה איש קדוש, בלי היסח הדעת מדברי תורה וממחשבות קדושות.

אנו מבקשים בהנני מכוון שלפני הנחת תפילין, שיהיו לנו 'מחשבות קדושות', היינו כל מיני מחשבות של מצוה, שיש חיוב לחשוב אותם, כגון מחשבות של מידות טובות ומעשים טובים, כיצד לעזור לזולתו, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, ג) כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו וכו', וכן מחשבות של תורה, שזה יותר מהכל, וגם מחשבות של תפילה, וכפי שכבר הזכרנו שגם תפילה בלב היא תפילה, ומי שזקוק לאיזה דבר יכול להתפלל ולבקש על זה בלב, והקב"ה שומע תפילה, וגם המחשבות גלויות לפניו כמו שכתוב (תהלים צד, יא) ה' יודע מחשבות אדם, כשחושבים מחשבות כאלה של שאיפות טובות זוכים לסייעתא דשמיא.

וכן היה מעשה באחד שהגיע לארץ הקודש לאחר המלחמה בשנת תשכ"ז, ולא היה בעל אמונה, אבל הלך לבקר בכותל המערבי, וכשהגיע לשם התעורר וחשב, כי הנה הוא רחוק מתורה ומצוות ואינו מאמין, אבל הוא רוצה ומבקש בלבו, שאם אכן האמונה היא אמת, הוא מקווה שיעזרוהו מן השמים לידע דבר זה, ומיד באותו הרגע שחשב כך, נגש אליו אחד מהפעילים המחזירים בתשובה וטפח על שכמו ושאל אותו אם הוא רוצה לשמוע על היהדות, כך היה העובדא, שמיד כשעלתה בלבו השאיפה הטובה הזאת, זכה לסייעתא דשמיא! אף על פי שלא התפלל ממש, רק הייתה תפילה על תנאי, כי לא היה בעל אמונה, מכל מקום כיון שלפי דרגתו היה 'בא ליטרה', סייעוהו מן השמים בזה.

זוהי המציאות, שהבא ליטרה מסייעים אותו, ומי שרוצה לזכות לאשריך בעולם הזה, צריך להיות 'בא ליטרה', ומן השמים יסייעו בידו.

ואמנם יש גם הרבה דברים שהיצר הרע מושך, כמו שאמרו (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר ומתחדש בכל יום, ונזכרו בגמרא שתי לשונות: 'מתגבר' ו'מתחדש', מתגבר היינו יצר הרע שכבר היה בעבר, שחוזר ומתגבר שוב ושוב, ומתחדש היינו יצר הרע חדש שלא היה מעולם, וכידוע שבכל דור מתחדשים כל מיני יצרי הרע, וגם בזמנינו נתחדשו יצרי הרע של המכשירים האסורים שלא היו מעולם, והעצה לזה היא למצוא תחליף בעסק התורה, שהתורה מושכת יותר מכל הדברים האחרים, ובוזה אשריך בעולם הזה יותר מכל ההנאות שבעולם!

וידוע שגם העשיר הגדול ביותר אינו מאושר כמו מי שעוסק בתורה, אמנם העשיר מתהלך בשמחה ומתלבש יפה ונראה כלפי חוץ שהוא מאושר, אבל בתוך תוכו הוא לא מאושר, אלא אם כן יש לו זכויות נוספות, כגון שנותן הרבה צדקה, שהוא מאושר מחמת הזכויות שיש לו, אבל בלי זכויות העשירות אינה נותנת אושר! ומה שיש עשירים הנראים מאושרים, בלבם הם מסתירים את מה שאינם מאושרים, וכבר נאמר (קהלת ה, יא) "והשבע לעשיר אינו מניח לו לישון", כי אמנם הוא שבע מרוב עשירותו, אבל השובע הזה מבלבל את דעתו, ומרבה דאגה, עד שאינו יכול לישון.

רק על ידי תורה זוכים לאושר אמיתי בעולם הזה.

וכדרכנו, נסיים בתפילה שכל אחד ואחד מאיתנו יזכה לאשריך בעולם הזה ולסייעתא דשמיא בכל מה שצריך. כן יהי רצון!

מצבת זכרון נצח לעילוי נשמת מורינו נשיא ישיבת פוניב'ז

הגאון רבי **חיים אברהם כהנמן** זצ"ל בן מרן גאון ישראל רבי **יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל

נלב"ע ל' שבט תשס"ט - תנצב"ה

הונצח על ידי בני המשפחה שיחיו

נדבת ידידיו הרב דב ויסקי שליט"א
כדוריה להשי"ת לרגל השמחה במעונו
בהולדת בתו שחתי, יזכו לגדלה לתורה
לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת
מרת **ריזל לאה** ע"ה
בת ר' **שמואל בנימין** ז"ל
נלב"ע כ"ח שבט תשס"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת יקר יקרים
הגר"ר **ישראל גרינמן** ז"ל
בהגר"ר **יצחק דוד** שליט"א
נלב"ע ג' אדר תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הגאון רבי **ירוחם זלצברג** זצוק"ל
בהר"ר נתן ז"ל
נלב"ע ד' אדר תשע"ה - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 22 ■ תרומה

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

האב אינו יכול להבטיח את בריאות משפחתו. א"כ כמה שמחה צריך יהודי להתמלא, כשמתבונן שיש לו אב בשמים שהוא גם שליט על הכל וגם מנהיג את העולם כולו, ואותו אב אוהב אותנו באהבה הגדולה ביותר, ושוקד תדיר על טובתנו. אבינו שבשמים יכול לתת לנו הכל: בריאות, כשרונות, פרנסה, חן, נחת מהילדים, וכל הדרוש לנו.

טוב ה' לכל

בשיחה שמסרתי פעם בפני ציבור של מתקבלים ליהדות אמרתי, שבכוחן של שלושת המילים שאמר דוד המלך: "טוב ה' לכל" – להעניק אושר לאנושות, יותר מכל ההמצאות הטכנולוגיות. ההמצאות החדשות אמנם עשו את החיים נוחים יותר, אך לא מאושרים יותר! האדם התרגל במהירות להמצאות החדשות וליתרונות הנובעים מהן, אך נותר רעב וחסר סיפוק, כתוצאה מקנאה, תאוה וכבוד שלא באו על סיפוקם.

לעומת זאת, החי בידיעה שהקב"ה, אדון הבריאה ומנהיגה – הוא טוב לכל, וכל מה שהוא מביא עלינו, בין את הטוב ובין את המוטב, הוא רק משום שזה הטוב ביותר עבורנו – גם כשאין אנו מבינים מדוע, יש לו כמה לחזק את עצמו במצבים הקשים ביותר, ולשמוח תמיד בעובדה שהקב"ה שוקד ללא הרף להיטיב עמו בזה ובבא!

תפקידנו בחודש שמרבים בשמחה, להשיב אל ליבנו שיש לנו אב רחמן שאוהב אותנו, שחפץ להיטיב לנו, ויכול להיטיב לנו. באופן מיוחד יש להתחזק בזה במהלך התפילה, המלאה בפסוקים ובקשות שתוכנן שהכל תלוי ביד ה', והוא אוהב אותנו ושוקד תדיר על טובתנו. ההתבוננות בחסדי ה' גם צריכה לחזק את הכרת תודתנו לקב"ה על חסדיו, וכתוצאה מכך, להגדיל את השתדלותנו בעבודת ה'.

המאירי (מובא בביאור הלכה סימן תרצ"ה) כתב, שמה שנצטוונו לשנות יין בפורים, הוא כדי להגיע מתוך השמחה המתעוררת בשתיית היין, לאהבת השי"ת והודאה על הניסים שעשה לנו. בתלמידי רבינו יונה על מסכת ברכות (ר"פ אין עומדין) כתוב, שעיקר השמחה בימים טובים היא לפרסם את הגדולות והנוראות שעושה השי"ת עמנו.

איתא במס' תענית (כ"ט.), "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב מועטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". בספרים הקדושים מובא, שאחת הסיבות שצריך להרבות בשמחה בחודש אדר, משום שהשפעות המיוחדות לחודש אדר נמשכות על ידי שמחה.

הצורך להרבות בשמחה, מחייב גם להרבות בחודש אדר באמצעים המביאים לריבוי שמחה. משום כך יש להרבות בחודש אדר, בראש ובראשונה, בלימוד תורה. לתורה הקדושה יש כח מיוחד להנחיל שמחה ללומדיה, וכדברי נעים זמירות ישראל (תהילים): "פקודי ה' ישרים משמחי לב", שמשום כך נאסר לכל אחד מישראל ללמוד תורה בתשעה באב!

סיבה לריבוי שמחה – התגלות אהבת ה' לישראל

סיבה מיוחדת לשמחה יש בחודש אדר, מפני שבחודש זה הייתה התגלות מיוחדת של אהבת ה' לישראל, כאשר בשלושה עשר בו, באותו יום שנועד ע"י המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, בדיוק באותו היום הרגו היהודים את שונאיהם בכל מדינות המלך אחשורוש. והנה, את השורש להצלחת עם ישראל, הכין הקב"ה עוד במהלך משה ואחשורוש – באותה העת שבו חטאו ישראל בהשתתפותם בסעודת אחשורוש ונגזר דינם למיתה – ע"י שסובב את הריגת ושתי והמלכתה של אסתר.

החתם סופר ('דרשות החתם סופר' על פורים) אומר, שתליית המן לא הייתה כ"כ רבואתא, משום שהייתה לאחר שכבר עשו ישראל תשובה והיו ראויים משום כך להצלחה, אבל הריגתה של ושתי ביום האחרון של המשתה כתוצאה מהשתכרותו של אחשורוש, לאחר שבכל מאה שמונים וששת הימים הקודמים של המשתה שלט אחשורוש היטב בעצמו – היא רבואתא גדולה, משום שבזה נתברר שהקב"ה עסק בהכנת הצלתן של ישראל, עוד בטרם ששבו בתשובה על מה שחטאו בסעודת אחשורוש.

והנה, משפחה שיש לה אב עשיר, שמחה על כך שזה פוטר אותה מדאגות של פרנסה, מדאגות של הוצאות נישואין, וכדו'. אך עושרו של

ברוחניות אין להסתפק במועט

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה חצי קומתו (כה, י). כל מידותיו של ארון העדות אינן אמות שלמות, אורך - אמתים ומחצה, ורחבו והגובה אמה ומחצה.

אחד הדברים שזה מרמז, שעל תלמיד חכם (ארון העדות הוא מקום משכן של לוחות הברית ולדעת ר"מ גם של ספר התורה) להיות ענוותן ולהרגיש עצמו בעניני תורה ועבודת ה' כחצי ולא כשלם. ברם, אין כונת הדברים שלא יהא האדם שמח מהשגיו הרוחניים, אלא אדרבה עליו לעלוז ולשמוח על כל מה שזכה להשיג, אך לא להסתפק בכך אלא לשאוב עידוד מהישגיו ולהמשיך ולהיות מוסיף והולך, בתורה, בבין אדם לחברו ובכל עניני עבודת ה'.

וכך כותב ספר מנוחה וקדושה (שער התורה חלק ב'): "ודע ששמעתי בשם הגר"א, שכן גם במילי דשמיא צריך להיות שמח בחלקו, אף שבודאי נכון לחמוד להיות פתוח כפתחו של אולם לתורה, וגם לאמור ולחמוד אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, מכל מקום צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעשים טובים".

מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

לעומת זאת מידות השולחן הם אמתים אורכו ואמה רוחבו ואמה וחצי קומתו. ולמתבאר, הטעם שמדות האורך והרחב של השולחן שלמות, משום שהשולחן מרמז על עניינים גשמיים, ובעניינים גשמיים על האדם להרגיש שאינו חסר מאומה, וכמו שמברכים בברכות השחר "שעשה לי כל צרכי".

ומה שמידת גובהו של השולחן הוא אמה ומחצה - פירש מורנו הגר"ר אורי קלרמן זצ"ל, שמידת הגובה היא כנגד שיעור קומתו של האדם אשר אוכל מהשולחן, וזה בא לרמז שחסר בשלמות של אכילה לשם שמיים.

ואמרו בדרך רמז: "בשמים - ממעל", בעניינים רוחניים ("בשמים") יש להביט על אלו שמעלינו ולשאוף להדמות להם. לעומת זאת, "ועל הארץ - מתחת", בעניינים של חומריות ("על הארץ") יש להביט על אותם ששיש להם פחות מאתנו ולהיות מוכן להסתפק בפחות.

שמעתי פעם מהגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל שאמר: "ישנם אנשים חשובים שמרגישים שובע ברוחניותם, הקב"ה שונאם וגם אני לא אוהבם..."

עולם התורה אבל וכואב בהסתלקותו של מרן הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל. קשרי ידידות והערצה שררו בין מרן המשגיח שליט"א לבין רבי יעקב זצוק"ל עוד מזמן לימודם בישיבת פוניבז'. בשנים האחרונות שהו יחדיו מדי שנה בבין הזמנים של חודש אב, בקמפ 'בני עליה' שבראשות הגר"נ קפלן שליט"א שהתקיים בשוב יד בנימין, ואחר כך ברכסים ע"י 'איחוד בני הישיבות' בראשות מרן המשגיח שליט"א. בזמנים אלו בלט במיוחד הערצה והכבוד שרכשו זה לזה והיה זה מחזה מרהיב לראות כיצד שני הגדולים מכבדים האחד את רעהו ומתבטלים זה לזה.

זכורני שבשעת הארוחות מרן המשגיח שליט"א היה מביט ועוקב אחר פניו הקדושות של רבי יעקב, והתבטא אז כמה וכמה פעמים שמחזק אותו מאוד לראות את פניו הקדושות של רבי יעקב, ויש לו הנאה גדולה מכך. וזירז גם את נכדיו להביט בפניו הקדושות, והתבטא כשמסתכלים בפניו של ר' יעקב אפשר לקבל תועלת, רואים עליו מדות טובות - לב טהור - ויראת שמים. ואז אמר בהתרגשות: רואים את רבי יעקב הולך בתוכנו אבל זה לא פשוט בכלל... זה לא סתם אדם, זה עולם אחר מאתנו... יש לו ידיעות מופלגות בכל חלקי התורה! לא פשוט מה שהברכות שלו מתקיימות! והתבטא בענווה: אמנם ב"ה ניצלתי את זמני, אך לא זכיתי לידיעת התורה של ר' יעקב - אולם בזכות שאני מכבד את ר' גרשון ור' יעקב אולי אני יזכה בעולם הבא... כמו כן אמר אז המשגיח שליט"א: יש כאן אדם גדול וצריך לנצל אותו, והכין כמה שאלות לשאול את ר' יעקב זצ"ל.

המשגיח שליט"א סיפר בהתפעלות שר' יעקב אמר לו, שבעצם קשה לו לבוא ליד בנימין, ולמרות טרדותיו העצומות בענייני הכלל הוא טורח להשתתף עם בני העליה, כי בכל מקום שהוא נמצא מבקשים ממנו ברכות לזיווגים פרנסה בריאות וכד' - וביד בנימין מבקשים ברכה לגדול בתורה ויראת שמים...

מאידך זכורני שבאחד הפעמים לאחר ארוחת הצהרים מרן המשגיח שליט"א הלך לבדו לחדרו, ר' יעקב זצוק"ל שהבחין בכך ניגש אלי ומחה על כבוד התורה, כיצד זה שהמשגיח הולך לבדו בלא ליווי - גער בי? השבתי שהמשגיח לא מסכים שילוו אותו, ר' יעקב לא קיבל את טענתי ואמר: עד שהמשגיח לא ידביץ לך במקל אל תוותר על כבוד התורה... וסיפר לי אז באריכות כיצד היה נראה כבוד התורה אצל גדולי התורה בדור של פעם.

לפני כשמונה שנים מרן הגר"י זצ"ל קיבל התקף לב חמור במהלך שהותו ביד בנימין, ובנסי ניסים הבריא. מרן המשגיח דאג ועקב כל העת אחר מצב בריאותו, וכשמצבו הבריאותי השתפר נסע המשגיח לרמת השרון לבקרו. רבי יעקב סיפר אז בהתרגשות את השתלשלות הניסים, והתבטא שהיה נס בתוך נס. באותו ביקור אף התאונן בפני המשגיח שכאשר בא לאירועים נגשים אליו כל כך הרבה אנשים וכואב לו שאין לו מספיק כוחות להתייחס לכל אחד באופן אישי... המשגיח יצא מהביקור בהתרגשות גדולה מהניסים שהיו לר' יעקב, והתבטא שר' יעקב הוא בחינת 'בריאיה חדשה', וכלל ישראל צריך להודות לה' על כך.

גם בשנה האחרונה לאחר שחלה הגיע מרן המשגיח שליט"א לבקרו בתל השומר, ואמר לר' יעקב זצ"ל, שמעתי שמצב בריאותו של הרב מתקדם אך אנו מתפללים שיהיה מושלם - כלל ישראל זקוק לרב! הגר"י זצ"ל התרגש מאוד מהביקור, וביקש מבני משפחתו ששהו לצדו שישירו את הפיוט צמאה נפשי לאלוקים - בהטעימו שאת הפיוט הזה לימדו המשגיח כשלמדו יחד בישיבת פוניבז'.

המשגיח שליט"א טרח לחשתתף 'באשכבתיה דרבי', ובשעת הלוויה התבטא שהוא מקווה שיוציאו ספר טוב על ר' יעקב זצ"ל שילמדו מדמותו הגדולה וממעשיו הכבירים. והביא את ה'עירות דבש' שבשעה שמסתלק אדם גדול יש ס"ד מיוחדת לזכות בקלות ממעלותיו. עו הוסיף מרן המשגיח שליט"א: שכעת לאחר שנשמע הרבה על צדקותו וגדולתו של ר' יעקב זצ"ל, גם אם אין ביכולתנו להגיע לדרגתו של ר' יעקב, דבר אחד ברור - שאין לנו להישאר באותו דרגה שבה הינו!

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פגעתי בשוטה כיצד אבקש ממנו מחילה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

נשאתי לפני כמה שנים, וברוך השם אני משופע בממון רב, אבל למרות העושר, האושר רחוק ממני מאד, עדיין אין לי ילדים, וגם תקפו אותי צרות רבות ומשונות, באחד הימים כאשר צרתי רבו למעלה מראש, נכנסתי בלילה לבית הכנסת, ישבתי חצי לילה ואמרתי תהלים בהשתפכות הנפש, ולאחר מכן בקשתי מהקב"ה שיגלה את לבי, מה פשעי ומה חטאתי, וכיצד עלי לתקנו.

כשגמרתי את התפילה, נפלו עיני על עלון, שם מסופר על אדם שהיה לו צרות, וכשנכנס לרבו להתאונן על צרותיו, אמר לו רבו, "איני יכול לעזור לך, פגעת ביהודי, וראשית עליך לפייסו".

מיד התחלתי לפשפש במעשי, אולי פגעתי באיזה יהודי, ואז עלתה לי התמונה הקודרת, איך שבילדותי היה בשכונתנו בחור שוטה ומאד הצקנו לו ורדפנו אחריו, ואני הייתי מראשי הילדים המציקים לו, ולא פעם אחת קלל אותנו השוטה על מה שאנו מציקים לו.

למחרת בבוקר התחלתי לבדוק היכן גר השוטה ומה מעשיו, ונתברר לי שהוא נמצא במוסד, ועדיין נחשב כשוטה מוחלט.

מאד הייתי רוצה לפייסו, אולם הרי אמרו חז"ל שוטה לאו בן מחילה הוא, ואם כן כיצד אני יכול לתקן את הפגיעה שפגעתי בו? [אבקש מהרב לא לחסוך ממני כל מאמץ, בין בגוף ובין בממון, אני רוצה להיות נקי לגמרי מעון זה, גם בדיני שמים הדקויות ביותר].

תשובה

יקנה לו מתנה גדולה מאד, ואז ירחב לבו, ומסתבר שברגע זה יחלים קצת משטותו, ויבקש ממנו מחילה ויועיל לו.

מקורות ונימוקים

אכן מאד יתכן שהיסורים הבאים על האדם, הם בעיקר בגלל עבירות של בין אדם לחבירו. ובפרט עבירות של צער ועגמת נפש, וכמו שאמרו חז"ל ברכות (דף ה ע"א) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בבוטול תורה. ומקשים העולם, אם יש בידו עון ביטול תורה, כיצד אמרו בגמרא פשפש ולא מצא, הרי יש בידו עון חמור של ביטול תורה?

ונאמרו בזה תירוצים רבים, והפרי מגדים בספרו ראש יוסף [וכן הוא בעוד הרבה אחרונים] תירץ שהקב"ה מביא על האדם יסורים מדה כנגד מדה, ולכן יפשפש במעשיו לראות אם יש בידו חטא מעין היסורים שבאים עליו, [דאם הצער בלשונו יפשפש מה שפגם בדיבור] פשפש ולא מצא חטא שיכול להיות מדה כנגד מדה, יתלה בביטול תורה, שהוא חטא גדול, ועליו מעניש הקב"ה אפילו שלא כנגד מדה.

[וכשהיסורים אינם יסורים של גוף, אלא יסורים שיש בהם צער גדול, ועלבון נפש, יש לפשפש בעיקר אם לא גרם אם צער ועלבון לחבירו].

ויש שתירצו, כשאדם רואה שיסורים באים עליו, אמת שביטול תורה היא עבירה מהחמורות ביותר, אבל דרך ארץ קדמה לתורה, ולכן תחילה יש לו לפשפש במעשיו, אם לא חטא בחטאים של בין אדם לחבירו, ורק כשמרגיש שהוא נקי מחטא של בין אדם לחבירו, יתחיל לפשפש בחטאים של בין אדם למקום, וראשון לכך הוא ביטול תורה.

ובעניינינו שפשפש ומצא, והקב"ה בחסדיו הרבים הזכירו נשכחות איך שפגע באדם צלם אלקים בריאה של הקב"ה שבראו כדמותו וכצלמו בדיוק כפי שהוא נראה, והקב"ה רצה שהוא יראה בדיוק כך, וכשמצער אותו מצער את הקב"ה שבראו, והוא בטפשותו הרבה מחליט שזה מצחיק, ואפשר להתעלל באדם זה, אין לך זלזול גדול בבין אדם לחבירו ובבין אדם למקום, ובוודאי שצריך לפייסו.

והנה אף שאמרו בבבא קמא (דף פו ע"ב) "שוטה אין לו בושת", וכעין זה אמרו בשבת (דף יג ע"ב) "אין שוטה נפגע", ופירש"י אין פגע רע בא עליו, כלומר, אינו מכיר בפגיעו. מכל מקום כל זה אמור, בפגיעה מילולית, שאינו מרגיש, אבל בצער הגוף כאשר מצערים אותו, והוא מצטער, על זה אמרו בבבא קמא (דף פז ע"א) חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים פטורין. [אף שפשטות הסוגיא היא בפגיעה ממונית, אולם גם צער הגוף - כשמצטער - בכלל, ורק בבושת אמרו שאין לו בושת, אבל צער בוודאי יש לו].

ולגבי השאלה כיצד אפשר לפייסו, נראה שהעצה היא אחת, לברר מה הוא אוהב מאד, למשל אם אדם זה אוהב שוקולד, יביא לו עשרות אריזות של שוקולד מכל המינים ומכל הסוגים, מריר, חלבי, ממולא, וכדו' במגוון צבעים, ויביא אותו במשלוח מיוחד עם אריזה מיוחדת, ועם פרחים מיוחדים, וגם יביא לו איזה בגד מפואר

שירחב לבו מאד, ובאותו רגע שהשוטה יראה את המשלוח הגדול, ירחב לבו, וסביר להניח שברגע זה, יחלים קצת משטותו, ויבקש ממנו מחילה ויועיל לו.

וכל זה אילו פגע רק בשוטה עצמו, אבל ככל הנראה הפגיעה בשוטה לא היתה פגיעה מצד עצמו, אלא מצד שהוא שוטה, ויתכן שהפגיעה נחשבת כפגיעה זלזול בשוטים בכללותם, ואולי ממדת חסידות הנקיה והטהורה, יש לעשות מעשה לפייס את כלל השוטים.

וזאת שסיפר הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א ששמע מהרבנית חדש ע"ה בתו של המגיד ממינסק [היה אדם גדול, וביתו היה בית ועד לחכמים, וגם החפץ חיים התאכסן אצלו], שסיפרה מעשה שהיה עם החפץ חיים:

החפץ חיים הגיע פעם למקום אחד בשעת לילה מאוחרת, ולא היה לו היכן לישון, שם פנו לבית הכנסת ושם החל ללמוד, וכאשר היה עייף מאד מטורח הדרך, הניח את ראשו על אחד הספסלים הרחבים של בית הכנסת, ונרדם שם עם מעילו.

המנין הראשון של בית הכנסת היה מתקיים עוד קודם הנץ החמה, ובו היה מתפלל גם אחד הגבירים הגדולים של העיר, כשהגביר הגיע לבית הכנסת וראה הלך עני ישן על הספסל שלו, העירו בגסות, ואמר לו: "עני, לא מצאת לך מקום טוב יותר לשכב בו, רק על הספסל שלי?!"

החפץ חיים קם בשתיקה והלך למקום אחר.

כשהתחילו אנשים לבא לתפילה, הכירו שהלך העני שהעשיר זלזל בו הוא לא אחר מאשר

החפץ חיים, ומיד כבדו אותו, והושיבו אותו בכבוד גדול.

העשיר שראה במי פגע, ניגש מיד אל החפץ חיים וביקש לו שימחל לו ולא יקפיד עליו, אמר לו החפץ חיים, על מה שפגעת בי אני מוחל, אמנם אתה כשהערת אותי בגסות, זה בגלל שזלזלת בי מפני שחשבת שאני סתם הלך עני, היינו לא התכוונת דווקא אלי, אלא שבנימת קולך נשמע זלזול על כלל העניים, ואני יכול למחול רק על כבודי, אבל איני יכול למחול על פגיעה בשאר העניים, ועליך לפייס את כל העניים.

שאל העשיר אם כן מה אעשה? אמר לו החפץ חיים תבנה מקום הכנסת אורחים לעניים שיוכלו לישון שם, וזה יהיה תיקון מדה כנגד מדה, שכיון שהפרעת לעני לישון, ידאג לעניים שיהיה להם היכן לישון, וכן עשה הגביר.

גם בענייננו רצוי לתת תמיכה גדולה עבור מוסד גדול שמטפל בחולים אלו, וכדי לשפר את מצבם, ואז זה יחשב לו לכפרה בכלל השוטים.

פנינים לפרשת השבוע

אמנם יש בעם ישראל דעות שונות, אבל צריך שיהיה ברית התיכון שמחבר בין כולם

'והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה', ואמרו חז"ל (שבת דף צח ע"ב) שאותו בריח היה מתעגל בתוך שלשת הכתלים מן הקצה אל הקצה על ידי נס, הרי לנו כמה הקפידה תורה שיהיה בריח אחד שמאחד את כל חלקי המשכן.

ובתרגום יונתן כתב שהברית התיכון היה מאילנו של אברהם אבינו שבבאר שבע, שהביאוהו המלאכים כאשר עברו ישראל את ים סוף, והיה צף על פני המים, והיו המלאכים מכריזים לפניו, זהו האילן שנטע אברהם בבאר שבע וקרא שם בשם ה', ומזה עשו ישראל את הברית התיכון שהיה אורכו שבעים אמה, והיו נעשים בו ניסים ונפלאות, שכאשר היו מקימים את המשכן היה מתגלגל כנחש בתוך הקרשים סביב סביב למשכן, וכאשר היו מפרקים את המשכן היה חוזר להימתח כמקל ארוך. עכ"ד התרגום יונתן עיי"ש.

וצריך ביאור מה השייכות בין אילנו של אברהם אבינו לברית התיכון בתוך הקרשים, ולמה היו המלאכים צריכים להכריז שזהו מאילנו של אברהם שנטע אשל בבאר שבע וקרא בשם ה'.

וביאר הגאון רבי שמחה שלמה לוין זצ"ל שהמשכן הוא דוגמא איך אנו בני ישראל צריכים להראות, אמנם יש הרבה דעות בעם ישראל, ולא כל אחד יכול להיות בדעותיו של השני, ואדרבה זה המעלה של עם ישראל, שיש להם ששים רבוא דעות, ועל זה מברכים את ברכת "חכם הרזים", אבל בלב אסור שיהיה פירוד, הלב צריך להיות עם כל אחד.

וכיצד עושים שהלב יהיה שלם למרות החילוקי דעות, על ידי החסד, כאשר כל אחד עושה חסד עם השני, זה יביא שהוא כבר יהיה שלם עמו למרות החילוקי דעות.

ואכן זה היה במשכן, עשרים קרשים עמדו בדרום, וכנגדם עשרים קרשים בצפון, במערב עמדו עוד שמונה קרשים, וכל אחד עומד בפני עצמו, אבל בפנים יש בריח התיכון שמחבר אותם להיות אחד.

ומהו הכוח המאחד בין חלקי עם ישראל? זהו מידת החסד, שאע"פ שרחוקים זה מזה בדרגתם ובדעותיהם מכל מקום גומלים חסדים זה עם זה בחפץ לב ובמסירות נפש, כי במרכז פנימיותם פתוחים חלונות לבבות ישראל זה כנגד זה, וברית החסד עובר בתוכם ומאחד אותם.

האילן שנטע אברהם אבינו בבאר שבע הוא סמל החסד והנתינה, ולכן מאילן זה נלקח הברית התיכון, ללמדנו שמידת החסד היא יסוד האחדות בעם ישראל.

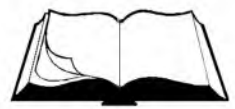
וסיפר שדרש זאת בפני גיסו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ונהרו פניו בהנאה גדולה.

ועל פי זה יש לפרש את הפסוק 'וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור', שכבר תמה רש"י למה לא נזכרו כסדרם אברהם יצחק ויעקב.

והביאור שכיזוע שלושת האבות הינם כנגד שלושת עמודי העולם, יעקב כנגד התורה, יצחק כנגד העבודה ואברהם כנגד גמילות חסדים, והנה במשך הגלות המר הזה התמעטו הדורות בתורה, ואח"כ גם התמעטה העבודה, ורבים מן העם אין להם לא תורה ולא עבודה ה"י, אבל עדיין 'אף את בריתי אברהם אזכור', שמחזיקים הם עכ"פ בעמוד החסד ואף הרחוקים מאד מוסרים נפשם זה על זה, ובעת צרה וצוקה הכל מתגייסים לעזור ולסייע לנזקקים וכו', וזהו בחינת הברית התיכון שמאחד אל כל חלקי העם מגדול ועד קטן.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 308

הל' פורים שזול במוצש"ק, ומהל' פורים

אדר תשע"ז

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

נתינת מחצית השקל

◀ כל שנה נוהגים לתת מחצית השקל בתענית אסתר לפני מנחה (רמ"א ס' תרצ"ד) והשנה שתענית אסתר מוקדמת, נותנים מחצית השקל ביום חמישי סמוך למנחה.

הקדמת מעריב בתענית

◀ הרבה נוהגים להקדים ולהתפלל מעריב במוצאי תענית ואפילו בתענית אסתר שחלה ביום חמישי שאין אחריו קריאת המגילה, משום שלא להטריח על הציבור, ובכל זאת יש להזהר אח"כ לחזור ולקרוא קיש ("ארחות רבנו" ח"ג עמ' ל"ד בשם "החזון איש" זצ"ל וה"קהילות יעקב" זצ"ל).

דיני פורים שחל במוצש"ק

הכנת קריאת המגילה בשבת

◀ **שאלה:** כשחל פורים במוצאי שבת, האם מותר להכין את קריאת המגילה בשבת?

תשובה: כתב ב"שערי תשובה" (או"ח ס"י ש"ז סק"א) בשם הרדב"ז שאסור לקרוא ספר בשבת כדי להכיר מקום שצריך להגיה אותו למחר. אבל אם מכון לקרוא ואם ימצא טעות יגיה למחר – מותר. וכוונתו שאם מכון לשם לימוד, מותר אגב זה גם להגיה. אבל לכתחילה לשם הגהה, אסור משום "ממצוא חפצך", וכמבאר בתשובה שם. ובשו"ת "התעוררות תשובה" להגאון רבי שמעון סופר זצ"ל (ח"ב ס"י קס"ח) כתב לגבי מי שמעיין כל השבוע בכתבי יד שרוצה ליתנם להדפיס, ומגיה את הכתבים בקושיות והגהות כדי שיהיו ראויים לדפוס, מותר גם בשבת ללמוד מתוכם ולראות בהם חידושי תורה, ובתנאי שיצניע את כלי הכתיבה בארגז ויסגרנו במפתח, כדי שלא יבוא בקלות לידי כתיבה, ולא חוששים שיקח המפתח, כי בינתיים יזכור שהוא שבת.

וכן הורה הגרש"ז אויערבך זצ"ל שמותר ללמוד בשבת דברים שצריכים לדעת לבחינה או ללימוד ביום חול, מכיון שכבר בשבת יש לו את הידיעות והלימוד, ובשבת עצמה נהנה ממעשה הלימוד הזה, ממילא נחשב דבר זה צורך שבת. ולפי"ז ה"ה שמותר להכין קריאת המגילה בשבת, ואין בזה חשש הכנה, וכן הורה הגר"נ קרליץ שליט"א.

האם בשבת המגילה מוקצה

◀ פלגי האחרונים בט"ו שחל בשבת בעיר מוקפת חומה, אם המגילה מוקצה או לא (ע"י משנ"ב ס' תרפ"ח ס"ק י"ח). אבל שאר השבתות כגון שבת ערב פורים כו"ע מודים שאין המגילה מוקצה ("שערי תשובה" ס' תרצ"ג ס"ק ב').

הכנה משבת לחול

◀ אסור לטלטל את המגילה בשבת (במקום שיש עירוב) ולהביא אותה לביהכ"נ לצורך הלילה, משום איסור הכנה משבת לחול, אבל אם בא מוקדם לביהכ"נ ולומד בשבת מתוך המגילה מותר. ומסיבה זו יש בתי כנסיות שמאחרים זמן תפילת ערבית במוצש"ק בערך עשרים דקות לאחר צאת הכוכבים, כדי לאפשר למתפללים להביא את מגילותיהם במוצש"ק. ושא"ר בתי כנסיות מכריזין שיביאו המגילה לביהכ"נ לפני שבת. וכן אסור לומר: "אני הולך לישון בשבת כדי שיהיה לי כוח למוצש"ק" אבל מותר לחשוב כן (מג"א).

קריאת המגילה בשבת מפלג המנחה

◀ **שאלה:** מי שאנוס, האם יכול לקרוא את המגילה בשבת אה"צ לאחר פלג המנחה?

יסוד השאלה הוא דאיתא בשו"ע (ס' תרצ"ב) מי שהוא אנוס וכו' יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה, ע"י שם, וא"כ האם ה"נ אפשר לקרוא את המגילה בשבת לאחר פלג מנחה.

תשובה: יש סוברים שכל זה ב"י אדר שחל בחול, אבל י"ג שחל בשבת אסור, דכמו כשחל פורים בשבת גזרו שלא לקרואה שמא יבוא לטלטל ד' אמות בשבת, ה"נ בזה (מג"א שם), ויש סוברים דוקא כשפורים חל בשבת שכולם מקיימים את המצוה, יש חשש שיבואו לטלטל, משא"כ כשרק יחיד מקיים מצוה, אם יבוא לטלטל ברה"ר יזכירוהו על כך, ומה"ט במילה שחל בשבת לא גזרו שמא יטלטל הסכין או התינוק

דיני תענית אסתר מוקדם

תענית מוקדמת

◀ אם חל פורים ביום ראשון, מקדימים להתענות ביום חמישי (שו"ע ס' תרפ"ו, ב'), כי בערב שבת אין קובעין תענית בתחילה, והטעם לפי שרגילים להרבות בו בסליחות ותחנונים, ובערב שבת אין זמן לכך דעסוקים בהכנות צרכי שבת ("טור"). והב"י כתב בשם הרמב"ם טעם אחר, כדי שלא יכנס לשבת מעונה מפני כבוד שבת (משנ"ב ס"ק ג'). ואף שבשו"ע (ס' תקנ"ג ס"ג) כתב שכל הצומות שחלים בשבת דוחים ליום ראשון והטעם דאקדמי פורענות לא מקדימים, מ"מ תענית אסתר אינו צום של פורענות רק זכר לנס, ועוד משום שא"א לאחר ליום ראשון שהוא פורים.

"אבינו מלכנו" ותחנון

◀ בכל שנה אין רגילים לומר "אבינו מלכנו" ותחנון במנחה של תענית אסתר, כיון שהוא ערב פורים. אבל בתענית אסתר מוקדמת אומרים "אבינו מלכנו" ותחנון מכיון שאין זה ערב פורים.

שכח ואכל ביום התענית

◀ מי שהיה בדרך ושכח שמתענים ביום ה' ואכל, ובלילה בא אל ביתו ושמע שהעולם התענו היום, יתענה למחר בערב שבת (משנ"ב ס"ק ג').

◀ **שאלה:** התחיל את הצום ואח"כ שכח ואכל בשוגג וזכר באמצע התענית, האם מספיק לגמור הצום כמו בשאר תעניות, או חייב לצום יום שלם למחרת ביום שישי?

תשובה: ישלים התענית כמו שאר תעניות ולא חייב לצום למחרת, והא דכתב המשנ"ב שאם הגיע לביתו בלילה ונודע שביום היה תענית, צריך לצום למחרת ביום שישי, התם משום שכל היום עבר עליו בלי תענית, ובלי כוונה לצום, משא"כ בזה שבעצם הוא צם רק אכל בטעות, הוי כמו שאר תעניות שמשלים אותו יום ודי (הגר"נ קרליץ שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

חתן בתוך ז' ימי המשתה

◀ יש סוברים שחתן בתוך ז' ימי המשתה פטור מלהתענות בתענית אסתר (שע"ת ס' תרפ"ו בשם בר"כ ו"חיי אדם" כלל קנ"ה ס"ג, וקישו"ע ס' קמ"א ס"ג ב'). וכן הורה החזון איש זצ"ל שחתן וכלה בימי שבע הברכות שלהם אין להם להתענות בתענית אסתר ("חוט שני", הל' שבת ח"ב עמ' ש"ב).

◀ אם הקדימו התענית ליום ה' יש להקל בחתן ביום חופתו שיכול אחר החופה לאכול אפילו שעדיין יום (שעה"צ סימן תקנ"ט ס"ק ל"ב, וס' תרפ"ו ס"ק ט"ז).

ברית מילה ביום חמישי

◀ אם חל ברית מילה ביום חמישי (תענית אסתר מוקדמת), יש סוברים שיאכלו כל הקרואים אפילו בשחרית, ולמחר יתענו כולם (רמ"א ס' תרפ"ו ס"ו ב').

ויש סוברים שאין לשאר הקרואים לאכול בסעודת הברית, ויעשו הסעודה בלילה, אבל בעלי הברית שהם הסנדק, המוהל, אבי הבן ואמו מותרים לאכול. וא"כ ההשלים (משנ"ב בשם ה"ט"ז ו"אלוהו רבה"). וכל מקום יעשו לפי מנהגם ("כף החיים" ס"ק כ"ח).

עלייה בתענית אסתר לבעל ברית

◀ בעל ברית שלא צם, לא יכול לקבל עלייה לתורה במנחה, כיון שאצלו אין תענית כלל ("מקור חיים" ס' תקס"ו), אבל בבוקר, הגם שקוראים "ויחל", שהוא קריאה של תענית, יכול לקבל עלייה, כיון שזה יום חמישי שבין כך יש חיוב קריאת התורה יש לסמוך על המקילים שבכה"ג יכול לקבל עלייה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קטן שהגדיל ביום שישי

◀ קטן שנעשה בר מצוה ביום שישי, י"ב אדר, הגם שלא צם ביום חמישי אע"פ שזמן הצום הוא בשבת כשהוא כבר גדול, וא"כ יש לדון שמחויב בזה ביום שישי, מ"מ כך תיקנו שהזמן הוא ביום חמישי והוא עדיין קטן, ולא צריך לצום ביום שישי כשהוא כבר בר מצוה (וע"ע ספר "שלמי תודה" בזה).

(הגה"ת חת"ס ס' תרפ"ח, והא דהמג"א לא חשש לסברא זו, כתב בהג"ת "ברוך טעם" משום לא פלוג).
ועי' פמ"ג (ס' תרצ"ב מ"ז) דיש להסתפק אם אפשר לקרוא המגילה בבין השמשות לפני מוצש"ק, כעין שמצינו (שו"ע ס' שמ"ב) דבין השמשות בכניסת השבת לא גזרו משום שבות, אפשר ה"ה במוצש"ק.

המשכת סעודה ג' בליל פורים

▲ יש איסור טעימה בליל פורים לפני המגילה, ומ"מ כל זמן שממשיך סעודה שלישית של שבת, עדיין קדושת שבת עליו, ויכול להמשיך סעודתו, כמו בכל מוצש"ק (הגר"נ קרליץ שליט"א).

המשיך סעודתו לאחר לילה

▲ **שאלה:** כשחל פורים במוצש"ק, וסעודה שלישית בשבת נמשכת לתוך הלילה, וגם אכל כזית פת במוצש"ק, האם יש לו להזכיר "על הנסים" בברכת המזון?

תשובה: אין לומר "על הנסים" בברכת המזון אפילו אם אכלו כזית פת במוצש"ק, ואפילו לנוהגים כמו ה"ט"ז (סו"ס קפ"ח) לענין ר"ח שחל במוצש"ק שצריך להזכיר גם "רצה" וגם "יעלה ויבוא" (מובא במשנ"ב שם ס"ק ג'), בזה אין להזכיר "על הנסים" כיון שהזכרת פורים אינו אלא רשות (משנ"ב שם). ועוד טעם מובא כי הזכרת "על הנסים" באה לפני אמירת "רצה" ולכן יש יותר מקום לחשוש לתרת דסתרי משא"כ בר"ח שאומרים "יעלה ויבוא" לאחר "רצה", ומהאי טעמא לכתחילה יש להיזהר לא לאכול פת לאחר צאה"כ.

שתיית מים במוצש"ק

▲ בכל מוצאי שבת מותר לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה, וכמבואר בשו"ע (ס' רצ"ט), אולם בפורים שחל במוצש"ק, לפני קריאת המגילה שכתב המשנ"ב (סו"ס תרצ"ב) שאפילו טעימה בעלמא אסורה, אי"כ לכתחילה לא ישתה אפילו מים לפני קריאת המגילה.
אולם לפי מה שביאר ה"אליה רבה" (ס"ק י"א) שהטעם שהחמירו בזה אפילו בטעימה בעלמא, משום שאחרי התענית יש חשש שמא ימשך, עי' שם.
לפי"ז במוצש"ק שלא צם כל היום מותר לטעום לפני המגילה וכמו לפני שאר המצוות.

מגילה או הבדלה קודם

▲ **שאלה:** האם יש להבדיל או עכ"פ לברך ברכת "בורא מאורי האש" לפני קריאת המגילה, כמו שמצינו שיש נוהגין כן לענין תשעה באב שחל במוצש"ק, לפני קריאת מגילה איכה?
תשובה: לענין הבדלה כתב הרמ"א (ס' תרצ"ג, א') "וקוראים המגילה ויורא"כ מבדילין" עי"כ.
וה"מ בקריאה בציבור, אבל יחיד הקורא בביתו, וכן הבא לביתו לאחר קריאת המגילה בביה"כ, והולך לקרוא שוב להוציא בני ביתו, צריך להבדיל קודם ואח"כ לקרוא את המגילה ("דעת תורה" ו"כף החיים" שם).

ולענין ברכת "בורא מאורי האש" המנהג הוא לא לברך לפני קריאת המגילה בביהכ"נ, ודוקא בתשעה באב דאין מבדילין אח"כ משום הכי אומרים ברכת "מאורי האש" לפני המגילה משא"כ בפורים דמבדילין עדיף לסדרו על הכוס, ומשום חשש דנהנה מהאור קודם ברכה ליכא, דכבר נפטר בברכת "יוצר המאורות" של שחרית ("בית יוסף" שם ושעה"צ סימן רח"צ ס"ק ג').

נזכר באמצע המגילה שלא בירך ברכת המזון

▲ **שאלה:** באמצע קריאת המגילה נזכר שלא בירך ברכת המזון לאחר אכילת סעודה שלישית, ואם ימתין עד סוף קריאת המגילה, יעבור שיעור 'כדי עיכול', מה עליו לעשות?
תשובה: כיון שיפסיק ברכת המזון כפסק ויברך ברכת המזון ואח"כ ימשיך קריאת המגילה במקום שהפסיק, כמבואר בשו"ע (ס' תר"צ סעיף ה') שאם הפסיק באמצע המגילה ולא הסיח דעתו ממנה ימשיך משם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

נשתתק הקורא באמצע המגילה

▲ אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, דעת האחרונים דא"צ הקורא השני העומד תחתיו להתחיל בראש רק יתחיל ממקום שפסק הראשון דהוא טרחא דציבורא (משנ"ב ס' תרצ"ב ס"ק ב'), ומסיים שם (עי' בשערי תשובה).

והנה ב"שערי תשובה" כתב היות שכל הטעם שלא חוזרים משום טרחא דציבורא, ולכן, אם לא קרא רק קצת פסוקים אינו כל כך טרחא ויתחיל מראש, וגם נראה שאם רוב הציבור מסכימים יתחיל מראש, וליל פורים במוצאי שבת טוב להתחיל מראש, שלא יהיה נפשם עגומה בקריאה לחצאין.

חוזרים מירושלים במוצש"ק

▲ בני עיר שהיו בשבת זו (י"ג אדר) בירושלים, וחוזרים במוצש"ק לערים חייבים בכל המצוות של י"ד (הגם שחוזרים לאחר צאת הכוכבים, "חזון איש" ה"ל מגילה ס' קנ"ד), ויכולים כבר לקרוא את המגילה בירושלים עם ברכה (הגר"נ קרליץ שליט"א, וכן נוהגים). אבל יש להקפיד שהבעל קורא יהיה גם הוא מבני עיר, ולא בן כרך.

סעודת ליל פורים

▲ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א ריש ס' תרצ"ה), ואפילו כשחל פורים במוצש"ק שעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית, מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים, אך אינה סעודה כמו למחרת ששם צריך להרבות יותר (משנ"ב שם).

חולה שבדאי ירדם באמצע המגילה

▲ **שאלה:** אדם חולה שיוע שירדם באמצע המגילה, מתי יברך על המגילה?

תשובה: אם יתחיל את המגילה ויקרא רק חצי הראשון, הרי לא יקיים בזה מצוה כלל (וכשיעור משנתו שמא יצטרך לברך שנית), לכן עדיף לחכות עד לאחר שיתעורר באמצע, וברור לו עכשיו שיגמור את המגילה ואז יברך עליו לפני שקורא את החלק השני של המגילה (הגר"נ ש אלישיב זצ"ל).

בן ט"ו לקרוא מגילה ב"ד

▲ **שאלה:** בן ירושלמי שצריך לעבור ניתוח ב"ד אחה"צ ולא יוכל לקרוא מגילה בט"ו כלל, האם יש ענין לקרוא את המגילה ב"ד בירושלים?

יסוד השאלה הוא, כיון שהיום אין זה פורים כלל בירושלים, וא"כ לא מקיים בזה המצוה, ועכ"פ משום זכר בעלמא יקרא או שמא יש בזה משום מצות קריאת המגילה.

תשובה: כתב המשנ"ב (ס' תרפ"ח סק"ח) יש לבן כרך לא יכול להוציא בן י"ד אפילו בדיעבד, כיון שאינו מחויב בדבר (פר"ח) ובפמ"ג כתב שבדיעבד יצא. ומפרש השעה"צ (ס"ק ח') שפר"ח סבר שסתירת הבבלי שכן כרך שקרא ב"ד לא יצא, ודלא כירושלמי שמסתפק בזה, ולכן נחשב לאו בר חיובא, אבל הגר"א סבר שגם הבבלי מודה שבדיעבד יוצא בן כרך אם קרא ב"ד, וזהו סברת הפמ"ג, עי' שם.

ולפי"ז בנד"ד כיון שהגר"א והפמ"ג סברי שבדיעבד בן ט"ו יוצא אם קרא ב"ד, לכן זה שביום ט"ו יהא אנוס מלקרוא לפחות יקרא את המגילה בירושלים ביום י"ד, ובכל זאת לא יברך עליה, כיון שיש חולקים (פר"ח וסתירת המשנ"ב), וסברי שאפילו בדיעבד לא יוצאים לשיטת הבבלי.

מנחה או מגילה

▲ **שאלה:** מי שלא הרגיש טוב בפורים, וסמוך לסוף היום הבריא, ויש לו זמן או למנחה או למגילה, מה עדיף?

יסוד השאלה הוא, האם מנחה עדיף שהוא תדיר, או שמא קריאת מגילה עדיף שהוא מדברי קבלה.
תשובה: כמו שמצינו שאם יש לו זמן למנחה או למוסף, אע"פ שמנחה תדיר בכל זאת מוסף עדיף, כיון שמנחה אפשר להשלים בלילה ע"י תפילת תשלומין, משא"כ מוסף אין לו תשלומין, ואם עבר זמנו בטל קורבנו (וכמבואר בשו"ע ס' רפ"ו), כמו כן כאן, מגילה קודמת כיון שאין לה תשלומין בלילה, משא"כ מנחה, אע"פ שהוא תדיר בכל זאת כיון שיש לו תשלומין בלילה דוחים אותו ומגילה קודמת.

ועוד דמבואר בגמרא (מגילה ג') ובשו"ע (ס' תרפ"ז) דמגילה דוחה כל המצוות, ואפילו עבודה בביהמ"ק וברית מילה, משום פרסומי ניסא. ואמנם פליגי הפוסקים להלכה אם זה רק באופן שאפשר לעשות המצות אח"כ, או גם באופן שיבטל המצוה לגמרי (עי' רמ"א שם סעיף ב'), אבל לענין מנחה שהוא דרבנן משמע לכו"ע מבטלים המצוה מפני המגילה, וכ"כ בזה שאפשר להשלימו בערבית וכנ"ל.

ברכה על אזני המן

▲ **שאלה:** אכל כזית אוזני המן, אבל מהבצק יש רק חצי כזית, ומילוי הפרג (שומשום או שוקולד) שבפנים הוא עוד חצי כזית, איזו ברכה מברכים לפניה ולאחריה?

תשובה: כיון שנאפה ביחד, הרי הפרג טפל אליו, וברכתו הראשונה מזונות, אבל לענין ברכה אחרונה, אע"פ שבכל עוגה אנו נוהגים לצרף את כל שאר הדברים (השמן, הביצים, הסוכר והתבלינים) לכזית לברך עליו, היינו מכיון שלא ניכר (כמבואר במשנ"ב ס' ר"ח ס"ק מ"ח), אבל בזה שהוא ניכר בפני עצמו לא מצטרף (כמבואר במשנ"ב שם) ולכן אין הפרג מצטרף לבצק לברכת "על המחיה" אלא אדרבה, הבצק מצטרף לפרג לברך עליו "בורא נפשות" (עי' משנ"ב ס' ר"י ס"ק א').

תליית המן ובניו

▲ **שאלה:** בסליחות של תענית אסתר מבואר שתלו את המן למעלה ועשרת בניו למטה, עי' שם, וכן מבואר בתרגום שני של אסתר, שעשה חשבון אידן המן ובניו נכנסו בתוך מנישים אמה, עי' שם, וצ"ב, הרי את המן תלו מיד בחוה"מ פסח, וכמש"כ במגילה מיד לאחר סעודת אסתר: "ויתלו את המן על העץ", אבל את עשרת בניו הרגו רק אח"כ בשעת המלחמה בי"ג אדר, שזה לאחר י"א חודשים, אי"כ הגוף של המן מזמן נעכל ונרקב?

תשובה: מבואר ב"ילקוט שמעוני" (אסתר רמז תתכנ"ט), שעשו איזה תיקון שהעופות לא יוכלו לאכול מבשר המן ע"י שהניחו חלק מהעץ מעל ראשו, עי"ש, וכן מבואר ב"ילקוט מעם לועז" (עמי ר"מ).
והוסיף הגר"ח קניבסקי שליט"א שהכל היה בדרך נס בשביל פרסומי ניסא, וע"ע שו"ת "תורה לשמה" ל"בן איש חי", ס' שכ"א).

פניני דעת

משיחות שהשמייע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

256

"תרומה" - תשע"ז

יו"ל ע"י

ת.ד. 3055 בני ברק
ktaharot@gmail.com

דעת תורה

ועשו לי משכן

הקב"ה ראו כמה חיבבתי אתכם, מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה ומן הרקיע ראשון לשני מהלך ת"ק שנה וכך בין רקיע לרקיע נמצא כולם מהלך ז' אלפים שנה, וטלפי החיות מהלך תקט"ו שנה והכסא מעל כולם, וראו כמה חיבבתי אתכם שהנחתי את הכל ואמרתי לכם ועשו לי יריעות עיזים ואבוא לשכון אצלכם". עד כמה מתמלא הלב אושר ורוממות מדברי חז"ל בגלותם לנו זאת. נתבונן ונחשוב על כך, כמה גדולה היא החביבות והקרבה שיש לנו, הכלל ישראל, אצל הקב"ה!

אושר גדול ממלא את ליבו של כל ירא אלוקים בראותו את גודל הקרבה. אולם משנוכחנו להבין זאת הרי שעלינו להעמיק חקור ולהבין כיצד נכשיר עצמינו לקרבה זו.

דבר גדול זה יכולים אנו ללמוד מפרשתינו - "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תקחו את תרומתי". מפסוק זה למדים אנו שני תנאים מרכזיים שבאם יעשה אותם האדם הרי שיוכל לזכות לקרבת אלוקים. הדבר הראשון הנצרך הינו ויקחו לי - לשמי. צריך האדם לשאוף ולכוון לכך שיהיו כל מעשיו לשם שמים שכן בליכוונה ותכלית זו הרי שחסר בגוף העשיה, בגוף המצווה. התנאי השני הוא נדבת הלב. צריכים הדברים להעשות מתוך נדיבות הלב, כוונת הלב. באם יתקיימו שני תנאים אלו, כי אז יהיה האדם ראוי לקרבת אלוקים.

ושכנתי בתוכם

ומשהגיעונו עדי השגות אלו הרי שנעמיק חקור ונבין עד היכן מגיעה השגת האיש אשר השכיל עשו וכיוון לשמו והכין ליבו לקרבת אלוקים. ושכנתי בתוכם - "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בלב כל אחד ואחד". בונים אנו משכן מכסף, זהב ונחושת, אולם השראת השכינה הינה ע"י הלקיחה לשמי מתוך נדיבות לב. מחוייב כל אדם ואדם מישראל להכין את ליבו בקדושה וטהרה עד אשר יהא ראוי ליבו, לב בשר, לשכון המשך

למדים אנו בימים אלו את סדר בניית והקמת המשכן. ראשית דבר עלינו להבין מה טעם מצטווה עם ישראל להקים משכן. ואמנם פשוטם של דברים הוא, כפי שמבין כל דרך הלומד מקרא, שמשמש המשכן כמקום להקרבת קורבנות העולים לריח ניחוח לד' לכפרה על כלל ישראל.

אולם בעיון הדברים נמצא ענין עמוק עד למאד אשר ממנו נשכיל אודות אהבת הבורא לכלל ישראל וכן על גודל החיוב המוטל על כל אחד ואחד מכלל ישראל.

ונביא בזה דברי הרמב"ן בפרשתינו - "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר". מגלה לנו הרמב"ן שנועד המשכן להמשיך ולקיים את המעלה העצומה לה זכו בני ישראל במעמד הר סיני. במעמד הגדול זוכים כלל ישראל ל"וישכן כבוד ה' על הר סיני" (שמות כ"ד ט"ז), וכן לבחינת "הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו" (דברים ה' כ"א). את השגות אלו, מעלות נפלאות ועצומות אשר הגיעו עדיהן כלל ישראל בבחינת הקרבה לקב"ה, את זאת שימר וקיים המשכן, וכפי שנאמר "וכבוד ה' מלא את המשכן" (שמות מ' לד). במעמד הר סיני ראתה כל הבריאיה בחוש את יחודו של הקב"ה בעולם, אף במשכן חשו ללא שום הפסק בכבודו, גדלו ותפארתו של הקב"ה.

אין די להעפיל לפסגות. באם לא ישמר האדם וימשיך לנשום את אויר הפסגות לו זכה, הרי שחסר בעצם העפלתו.

קרבת אלוקים לי טוב

והנה בעצם בניית המשכן יכולים אנו לראות עד כמה חביבים כלל ישראל אצל בורא עולם. יש להביא בזה את דברי המדרש תנחומא על הפסוק ועשית יריעות עיזים (שמות כ"ז ז') - "זהו שאמר הכתוב (מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ד', אמר

הכיצד? מיהו אדריכל הרוחניות אשר ישרטט את דרך העלייה המכשירה את הלב, מיהו אותו אומן מומחה אשר יישר מעקשי הלב.

"ויקחו לי תרומה הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. אל תעזבו את המקח שנתתי לכם. ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו? אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה".

נרחיב הביאור במשמעות הפסוק כי לקח טוב וכו' - בפסוק זה למדים אנו מהי הדרך אשר ילך בה האדם וע"י כך יכשיר את ליבו להשראת השכינה. לאחר שכיוון האדם בפעולותיו לשמו של בורא עולם ועשה זאת בנדיבות לב, הרי

שזכאי הוא להשראת השכינה. אולם עדיין עליו להכשיר את ליבו לכך, וכיצד יעשה זאת - ע"י לקח טוב היא התורה הקדושה.

באשר ימלא האדם את ליבו בדברים שברוח, בלימוד התורה הקדושה, בקביעת עיתים לתורה, קביעות חזקה ויציבה, כי אז יהיה ראוי ליבו להיות בית קיבול להשראת השכינה.

הבה נשים וניתן את ליבנו לגודל עבודת הלב הנדרשת מאיתנו. נהפוך אנו כולנו את ליבנו, לב בשר, ללב המלא וגדוש ברוחניות. משנעשה זאת הרי שיהיה כל אחד ואחד מאיתנו בבחינת "ועשו לי משכן", כל אחד ויחיד בפרטות ובליבו שלו. ומשנזכה למעלה גדולה זו הרי שנוכל להרגיש באמת ובתמים - קרבת אלוקים לי טוב!

למען דעת

ידבנו ליבו

הדרך תחת השמש היוקדת הרגישו מלוויו של רבינו כי ההליכה קשה עליו. היה זה לאחר שרבינו כבר עבר את גיל הגבורות.

מלוויו של הרב הציעו לעלות לבית בתו של הרב הגרה בסמוך, לקדש, לטעום דבר מה, לנוח מעט ולהמשיך בדרך. רבינו הסכים ועלה לבית בתו. זו מיהרה להגיש לפניו גביע יין ועוגות, רבינו קידש, אכל כזית עוגה (אחת מהפעמים הבודדות בהן אכל עוגה!) ולאחר שבירך וחש טוב יותר פנה להמשיך בדרכו.

בטרם הגיע לדלת התעניין רבינו לדעת מי אפה את העוגה. הסובבים הרימו גבה, היתכן שרבינו אינו סומך על הכשרות בבית בתו והרי את העוגה כבר אכל. הענין התבאר תוך זמן קצר. מששמע רבינו שהעוגה נאפתה ע"י נכדתו שהתגוררה אף היא באותה הקומה, פנה ונקש על דלתה. הנכדה המופתעת פתחה את הדלת ולא האמינה למראה עיניה - סבא הגיע לכאן ובא במיוחד אליה?

"רצייתי להודות לך", אמר לה הסבא, "על העוגה שאכלתי. באמת תודה רבה, תזכי למצוות". רק לאחר מכן פנה רבינו לשוב לביתו.

◆ היה זה עת למד אצל רבינו, בחור שהגיע ממשפחה הרוסה. מובן מאליו כי לא קלה היתה דרכו של הבחור, ועל כן קרבו רבינו עד למאד במשך כל אותם שנים בהם למד אצלו. לימים זכה אותו בחור להקים את ביתו ועבר להתגורר באחת מערי השדה. מכשנולד לו בן וחלה הברית להיות ביום שבת קודש, החליט הלה לבא ולשבות בבני ברק ע"מ שיוכל לכבד את רבינו בסנדקאות. את ה"שלוש זכר" התנדב לעשות מארחו, חברו לספסל הישיבה, וממנו שמענו את הדברים - "לתדהמת כולנו הגיע רבינו בליל שבת להשתתף ב"שלוש זכר". לפלא היה הדבר בעיני כל המשתתפים, על מה ולמה טרח רבינו כל כך בתקופה שגם לשמחות מעין אלו של בני המשפחה מיעט מלהגיע. רבינו הסביר ואמר כי בא להביע את הערכתו לבעלת הבית המארחת. הערכתו על הטרחה הגדולה שלקחה על עצמה לערוך בביתה את ה"שלוש זכר" של תלמידו, ידיד בעלה.

◆ באחת משבתות הקיץ הוזמן רבינו לשמש כסנדק בברית. לאחר הברית פנה רבינו לחזור לביתו וזאת בטרם קידש וטעם דבר מה. ככל שהתארכה

הדעת נותנת

והוסיף רבינו: דבר זה הוא יסוד לכל בית יהודי, הן אצל בני תורה והן אצל אלו העוסקים לפרנסתם. זה ואף זה צריכים לקבוע זמן ללמוד גם בבית על מנת שישמע קול תורה בבית. כאשר קול תורה נשמע בבית יש השראת השכינה בבית. כשקול התורה נשמע בבית אזי כל החינוך הינו אחרת. כשהאשה תראה שבעלה יושב ולומד ואינו מכלה זמנו לריק לבטלה ולשטויות, כשהילדים יראו שהאבא מפנה מזמנו ללמוד תורה, אזי תהיה הערכה ודרך ארץ לאבא ולבעל שלומד תורה.

אמר רבינו: סיפר לי הגאון רבי יוסף דינקלס זצ"ל שכולל קובנא סלבודקה התקיימה קביעות מיוחדת בין האברכים, גדולי התורה וגאונים שלמדו שם. מידי שבוע מסר אחד מהם שיעור בביתו דוקא. בעלת הבית הכינה כיבוד לכבודה של תורה ולכבודם של לומדיה, וקול התורה מתוך ריתחא דאורייתא היה נישא ברמה. הגר"י דינקלס זצ"ל הוסיף ואמר שאחת הסיבות לתקנת השיעור בבית האברכים, הייתה משום ההכרה בחשיבות והצורך הגדול לכך שישמע קול תורה בבית!

לע"נ מרן הגאון הגדול רבי
יעקב ארלשטיין זצלה"ה

גליון כ"א ח"א, פ' תרומה
- ו' אדר ה'תשע"ז
רמת - השרון

רבי יעקב ארלשטיין זצלה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

נתבקשנו ע"י הרבנית מאירה תליט"א, אשת
חבר הרי היא כחבר, לפרסם השיחה האחרונה
עם מרן זצוקלה"ה, זמן קצר לפני פטירתו.

בס"ד

ביום חמישי, כ"ז בשבט תשע"ז, נפטר רבי
יעקב אהובינו היקר, לבית עולמו
זצוקלה"ה. זמן קצר לפני פטירתו בשעה
14:00 (לא מדויק), כתב:

יעמוד מיכאל

וזו עת צרה גדולה

שאלתי: האם זו עת צרה של הכלל? של
כלל ישראל? וענה:

כן.

ושאלתי עוד: כתוב בספר"ק שבכל אחד
מגדולי החכמה שבדור יש ניצוץ ממש
רבנו? וענה:

כן.

ואמרתי: וכתוב, שמשנה רבינו כנגד כלל
ישראל? וענה:

כן.

אז אמרתי לו, **אלה הם יסודיך?**
וכתב:

נחמתי

ואח"כ הוסיף:

שועל יוצא - בוכים?

ור"ע - משחק?

ואמרתי כן.

ואז רבי יעקב כתב:

יש לעיין היטב במסכת מכות, בפרק

האחרון, ולעשות הדרן.

ובקש להביא מסכת מכות, הביאו מסכת
מכות ורבי יעקב עשה סיום, והדרן וכתב:

והשי"ת יעזור שתעבור הסכנה

וכן: ועכשיו עברה הסכנה.

בהזדמנות זו נביע הכרת הטוב העמוקה
והכנה להרבנית תליט"א על מסירות הנפש
והדאגה אין קץ למרן זצוקלה"ה, ובעניי
דברי התורה של מרן שנתפרסמו כאן הרי
זכותה רבה מאוד ג"כ.

**מי שיש בידו סיפורים או הנהגות
ממרן זצלה"ה מכלי ראשון בלבד!
וכן תמונות או הקלטות, מכתבים או
ד"ת בכל נושא, נודה לו אם ישלחם**

לכתובתנו

geonyaakov@gmail.com

או בפקס: 077-3179681

ניתן גם להשאיר הודעות מוקלטות או
בקשה שנשוב אליכם בטל' 03-5400059.

בשם המערכת ובני המשפחה

השמימה - ביקש לעסוק מיד בזה, וכך זכינו
להגותיו, תיקוניו ... מכתביו.

באפלה שהשתררה עתה, בלב דווי וביגון עמוק
האופף, עוטף וממלא לב חלל בקירבנו, נאזר כח
ונמשך לעשות רצונו זצלה"ה ונאמץ כוחנו
להמשיך ולהפיץ תורת מורנו ביתר שאת. ואף כי
עינו הבוהנת כבר לא תהיה לנו לסעדנו, מ"מ השם
הטוב יתן כח וס"ד שלא תצא תקלה תחת ידינו,
ובע"ה יעבור על השיחות אחד מבניו הגאונים
שליט"א, כדי שיצא תחת ידינו דבר מתוקן ומבורר
עד כמה שידנו מגעת על אף יתמותנו.

'המופת'

רבים עוד בחיי חיותו וכעת לאחר החורבן
הגדול, תמיד ביקשו ומבקשים סיפורי מופתים
ממרן זצלה"ה. והנה נענו לספר אחד מני
רבים, שהוא כבינין אב לכולם...

חיה זה בשעת לילה מאוחרת, וליתר דיוק חצות ועוד 16
דקות, אמצע השבוע. עוד כשגרתו בניין מול ביתו של
מרן זצלה"ה. כמדי שבוע היינו מעבירים לו לאחר
תפילת ערבית או בהזדמנויות אחרות את המעטפה
הלבנה ובה השיחה להשבוע בגליון. והנה 16 דקות
לאחר חצות אנו מודלגים בגרם המדרגות לביתו
שבקומה הראשונה, בהתרגשות אולי יפתח לנו בשעה
כה מאוחרת (אע"פ שגם בשעות מאוחרות הרבה יותר,
הבית המה אדם) הלילה הפסיק זרם המבקרים 'מוקדם'.
והנה אנו מתקרבים לדלת ואנו שומעים קול שיחה.
הקשנו קלות על הדלת, הדיבור נפסק ואנו שומעים:
"מי דופק בשעה כ"כ מאוחרת?", ומיד מרן זצלה"ה
אומר: "אולי זה משהו שוכאב לו משהו... צריך
לפתוח" והדלת נפתחה. ע"כ סיפורי המופתים.

תרומה

[חלק א' - שיחה שנאמרה בפ' תרומה
תשע"ג. מפאת חוסר במקום הבאנו חלקה
הראשון, א"ה בשבוע הבא יפורסם חלק ב']

בפ' תרומה, כל הפרשה עוסקת בכניין המשכן.
בתחילה מוזכרת המצווה לתרום והפרטים איך
ומה לתרום ולאחר מכן סדר עשיית המשכן
והכלים. לכאורה, המצווה הזו לא נוגעת לנו
בזמנינו, הדבר לא מעשי, ואע"פ שהמצווה 'ועשו
לי מקדש', מנוייה במניין המצוות, זאת משום

נהי, בבי תמרורים

קלא ברום עלמא אישתמע קל
בית ישראל דבכך על אבוהון...

עיון אצל

[מתוך כתיב למכתב שנתפרסם בשבוע שעבר ג' ימים לפני פטירתו]

חרב עד צואר הגיעה!

מופתי הדור יסודי עולם נלקחים בעוונותינו כדי
להציל על כללות הדור כאומרו (שה"ש א') אשכול
הכופר וגו' (עפ"י אוה"ח הק' פ' משפטים). ומורנו
הגדול נלכד בשחיתותינו - אשר אמרנו בצילו נחיה
בגוים עד ביאת גואל צדק - והנה יתומים אנו ואין
אב. אמרתי מבליגתי עלי יגון, אך עלי ליבי דוי...

מה נאמר ומה נדבר...

הגליון הקודם, שהיה המאה ועשרים במספר, עוד
זכה לעבור תחת בחינת עיניו הטהורות של מורנו
ורבנו אהוב הדור זצלה"ה. זו לנו הפעם
הראשונה מאז ראה אור גליון זה שבה על כרחנו
אנו כותבים דברי הקדמה. זו גם לנו הפעם
הראשונה שמו"ר זצלה"ה לא יעבור על השיחה,
לא לתיקון, לא להערות, לא להגהות ולא לכתובת
המכתב השבועי הקבוע הפונה לכלל ישראל שהיה
צמוד בקירות לבבו.

מאז נדם קולו - קול השופר המעביר את הקולות
והברקים מגדולי הדורות הקודמים אל דורנו
היתום הזה - עקב מחלתו האחרונה, שהחלה בכ"ז
אדר ראשון תשע"ז - בדיוק י"ב חודש לפני יום
הסתלקותו ביום המר כ"ז שבט תשע"ז, המשכנו
והשתדלנו בכל כוחנו להעביר מדברי תורתו
משנים קודמות. ומו"ר זצלה"ה אף הוא מצידו,
בכל כוחו, לא חס על טרחתו, והתפנה לכך במלוא
עוזו, לברר ולתקן, להגיה ולהאיר את עינינו, בכל
שיחה ושיחה, דף אחר דף, תיבה אחר תיבה.
לעתים תוך מסירות נפש של ממש, וגם לאחר
אובדן ההכרה - ג' ימים לפני עלייתו בסערה

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד ביי ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זארה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

שמונים גם מצוות שנוהגות בזה"ז וגם שאינן נוהגות.

הרמב"ם בפתיחה לספר המצוות שחיבר, אומר שאם נמנה את המצוות שניתנו לעם ישראל אשר לא נוהגות לדורות, אפשר למצוא עוד מאות מצוות ומביא דוגמאות: דוגמא ראשונה - מצוות לא להשאיר עד בוקר את המן זו מצוות לא תעשה, ואעפ"כ לא נמנית במניין המצוות כי המצווה מתייחסת רק למן ומן הוא דבר שנהג בזמנו.

יהודי אחד שאל אותי מה יהיה אם יהיה נס מן השמיים, וירד מן. יבואו בבוקר ויראו על פני הטל גרגירים לבנבנים ויטעמו אותם ויראו שאפשר לעשות מהם קמח ולבשל, האם תהיה מצווה לאכול מזה ולא להשאיר עד בוקר את הנותר? אמרתי לו שלא. שהמצווה 'לא תותירו ממנו עד בוקר' זה רק לגבי המן שהיה לישראל במדבר. אבל לעומת זאת, המצווה לא תותירו עד בוקר בקורבן פסח, זה כן כתוב בתרי"ג מצוות, זו מצווה שאמנם בימינו לא נוהגת, כי קורבן פסח בזמן הזה לא נוהג, ואם מישהו ירצה לשחוט פסח ולהקריבו בקרבן פסח אזי זה פסול, ואם באמת הוא יקדיש אותו ויאמר הכבש הזה פסח וישחט אותו, הוא יתחייב כרת עבור איסור שחוט חוץ, שאסור לשחוט קרבן מחוץ לבית המקדש. ואת המצוות כן ניתן להשאיר למחר, אם כן המצווה הזו אינה נוהגת בזמן הזה ואעפ"כ זה נחשב במניין המצוות. לא משום שהציווי של ה' לתקופה קצרה, הציווי הוא לדורות, אך רק בגלל שמסיבה טכנית אי אפשר להקריב קורבן פסח. אבל האזהרה ניתנה בלי גבול של זמן - 'לא תותירו עד בוקר'. וכן כל המצוות הקשורות לבית המקדש.

דומה לזה היא המצווה לבנות בית מקדש. מבחינה טכנית זה לא מציאותי לקיים בפועל את המצווה לבנות את ביהמ"ק.

בדורו של החת"ס היה אחד מהחכמים שעשה התעוררות לחפש דרך איך נוכל לקיים את המצווה לבנות את ביהמ"ק. וגם זה לא היה מעשי, ההתעוררות היתה לגבי הלכה אחרת, להקריב קורבן על מקום המקדש. כי ההלכה היא שמקריבים אעפ"פ שאין בית. כיון שקדושת הבית לא פקעה והמקום קדוש, וגם לעתיד לבוא. אך למעשה כל חכמי הדור פסקו שיש הרבה סיבות חוץ מהסיבה שכולם טמאי מתים ואי אפשר להיטהר (וזה שעורר את השאלה רצה לומר שאולי טומאה הותרה בציבור), אבל למעשה, אין לנו את בגדי הכהונה, ואת התכלת ולכן מבחינה טכנית אין שייכות לקיים את המצוות הללו.

באמת יש שני חיבורים של פסקי הלכות מפורסמים בעם ישראל, החיבור של הרמב"ם והחיבור של ה'טור' וה'שולחן ערוך'. שהם חיבורים המקיפים את כל ההלכות של כל אחד מישראל לכל השנה כולה. ויש הבדל בין ספר פסקי ההלכות של הרמב"ם לבין זה של ה'טור' וה'שולחן ערוך' - הכנוי על ה'טור' - ה'טור כתב בהרחבה והביא את שמות מקורות ההלכה והשולחן ערוך שהוא בעצם ה'בית יוסף' שחיבר

את חיבור הבית יוסף הגדול (על ה'טור) עם כל המקורות, והשולחן ערוך הנו קיצור של קיצור.

הרמב"ם חיבר את חיבור פסקי ההלכות של כל תרי"ג המצוות שבתורה. והוא הכניס את זה בספר משנה תורה של הרמב"ם הנקרא גם היד החזקה והוא עצמו קרא את שם ספרו 'משנה תורה', אך עם ישראל בחר בשם 'היד החזקה'.

ישנם עוד שני ספרים שהמחבר נתן שמות, ועם ישראל לא משתמש בשמות הללו, אחד מהם הוא ספר שני לוחות הברית של השל"ה הקדוש. וכן המושג 'משנה תורה' זו תורת משה רבנו. אולם הרמב"ם קרא לזה בתור ספר משנה תורה שזה מלשון שינון התושבע"פ, הוא כתב את כל ההלכות של התושבע"פ, כל תרי"ג המצוות, אבל העם לא משתמש בשם משנה תורה שזהו גם שמו של ספר 'דברים' ולכן בחרו להשתמש בשם 'היד החזקה' כי המשנה תורה של הרמב"ם מחולק ל"ד ספרים, זמנים, קרבנות, אהבה וכו'.

יש עוד ספר שלא משתמשים בשם שנתן לו המחבר, זהו ספר 'תורת משה', שחיבר הרב משה אלשיך שהיה מגדולי הדור בדורו של הבית יוסף, והיה גדול בהלכה ובאגדה וחיבר ספר פירושים על התנ"ך וקרא לזה תורת משה, על התורה. על הנביאים קרא בשם 'מראות הצובאות', והעם קרא לזה 'האלשיך הקדוש אומר כך וכך'. מצטטים בשמו ולא בשם 'תורת משה' וכך אגב גם עם הרמב"ם.

נחזור לעניינו, שבספר היד החזקה של הרמב"ם ישנן הלכות של כל תרי"ג המצוות ובטור וש"ע יש רק את המצוות הנוהגות בזה"ז. בימינו אין ביהמ"ק ולכן כל ההלכות של הקרבת קורבנות אין בשו"ע, וכשהיה ביהמ"ק היו חכמים שמורים כל אחד את פסקיו, אבל הוא חיבר ספר שימושי לזמנינו. ולהרמב"ם יש ה' פסח, חגיגה, פרה אדומה וכו'...

דוגמא שניה לדבר - הרמב"ם מביא את הפסוק 'השמרו לכם לעלות בהר או לנגוע בקצהו. הנוגע בהר מות יומת', כשהענין ירד על הר סיני הייתה מצוות לא תעשה לא לעלות להר ולא לנגוע בו, והטעם, הסגת גבול, שעד כאן מותר ומי שעובר את הגבול ונוגע בהר מות יומת. הגמרא אומרת, מי שעובר את הגבול היו מביאים אותו לסנהדרין של כ"ג דיינים, פוסקים גזר דין מוות כי כמו שמחלליה מות יומת, כך כתוב בתורה לגבי המקושש עצים ביום השבת. כך היא ההלכה למי שעובר את הגבול הזה. ... **'איש לא יעלה בהר'**, כל זמן שהיו האש והענין על הר סיני אף אחד לא עלה להר, ובסוף ארבעים יום שמשו רבנו ירד מהר סיני והשכינה הסתלקה, רק אז היה מותר. אז אם כן זו מצווה שמתחילת ציוויה היא רק זמנית.

אבל לעומת זאת, מצוות בנין בית מקדש והקורבנות אין לה זמן מוגבל. למעשה זה כבר למעלה מאלפיים שנה שלא מקריבים קורבנות, וזו סיבה חיצונית שאי אפשר להקריב קורבנות, אבל המצווה של בית מקדש, אעפ"י שהיא לא נוהגת

בזמן הזה, אבל הלימוד של הדברים האלה, חייב להיות הרבה יותר חי מלימודים אחרים שגם לא נוהגים בזמן הזה, כי כאן הסיבה היא רק טכנית. **הגמרא אומרת**, "זאת תורת ה'תקטאת", "זאת תורת ה'עלה", כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת. "זאת תורת העולה" כל העוסק בדיני קרבן עולה כאילו הקריב עולה. ולכן אומרים הגאונים (רב האי גאון וכו'), דבר מעניין, יש תלמוד בבלי ויש תלמוד ירושלמי, תלמוד בבלי, אין על סדר זרעים כי התחבר בבבל ושם לא היו מפרשים תרומות ומעשרות ומותר לזרוע כלאיים, ולכן אין גמרא מסכת כלאיים, שביעית וכו'. בתלמוד ירושלמי שהתחבר בארץ ישראל יש מסכת שביעית, תרומות, מעשרות, כי זה נהג רק בארץ ישראל. על סדר טהרות אין לא בבלי ולא ירושלמי כי בימינו זה לא נוגע למעשה שהרי כולנו טמאי מתים וכל סדר טהרות נוגע לעניין אכילת תרומה וקדרש, כלים טמאים, אהלות נגעים וכו'.

לכן אין גמרא על מסכתות אלו אלא רק משניות. הרמב"ם חיבר גם על זה הלכות נגעים כי זה חלק מתרי"ג המצוות. אבל בכל מה שנוגע למצוות תלמוד תורה, הרי שחייבים ללמוד ומקיים בכך האדם מצוות לימוד כל התורה כולה. מצווה ללמוד את כל תרי"ג המצוות עם פרושיהם, עם המשניות והתורה שבעל פה ושבתכב. א"כ, לגבי הלימודים הרמב"ם חיבר ספרו על כל תרי"ג המצוות, כדי ללמוד אותם ולדעת איך מקיימים אותם זו מצווה חיובית של לימוד תורה.

הרב מפוניבז' אמר את זה בכיטוי דרמטי; מה המינימום של מצוות לימוד תורה, ישנו מינימום שבלעדיו לא יצא אדם ידי חובת לימוד תורה, המינימום של מצוות לימוד תורה הוא **ללמוד את כל התורה כולה**, זהו המינימום. קדשים, זרעים, טהרות, כל המצוות עם כל ההלכות של התושבע"פ. ולכן הרמב"ם חיבר את המינימום הזה, ה'טור' ושולחן ערוך זה ספר הדרכה הלכה למעשה, את הגמרא חיברו על מה שנהג בימייהם בימי רבינו אורי ורבי אשי, המשניות זה חיבור קדמון יותר, למרות שכתב אותו רבי יהודה הנשיא, אבל החיבור משניות היה קיים בעל פה מימי עזרא הסופר ועוד בימי יהושע בן נון למדו משניות. ולכן כמובן שלמדו משניות על פרה אדומה כי בזמנם שרפו פרה אדומה בימי בית ראשון ובימי בית שני, והיו הקרבנות, ולכן במשניות יש הכל.

בגמרא, אין סדר טהרות לא בבבלי ולא בירושלמי. סדר קדשים יש בתלמוד בבלי; זבחים, מנחות, תמורה, מעילה. ולמה? כי כלפי הנושא של קרבנות מתייחסים אליו כאילו הוא דבר שנהוג בזמן הזה. והלימוד הוא הרבה יותר פעיל מהלימוד במסכת פרה או נגעים. ממילא מצוות ועשו לי מקדש, והלימוד של המצווה הזאת הוא חשוב כמצווה שנוהגת בזמן הזה. ואנו מדגישים **בייחוד על המצווה של בניין בהמ"ק**.

המשך השיחה בשבוע הבא א"ה

^א מנחות ק"י, ע"א

^ב ויקרא, ו', יח

^ג שם, פס' ב'

^א ראה דברים, יז, יח

לע"נ מרן הגאון הגדול רבי
יעקב אדלשטיין זללה"ה

גליון קב"א ח"ב, פ' תרומה
– כ"ט שבט ה'תשע"ז
רמת – השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זללה"ה

מופת הדור ואוהבו

[כתיבת נכדו הרב מרדכי שמואל
בהגרצ"י אדלשטיין שליט"א]

אני ניגש לכתוב על מורי זקני צדוק"ל, ברתת בזיע בחלחול ביראה ובמורא כלשון וידי ר"נ גאון שאמרתו בתפילת יום כיפור קטן שעה קלה לפני הסתלקותו הפתאומית של סבא (מת במוצאי יו"כ סימן יפה לו), ובזמן הכתיבה מתעצם יותר החיסרון, כשבאופן טבעי מתעוררת ההרגשה הקבועה שבכתיבה: צריך לשאול את סבא אם מתאים לכתוב כך והאם סיפור זה מתאים לרבים, כי מי כמוהו ידע תמיד בעין בוחנת מה לרחק ומה לקרב, ואף תיקוני קצו של יו"ד, פסיקים ונקודות חסירות ויתרות לא נפקדו מעיני הבדולח שלו.

רבים רבים נגשים ומבקשים סיפורי "מופתים" עליו. ומיד אני נזכר בסיפור שהיה חביב עליו שהרבי משינאווא אמר על אביו הדברי חיים שיותר מהסיפורים על המופתים שהיו, יכול לספר על סיפורי מופתים שאנשים ממציאים ולא קרו. ואני גם נזכר איך אחרי שספד האי ספדנא על אחד מהגאונים ואמר בלשון "מעולם לא היה וכו'", אמר לי סבא: למה צריך להגזים בהספד והרי אני יודע שזה לא נכון כי בעיני ראיתי, ואיך אומרים **מעולם**. וא"כ כמה זהירות צריך בסיפורים עליו (וכמו שהעיד עורך עלון גאון יעקב שליט"א, שסבא היה תמיד אומר לו, על דברים שהעביר לביקורת, אם אתה רוצה, תכתוב את הדברים בשמך, לא בשם יעקב אדלשטיין).

אמנם היו והיו "מופתים" שראינו בעינינו, ולדוגמא אותו מופת שנראה לעיני עם רב ואני בתוכם בליל פורים שנת תשנ"ט כאשר היה חתול שניסה להכנס כל הזמן לביתו הישן בקומת קרקע שברח"נ נעמי 4, ולא נתנו לו להכנס וגירשוהו והוא חוזר שוב ושוב, ושאלו את סבא מה לעשות, עד שאמר באיזשהו שלב, הניחוהו שיכנס, ונכנס החתול בסערה לתוך המון האנשים שהתכנסו בסלון הפנימי, והלך מתחת השולחן עד למרגלותיו של סבא ועמד שם, ואז אמר סבא לכל הציבור שיקראו איתו אחד מפרקי למנצח שבתהילים וכשסיימו זה אמר כולם מחול לך, ובפתע פתאום נסתלק החתול החוצה, והיו שהעידו שמיד אח"כ נדרס בכביש הסמוך לבית. כל זה היה לעיני עשרות רבות של אנשים.

לבקשת רבים, הבאנו הביאור למכתבי הרב האחרונים
בהתייעצות עם בנו הגר"ח שליט"א]

בס"ד יום שלישי לפ' יתרו שבט תשע"ז

יריעות דברים והיפוכם

המאמר דלהלן חיברתי היום, בנוי מתוך ספר "כתב סופר" שחיבר הבן של החתם סופר

חלק א. וישמע יתרו...

אל כבוד אקלידס ואל כבוד ארכימדוס: האם שמעתם רוח סערה בחצות לילה? מה תגובתך? וזה הרוח בא מכיוון הים האדום? זאת השאלה אליהם

חלק ב. תגובת החכמים

זה באמת נושא מעניין למחקרים...

עד כאן החכמים שאינם רואים דברים שלמים, עד כאן דברי "חכמים" הרחוקים מלדעת את האמת.

בהמשך, דברי חכמים שכבר ידוע להם שיש בעולם עוד דבר קיים, רק, אני בגלל היותי מוגבל עדיין לא מכיר.

[ביאור: עד כאן, תיאור 'וישמע יתרו' ששמע קריעת ים סוף ובה לחצון שמועתו ולהתגיייר, ומנגד חכמי יון ששמעו גם ניסי השם אבל בחרו לחקור ה'תופעה' מבחינה מדעית]

חלק ג. פסחים דף ג"ז ע"א:

תנו רבנן: ארבע צווחות צווחה עזרה, ראשונה: צאו מכאן בני עלי שטימאו היכל ה'. ועוד צווחה: צא מיכן ישכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידיה בשיראי ועבדי עבודה [הרי אלו שנים לגנאי] ועוד צווחה העזרה [אלו יהיו השנים שלשבת]: שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה, ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנקאי וימלא כריסו מקדשי שמים...

שנים לשבח ושנים לבגאי.

[ביאור: גם כאן שני זוגות שהיו באותו

מקום, ראו ניסי השם שהיו שם, ואעפ"כ

האחד נזכר לשבח והאחד לגנאי]

ויה"ר שיזכנו השי"ת להיות בכלל 'כי מכבדי אכבד', בע"ה

עד כאן כדי להשביע רצון האנשים הדורשים מופתים, אך במשפחה תמיד ידעו מהו המופת הגדול, וזכורתי איך לפני שנים רבות בא אחד ודיבר על מופתי הרב, וענה לו אחד מהנכדים הדרדקים, אצלנו המופת הגדול זה הלימוד תורה של הרב, וכמה שיבחו אז במשפחה את דבריו. כי כך היתה ההרגשה תמיד, ותמיד ראינו את המשקלות שסבא נתן לכל דבר, מה חשוב ממה [וכמה פעמים יצא לשמוע מסבא את תגובת אביו הגרצ"י כשסבא חזר בכחירתו מהשיבה בבני ברק

בס"ד יום שלישי לפרשת משפטים תשע"ז כ"ה שבט

"רא רוא דגלגולא"

גיוואלד !!

זַעֲקָה, צַעֲקָה, שוועק, קריאות גדולות, לבקשת הצלה.

חלק א. אנא, הצילוני מאברון חס ושלום.

ג.ב. הקול – קול גדול אדיר וחזק, בתגבורת.

כמו:

"גדול" – היינו הולך ומתגדל

"אדיר" – היינו הולך ומתאדר

"רעש" – היינו הולך וגובר ה"רעש"

"וחזק" – היינו הולך ומתחזק באותה עצמה

עד כאן המשל מצעקות ר' ישראל משקעס, שהיה סולם קולו מתרומם, כשהיה חזן בשחירת.

[ביאור: עד כאן תיאור הצעקה של המתדיין בבי"ד וביה"ד פסקו לחובתו והוא יודע שהאמת לא כך הייתה. ועל זה עונה החזו"א שאי מקום לצעקה שהרי אלקים ניצב בעדת א"ל. ולפי סוד הגלגול יוכן שבזה הוחזר החוב מגלגול קודם.]

חלק ב.

הקשב ושמע, איזה רחש לחש נעים, מתוך לאזניים, מלטף וקורא באהבה:

זה קול שמכירים אותו – הוא קולו של פיו של חזון איש: וכך הוא אומר "כתוב בזהר ז'אלה המשפטים, דא רוא דגלגולא"

לפי מידע זה מיושבות כל התמיהות, כגון אם ראית גזל, והמקום הוא כזה, שאין בו אנשים כשרים לעדות זו, ע"פ מרע הגלגולים מיושבות כל התמיהות.

[ביאור: והמשל בזה הוא לתרגולת שלאחר שבקעו הביצים שישבה עליהם, ברח ממנה אפרוח למים, וצועקת חמס, אבל אינה מודעת לתחלת גלגולה של הביצה:]

חלק ג.

מעשה שקרה ותרגולת דגרה ובטעות הייתה שם גם ביצה אחת של ברווז. ובהגיע יום הולדת כולן, והאפרוח ה"משונה". ויפן כה וכה, פרש כנפיו לשוט על פני המים, לקול בכיות ה"אם" הדוגרת.

וסיפר מופתים מהחזון איש, אחרי שניים שלושה מופתים עצרו אביו ואמר אני אגיד מהו המופת הגדול של החזו"א יותר מכל המופתים, המופת הגדול הוא שהוא יגע בכל התורה וניתן לדבר איתו

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זרדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

מי שיש בידו סיפורים או הנהגות ממרן זצלה"ה מכלי ראשון בלבד!
וכן תמונות או הקלטות, מכתבים או ד"ת בכל נושא, נודה לו אם ישלחם לכתובתנו
geonyaakov@gmail.com
או בפקס: 077-3179681
ניתן גם להשאיר הודעות מוקלטות או בקשה שנושבו אליכם בטל' 03-5400059.
בשם המערכת ובני המשפחה

עכשיו כבר מאוחר ואי אפשר להמשיך ללמוד יחד. כמה לקח למדתי אז, כי אני הלא ידעתי שאם היה נשאר עם התורה אהובתו גם אם היה עובר שעה ויותר הייתי זוכה עדיין ליהנות מזיו תורתו, אך ברגע שנכנסה אהבת הבריות וגבתה את חובה, אני יצאתי נקי לצעיר.

ר' אליהו לאפיין הוסיף למימחה המפורסמת הנ"ל של ר' ישראל, שר' איצלה בלאזר העיד שבשביל ר' ישראל לשבור מידה רעה היה דומה לשתיית כוס מים. ואנחנו הקטנים לא יודעים להעיד על הסבא בנסתרות הרבה, אמנם לעין בשר פשוטה, לאינשי דעלמא, היה נראה בסבלנותו לכל, כשונה מים לצמא, עד כדי שאנשים יצאו בתחושה שהם גורמים לו הנאה בשיחתם ובנוכחותם. ולכשתימצי לומר, באמת באהבתו העצומה גרמו לו נחת רוח בהנאתם.

ואמנם כבר משחרותי הוכר לכל בליכי הרחום, וכמו שסיפר מו"ר רבי משה שטיגל, שזכר עת למד הסבא בשיבת פוניבז' ולידו החברותא בן דודו רבי נח ברמן, ותור ארוך של בחורים משתתף כדי לשאול את בחיר הישיבה יעקב אדלשטיין שאלות משאלות שונות. ור' נח בראתו כי אין לידו חברותא אלא "משיב", סתם את פי סבא בידו, כדי שלא יוכל לענות, ובין חרכי האצבעות של רבי נח היה הסבא ממשיך ומשיב לכל הפונים. אך החידוש הגדול שגם לעת זקנה לאחר תלואות ויסורים רבים (שאולי לא נראו לרבים מרוב הסתרתו, ובאמת היה למוד בתלואות מילדותו. אכן למד הוא היטב מסכת מכות, ובפטיירתו נסתיימה ועשה עליה הדון), ובגיל שאצל רבים האנוכיות גוברת, אצל סבא רק נתגברה ובערה אש האהבה.

וכאהבה שאהב הוא את הבריות כך הם החזירו לו אהבה. וכפי שספד אבי מורי באשכנזיה דרבי, כולנו יתומים, כולנו בניו, וגעו כל העם בבכיה, כי כך ההרגשה של אלפים, אבל יחיד עשי לך, אבי אבי.

הרבה דיו נותר בקולמוס, וכתבתי בחפזה תוך ימי ג' לבכי, עבור העלון המיוחד גאון יעקב שהיה יקר מאוד למורי זקני, וטרח וכתב לו מידי שבוע מאמרים מיוחדים ועד למכתב מימיו האחרונים בענין ראו דגלגולא, שכולו ראו וסוד, ואין אתנו את אבינו רועינו שילמדנו בינה ויפרק הסתרמות.

ת.נ.צ.ב.ה.

על העליזונה. איך אפשר לשכוח את כל הסעודות שבת וחג, כשסבא יושב מוקף בני משפחה ואורחים לרחב, ובחביבותו המופלגת אוכל סעודתו ומתבלה בדברי תורה הערבים לכל אוזן עם סיפורים מאוצרו הכלום, והכל יושבים ונהנים ושלווים (כבר היו הרבה ששאלו מהו הסוד שיושבים צופים שמונים אנשים בליל הסדר וכולם שמחים ורגועים, ואנחנו ידענו שהכל הולך אחר הראש - ראש המשפחה וממנו לכל האיברים), והוא מקפיד להודות להני נשי דוכיין בעריכת הסעודה ומאכליה, ונדמה לכל כאילו אין סוף לסעודה, אין לחץ ואין זירוז. ומיד לאחר ברכת המזון כאשר נסתיימה מצוות ואהבת לרעך כמורך בהידור, קמה צרתה וגם ניצבה, והוא חזר לתלמודו מיד לש"ס האהוב עליו, ומצדיו יהום הסער, אנשים נשים וטף משוחחים בקול גדול, קול בכי תינוק עם קול שחוק נער, והיטים זזים מהכא להתם, והוא בעולם משל עצמו, שקוע בגמי שעל הסטנדר. (המשיל זאת פעם מי שראה את החזיון המופלא הזה, לאותו ילד שמחכה בכליון עיניים שתגמר הסעודה, ויוכל לשוב לשחק בצעצועיו האהובים).

ואי אפשר לשכוח את אותם לילות בהם ישב ללמוד בחברותא, ולרגע נראה שהעייפות גברה עליו, אך ראו זה פלא, נזכר הוא שיש ר' חיים (וכדו') כאן בסוגיה, מיד ביקש להביא את הר' חיים (או שיתר נכון לומר שקם ולקח את הספר כמנהגו - אומר ועושה), וברעננות מחודשת, כביכול לא היה מהבוקר כמסעות לשיעורי תורה בריתות בר מצוות חתונות בכל רחבי הארץ (מצד קיום ואהבת לרעך), משקיע כל כולו בר' חיים, והזמן נוקף והשעון מורה על שתיים לפנות בוקר, אך הוא לא שם לב לשעון כי הר' חיים מונח לפניו (רק החברותא שם לב...), והשעון מורה על שלוש, אך מה לו ולזמן כאשר הוא מרחף בעולם האהוב עליו (בהיפך מטבעו של עולם שעייפותם מרחיקה אותם מן העיון).

ונזכר אני פעם שזכיתי לישב לידו וללמוד, ובכחצות הלילה אני שומע דפיקות וצלצולים מהדלת האחורית, הלכתי לפתוח, והיו שם כמה בנות שאמרו לי שהם הגיעו לקבלת קהל של הרב (שבה גם הוא היה למעלה מהזמן כידוע לכולם עד השנה האחרונה ממש), אמרתי להם הקבלת קהל היא מחר ולא היום, אמרו לי מה נעשה הגענו במיוחד מירושלים, הלכתי לשאול את הסבא והוא אחרי שילמד' להגיד גם לא לאנשים (ניתן להאריך טובא בלמידה זו ואכ"מ), אמר לי תגיד להם שאני באמצע שיעור ושאי אפשר, ואני ב'רחמי' אמרתי לו אבל הם הגיעו מירושלים במיוחד, אז הוא נכנע לבקשותי ואמר לי תגיד להם שיכנסו אבל שיהיה בעמידה ולשתי דקות. ואז ראיתי כמה היה הסבא חכם הרואה את הנולד ובהכיר את טבעו כנראה ידע שאצלו בפועל לא שייך שתי דקות ובסוף התארכו הדברים בעמידה לכחצי שעה ואולי יותר (וכפי שזכור לי לא היו אלו ענינים שב'פיקות נפש', אך בכל צרתם לו צר כבפיקו"נ), ואז אמר לי

בכל סדרי הש"ס, ובכל מקום יש לו מה להוסיף ולהאיר (וראה באריכות בהספד שנאמר על רבי חיים גריינמן ונדפס בגליון גאון יעקב שביעי של פסח תשע"ו). ובאמת אני נזכר כמה שאמר על עצמו אחד החכמים, שבילדותו חשב שעיקר העבודה והמעלה זה יראת שמיים, אחר כך חשב שעיקר העבודה זה לימוד תורה, וכשהתבגר עוד יותר הבין שהעיקר זה המידות טובות, וידוע שרבי ישראל סלנטר אמר שיותר קשה לשבור מידה אחת מללמוד את כל הש"ס. אני חושב שבמבט של בגרות, אפשר לומר על סבא שהיה בבחינת מופת הדור במה שהיה אהבו, המידות טובות המופלאות האהבה עצומה לכל בריה, ענוותן שפל ברוך ולא מחזיק טיבותא לנפשיה זהו המופת הגדול של סבא.

סבא היה מספר את הסיפור על הדיבוק שהיה בימי הגאון מוילנא, ששאלו אותו מי הנסתרים שבדור ומנה את הגאון כמדומני במספר שש, וכששאלוהו הרי הוא גלוי ומפורסם, ענה הדיבוק כל מה שמפורסם זה רק אפס קצהו. על דרך זה ניגשו אלי כמה אנשים ואמרו שסבא היה לו בחינה של נסתר בתורתו (אשר היתה מבהילה ביותר, ודי לשמוע את שרי התורה שבדור איך התבטאו על תורתו), ונגלה באהבתו את הבריות, אמרתי, לא אתם טועים הוא היה נסתר גם באהבת הבריות כי אם יתן איש כל הון שבעולם באהבה שאהב רבי יעקב אדלשטיין את התורה בוז יבוז לו, ואת כל זה הוא הקריב הרבה פעמים למען הבריות שלא יכלו להבחין בסבלנותו המרובה כמה הוא מוותר. וכמו שאמר בפורים שנה אחת לאחר שישב לברך את העם מערב עד בוקר, שממש היה לו חשק לנסוע לפורים למושב נידח ולהסתגר שם באיזה ביהמ"ד. וכמו שיצא לשמוע ממנו כמה פעמים שבשביל העולם הזה (ועוה"ז ידידי היינו תורה) הוא היה מעדיף להיות בבני ברק כל הזמן בין הלומדים. וכך כתב הוא במכתב מיוחד לפני שנים רבות למישהו שמפאת אי הבנה היתה לו קפידא כלשהי, וז"ל (מתוך טיוטת המכתב): ...קטונתי מלעמוד עם אדם בעל תשובה שהוא אהוב למעלה ונחמד למטה וברתת אני כותב שורתי אלו. אמנם ידעתי כי בתור אדם שמכנים אותו בתואר "רב המושבה" הריני כמו "שעיר לעזאזל", שמטילים עלי עוונות, שגגות ודוננות של העיר ואזרחיה, ועתה ענין נוסף כתיצאה של אי הבנה. לא אחת ולא שתיים, שקלתי ברצינות, והגעתי למסקנה שלטובתי החזמרית והרדחנית רצוי שתאפשר, אך כשאני נמלך מדי פעם עם רבותי, הניאוני מלעשות צעד זה מטעמים הכמוסים אתם. ובסוף המכתב חתם: אם נגרם לך צער, אנא סלח ומחל, בהתאם לדת תורתנו. בכבוד רב ובברכה מאדם שעל אף הכל וללא סיבה, ימשיך להיות ודחש הערכה וחביבה, כי לא בכל מקום וזמן, תקרינה טעויות כמו כאן. עכ"ל, ואידך זיל גמור.

וכמה ניתן להאריך על אהבת לימוד תורה ואהבת הבריות שהלכו אצלו יחד, אך לעיתים היו כמו אויבות זו לזו, כשלרוב יצאה אהבת הבריות וידה

נפשו גחלים תלהט

גליון 131 תרומה תשע"ז

shneiderav1@gmail.com

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

רבינו ז"ל היה מתחיל את מאמרי פורים מ"ה אדר ובעיקר העמיק להבין סוגית עמלק ודרכי המלחמה בו ופרט כיצד נוגע בזמננו שעומדים בפני סיום הגלות בב"א ובמפלתו הסופית של עמלק. בגליון זה אנו פותחים בסדרת ג' מאמרים הנוגעים לפורים והמלחמה בעמלק. **המאמר הראשון** יסודי ביותר והוא תמצית סוגיא עמוקה ונפלאה החובקת את כל התורה כולה, ציינו בוף המאמר את המקורות בדברי רבינו מהן נלקטו הדברים. **המאמר השני** מעמיק בפנימיות המשכן ומפאת אריכותו יבוא בב' חלקים. במוסגר ביאור שורש מידת העצבות וממנו יתד לרכוש מידת השמחה בחודש אדר.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

העמדת הבריאה מול רוממות וגדלות אמיתתו ית"ש, והגם שהתהוותה ממנו ית' מכל מקום ערך אין לה בעיניו. דברי הגר"א ז"ל על מה שאומרים בשחרית "טוב יצר כבוד לשמו" יאירו עינינו בזה. מפרש הגר"א ז"ל **שהטובה הגדולה ביותר שעשה הבורא ית' עם נבראיו הוא שמסר בידם את היכולת לתת לו כבוד כי בזה נתן להם חשיבות**, עכתו"ד עיי"ש. אחרי שהבורא ית' חידש את מציאות ה"חלל" שהוזכר לעיל חידש דבר נפלא אולי יותר. על הנבראים הוטלה המשימה למלא חזרה את ה"חלל" הזה בכבוד שמים. כאן הוא עומק ענין קיום המצוות. לא סוף דבר לעשות רצונו למען התועלת הפרטית אלא בכל קיום מצוה מתמלא ה"חלל" בכבוד שמים נפלא. הנמצאים מכריזים שאין בעצם חלל. הוא כולו מלא רק ברצונו ית' [א.ה. ובזה תבין עומק מש"כ בגליון 27 בענין התפילה שאמר רבינו ז"ל שחידוש בתפילה הוא בחידוש בתפיסת העמידה לפני המלך כי זה כל ענינה להיות המתפלל מכריז במעשה התפילה שלו שאין חלילה "חלל", ועד כמה שחש בכך יותר כך תפילתו יותר ממלאת את ה"חלל"]. כך עלה ברצונו, ואין לנו הבנה בזה והוא פלא עצום כיצד בורא עולם כפף עצמו כביכול לנבראים בצורה זו. אך מעתה אין דרך אחרת להשכין הכבוד שמים. רק על גבי מעשה המצות של הנבראים. ובזה שהנברא חסר המציאות נעשה שותף כביכול לבורא האינוסופי להחיל על הבריאה את אמיתת המצאו יוצא מקטנותו ואפסיותו ואין לך טובה גדולה מזה לנבראים. ובזה גורם שיפיע חזרה הכבוד שמים בתחתונים בכל עוצמת גילוי.

עומק הכרח השכר וההשגחה הפרטית

ומכיון שכך היא הדרך שרק מעשיו הם שגורמים להופעה זו, הרי שעל גבי כל מעשה של גילוי כבוד שמים מתרכבת הופעת חסדו המלא. אך מעתה **כיון שלולא מעשיו לא יתכן שיפיע** נמצא שקנויה לו הופעה זו בעצם. עוד נבין בזה שלכן מוכרחת היא ההשגחה על האדם המופקד על משימה זו להיות בדקדוק עצום. שכן אצל שאר הנבראים "כל האנפין שוים". הם רק ניוונים מקבלת השפע שלו אך

מאמר "טוב יצר כבוד לשמו"

[א.ה. האדם נולד עם תכונה נפלאה לרצות להשפיע על העולם. איש איש ותכונותיו וכשוריו אינו יכול לנוח על שמריו. שאיפתו אחת היא לחדש, להוסיף ולשכלל את העולם, בין בחלק הגשמי ובין בחלק הרוחני - ערכי. אין אדם שמוכן לקבל את העולם כמות שהוא. תכונה זו היא למעשה ה"מנוע" שדוחף את כל באי העולם לחולל שינויים תמידיים בכל דבר. העולם המסור לאדם לובש צורה ופושטה. אין קץ ליכולת התמורות שהאדם מחולל סביבו. תכונה זו יחודית היא לאדם, ננסה להבין מהו שורשה. שורש זה יהיה אלומת דעת להאיר באור חדש ענפים רבים ביסודות חיינו.]

חידוש ה"חלל"

להבנת הענין מוכרחים אנו להיכנס לראשיתה של היצירה. בטרם בורא עולם ברא יצר ועשה את כל המעשים היה הוא לבדו נמצא. והרי גם אחרי שנברא עולם "אתה הוא משנברא העולם ואתה משנברא עולם". כיצד א"כ נוצרה מציאות **שמרגישה** שהיא חוץ ממנו ומה מטרתה. על השאלה הזו משיבים חכמינו שאכן היה כאן חידוש נפלא שאין ביכולתנו להבין את עצם התהוותו אבל אחרי שכבר נעשה קראוהו בתואר "חלל". היינו מקום שהוא **כביכול** "חלול" "ריק" מהרגשת מציאותו ית'. מטרת יצירת "חלל" זה היתה כדי לתת לנבראים תפקיד נורא.

הרגשת "חלל" זה שאינו מכריח את האדם לחוש במציאות ה' היא התשתית לעולם של בחירה חופשית. וכאשר האדם נמצא בעולם כזה הרי שנוקפת לזכותו המלאה מה שהוא בבחירתו מקבל על עצמו עול מלכות שמים, לעשות רצונו ולקיים מצוותיו. אבל אין זה עדיין סוף הענין.

הרגשת חסרון הנבראים

מאחר ושורש כל הנבראים הוא ב"אין" שהרי לפני שנוצרו לא היו. ואחרי שנעשו ל"יש" ומציאות קיימת הרי שמציאותם תלויה ועומדת לעולם על המהוה אותה בכל רגע שהרי הם בעצם "אין" חסר קיום וכלשון הרמב"ם [בתחילת יסודי התורה] שכל הנמצאים לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו. כל הנמצאים צריכים לו והוא אינו צריך להם עיי"ש. ולכן כלפי הבורא ית' כל דְיָרִי ארעא פְּלָה חֲשִׁיבִין [דניאל ד' ל"ב] ממילא התחושה הבסיסית של הנבראים [ביודעים או שלא ביודעים, בעומק תודעתם] שהם חסרים וצריכים להשלמה. ומכיון שתפיסה זו חובקת את כל המציאות כולה ממילא מרגישים שכל הבריאה חסרה וצריכה השלמה. הרגשה זו הושרשה בעומק נשמת הנבראים כולם והיא הגורמת לתשוקתם התמידית לדבקות בבורא ית' [עיין אור החיים הק' על הפסוק ויכולו השמים ותמצא נחת]. אצל האדם אין תשוקה זו תמיד גלויה מהטעם שיתבאר להלן.

טוב כבוד יצר לשמו

האם ישנה תקוה לנבראים לצאת מחוסר הקיום שלהם, מ"אפסיותם" [רבינו ז"ל נתן משל ע"ז, מתגולל על רצפת ביהכ"נ פירור אבק, האם המצאו מחייב שימת לב אליו בהיות שהוא נמצא? בודאי שלא, כי אין לו ערך מול ערכי וצרכי החיים של האדם, ובבן בנו של ק"ו הוא

אינם פועלים להשכין כבודו. אך אצל אותם שמופקדים על תפקיד נשגב זה הרי תוכיות כל "עבודה" אף בשיעור הכי זעיר היא השכנת הכבוד שמים ולהיפך חלילה. על כן כל פרט ממעשיהם מושג עד כמה מגלה כבוד שמים ולהיפך ח"ו. על מהלך זה כתיב "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "תנו עוז לאלקים". וזה פירוש מה שאמרו במדרש רבה בגמר מעשה בראשית שאמר הקב"ה לעולמו, עולמי עולמי הלוואי שתהא מעלית חן לפני כל שעה כשעה הווי.

סלידה ממתנת חנם

מהלך זה שהעמיד את הבריאה כפועלת על מנת לקבל החסד העליון הוא שהטביע באופי הבריאה סלידה מקבלת חסד חנם. תכונה זו נזכרה בדברי המגיד מישרים לבית יוסף [בראשית קמא] בכנוי "נהמא דכסופא". אבל היא מושרשת עמוק בטבע הבריאה כמ"ש בירושלמי [ערלה פ"א] ילדה שהבריכה בזקניה [היינו ששתלו ענף מתוך גפן זקנה ליצור נטיעה חדשה] ורוצים לדעת אם הפירות של הצעירה הם מכח הילדה או מכח יניקת הזקנה [נפק"מ למנות שנות ערלה אם שייכים לצעירה], הסימן לזה הוא האם עלי הילדה מפנים גבם מהזקנה סימן הוא שעדיין יונקת מהזקנה "דמאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכוליה באפיה" שהרי יניקתה מהזקנה לאו דיליה, והוטבע בעצם הבריאה הבושה ליהנות ממה שאינו שלה, ואם יוכרח ליהנות מתוך בושת אין זו הטבה שלמה. ולכן רק אם ההנאה תגיע אחרי שהריחו אותה, אז תקלט ההנאה בסיפוק גמור. זה הוא המהלך של לכבוד בראתיו וכו' שיצר כאן מציאות המרגישה "חלל" שיש אפשרות למלאותו. ואם תתמלא על ידו אז יקבל חסדו ית"ש – בתפיסה זו – המגיע לו בשביל נתינת הכבוד שמילא את החלל. נעתיק עצמנו לעבודה מעשית העולה מכל הנ"ל.

מערכת השכל והדמיון

במערכת השכל של האדם ישנן ב' כחות, א' כח השכל, שיש לו כשרון להבחין בין אמת לשקר, מהי מציאות אמיתית ומהי אחיות עיניים, וכן יש לו כשרון העמקה, לעמוד על דבר מושכל אפי' שאינו מוחשי נגד עיניו. הכח השני הוא כח הדמיון, שהוא כח הפוך אין לו יכולת הבחנה משום שתופס רק את השטחיות שנפגש עמה, ומחליט על אתר שהיא המציאות האמיתית, כי דבר המוחש אצלו ע"י ה' החושים הוא נקרא מציאות קיימת ומוכחת, ואילו מה שאינו מוחש אצלו אינו קיים כלל. העולמות מיוסדים על המצאות ב' כחות אלו. שכן ודאי הקב"ה נמצא בכל מקום, דלית אתר פנוי מיניה כלל, והוא קרוב מכל, אבל זה אינו מושג בחוש ד"אכן אתה קל מסתתר " (ישעיה), פירוש ענין ההסתרה, הוא שיצר כח מחודש יש מאין ממש, הנקרא "כח המדמה", התופס רק את המוחש, ומה שאינו מוחשי, נדמה לו שאינו כלום. הדמיון זה הוא המסתיר את הקב"ה הנבדל מכל גשם מוחשי, וע"כ תפיסת הדמיון אינה משיגה את הווייתו ית'. ומאידך יש גם את כח השכל שמסוגל להעמיק ולהבחין, שאדרבא המוחש אינו עיקר המציאות, ורק כח רוחני מסתתר ומחזיק הכל, והוא עיקר המציאות, והכל תלוי בו. ובזה יש הדרגה בין עולם לעולם, שבכל עולם נמוך יותר, שולט יותר כח הדמיון, וממילא ההסתרה גדולה יותר.

כל בריה מרום מעלה עד תחתית הכל, מייצגת איזהו גילוי כבוד שמים, ורק בזה יש לה ערך כמו שנתבאר לעיל. אבל כל זה הוא רק עפ"י מה שהשכל מביט בפנימיות החפץ ומבחין בכבוד שמים המסתתר בו, שזהו עיקרו של החפץ, שע"י יש ערך לחפץ, אבל בתפיסת הדמיון, אינו רואה זולת השטח החיצון של הברייה, ובתמונה זו אין שום ערך להברייה כלל וכלל מול הקב"ה.

המחשת הדברים הנ"ל בתפיסת הדמיון לעומת השכל

נמחיש את הדברים. אדם שמעורר לא ראה ים, ואינו מכיר כלל את טבע הים, והיה נקלע לראשונה על הים בזמן קריעת ים סוף, ומביט ורואה שהמים נצבים נד מכל צד ותהומות קופאים ועומדים כחומה, לא רק שלא היה מתפעל כלל מן המראה, אלא אדרבא היה קובע בבירור שזהו הטבע של הים, כי האדם קובע את המוחש שהוא המציאות האמיתית, ומכיון שהוא רואה בחוש שהים עומד כחומה, הרי בודאי שזהו הטבע המציאות של המים, ומה שחזר הים אח"כ ושהפכו המים, היה רואה זאת כשינוי עצום של הטבע ונס נפלא, לעומתו בנ"א הרגילים מכבר בימים ונהרות שנשפכים והולכים, קבע להם המוחש שזוהי המציאות המוכרחת של הים, וקריעת ים סוף הוא פלא פלאות, נגד כל המונחים שלהם, זהו ציור נפלא שהדמיון רואה את השטח וקובע על אתר שזהו המציאות המוכרחת. הבעיה שלנו היא שכשפתחנו את עינינו ראינו עולם מלא, עצים מלבליים ומוציאים פירות, שמש מאירה ביום, וירח וכוכבים בלילה, בתנועות מסודרות וקבועות. חוש הדמיון התופס רק את החיצוניות קבע לנו שזוהי מציאות קיימת ומוכרחת בחוקים קבועים וברורים. וכשמספרים לנו שיש בורא עולם, המחיה ומקיים את הבריאה, זהו כבר בגדר "חידוש" אצלנו. אך יש להשריש שאין זאת אלא כח המדמה המופעל ע"י ה' החושים שלנו, הקובע את המוחש למציאות קיימת ומוכרחת, ומה שאינו מוחש לעין בשר הוא כמאן דליתא, ולכן נתפס לנו העולם כמציאות קיימת, ואילו בורא עולם המחיה את הבריאה הוא חידוש. אבל עבודת האדם היא להגביר את כח השכל שלו, ולשבור את המוחש לגמרי, ולראות את התמונה האמיתית, שמסתתר כבוד שמים בכל בריה, ושזהו עיקר המציאות.

שורש כל הנסיונות

בנקודה זו הם כל הנסיונות של האדם. כשנקלע האדם למצב קשה, מוקף באויבים, או קושי בפרנסה וכדו', ונדמה לו שהוא כמו כותל חזק שא"א לשבור אותו, אבל השכל הבריא צריך ללחום נגד דמיון זה, ולהתבונן שאין כאן כותל אבנים אלא כותל נייר בעלמא, ואין שום דבר מעכב בעד שליטתו של הקב"ה לעשות כרצונו ממש. [מקורות: מאמרי פורים תשנ"א מאמר ראשון, בסוד ישרים חיי שרה תשנ"ה, בשלח תשנ"ה, חו"מ פסח תשנ"ט, בהעלותך תשנ"ט, עיני ישראל ח"ב מאמר הקב"ה קרוב מכל ורחוק מכל].

שורש מידת העצבות והעצה להמלט ממנה [קובץ ישורון כ"ד עמ' תקע"ו]

תוכן מידת העצבות הוא שלכל אדם יש שכל ישר אשר מושך אותו לטוב ולבחור באמת הניצחית. ומכח השכל הוא יודע להתבונן ולבדוק בכל מצב בו הוא נמצא מהו הטוב ומהו הרע ומה נדרש ממנו [אחרי ההרגל להשתעבד אל השכל אז מתחילים להבין בין אמת לשקר ואז יכולים לברור הדמיון ולרסן אותו תחת מושגי האמת (אגרות דעת ע"א)]. והעצבות פירושה שמכניס את עצמו למצב בו הוא נותן דרור לרגשותיו ודמיונו להשתלט עליו ועל שכלו ואז כבר אינו פועל כפי שהשכל מחייב ומבין. וע"כ העצבות נחשבת כפריקת עול מלכות שמים כי במצבו אינו יכול להבחין בין טוב לרע ולבחור בחיים האמיתיים מול חיי שעה [יסוד העצבות נטיה בנפש לפרוק עול מלכות שמים ועצבות הוא התירוץ לזה שאומר לעצמו שאינו יכול לעשות ועל כן פטור זהו השאול תחתית שיכול להגיע נפש האדם (אגרות דעת ע"ב)].

ועל כן אדם במצב של עצבות חשוב כמת כי כל מעלתו של החי הוא בכח הבחירה שניתנה בידו. וזהו תפקידו בזה העולם להשתמש בכח הבחירה לבחור בטובו למאוס ברע, והמת אינו יכול לבחור וע"כ כיון שמת האדם נעשה חפשי מהמצוות כי ניטל ממנו כח הבחירה. ונמצינו למדים לפי"ז שכאשר אדם בעצבות ונוטל מעצמו את כח הבחירה הרי הוא כמהפך עצמו מחי למת. וא"כ מחובתו של האדם להוציא את עצמו ממצב של עצבות. ולזה צריך לדעת בהקדם שורש המידה המגונה הזאת ממה היא נובעת.

ונראה שסיבת העצבות נובעת ממה שכל אחד בתחילת הזמן מגיע עם כחות ושמחה כולו מלא חשק לעלות ולהתעלות ובאמת הכל הולך אצלו על הצד הטוב ביותר וכל כולו מתמלא סיפוק ועונג בחושבו שכבר רכש לעצמו קנין זה כבר חלק ממנו. ולאחר שעוברת תקופה וכבר אינו חש בלימוד כזה "גישמאק" כמו שהיה אז הוא נכנס לעצבות ונשבר כשרואה שאינו שווה באמת כמו שחשב.

העצה לזה לדעת שמה שהיה בתחילת הזמן חשק ושמחה והיתה לו עריבות בלימוד זו סיעתא דשמיא מיוחדת שניתנה לו כדי שיכיר מהי מתיקות ונעימות התורה. וכך יוכל לשאוף להמשיך הלאה, אבל אין זה קנין שקנית אלא שמעכשיו חובתך להתמודד לבד.

המשכן כבריאת שמים וארץ [ליל פרשת תרומה תשנ"ז]

ממנו, לדוגמא יש לבני אדם תענוג מאכילה, ומכל מקום הם עצמם בעת שמעם נגינה ירגישו בו תענוג יותר עמוק וחרף, ומדוע! זהו משום שכלי השמיעה עדיין הרבה מאוד מחוש המישוש וכן כתיב (משלי ט"ו ל') "שמועה טובה תדשן (גם) עצם", מחמת עדינות כח הענג השייך לחוש השמיעה, וכן הולכים הדברים מעלה מעלה עד אין שיעור, שיא הדקות של כלי תפיסה הוא מהות כח המשכיל, כי תענוג המושכלות המבטאים אותה עולה על כולנה, ועל כן, בעולם הבא ששם הוא רק חיי תענוג, נבחר כח זה דוקא לחיות חיי "או תתענג על ה'", (ישעי' נ"ח י"ד) וכמ"ש (סופ"ב דברכות י"ז ע"א) העולם הבא אין בו אכילה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ופי' דאין בו אכילה וכו', דאין אלו כלים הראויים שם לאותו תענוג. במעשה בראשית היה גילוי **החכמה תבונה ודעת** בציוור השכל המעשי ולא נתגלה אז עדיין כח ההשכלה לירד לעומק האמת ולהכירו [א.ה. היינו להשיג מתוך הבריאה עצמה את העונג של להתענג על ה']. אבל במשכן היה גילוי השכל העיוני והוא נקרא השכל הנבדל וכש"ת.

הארון אינו מן המידה

הנה קדש הקדשים היה מקום כפרה פעם אחת בשנה, וביום מיוחד בשנה יום שאינו שייך לעוה"ז אין בו אכילה וכו' כה"ג יכול להכנס למקום הזה לכפר, ואיתא בירושלמי (יומא פ"ה ה"ב) וכל אדם לא יהיה באהל מועד, אפילו מי שנאמר בהם ודמות פניהם פני אדם [היינו מלאכים]. והי' שם רק הכה"ג והשכינה ואין שם שום אמצעי, וביותר דבויקרא רבה (סוף פרשה כ"א) מוסיף להקשות וכהן גדול לאו אדם היה, אלא כדאמר רבי, פנחס כשהיה רוח"ק שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים ע"כ. והוא ביטול הגשמיות לגמרי, וכשהיה בבית קדשי הקדשים היה בהתפשטות הגשמיות לגמרי ולא היה בגדר אדם. צריך לבאר מדוע הכניסה לעבודה בקה"ק מחייבת מדרגת פרישה זו.

להבנת ענינו נקדים מ"ש מקום הארון אינו מן המדה. כי לפי המדות של קה"ק וכפי תפיסת מקום כנפי הכרובים לא היה

בנית המשכן היתה למעשה בנית השמים וארץ במהדורא תנינא שהרי אמרו ז"ל [ברכות נ"ה ע"א] אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. וידיעה זו הכניס בבנין המשכן להיותו מהדורא תנינא כאמור. ועוד שהרי לומדים את מלאכות שבת מהמשכן ושבתה ממלאכות אלו היא עדות על שבתת הקב"ה ממלאכת שמים וארץ בשבת. מוכח שהמשכן הוא כבנין שמים וארץ דאם לא כן אין בשבתה ממלאכות המשכן עדות על שבתת מלאכת שמו"א. והנה כתיב [משלי ג' י"ט כ'] ה' **בחכמה** יסד ארץ כונן שמים **בתבונה**, **בדעתו** תהומות נבקעו ושמים ירעפו טל. היינו שלצורה החיצונית של הבריאה יש צורה פנימית הנקראת חכמת תבונה ודעת [א.ה. כשם שבאדם יש את גופו החיצוני ואת כחות שכלו שהם בפנימיותו]. ובודאי שהיתה גם במשכן צורה פנימית זו [א.ה. וכדי שיכניס זה למשכן מילא אותו ה' בג' אלו כמ"ש וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֶ־לִּים **בחכמה** ו**בתבונה** ו**בדעתו**] והוא ק"ו שהרי מלאכת מע"ב היתה עובדא דחול ועולם של חולין, ואילו המשכן היה כולו קדש וכולו מיוחד לעבודה, א"כ הרי בהכרח הוא שאותה צורה פנימית תהיה במשכן באופן נעלה יותר.

שכל המעשי ושכל העיוני

והנה במהלך השכל [א.ה. היינו המהלך הפנימי הנ"ל של חכמה תבונה ודעת] ישנן ב' בחינות, השכל המעשי, והשכל העיוני. השכל המעשי הוא רק לצורך של הוצאת המעשה בפועל. והשכל העיוני, הוא תוקף כח ההשכלה להכנס למושכל להשיגו על בוריו, ואי"ז כלל נוגע למעשה, רק הכח להשכיל את האמת עצמו. [א.ה. נביא מדברי רבינו בענין זה במק"א (סר"י וירא תשנ"ט) כח השכל יש לו ב' גוונים. א) שכל המעשי, פ"י איך שהחכמה – שהיא הראשית – מסדרת סדר מעשי לכל, זוהי החכמה של מעשה בראשית, ובכל ו' ימי בראשית היא משמשת במהלך המעשה. ב) עצמות מהות כח המשכיל שלה, זהו כח ההשכלה בעדינותה, היינו האפשרות הנמצאת במציאות הבריאה להתעדן בה, ורואים אנו כי כפי עדינות הכלי כך איכות התענוג הבא

רש"י יתרו דהיה הגילוי הזה קיום הביקוש דרצוננו לראות את מלכנו. כאן התגלה החזון שהכל קמיה ית"ש בבחינת בטל ומבוטל.

ענין צמצום שכינתו בין ב' בדי ארון

וכתב הרמב"ן [ריש תרומה] שתפיסה זו נעתקה למשכן בבית קה"ק. זהו מ"ש במדרשם צמצום שכינתו בין ב' בדי ארון. פי' שאותו מראה של קמיה ית"ש, ומלא הכל בהשואה א', עבר כאן למקום שבין בדי הארון. כי הלחות שהיו כאן היו העתקת מתן תורה דוקא. הם השכל הנבדל, העיוני, אשר האופי שלו הוא השגת האמת הגמור. זהו דכל אדם לא יהיה באותו המקום וכו' בקדש וכו' כי במהלך הקמיה ית"ש העומד להתגלות כאן, כולם כלא חשיבי. וגם מלאכים אין להם עמידה בזה.

אתה בסממניך ואני בכבודי טוד הצמצום

וזהו פירוש מ"ש במד"ר כשתמה משה כיצד יתכן צמצום גילוי השכינה במשכן הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, השיב הקב"ה אתה בסממניך ואני בכבודי [א.ה. לשאלת רבים אין בנמצא כזה מדרש רק רבינו זצ"ל שילב ב' מדרשים יחדיו מד"ר נשא י"ב ג' ותרומה ל"ה ו']. וז"ס הצמצום שאף בגוון של סממנים (שהם גבוליים) יכולה להיכנס חיות זו ד"אני מלא" (שהוא אין סופי), כי כל יכול הוא ית"ש.

הנפה"ח מביא [סוף שער ג' פרק ו'] שקריאת שמע נקרא יחודא עילאה ואמירת בשכמל"ו נקרא יחודא תתאה. ואמרו שבמשכן נתגלה היחודא עילאה דפסוק א' דק"ש כי הפסוק הראשון דק"ש צריך לכיין בו משורת הדין השם הוי"ה ככתיבתו לא בכינוי דאדנות, וכמבואר זה בפוסקים משום שכאן צריך לצייר יחודו ית"ש כפי שהוא קמיה דוקא. והשם הוי"ה, המיוחד אליו ית"ש ביותר, הוא ציור ה"קמיה" דוקא.

אהרון בבל יבא ואין משה בבל יבא — דרגת משה ונחנו מה, התפיסה ד"קמיה".

וזהו שאמרו ז"ל [ספרי אחרי מות פר' א'] עה"פ ואל יבא בכל עת אל הקדש וכו' אהרון הוא בבל יבא ואין משה בבל יבא. כי משה המיוחד הוא לתפיסה דיוח"ע, לצייר איך הוא "קמיה". וזהו ג"כ מ"ש עליו אשר היה שפל בעיניו יותר מהמצורע שדעתו שפלה עליו ביותר. והוא משום שידע והכיר שעל ידו התחדש מה שלא התחדש ע"י שום נפש זולתו והכיר זאת בהכרה ברורה [א.ה. היינו שעל ידו ניתנה תורה לעולם], ואפ"ה היה כלום בעיניו כיון שחי בתמידות בתוך התפיסה איך הוא קמיה ית"ש. ושם הרי הוא בלי מהות, "ונחנו מה" (כנ"ל), אפסיות הכל נכח המלך עצמו).

ומתוך כ"ז יובן גם למה נכתבו הלוחות (כתיבת הקב"ה) על לוחות אבנים דוקא. שהרי התבאר שבלחות נמצאת העברת המתן לתורה דוקא. על כן, דוקא באבן הדוממת, שהוא החומר והכיסוי היותר עב בכל העולמות והיה צריך כביכול לחצוץ בפני גילוי כבודו, אך דוקא כאן התגלה החזון "דקמיה" להראות שאין יכולת לשום חציצה לעמוד בפניו. ונהפכו הלחות ל"אתה בסממניך" כלפי היחוד בהשואת כל. כאן הוי החכמה תבונה ודעת בציור שכל הנבדל דוקא. עד כאן דברנו ציור הדברים בעולם. אבל כבר ידוע מחז"ל שהעולם ונפש האדם מקבילים זל"ז. נציירו בנפש [בשבוע הבא אי"ה].

מקום לארון עצמו שם. ביאורו שהבריאה אכן מלאה חוקים, וכמ"ש את חוקותי תשמרו, חוקה חקקתי וכו' ואנו חיים במסגרת חוקי עולם הגשם, וכפי חוקי עול הגשם לא יתכן שיכנס מדה של ה' במקום מדה של ד'. אבל הרי נמצאים למעלה עולמות מובדלים מכל גדר הגשם ושם אין כלל חוקים אלו אלא חוקים אחרים לגמרי. על כן, בהופעת גילויי העולם הנבדל בתוך עולם הגשם אז מצדו גם ה' יכול להכנס אל מקום ד'. שהרי החוקים קבעו המציאות ולא להיפוך. הארון, הגם שמדידותיו היו מידות גשמיות מ"מ היה שייך אל השראה מעולם הנבדל על כן מקום הארון אינו מן המניין. סיבת הדבר הוא משום שהלחות שהיו מונחות בו היו הופעת עולם הנבדל. ועל כן המקום הכללי לזה נקרא קה"ק, נבדל ממש [א.ה. כוונתו שקודש פירושו נבדל וקודש הקדשים נבדל שבנבדל].

את השמים ואת הארץ אני מלא — כלא קמיה כלא חשיב

כתיב את השמים ואת הארץ אני מלא. הפירוש השטחי בזה הוא, שהרי כתיב ואתה מחיה את כולם. אין שום מציאות של חיים רק ממנו, על כן כל פרט מן המציאות הוא בטוי אל ההשגחה עליונה. אבל לפי"ז לא ראי הביטוי של פרט א' לחיבורו כי כ"א והגוון שלו [א.ה. אם באנו לבאר שכוונת הפסוק "אני מלא" לתת בטוי לכך שהקב"ה מחיה את כולם נמצא שיש לכל אחד עכ"פ את גוון החיים הפרטיים שלו ואילו בפסוק "אני מלא" משמש שאין שום בטוי לפרטי המציאות, כנלענ"ד]. אבל הפי' העמוק בזה הוא, שהוא ית' מלא בהשואה גמורה. על דרך משל, מלך גדול שיש לו ממשלה בהיקף עצום, כאשר נבחן את גילוי ממשלתו מצד הממשלה הכל בסדר מסודר להפליא, שר הפנים, שרי צבא למיניהם, החיילים למיניהם משרדים וכו' וכו'. ובהדרגה מתגלה בכל א' מאלו ציורי ממשלתו כל חד בפום שיעורא ידידה. וכל א' עם ערכו ומקומו לפי הדרגה זו. כל זה הוא שלא בפני המלך. אבל אם יכנסו כולם ביחד לחדר המלך פנימה אז תורגש אפסיותם מול המלך, ותורגש אז רק מציאותו בלבד והמציאות שלהם לא תורגש כלל, כמובן.

כן הוא כאן, מצד הבריאה היא מבחנת את עצמה תוך מהלך ד"אכן אתה ק"ל מסתתר", ואז יש הדרגה בהבריאה כנ"ל [א.ה. ישנם שרפים מלאכים אופנים כחות טבע וכו']. אבל בתפיסתו ית"ש, תפיסת האמת המחלטת שהכל הוא באמת קמיה ית"ש, אז בטלה כל ההדרגה, כי קמיה הכל אפס ממש. זהו "את השמים ואת הארץ אני מלא" בהשואה ממש.

התורה, מלבוש לתפיסת "אני מלא"

גילוי זה ד"אני מלא" מתלבש בתורה. כנודע מאמרם ז"ל קב"ה ואורייתא חד. ואם כי הוא ית"ש נעלם מכל רעיון ורק הוא יודע אמיתתו, מ"מ יש לבוש שעל ידו מופיעה כלפי הבריאה האמת הנקראת "כולא קמיה כלא חשיבי" לפום שיעור תפיסת הבריאה. לבוש זה הוא תורה, וכמ"ש עוטה אור כשלמה (ואור היינו תורה כמ"ש "תורה אור"). התורה היתה אלפיים שנה לפני העולם וכמ"ש במדרשם עה"פ ואהיה שעשועים יום יום. ואין הפי' רק קדימה בזמן, אלא המצאותה באמיתות שהיא מופלאה ונעלמה ממחיצת הבריאה, ואין מחיצות הבריאה חוצצות בפניה כלל. ועל כן כשירדה לעולם בטלו כל המחיצות והישות של הבריאה בפניה. וכמ"ש חז"ל במד"ר שכל הבריאה נשתתקה בעת הופעת התורה על הר סיני. ועיין

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת תרומה תשע"ז -

בנין בית המקדש בבין השמשות

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם (כ"ה ח')

הנה קיימא לן (שמועות ט"ו ב') דאין בונין בית המקדש בלילה. וכתב במנחת חינוך (מצוה צ"ה) דהיינו דוקא לכתחילה, אבל בדיעבד אם כבר בנאו בלילה ודאי דהבית המקדש אינו נפסל.

אבל כבר הביאו האחרונים דבירושלמי ביומא (פ"א ה"א) איתא דאף בדיעבד פסול.

א. ולפי זה אם בנאו הבית המקדש בבין השמשות יהא ספק פסול. ואם הביא חטאת בבית המקדש שנבנה בבין השמשות, יהיה דינו כהקריבה חטאת בבין השמשות, ובגמרא הוריות (ד' א') משמע דחייב אשם תלוי, ואם כן הוא הדין בכהאי גוונא.

ב. ואם הביא אשם תלוי בבין השמשות, אם חייב נמי להביא שנית אשם תלוי, יהא דינו כמו היכא דיש לפניו חלב כוי [שהוא ספק חלב] ושומן ואינו יודע מה אכל, דיש כאן ספק ספיקא לפטורא.

ג. ויש לחקור מהו בעשה מלאכה בבין השמשות דמוצאי שבת דחייב אשם תלוי, והביאו את הקרבן לאחר השקיעה בבין השמשות, מי נימא דיצא ידי חובתו, דכל סיבת הקרבן שמא באותה שעה היה יום, והרי אם אז היה יום אם כן השתא נמי הוה יום ומיפטר, או דילמא הקרבן ספק אם הועיל.

פקדון, אינו יכול לומר דהתכוון למתנה, וכן למאן דאמר מעות מתנה אינו יכול לומר דהתכוון לפקדון, אע"פ שדיבורו היה רק הרי את מקודשת לי ואינו סותר דיבורו, מכל מקום הוה דברים שבלב, דהרי נקטינן בדדיבור כזה כונתו לפקדון או למתנה.

והכי נמי נימא בנידון דידך, דלא יוכל לומר שנתכוין לפחות דהרי הוה דברים שבלב. אך אפשר לחלק, דלא דמי למקדש אחותו, דהתם כל הכלל מדברים כן, ומנא לן דבמתנה כולם מדברים כפי התקנה.

ג. חתם סופר

להאמור צריך עיון דברי החתם סופר בנדרים (ו' ב') דכתב דלמה לי דין יד בצדקה הא חייב צדקה חל גם במחשבה.

אלא כתב דנפקא מינה היכא דחושב להיפוך, דאם יש יד הוי דברים שבלב, משא"כ אם לא הוה יד, יכול לחשוב בלבו להיפוך.

[והיינו כשיודע שיבינוהו כפי היד ובכל זאת אומר כן, ומשום הכי לא תיקשי על החתם סופר מהריטב"א (נדרים ב' א' ד"ה ויד) דגם לבתר דין יד יכול לומר שלא נתכוין].

ותיקשי הא באופן דנקטינן דכך מתכונים באמירה זו, אם כן גם בלא דין יד, כשאומר שחשב בלבו הוה דברים שבלב.

קדימה לתלמיד חכם

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רנ"א סעי' ט') דאם היו לפניו עניים הרבה, ואין בכיסו לפרנס או לכסות או לפדות את כולם, כל הגדול בחכמה קודם לחבירו.

אמנם מצאנו בזה ג' אופנים שיש לדון שאין קדימה לתלמיד חכם:

א. איתא בשולחן ערוך (שם) דאם היה אחד מהם רבו או אביו, אף על פי שיש שם גדול מהם בחכמה, רבו או אביו קודמין לזה שהוא לתלמיד חכם.

ב. כתב בספר אהבת חסד (ח"א פ"ו ס"ק ז') בשם הגרע"א (יו"ד סי' רנ"א סעי' ג'), והוא מחכם צבי (סי' ע'), דהוא הדין שאר קרובין קודמים לתלמיד חכם.

ג. תו כתב באהבת חסד (נתיב החסד אות י"ד) דדעת שמש צדקה (יו"ד סי' י"ט, מובא בפתחי תשובה יו"ד סי' רנ"א ס"ק ג') דהוא הדין עניי עירו קודמין לתלמיד חכם.

אך כתב באהבת חסד (נתיב החסד שם) לפקפק על דינו דשמש צדקה, מכח תרי טעמי:

א. לחם לעניי עיר אחרת קודם

חדא, דכתב בתשובות חתם סופר (יו"ד סי' רל"ז) דהא דעניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, היינו דוקא אם שניהם צריכים למזון או לכסות, אבל אם עניי עירו צריכים כסות, ועניי עיר אחרת צריכים לחם צר, אמרינן דעניי העיר האחרת קודמין.

חזינן דמעלת עניי עירו אינו קודם לחם צר דעניי עיר אחרת. אך לענין תלמיד חכם אשכחן דמעלתו קודם לחם צר של עם הארץ, וכדאיתא בירושלמי בהוריות (פ"ג ה"ד) דכסותו קודמת למזון עם הארץ, אם כן חזינן דמעלת תלמיד חכם גדולה יותר ממעלת עניי עירו, וממילא יש לו דין קדימה נגדם, ודלא כהשמש צדקה.

אך הנה כתב באהבת חסד לעיל (נתיב החסד אות ד') דדברי הגרע"א ודברי החתם סופר נראה לכאורה בהפכו, דהרי להגרע"א הקרוב קודם לתלמיד חכם, והרי בתלמיד חכם כסותו קודם לחם של עם

ויקחו לי תרומה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כ"ה ב')

הנה יש לדון מהו כאשר יש תקנה בבית הכנסת שמי שאומר במי שבירך שיתן מתנה, הכוונה לסכום מסויים, והנה עלה איש לתורה ואמרו בשבילו מי שבירך, וחשב בלבו שמתחייב פחות למרות שידע מהתקנה.

א. דברים שבלב

הנה לכאורה אינו חייב כל הסכום, דהרי חשב בלבו להתחייב רק בפחות.

אך יש לומר דבאמת חייב, דמה שחשב להתחייב פחות הוה דברים שבלב, ואע"פ שאינו סותר דיבורו, דהרי בלאו הכי חל המי שבירך רק במחשבה, דהא אין כאן לשון דאמר רק שיתן מתנה ולא אמר כמה מעות הוא המתנה, מכל מקום כיון דכולם מבינים מה שחושב, הוה ליה דברים שבלב.

ואולי גם בחלות שחל רק בדיבור, כגון לענין שבועה, אם נשבע לתת מתנה, אם המנהג ליתן סכום מסויים כפי התקנות, הוה לשון מעליא, ומחשבתו הוה דברים שבלב. וצריך עיון.

ב. מקדש אחותו

וכמו במקדש אחותו שאין קדושין תופסים בה, דאמרינן בגמרא קידושין (מ"ו ב') דפליגי רב ושמואל מה יהא דין המעות שקיבלה בתורת קדושין, רב אמר המעות שקיבלה חוזרים הם להמקדש, ושמואל אמר המעות שבידה מתנה הם.

[וטעמם מבואר בגמרא, דרב אומר דמעות חוזרים, דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון ולימא לה לשום פקדון סבר לא מקבלה, ושמואל סובר דמעות מתנה, דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה, ונימא לה לשום מתנה סבר כסיפא לה מילתא].

וכתב בחזון איש (אה"ע סי' קמ"ח לדף מ"ו ב') דלמאן דאמר מעות

הארץ, אם כן כל שכן בקרוב, אך בחתם סופר מבואר דהקדימה של קרוב אינו כשהוא צריך רק כסותו והשני צריך ללחם צר, ועל כרחך פליג החתם סופר על הגרע"א, ולפי זה יש לומר דשמש צדקה סבירא ליה כהגרע"א.

תו יש לעיין בדברי הגרע"א המה מהחכם צבי, ולפי זה נצטרך לומר דהחתם סופר פליג על החכם צבי. וצריך תלמוד.

ב. תיקון העולם

תו כתב באהבת חסד (שם) כנגד השמש צדקה, דהנה אמרינן בשולחן ערוך (יו"ד סי' רנ"ב סעי' ד') דאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם.

אך איתא בשולחן ערוך (שם) דבתלמיד חכם לא אמרינן הכי, אלא פודין אותו אף בדמים מרובים, ואין חוששין אצלו משום תיקון העולם, והטעם דעל מה שאנו מסייעין לתלמיד חכם אין לך תיקון העולם יותר מזה שממנו יוצא הוראה לישראל.

והרי בעניי עירו איתא להאי דינא דאין פודין אותן יותר מכדי דמיהן, חזינן דמעלת תלמיד חכם עדיפא מעניי עירו. ואם כן הכי נמי תלמיד חכם קודם לעניי עירו, ודלא כהשמש צדקה.

אך יש לעיין בדבריו, דהא אביו או קרובו, ודאי קדמי לתלמיד חכם, (כמו שהבאנו מהשולחן ערוך יו"ד סי' רנ"א סעי' ט'), ומכל מקום בהם אמרינן דאין פודין יותר מכדי דמיהן.

ואם כן על כרחך הא דאיכא מעלה בתלמידי חכמים, דפודין שבויין תלמידי חכמים יותר מכדי דמיהם, איתמר רק לענין דינא של פדיון יותר מכדי דמיהם, אבל אין בזה הוכחה לדיני קדימה, ואם כן אמאי לפינן מינה דלא כהשמש צדקה.

צלו של היכל

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם (כ"ה ח')

הנה המשכן והבית המקדש הוה הקדש, ואסור ליהנות ממנו. ואמרינן בגמרא פסחים (כ"ו א') דר' יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו. ומקשינן הא נהנה מהקדש, דהרי ההיכל אסור בהנאה משום הקדש.

[ומוכיחין דסבר כר' יהודה דלא בכונה תליא מילתא, והוה ליה לא אפשר וקא מכיין וכדעת אבבי דשרי, ודחינן דשאני היכל דלתוכו עשוי, ואם כן מותר משום דהוה שלא כדרך הנאתו או מפאת דאינו קדוש כלל לענין הצל].

ותיקשי מאי מקשינן דאסור ליהנות, הא תלמוד תורה הוה מצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו, וכדשרינן לתקוע בשופר של עבודה זרה או ליטול לולב של עבודה זרה.

הנאת הגוף

והתירוץ הפשוט, דמלבד הנאת המצוה דתלמוד תורה, יש גם הנאת הגוף שהרי גופו נהנה מהצל, ובכחאי גוונא אסרינן, וכדמציינו בגמרא ראש השנה (כ"ח א') דאסרינן למודר מן המעיין לטבול בימות החמה, ואע"פ דהוה טבילה של מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, מכל מקום אסרינן משום דנהנה הנאת הגוף מהמעין.

[והיינו להר"ן בנדרים (ט"ו ב' ד"ה והא) דאע"ג דמצוות לאו ליהנות ניתנו מכל מקום מיתסר כשיש הנאת הגוף, והוכיח לה מדאסרינן להמודר לטבול במעיין בימות החמה, ולהרשב"א (שם) דשרי, אכתי תיקשי ממעיין, ותיצאו האחרונים דחיישינן שמא ישהה, או דמתסר קודם שנכנס כולו, שכבר נהנה אבל עדיין לא קיים מצות טבילה, או שהנאה נמשכת אחר כך, או דאפשר לטבול במים שאינם אסירין דהרי הרשב"א מודה באפשר באופן אחר].

אך תיקשי על זה, מהא דאמרינן בגמרא נדרים (ט"ז ב') דבנדר הנאה מהסוכה, מותר לישב בה, דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ותיקשי הא יש לו הנאת הגוף מהצל ואפילו הכי שרינן, ואם כן בר' יוחנן בן זכאי נמי נתייר.

והנה בהאי קושיא דבסוכה יש הנאת הגוף, אשכחן ד' תירוצים,

ויש לדון לפי כל תירוץ אם מיושב קושיא דידן.

תירוץ א' - הנאת הצל אינו בכלל הנדר

במחנה אפרים (נדרים סי' כ"ח) ובגודע ביהודה (תנינא או"ח סי' קל"ג) ובתשובות הגרע"א (תנינא סי' קל"ח) תירצו, דאייירי דהקונם שעשה על הסוכה, היה רק על הנאת מצוה, ובזה שפיר אמרינן דכיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו לא שייך שיחול על זה הקונם אף כשמפרש להדיא, אבל אין הכי נמי אם אסור על עצמו גם הנאת גוף מהסוכה, אסור מפאת הא דנהנה מגוף הסוכה.

ולפי זה אתי שפיר הך דר' יוחנן בן זכאי, דליהנות הנאת הגוף מהצל דבית המקדש ודאי מיתסרא.

אך יש לעיין בדבריהם הא חזינן דגם סוכה של עבודה זרה שרינן משום מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכל הנידון רק משום כתותי מיכתת שיעוריה. [נעין שער המלך (פ"ח מהל' שופר וסוכה ולולב ה"א) מה שמביא ממעשה רוקח (בראש הספר פ' י"ז מהל' שבת בשם המאירי)].

תירוץ ב' - הנאה מהצל חלק מהמצוה

בעונג יום טוב (או"ח סי' נ"י) תירץ בשם המאירי, דהא דשרינן סוכה של מצוה אף על גב דיש לו הנאת הצל, היינו דבמצוות סוכה שנאמר בה תשבו כעין תדורו, הוה הנאת הדירה חלק של המצוה, ואם כן לא דמי לנודר הנאה ממעין שאסור לטבול בו בימות הגשמים, דהתם אין המצוה רק הטבילה גרידא, ואילו ההנאה שהוא מצטנן על ידי הטבילה אין בו מצוה, אבל בשיבת סוכה שההנאה גופה מצוה היא, גם בזה שייך לומר דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

ולפי זה אתי שפיר הך דר' יוחנן בן זכאי, דליהנות הנאת הגוף מהצל דבית המקדש ודאי מיתסרא, דהרי אין זה חלק ממצוות תלמוד תורה.

אך צריך עיון בעיקר דבריו, דהא סוף סוף יש לו הנאת הגוף.

תירוץ ג' - יכול להיות בביתו

ברש"י (נדרים ט"ז ב') תירץ דאין כאן איסור הנאת הגוף מכיון דיכול להיות בביתו, [וצריך עיון הא אסירא ליה מפאת המצוה].

וכמו כן כשיש לו שני כלים אחד אסור בהנאה ואחד מותר בהנאה, שרי לקחת האסור בהנאה, דלא חשיבא שנהנה מהכלי שאסור בהנאה, דהרי יכול לקחת הכלי שמותר בהנאה. [אמנם אם המודר בהנאה רחוק ממנו יהא אסור דהרי מרויח את הדרך].

ובטורי אבן בראש השנה (כ"ח א') דן בזה, ותחילה רצה למימר הכי, אך אסיק דאינו כן ומיתסר מן התורה.

והנה לדברי הרש"י אכתי תיקשי הך דר' יוחנן בן זכאי, דהרי אין לאסור מפאת הצל של ההיכל, דיכול למצוא צל במקום אחר. וכי תימא דהרי רוצים להיות דוקא כאן, אך אם כן בסוכה נמי.

תירוץ ד' - כל רצונו בגלל המצוה

תו יש לומר דבאמת בשני כלים אחד מותר ואחד אסור יהא אסור וכחטורי אבן, אך הכא שאני דכל רצונו להיות כאן רק בגלל המצוה, ואם כן מהני בזה הא דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

אך הסברא קשה דסוף סוף יש לו הנאת הגוף.

והנה גם לדרך זו אכתי תיקשי הך דר' יוחנן בן זכאי, שיהא היתירא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, דהרי כל רצונו להיות בצלו של היכל היה מחמת התלמוד תורה.

הנה בהא דאמרינן בגמרא ברכות (י"ח א') דשרינן לישב על עצמות אביו כשירא שיגנבו, ותיקשי הא נהנה ממת, ולדרך הרש"י וכן לסברא אחריתא יהא אתי שפיר, דהרי בין כך היה לו אותו הנאה מיישיבה על החמור, וישיבתו על העצמות אינו אלא כדי לשמור עליהם.

מצות תלמוד תורה שאני

אבל לכאורה לא תיקשי מהא דבגוונא דר' יוחנן בן זכאי אסרינן לישב בצלו של היכל לתלמוד תורה. [אם לא מחמת דלא אפשר וקא מכיין, או דשאני היכל דלתוכו עשוי].

דהרי אסרינן לתלמוד בספר שאסרו בהנאה (שולחן ערוך יו"ד סי' רכ"א סעי' י"א), ותיקשי הרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, ופירש בט"ז (שם ס"ק מ"ג) דבמצות לימוד תורה לא אמרינן דלאו ליהנות ניתנו, דהרי שאני מצוות תלמוד תורה שעיקר הציווי הוא כדי להתענג במדע ולשמח

לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, נמצא דיש הנאת הגוף ממש, ולכן אסור במודר הנאה. וכך כתב בפירוש רבינו אברהם מן ההר (נדרים מ"ח א').

ולפי זה אתי שפיר הך דר' יוחנן בן זכאי, דהרי אין לומר דהנאותו היה לצורך מצות תלמוד תורה ומצות לאו ליהנות ניתנו, דהרי במצות תלמוד תורה לא אמרינן הכי, דהרי מצוה זו ניתנה ליהנות, והרי נהנה בלימודו מצל ההיכל, באופן שאין לו מקום אחר ליהנות כך, דהרי רק באותו מקום רצה ללמוד תורה.

[והא דבסוכה שרינן לדרך השלישית והרביעית, כיון דיכול לאכול בביתו, אבל הכא בלימוד דר' יוחנן בן זכאי אין מקום אחר. א"ה, נראה בביאור דבריו, דבתחילה נקט רבינו דהאיסור ליהנות מצילו של היכל היה מצד גוף הצל, ועל זה טען דלהאמור הא יש לו הצל במקום אחר, אמנם עכשיו נקט דהאיסור ליהנות מהצל היינו דנהנה מהצל דכך יכול ללמוד, והרי להאמור הנאת הלימוד אסירא, והרי במקום אחר לא היה יכול ללמוד כך, ונמצא דנהנה מההיכל].

אכתי תיקשי לדברי הש"ך וט"ז

אבל אכתי אינו מעלה ארוכה למה שכתבו הש"ך והט"ז (שם סע"א) בדרך אחרת בביאור האי דינא דאסור ללמוד בספר האסור עליו בהנאה, דהכא כיון שיש להשכיר ספרו [מפני שהקלוקל מצוי בהן] וזה לומד בו בחנם, הרי זה נהנה שמרויח דמי השכירות, ולא דמי למודר הנאה דשרי ללמוד תורה, דשאני התם דמחוייב ללמוד ואין נוטלין עליו שכר.

ולפי זה אכתי תיקשי הך דר' יוחנן בן זכאי, דהרי מצד הלימוד ליכא הנאה דלאו ליהנות ניתנו, ומצד הצל יהא דמי לסוכה, דלדרך השלישית והרביעית שרינן בסוכה של איסורי הנאה אע"פ דנהנה מהצל.

אבל לדברי הנודע ביהודה והגרע"א אתי שפיר הכל. א"ה, וכן לתירוץ העונג יום טוב]. וכל הדברים צריכים תלמוד.

דבר שאינו מתכוין במעילה

הנה הבאנו לעיל הא דאמרינן בגמרא פסחים (כ"ז א') דר' יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו. ומקשינן היאך נהנה מהצל של המקדש הרי הקדש אסור בהנאה.

[ומוכיחין דסבר כר' יהודה דלא תליא בכוונה, והוה ליה לא אפשר וקא מכיין וכדעת אב"י דשרי. ודחינן דשאני היכל דלתוכו עשוי].

א. דבר שאינו מתכוין

הקשה הגאון ר' חיים עוזר (אחיעזר ח"ב סו"ס י"ח) סתירת הסוגיות, דלחד גיסא אמרינן בר' יוחנן בן זכאי דהיה יושב בצילו של היכל, דסלקא דעתך בגמרא דאסור רק משום שהיה מכיין ליהנות מצלו של היכל, אבל אם לא היה מכיין, היה פשיטא להגמרא דשרי. חזינן דגם במעילה שרינן דבר שאינו מתכוין.

אמנם לאידך גיסא, הרי אמרינן בגמרא פסחים (ל"ג א') דבעינן קרא למעילה דבמזיד פטור מקרבן, ולא הוה ילפינן משאר קרבנות, מכיין דמעילה חמירא. ומבואר בגמרא ג' דרכים אמאי מעילה חמירא, או משום דחייבים עליה מיתה אף בפחות מכזית אם יש שוה פרוטה משא"כ בשאר חיובי קרבן בעינן כזית. תו, דחייבים עליה בדבר שאינו מתכוין. תו, דחייבין עליה במתעסק. שמעינן דאיכא חומר במעילה דאסרינן גם דבר שאינו מתכוין.

ותירץ באחיעזר דצלו של היכל היה דינו כקרקע, והרי קרקע שאני דאין מעילה בקרקעות אלא איסורא בעלמא, ובהו אכתי אמרינן דדבר שאינו מתכוין מותר.

ב. הנאה ממעיין

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (כ"ח א') המודר הנאה מחבירו מזה עליו מי חטאת בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. וכמו כן המודר הנאה ממעיין טובל בו טבילה של מצוה הנאת הגוף מהמים. לא בימות החמה. וטעמא דבימות החמה איכא הנאת הגוף מהמים. והקשה בטורי אבן (ראש השנה כ"ח א') באבני מילואים ד"ה הדר) לשיטת הר"ן (חולין ל"ב א' מדפי הר"ן) דבאיסור הנאה כל היכא דלא מכיין, אפילו בפסיק רישא נמי שרי, הא במעיין ובהזאה לא מכיין לה

ואפילו הכי בימות החמה אסור.

ומיישב באמרי בינה (בהגהות על הטורי אבן שם, ומובא באחיעזר שם) דהרי יש מעילה בקונמות ובהו מרבינן דאסור גם בדבר שאינו מתכוין.

אך הקשה על זה באחיעזר, דהרי הבאנו לעיל דעכ"פ בקרקע אמרינן דגם במעילה דבר דאינו מתכוין מותר, והרי מעיין נמי הוי קרקע.

ויש לומר דכשיוצא המים מהמעיין אכתי המים הוו על בשרו והויין תלושים.

ג. ב' דרכים בהא דבמעילה חייב באינו מתכוין

הנה בהא דאמרינן בגמרא פסחים (שם) דאיכא חומר במעילה, דדבר שאינו מתכוין אסור בו, מצאנו ב' דרכים היאך לבאר, באמרי בינה (שם) ביאר כהנ"ל דליכא הכא דינא דר' שמעון דבכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מותר.

אמנם באחיעזר (ח"ב סי' נ) מביא מהשואל ביאור אחר, דהכוונה אינו לדינא דדבר שאינו מתכוין, אלא לדינא דמתעסק, והיינו דאע"פ שבכל התורה כולה מתעסק פטור מקרבן, מכל מקום במעילה חייב בקרבן, דנתרבה מבשגה כל דהוא, [כמו שפירש רש"י שם ד"ה תאמר], משא"כ בדין אזהרה אסור גם במעילה, דדמי לכל התורה כולה דמתעסק אסור ורק פטור מקרבן.

וטעמא משמע מרש"י דלא איתמר פטור דמתעסק אלא בחטאת, והנה הכי נמי כתב כך הגרע"א בתשובות (סי' ח'), וביאר בזה אמאי חייב על טומאת מקדש הא בהעלם מקדש הוה ליה מתעסק, אלא כתב דבקרובן עולה ויורד ליכא פטור דמתעסק.

[וצריך עיון לאב"י (שבת ע"ב ב') דנתכוין לחתיכה לא הוה מתעסק, אם כן הדרא קושיא מטומאת מקדש וקדשיו דנתכוין לכניסה].

ועיין בתוספות הרשב"א בסוגיין דמבואר הכי, דהרי כתב דפלוגת מר בריה דרבנא ורב נחמן בר יצחק היא בפלוגת אב"י ורבא בנתכוין לחתוך התלוש וחתך המחובר.

ואם כן לא קשה מר' יוחנן בן זכאי וכן לא קשה מהנודר מן המעיין, דהרי דבר שאינו מתכוין פטור גם בחקדש ורק מתעסק חייב.

ד. כל מתעסק הוה אינו מתכוין

באחיעזר כתב דאינו כן, דבאמת בכל מתעסק הוה אינו מתכוין, אלא הוה פסיק רישיה דלשעבר דחשיבא פסיק רישיה, והשתא להר"ן (חולין ל"ב א' מדפי הר"ן) דהא דלר' שמעון שרינן בהנאה באינו מכיין הוה אף כשהוא פסיק רישיה, אם כן מתעסק לשתרי, ועל כרחך דדבר שאינו מתכוין אסירא בחקדש, וכביאור הראשון הנ"ל.

וכוונת האחיעזר, דאף אם נימא דסוגיין קיימא על מתעסק וכתוספות הרשב"א, מכל מקום להר"ן יש למילף נמי דדבר שאינו מתכוין חייב.

והשתא לפי זה לתוספות (שבת כ"ט ב' ד"ה ובלבד) דפלגי על הר"ן וסברי דגם באיסורי הנאה אסירא בפסיק רישיה, אם כן ליכא למילף מסוגיין דדבר שאינו מתכוין חייב, דסוגיין איירי בפסיק רישיה, ורק משום מתעסק אתינן עלה.

[וכל זה לפירוש ר"ת בתוספות (שם ד"ה נתכוין), ולרש"י בסוגיין דידו הלכה ממקום למקום, יש לעיין דלכאורה לא הוה פסיק רישיה והוה ליה דבר שאינו מתכוין. וצריך עיון].

ה. מגיני שלמה

באחיעזר במקום אחר (ח"ג סי' נ"ז) ביאר טפי, דהנה במגיני שלמה (שבת ע"ה) ביאר החילוק בין מתעסק לאינו מתכוין, דבמתעסק הרי נתכוין לפעולה זו והיינו להגביה ולחתוך, אלא שטעה ונתחלף לו החפץ, אבל מכל מקום הרי נתכוין לפעולה זו, אבל אינו מתכוין הוא היכא דנתכוין למעשה זה ונעשית ממילא גם מלאכה אחרת. ומשום הכי במתעסק לא משתרי משום דבר שאינו מתכוין.

ודלדעת מגיני שלמה באמת סוגיין איירי רק משום מתעסק, וכדברי השואל באחיעזר (שם), [ואע"פ שאיתא בגמרא לשון 'שלא עשה בהן שאין מתכוין כמתכוין', הכוונה לדינא דמתעסק דהוה פטור רק מקרבן], דהרי איירי בגווני דנתכוין לאותה פעולה, ואם כן ליכא למילף מהכא דדבר שאינו מתכוין חייב במעילה.

אבל דייק מהר"ן בחולין (חולין ל"ב א' מדפי הר"ף, וע"ע באהעזר שהוכיח כך מריטב"א ביומא ל"ד) דמתעסק הוה ליה אינו מתכוין, אם כן לפי זה יש למילף מסוגיין שאינו מתכוין אסור במעילה.

נמצא לפי זה, דלפום חילוקא דמגיני שלמה לא שייך למידן דבר שאינו מתכוין היכא דרצונו בעשיה זו אלא שאינו ברור אם היא עשיית היתר או איסור, אלא שמעינן מסוגיין רק דבהקדש חייב במתעסק, משא"כ להר"ן מוכח דבהקדש אסור גם דבר שאינו מתכוין.

ו. אינו יודע ינוח בשבת

הנה נסתפקתי בזרק חפץ בשבת מרשות לרשות, ואינו יודע אם ינוח בשבת או במוצאי שבת, אם יש להתיר משום דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, ואולי יהא תליא בהני ב' סברות אם כהמגיני שלמה או לא, ולא אדע.

וכן נסתפקתי ברוצה לעשות חריץ אך אינו יודע אם יהא על ידי כדרך או שלא כדרך, אם שרינן מחמת דבר שאינו מתכוין. ולכאורה נמי תליא בהני ב' סברות שכתב האהעזר אם כהמגיני שלמה או לא. [א"ה, דהרי מכין לאותו פעולה, רק אינו מכין שיהא מלאכה].

והיינו דתליא אם החילוק בין מתעסק דהוה שגגת עבירה, ובין דבר שאינו מתכוין דהוה היתירא, דזה פעולה אחת וזה שתי פעולות, וכסברת המגיני שלמה, ואם כן הכא הוה פעולה אחת והוה כמתעסק דהוה שגגת עבירה ופטור רק מקרבן,

או דילמא החילוק הוא מפאת דמתעסק אינו דבר שאינו מתכוין, אלא הוה פסיק רישיה, וכדדייק הגאון ר' חיים עוזר מדברי הר"ן, ואם כן הרי הכא דלא הוה פסיק רישיה שיהא מלאכה, אם כן שפיר

עניני שבת

אף בשולג, [כמבואר בס"י רנ"ג סע' א'].

האם יש לו תקנתא אם יקח המאכל ויניחנו על כלי מלא שנמצא על כירה, דזה שרינן בשבת, ונמצא דהשתא המאכל בין כך היה מתבשל בהיתר, ונמצא דאינו נהנה מהא שהניחו על האש באיסור. ונראה דתליא בספק הראשון שכתבנו. ולכאורה צד ההיתר רחוק, וכל זמן שאין ראייה לזה, ישתקע הדבר ולא יאמר.

ג. האם הוה מוקצה

ויש לעיין דאסירא גם מטעם אחר, דהרי הוה מוקצה, דהא השתא מיתסר.

אך אם יש לו תקנתא להניחו על כלי מלא, אם כן לא הוה מוקצה. [ויש לעיין בעשה קונם לזמן ויודע שתיכף יעבור הזמן, האם הוה מוקצה לפני שהותר, ואם נימא דהוה מוקצה, אם כן יש לעיין בנידון דידן. והנה כתבו שבלחם קפוא שאינו ראוי לאכילה ויפשיר עד סוף השבת מהשתא לא הוה מוקצה. ויש לעיין לנידון דידן].

תו יש לומר דהסיר שהמאכל בתוכו לא הוה בסיס מפאת שדעתו לפנותו, וכדעת רבינו תם (מובא בתוספות בשבת נ"א א' ד"ה או) דבסיס לזמן לא הוה בסיס.

אך מכל מקום יש לאסור כיון דהוה טלטול לצורך המוקצה והוה ליה טלטול מן הצד לצורך דבר האסור.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

באדר משמיעים על השקלים

המערכת בגרעון גדול. בתרומה קבועה של 10 ש"ח לחודש או בתרומה חד פעמית, הבך זוכה לסייע להפצת תורת רבינו זצ"ל. התרומה היא דרך נדרים פלוס מס' קרפה 9000893 (תורת חסד) או במערכת טלפנית 03-7630543 מס' 346 שלווחה 1 ליתר פרטים, L5703949@gmail.com

נהנה מאש בשבת

הנה יש לדון בג' אנפי באיסור הנאה ממעשה שבת:

א. נהנה מאש שהדליק בשבת

יש לעיין במי שהדליק אש בשבת, והניח מאכל סמוך להאש כדי לחממו, שאין כאן איסור בישול, אלא רק איסור הנאה מהאש שחייבים את המאכל. והנה אסור ליהנות מאש שנעשה באיסור בשבת, ואם כן אסור לאכול המאכל שחייבים.

והנה בגוונא שאם המאכל יצטנן יהא מותר, כגון במאכל שיכול לאוכלו כשהוא צונן, בזה יהא מותר אם יחממו אחר כך בהיתר, והיינו באש שהיתה מערב שבת. [עיין ברמ"א ס"י רנ"ג סע' ה'].

ויש לדון מהו אם לא ציננו אבל הביאו עכשיו על האש דהיתר באופן שאף אם היה צונן היה מתחמם, מי נימא דשרי, דהשתא אינו נהנה ממלאכת שבת, או דילמא נימא דאכתי אסור, דכיון דלא נצטנן אכתי באיסוריה קאי.

ב. הניחו לכתחילה בשבת

הנה אם הוה אמרינן להיתירא, אם כן יש לדון עוד, היכא דהיה מאכל צונן שנתבשל מערב שבת, ונתנו על גבי אש בשבת, אפילו אם האש היה גרופה וקטומה, [ואף בהפסק פח], אסירא משום נתינה לכתחילה בשבת, מפאת שמא יחתה או מחזי כמבשל, ונאסר בדיעבד

המכון להוצאת כתבי רבינו זצלה"ה

בס"ד יצא לאור עולם

ספר "חדר הורתי" על מסכת הוריות

מהדורא קמא

כפי שיצא לאור ע"י רבינו זצ"ל בשנת תשכ"ט בתוספת מכת"י מגליון ספרו

מהדורא תנינא

שיעורים על המסכת שמסר רבינו זצ"ל כפי שהעלם על הכתב

מילואים

לקט מתוך כתבי רבינו זצ"ל בענינים המסתעפים לנידונים שבספר

ניתן להשיג את הספר:

בבני ברק, משפחת גנחובסקי, נועם אלימלך 14, טל' 036199732

בירושלים, המרכז הארצי לטהרת המשפחה

רחוב ישא ברכה 28. טל' 0524256020 0527615287

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תרומה - דיני בן עיר ובן כרך

בדין אין בנין בית המקדש דוחה שבת

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (פרק כ"ה פסוק ח').

ופרש"י, "ועשו לי מקדש, ועשו לשמי בית קדושה".

הנה ברמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק א' הלכה א') כותב שמהפסוק "ועשו לי מקדש" נלמדת המצווה של בנית בית המקדש, וכתב "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש". ואפילו שהפסוק נאמר על המשכן שבמדבר, בכל זאת נכלל בזה גם מצווה לדורות לבנות את בית המקדש. וזהו דיוק לשון הפסוק "ועשו לי מקדש" ולא כתב "ועשו לי משכן", לומר שהמצווה הזו אינה מצווה רק על המשכן שנצטוו לבנותו במדבר, אלא נכללת בזה גם מצווה לדורות לבנות מקדש - בית המקדש.

והנה בדין בנין בית המקדש נאמרו הלכות באיזה זמנים אפשר לבנות ובאיזה זמנים אסור לבנות, בגמרא ביבמות (דף ו' א') איתא, "דתניא יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בכבודי". ובגמרא בשבועות (דף ט"ו ב') איתא, "אין בנין בית המקדש כלילה, דאמר אביי מנין שאין בנין בית המקדש כלילה, שנאמר וביום הקים את המשכן, ביום מקימו, כלילה אין מקימו".

מבואר בזה שאפילו שבית המקדש הוא המקום המקודש והחשוב יותר מכל המקומות, בכל זאת "אין בנין בית המקדש דוחה שבת", שמצוות בנין בית המקדש אינו דוחה איסורי שבת. ועוד הלכה שהזמן שבו שאפשר לבנות הוא דווקא ביום ולא כלילה "אין בנין בית המקדש כלילה".

אין בונין בית המקדש כלילה

והנה בדין "אין בונים בית המקדש כלילה" מצינו מחלוקת באחרונים, מה הדין אם עברו ובנו את בית המקדש כלילה, האם רק עברו בזה איסור שבנו את בנין הבית בזמן שאינו כשר לבנותו, אבל אחר שכבר נבנה אין בו פגם, וחל בבנין הזה דין בית המקדש לכל דיניו. או דלמא שההלכה הזו שאין בנין בית המקדש כלילה היא הלכה בעיקרו של בנין, שכדי שהבניה שבונה תהא מוגדרת "בנין בית המקדש", צריך לבנותו דווקא ביום, אבל בניה שנבנית כלילה אינה מוגדרת כבנין בית המקדש, וממילא כשעבר ובנה כלילה צריך לפרק את הבניה הזו ולחזור ולבנותה מחדש, שבניה של בנין שנבנית כלילה אי אפשר להגדירו כבנין בית המקדש.

במנחת חינוך (מצווה צ"ה אות ה') כותב מסברא כצד הראשון שבית המקדש שנבנה כלילה אינו נפסל בכך, וכתב "ואין בונין בית המקדש כלילה שנאמר וביום הקים כו' ובונים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ונראה פשוט דהיינו לכתחילה אבל אם בנו כלילה ודאי אינו נפסל המקדש בשביל זה".

אבל במקדש דוד (קדשים סימן א' סק"א) מביא את דברי המנחת חינוך, וכתב שבירושלמי מוכח שלא כדבריו, אלא שבית המקדש שנבנה כלילה חל בו פסול, וצריך לפרקו ולחזור ולבנותו מחדש. וז"ל, "ובדין אין בנין בית המקדש וכו', כתב המנחת חינוך דרך לכתחילה אסור לבנות כלילה אבל אינו נפסל בשביל זה ע"ש, והיינו דאין זה פסול רק איסור. אך מהירושלמי יומא (פרק א' הלכה א') מוכח להפך דהוא פסול ולא איסור, דאמרינן שם דהקמת המשכן היתה אף כלילה, דהיו שם בשבעת ימי המילואים ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקים, אחת ביום ואחת כלילה, ואמרינן שם זאת אומרת דהקמת הלילה פסולה לעבודת היום, ומשום הכי היה צריך לחזור ולפרקו ולהעמידו ביום אחר שהעמידו כלילה, ומוכח להדיא דהוי פסול ולא איסור".

אין בנין בית המקדש דוחה שבת

הנה לדעת הירושלמי שבדין "אין בונים בית המקדש כלילה" נאמר דין פסול, שאם עברו ובנו את זה כלילה הבנין פסול ואינו ראוי להיות בו בית המקדש, וחייבים להרוס את הבנין ולבנותו מחדש. יש לדון מה הדין בדין "אין בנין בית המקדש דוחה שבת", שמצוות בנין הבית אינה דוחה שבת, ואסור לבנותו בשבת. ומה הדין אם עברו ובנו את בית המקדש בשבת, האם דינו כבנין שנבנה כלילה שהוא פסול, וצריך לחזור ולבנותו מחדש. או שיש לחלק בזה והאיסור לבנות בית המקדש בשבת, הוא איסור בעלמא, ולא נאמר בזה פסול על גוף הבנין, ואם עברו ובנו אותו בשבת אין הבנין פסול.

יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת

הנה בגמרא ביבמות מובא דין "עשה דוחה לא תעשה" והגמרא מחפשת מקור לדין זה, ועל כך מובא הברייתא "יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בכבודי", דלכאורה מוכח מהברייתא הזו את ההלכה של "עשה דוחה לא תעשה", שאם אין עשה דוחה לא תעשה לא מוכן למה הברייתא צריכה לדרוש מפסוק מיוחד שאין בנין המקדש דוחה שבת, הרי כיון ששבת היא לא תעשה ממילא אין עשה של בנין בית המקדש דוחה לא תעשה של שבת, ואין צורך על כך דרשה מיוחדת מהפסוק "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו". וממה שהברייתא צריכה ללמוד את זה מדרשה מיוחדת, מוכח מזה את ההלכה ש"עשה דוחה לא תעשה" ועל כן מצד הסבא היינו אומרים שמצוות בנין הבית דוחה שבת, שעשה דוחה לא תעשה, ולכן צריך פסוק מיוחד לדרוש שבבנין בית המקדש הדין שונה וכאן נאמרה הלכה ש"אין בנין בית המקדש דוחה שבת". וע"ש בהמשך דברי הגמרא.

ולכאורה קשה מה הראיה מהברייתא הזו, הלא אפשר לומר שבאמת בדין עשה ולא תעשה ההלכה היא שאין עשה דוחה לא תעשה, וממילא הסיבה שאין בנין בית המקדש דוחה שבת הוא מדין שאין עשה דוחה לא תעשה, ולא צריך על כך את הפסוק "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו". אלא שאם כל האיסור הוא רק מצד דין דחיה שאין עשה דוחה לא תעשה, א"כ לא נאמר בהלכה הזו פסול בבנין בית המקדש שנבנה בשבת, אלא רק איסור בעלמא. וממילא אם עברו ובנו את הבית בשבת באיסור, לא חל פסול על הבנין הזה שאינו ראוי להיות בו בית המקדש, אלא רק עברו על איסור בעת הבניה, אבל עצם הבנין הוא כשר לבנין בית המקדש. שהרי אם ההלכה היא שאין עשה דוחה לא תעשה, הרי זה דין כללי בכל התורה כולה, ואין זה הלכה מיוחדת בבנין בית המקדש, א"כ מצד הדין אי אפשר להחיל פסול על בנין בית המקדש שנבנה בשבת, אלא נאמר כאן שיש בזה איסור בעלמא מצד הלא תעשה ותו לא מדי.

ומשום כן הברייתא לומדת מפסוק מיוחד שנאמר בדין בנין בית המקדש, שאינו דוחה שבת, בכדי לומר דין פסול על בנין בית המקדש שנבנה בשבת, שאפילו כדיעבד אם בנו את בית המקדש בשבת הבנין הזה פסול לבית המקדש וחייבים להרוסו ולחזור ולבנותו מחדש.

ומעתה קשה מה הראיה של הגמרא מהברייתא הזו שעשה דוחה לא תעשה, הרי אפשר לומר שבאמת אין עשה דוחה לא תעשה, וממילא עצם הדין שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, אנו יודעים כבר מצד ההלכה שאין עשה דוחה לא תעשה, ובכל זאת הברייתא צריכה ללמוד את זה מפסוק מיוחד כדי לומר דין פסול על בית המקדש שנבנה בשבת,

לומדים מזה שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, שכולכם חייבים בכבודי, הרי הזמן של שבת בעצמותו אינו זמן אחר מימות החול, וממילא כאשר נאמר בפסוק שאסור לבנות בו את בית המקדש, לא יתכן לומר שנאמר בזה הפקעה על עצם הזמן להפקיעו מזמן הראוי לבניית הבית, שאין שינוי בעצמותו של הזמן כדי שנאמר שהוא זמן שמופקע מבנית הבית. וממילא כאשר נאמר בו איסור לבנות, וודאי שגדר האיסור הוא בגדר איסור בעלמא, שמצוות שבת אוסרת לבנות בזמן הזה. ולא נאמר בזה הפקעה בעצמותו של הזמן.

ולכן הסברה היא שאם יש פסוק שבא לאסור את בניית בית המקדש בשבת, הפסוק בא לומר את עצם האיסור, שאסור לבנות בו, ולא בא לפסול את עצם הבנין שנבנה ביום השבת.

וממילא מוכן דברי הגמרא ביבמות, שהגמרא מוכיחה מהפסוק שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, את ההלכה ש"עשה דוחה לא תעשה", שאם צריך פסוק מיוחד לומר שאין בנין בית המקדש דוחה שבת הרי זו הוכחה שלולי הפסוק היינו אומרים שהוא דוחה שבת משום שעשה דוחה לא תעשה.

ובאמת שגם עצם הפסוק משמעותו שבא לומר את עצם האיסור שאסור לבנות בשבת, ולא בא רק בשביל להוסיף דין פסול על בית המקדש שנבנה בשבת, שהרי בפסוק כתוב "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", והדרשה היא "את שבתותי תשמורו - אפילו כלפי מקדשי, והיינו שההלכה של שמירת השבת נאמרה אפילו ביחס לבנין בית המקדש, שצריך לשמור על השבת ולא לחללה בעת בניית בית המקדש. וממילא כל מה שכתוב בפסוק הוא רק את ההלכה שלא לחלל את השבת בעת בניית בית המקדש, וזה עצם ההלכה שאסור לבנות את בית המקדש בשבת, ואין מכאן שום הוכחה לומר שהבנין פסול כשנבנה בשבת, שהפסוק כל משמעותו הוא לומר את גוף האיסור בלבד, שלא לחלל את השבת.

וממילא לכן הגמרא מוכיחה מכאן שאם צריך פסוק מפורש לאסור לבנות בית המקדש בשבת, מוכח מזה שעשה דוחה לא תעשה, שאם אינו דוחה לא היינו צריכים פסוק על כך, אלא היינו לומדים את זה מההלכה שאין עשה דוחה לא תעשה.

שהבנין פסול ואינו ראוי לשמש לבנין בית המקדש. וכשם שבדין "אין בונים בית המקדש כליל" דעת הירושלמי שנאמר בזה דין פסול, שאם בנו את הבית כליל הוא פסול וצריך לחזור ולבנותו מחדש, כך "ל לגבי ההלכה ש"אין בנין בית המקדש דוחה שבת" שצריך פסוק כדי לומר שנאמר בזה דין פסול.

לילה הוא זמן פסול

ונראה לומר שבכדי לפסול בנין בית המקדש שנבנה בשעה שאינו ראוי לבניית הבית, ולומר שכיון שנבנה בזמן הזה הרי הוא פסול וצריך לחזור ולבנותו מחדש, צריך להיות שגדר הפסול הוא לא בגדר איסור בעלמא שחל איסור על הזמן הזה שאסור לבנות בו, אלא ההלכה היא בעצמותו של הזמן שאינו מוגדר כזמן בניית בית המקדש. שאם כל ההלכה היא רק איסור בעלמא שנאסר לבנות בזמן הזה, הרי אין סברא שאם עבר ובנה באותו זמן שהבנין יפסל, שכיון שעצם הבנין בנוי כהלכתו אין סיבה לפסול את הבנין מחמת זה שעבר איסור בבנייתו. וכדי לפסול את גוף הבנין צריך להיות שהאיסור שנאמר על אותו הזמן, הוא בגדר שמופקע את הזמן הזה מזמן בניית בית המקדש, שהזמן הזה כלפי בניית בית המקדש אינו מוגדר כזמן בניה כלל. וממילא לכן שייך לומר שאם עבר ובנה באותו זמן הבנין פסול, שבנין שנבנה בזמן שאינו מוגדר כזמן בניה, אי אפשר להחשיבו כבנין בית המקדש, וצריך לחזור ולבנותו מחדש.

ומעתה י"ל שכאשר נאמרה ההלכה ש"אין בנין בית המקדש כליל", מוכן מאוד שנאמר בזה שהזמן שהוא מוגדר כזמן בניית בית המקדש הוא דווקא ביום, שהרי היום והלילה שני זמנים הם, וכל אחד מוגדר כזמן בפני עצמו וכמציאות בפני עצמה. וממילא אפשר להבין שכאשר נאמר בפסוק "וביום הקים את המשכן" נאמר בזמן שהזמן שהוא מוגדר כזמן הקמה וכזמן בניה, הוא דווקא "ביום", אבל לילה עצם מהותו של הזמן הזה אינו זמן בניה. ועל כן כאשר עבר ובנה באותו זמן הבנין פסול, שזמן לילה הוא זמן שמופקע מכלל בניית בית המקדש, וכשעובר ובונה בו אין הבית הזה נחשב כבנין בית המקדש, והרי הוא פסול וצריכים לחזור ולבנותו מחדש.

זמן שבת אינו זמן פסול

אבל בשבת שנאמר בפסוק "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", ואנו

בדיני פורים

בדיני בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר

בכרך, שהרי הוא נעשה "מוקף בן יומו" ומתחייב לנהוג פורים בט"ו כדין בן כרך.

כללי הדינים

ועתה נבוא לכללי הדין כפי דעת החזון איש, א - חלות דין פורים חל בכניסת היום, שבכניסת ליל י"ד חל דין פורים לעיירות, ובכניסת ליל ט"ו חל פורים למוקפים, וכפי איך שנקבע הדין בכניסת היום כך חלים כל דיני היום. ולא שייך שדין הפורים ישתנה באמצע היום, אלא בעיקר הדין אנו צריכים לברר את כללי ההלכה בתחילת היום וכפי מקום מושבו ודעתו בעת ההיא, כך חלים עליו דיני היום, ושוב אינם משתנים גם אם תשתנה המציאות שיחזור בנסיעתו מכאן לכאן.

ב - המחשבה הקובעת בתחילת היום את דין הפורים, אין זו המחשבה שחשב בעת נסיעתו, אלא מחשבתו ודעתו שחושב בעת כניסת היום, היא קובעת ומחילה כלפיו את דיני היום. ואין אנו מתייחסים במחשבה שחשב בעת נסיעתו כלל, אלא המחשבה של כניסת היום, היא לבדה קובעת את הדינים.

ג - כדי להחיל דין פורים בכניסת היום, אנו צריכים לברר שני דברים, א' היכן מקומו בעת כניסת היום, ב' היכן דעתו להיות בעלות השחר. וישנם אופנים שכדי להחיל דין פורים ביום הזה צריך שיתקיימו שני התנאים, שגם שבכניסת היום יהיה בפועל בתוך אותה העיר שרוצה להיות בה בפורים, וגם שדעתו יהיה (בעת כניסת היום) להשאר שם עד עלות השחר. וישנם אופנים שמספיק בתנאי אחד כדי להתחייב בפורים.

ועיקרו של דבר הוא שמי שדירתו הקבועה היא במקום אחד, ועתה דעתו להיות פרוז בן יומו או מוקף בן יומו, הרי בזה כדי להתחייב בפורים במקום החדש, צריך שיתקיימו בו שני התנאים שגם בכניסת היום יהיה בפועל במקום החדש, וגם שיהיה בדעתו להיות שם בעלות השחר.

הנה כאשר קבעו מרדכי ואסתר בהסכמת אנשי כנסת הגדולה את פורים, חילקו אותו לשני ימים, היום הראשון י"ד באדר הוא פורים לבני עיירות, והיום השני ט"ו באדר הוא פורים למוקפים - לכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון.

והנה בדיני בן עיר (שקורא את המגילה ונוהג פורים ביום י"ד) ובדיני בן כרך (עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון שקוראים את המגילה ונוהגים פורים ביום ט"ו), רבו השיטות מה הדין בבן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר באיזה יום הוא נוהג פורים.

ובמשנה ברורה (סימן תרפ"ח סק"ב) האריך בפרטי הדינים בזה, כפי שיטת רש"י שהסכימו עליה הרבה ראשונים (כמו שכתב בביאור הלכה), וכתב כמה כללים בזה ולפי זה סידר את פרטי הדינים. ולמעשה כתב בביאור הלכה "ומכל מקום למעשה אני מבקש מהקורא שלא יסמוך עלי לענין ברכה ויעיין בפרי מגדים".

ונבאר עתה דיני בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר על פי פסקי מרן החזון איש זצ"ל ("או"ח סימן קנ"ב סק"ה-ו'), ובתחילה יש להקדים את הכלל הראשון שהביא המשנה ברורה בדינים אלו, וכך כתב המשנה ברורה "דאם הוא שייך לעיר הפרוזות, אפילו יום אחד קרוי פרוז וקורא בי"ד. וכן אם הוא שייך למוקפין, אפילו יום אחד קרוי מוקף וקורא בט"ו". מבואר בזה שדין פרוז ומוקף בפורים אינו נמדד דווקא במקום הקביעות האמיתית של האדם, אלא יש מציאות שאפילו אדם שדירתו הקבועה היא בכרך בכל זאת יחול עליו פורים ביום י"ד כדין בן עיר, והוא דין "פרוז בן יומו" שאם קבע את מושבו ליום י"ד בעיר, אפילו שהקביעות היא רק ליום זה בלבד, בכל זאת חל עליו דין בן עיר ומתחייב לנהוג פורים ביום י"ד. וכן אדם שדירתו הקבועה היא בעיר, יש מציאות שיתחייב בפורים ביום ט"ו, אם קבע את דירתו בימי הפורים

אבל מי שדירתו הקבועה היא בעיר או במוקפים, הרי בכדי שיחול עליו דין פורים כפי המקום ששם עיקר מקומו, מספיק שיקויים בו רק תנאי אחד, או שיהיה בפועל במקומו בעת כניסת היום אפילו אם אין דעתו להשאר שם עד עלות השחר. או שיהיה בדעתו (בעת כניסת היום) להיות בעלות השחר במקומו, ואז אפילו אם בפועל אינו נמצא במקומו בעת כניסת היום ג"כ חל עליו דין פורים כפי מקומו. (כלל זה הוא עיקר מאוד בהמשך הדינים ושומר זה בידך).

ואלו הם פרטי הדינים

דיני בן עיר

א בן עיר שהלך לכרך קודם ליל י"ד, ודעתו בכניסת ליל י"ד להשאר בכרך עד לאחר עלות השחר של ט"ו, פקע ממנו דין בן עיר וחל עליו דין בן כרך, ואינו מתחייב בפורים ביום י"ד. ואפילו אם בהמשך הלילה של ליל י"ד שינה את דעתו וחזר לעיר, אינו מתחייב בפורים ב"ד, שכיון שבכניסת היום הוקבע דינו כבן כרך (שהרי היה בדעתו להיות שם עד לאחר עלות השחר של ט"ו), נפקע ממנו דין בן עיר ואינו יכול לחזור ולהתחייב שוב בפורים ב"ד.

ולגבי פורים ביום ט"ו, כיון שחל עליו דין בן כרך הרי הוא מתחייב בפורים בט"ו. ואם שינה את דעתו באמצע יום י"ד וחזר לעירו, ובכניסת ליל ט"ו הוא בעיר ובדעתו (בעת כניסת היום) לשהות בעיר עד לאחר עלות השחר של ט"ו, הרי הפקיע את עצמו מדין בן כרך, ולא חל עליו פורים גם בט"ו. ומעיקר הדין אסור לעשות כן, שאסור להפקיע את עצמו ממצוות פורים, ולכן אם שינה את דעתו באמצע יום י"ד וחזר לעיר, הוא מחוייב לחזור לכרך באופן כזה שיתחייב שם בפורים בט"ו.

וכדי להתחייב בפורים בט"ו (באופן הזה ששינה את דעתו) לא צריך שיתקיימו בו שני התנאים, אלא די בתנאי אחד, או שיהיה בכניסת ליל ט"ו בכרך (אם אין בדעתו לשהות שם עד לאחר עלות השחר), או שיהיה בדעתו בכניסת ליל ט"ו להיות בעלות השחר של ט"ו בכרך (ואפילו אם בעת כניסת הלילה אינו נמצא בפועל בכרך).

[ובדין זה הכללים קצת שונים מהכללים שהובאו בתחילה. שכיון שלא נהג פורים ביום י"ד מחמת שחל עליו ביום זה דין מוקף, ממילא כלפי פורים של ט"ו דינו כבן כרך - כלומר כבן כרך שדירתו הקבועה היא בכרך, ולכן כדי להתחייב בפורים ביום זה די בתנאי אחד].

ב בן עיר שהלך לכרך קודם ליל י"ד, ודעתו בעת כניסת ליל י"ד לחזור לעירו קודם עלות השחר של ט"ו, לא נפקע ממנו דין בן עיר, והוא מתחייב בפורים ב"ד. ואפילו שבכל יום י"ד הוא ישהה בכרך, בכל זאת מתחייב לקרוא שם את המגילה ולנהוג את כל מצוות היום. ואם באמצע יום י"ד שינה את דעתו וחשב להשאר בכרך גם ביום ט"ו, דינו כבן עיר שלאחר שנהג פורים ב"ד נכנס לכרך, שאם בעת כניסת ליל ט"ו היה בכרך ודעתו לשהות שם עד לאחר עלות השחר של ט"ו, מתחייב בפורים גם בט"ו.

ג בן עיר שהיה בעירו בעת כניסת ליל י"ד, חל עליו דין פורים ב"ד, ואפילו אם בדעתו לעזוב את העיר לפני עלות השחר של י"ד (והושב ללכת לכרך עד לאחר עלות השחר של ט"ו), ג"כ חל עליו פורים ב"ד. שכיון שהעיר הוא מקום קביעותו האמיתית, ממילא די בזה שבעת כניסת ליל י"ד יהיה בעיר גם אם אין בדעתו לשהות שם עד עלות השחר. (ועיין בסעיף הבא עוד פרטי דינים בזה).

ד בן עיר שהיה ב"ד בעירו וקיים שם את יום הפורים, ולאחר מכן הלך לכרך, אם בעת כניסת ליל ט"ו הוא כבר היה בפועל בכרך וגם היה בדעתו לשהות שם עד לאחר עלות השחר של ט"ו, חל עליו דין מוקף בן יומו, והרי הוא מתחייב בפורים גם ביום ט"ו.

אמנם דין זה כותב החזון איש שאינו ברור, דבירושלמי כתוב "בן עיר שעקר דירתו והלך לו לכרך נתחייב כאן וכאן", ויש לדון האם הכוונה עקר דירתו הוא לגמרי, אבל מי שלא עקר דירתו לגמרי ובא לכרך להיות בו רק מוקף ליומו לא יכול לחול עליו פורים בט"ו (מאחר שכבר נהג פורים ב"ד כשהיה בן עיר), או שהלשון עקר דירתו אין משמעותו לגמרי, אלא אפילו אם בא לכרך רק ליום אחד גם כן יכול להתחייב שם פעם נוספת בפורים. ולכן כותב החזון איש שחיובו ביום ט"ו הוא ספק, ויקרא את המגילה בלא ברכה.

וכן אינו יכול להוציא בקריאת המגילה את מי שהוא בן כרך וודאי, שהרי בן עיר (שלא התחייב בפורים בט"ו) אינו יכול להוציא ביום ט"ו את בן כרך בקריאת המגילה, שכיון שאינו מחוייב ביום זה בקריאת המגילה, הרי הוא אינו מחוייב בדבר שאינו מוציא אחרים. וממילא באופן זה כיון שחיובו הוא מספק, אינו יכול להוציא את מי שחייב

בוודאי.

ולא יעלה לתורה בכרך לקריאת ויבוא עמלק, כיון שהוא ספק ואולי אינו חייב בקריאה ביום הזה. [ואם הוא יום שני או חמישי, שהם ימים של קריאת התורה, דינו כדין תענית ציבור שחל ביום שני או חמישי, האם מי שאינו מתענה יכול לעלות בו לתורה או לא, ובמשנה ברורה בהלכות תענית (סימן תקס"ו סק"ט) כותב שדעת המגן אברהם שיכול לעלות לתורה, ויש מהאחרונים שמפקקים עליו, ולכן לכתחילה לא יעלה לתורה, ובדיעבד אם קרא לעלות יעלה. וממילא גם לענין פורים י"ל שלכתחילה לא יעלה לתורה כיון שבכרך קוראים פרשת ויבוא עמלק ולא קוראים את פרשת השבוע, אבל בדיעבד אם קראוהו לעלות יעלה].

ולגבי על הניסים, בפשוטו דינו כדין מקום שהוא ספק מוקף, שכתב המשנה ברורה (סימן תרצ"ג סק"ו) שאומר על הניסים בשני הימים, וממילא גם הוא מספק אומר על הניסים. אבל עדיין יש לעיין בזה, שיתכן שכל הדין שאומרים על הניסים מספק נאמר דווקא על מקום שגוף המקום הוא מקום המסופק, שהוא ספק כללי לכל תושבי המקום. אבל כאן שהוא ספק פרטי על אדם זה אם מתחייב בפורים פעם נוספת, יתכן שהדין שונה ואינו יכול לומר על הניסים, וצ"ע.

דיני בן כרך

ה בן כרך שהלך לעיר קודם ליל י"ד, ובעת כניסת ליל י"ד היה בדעתו להמשיך ולשהות בעיר עד לאחר עלות השחר של י"ד, הרי הוא "פרוז בן יומו" חל דין בן עיר לכל דיניו, ומתחייב בפורים ב"ד וקורא את המגילה בברכה, שחיובו הוא בתורת ודאי ולא בתורת ספק. (וממילא הוא יכול להוציא ידי חובה בקריאת המגילה למי שהוא בן עיר).

וחיוב זה שמתחייב בפורים ב"ד הוא דווקא כשמתקיים בו שני התנאים, א' שיהיה בפועל בעת כניסת ליל י"ד בעיר, ב' שיהיה בדעתו (בעת כניסת ליל י"ד) לשהות בעיר עד לאחר עלות השחר של י"ד.

ואחרי שחל עליו דין פורים בכניסת ליל י"ד הדין אינו משתנה, שאפילו אם שינה את דעתו וחזר לכרך לפני עלות השחר של י"ד, גם כן נשאר עליו דין פרוז ליומו וחיוב ב"ד נהוג ב"ד את כל דיני פורים.

ו בן כרך שהלך לעיר אחרי כניסת ליל י"ד שלא חל עליו דין פורים ב"ד, חובה עליו לחזור בט"ו לכרך כדי שיחול עליו ביום זה פורים ולא יפקיע את עצמו ממצוות פורים. שאם ישאר בעיר עד ט"ו ובעת כניסת ליל ט"ו יהיה בדעתו לשהות בעיר גם בעלות השחר של ט"ו, הרי יופקע ממנו דין בן כרך ולא יחול עליו פורים בט"ו.

ולכן כדי לא לבטל מצוות פורים, הרי הוא חייב לחזור לכרך בט"ו באופן כזה שיחול עליו דין פורים בט"ו. (ועיין בסעיף הבא בפרטי הדינים כדי שיחול עליו דין פורים בט"ו).

אמנם הגר"א ל"שטיינמן שליט"א אמר שיש לדון בזה, שיתכן לומר כיון שעיקר דירתו היא בכרך, ולא חל עליו דין פרוז בן יומו, כיון שאין כאן מעשה המפקיע אותו מדין בן כרך, ממילא יתכן שגם אם לא יהיה בכרך בעת כניסת ליל ט"ו, וגם לא יהיה בדעתו לשהות שם בעלות השחר, יחול עליו דין בן כרך כפי עיקר מקומו וקביעותו, ויתחייב בדיני פורים בט"ו אפילו שהוא שוהה בעיר כל יום ט"ו, וצ"ע.

ז בן כרך שהיה ב"ד בעיר, באופן כזה שחל עליו דין פורים ב"ד (וכל שכן באופן שלא התחייב בפורים ב"ד), הרי כדי שיתחייב בפורים בט"ו, אין צריך שיתקיימו בו שני התנאים שגם יהיה בפועל בעת כניסת ליל ט"ו בכרך, וגם שיהיה בדעתו (בעת כניסת ליל ט"ו) לשהות שם עד לאחר עלות השחר, אלא כיון שהכרך הוא מקומו הקבוע די בתנאי אחד.

וממילא אם היה בכרך בעת כניסת ליל ט"ו אפילו אם לא היה בדעתו לשהות שם עד לאחר עלות השחר, או שנשאר בעיר בעת כניסת ליל ט"ו אבל היה בדעתו (בעת כניסת ליל ט"ו) לחזור לכרך עד עלות השחר, הרי הוא מתחייב בפורים גם ביום ט"ו.

וחיובו בפורים בט"ו הוא מדין וודאי ולא מדין ספק, וקורא את המגילה בברכה, ומבשר שהחיינו בשני הימים שכל יום הוא יום טוב בפני עצמו, ואין חיובו ביום י"ד שייך לחיובו בט"ו.

וכדי שיפטר מפורים ביום ט"ו צריך שיתקיימו בו שתי התנאים לגריעותא, שגם לא יהיה בכרך בעת כניסת ליל ט"ו וגם שלא יהיה בדעתו (בעת כניסת היום) לשוב לכרך בעלות השחר של ט"ו.

ויש להדגיש שוב, שכל דיני פורים חלים בעת כניסת ליל פורים, וממילא הנידון אם חל עליו פורים בט"ו או לא, תלוי אך ורק כפי דינו בעת כניסת ליל ט"ו. אם לפי גדר הדין צריך לחול עליו דין פורים, חל עליו פורים בט"ו גם אם בהמשך היום השתנו הדברים. ואם לפי גדר הדין בעת ההיא לא חל עליו דין פורים, הרי גם השתנו הדברים לטובה

בחורים שלומדים במקום אחד ודירת הוריהם במקום אחר

ח בחורים שלומדים בישיבה בעיר (בבני ברק), ודירת הוריהם היא בכרך (בירושלים), ובי"ד שהו בישיבה בעיר (והתחייבו בו בדיני פורים), ובדעתם לשוב לבית הוריהם כליל ט"ו לאחר כניסת ליל ט"ו, שמעתי ממרן החזון איש זצ"ל וכן היה מורה גם מרן הסטייפלר, הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, שדינים כדן בן כרך שדירתו הקבועה היא בכרך (ולא כמו בן עיר שרוצה להכנס לכרך), וממילא כדי להתחייב בפורים בט"ו אין צריך שיתקיימו בהם שני התנאים גם שיהיו בפועל בעת כניסת ליל ט"ו בכרך וגם שיהא בדעתם (בעת כניסת ליל ט"ו) לשהות בכרך בעלות השחר, אלא די באחד מהם.

ולכן אם בעת כניסת ליל ט"ו היו בעיר והיה בדעתם לשוב לבית הוריהם עד עלות השחר של ט"ו, או אם בעת כניסת ליל ט"ו היו עדיין בכרך אבל בדעתם לצאת משם לפני עלות השחר, חל עליהם דין בן כרך ומתחייבים בט"ו בכל דיני פורים (והחיוב הוא כדן בן כרך שהוא חיוב וודאי, וקריאת המגילה בכרכה).

ובחורים שלומדים בישיבה בכרך (בירושלים), ודירת הוריהם הוא בעיר (בבני ברק), ובי"ד היו בבית הוריהם בעיר, ובט"ו חוזרים לישיבה בירושלים, שמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א שגם בזה דנים אותם כדן בן כרך, שכיון שבמשך כל השנה לומדים בקביעות בכרך, ממילא המקום הזה גם נחשב כמקומם הקבוע. ולכן בכדי להתחייב בפורים ביום ט"ו, אין צריך שיתקיימו בהם שני התנאים אלא די באחד מהם.

וממילא אם בעת כניסת ליל ט"ו היה בדעתם לשוב לכרך ולהיות בו

בעלות השחר של ט"ו, או אם בכניסת ליל ט"ו היו בכרך אפילו שהיה בדעתם לצאת משם, ולא להשאר שם עד עלות השחר, הרי חל עליהם דין בכך, וחייבים בכל דיני פורים (גם) בט"ו.

ולגבי דין בן עיר, בחורים שלומדים בישיבה בכרך (בירושלים), ודירת הוריהם בעיר (בבני ברק), נראה דלפי דברי החזון איש (שהורה שגם בית הוריהם נחשב כמקומם הקבוע) בכדי להתחייב בפורים בי"ד כדן בן עיר, גם בזה אין צורך שיתקיימו בהם שני התנאים (גם שבכניסת ליל י"ד יהיו בפועל בעיר, וגם שתהיה דעתם לשהות בעיר עד לאחר עלות השחר), אלא די באחד מהם.

וממילא אם בכניסת ליל י"ד היו עדיין בישיבה, אבל היה בדעתם לשוב לבית הוריהם, ובעלות השחר של י"ד כבר להיות בעיר, חל עליהם מיד בכניסת הלילה דין בן עיר, ואפילו שהם עדיין בכרך בישיבה מתחייבים בדיני פורים וחייבים לקרוא את המגילה בכרכה. וכמו כן אם בכניסת ליל י"ד היו בעיר בפועל, מתחייבים בדיני פורים בי"ד גם אם אין בדעתם לשהות בעיר עד עלות השחר של י"ד.

ולפי כל זה יוצא שהגדר של בחורי ישיבה שלומדים בעיר ודירת הוריהם בכרך, או שלומדים בכרך ודירת הוריהם בעיר, הוא שיש להם קביעות מקום גם בעיר וגם בכרך, שמקום דירתם הקבוע מוגדר גם בעיר וגם בכרך. ולכן בכדי להתחייב בדיני פורים בעיר ובכרך, די בזה שיתקיים בהם רק אחד מהתנאים.

אלו עיקרי הדינים בדעת החזון איש בדיני בן עיר ובן כרך (חלקם מפורשים בדבריו, וחלקם נלמדים מתוך דבריו), ועיין בכל זה עוד אריכות דברים בספר "שלמי תודה" פורים, סימן ל"ז.

דמים בדמים

אחרי ראשי העם, פרצו אף הם בבכי.

עד שהנעמד בכלל לא היה נראה כמעמד שמח ומרומם של "הנחת אבן הפינה", אלא זה היה נראה כמו לווייה טראגית רח"ל, שכולם עומדים בוכים.

לאחר שסיימו את "הנחת אבן הפינה", אמר החזון איש "אנשים חושבים שעל ידי דמים – כסף, בונים ישיבה, אבל צריך לדעת שהאמת היא שישביה בונים על ידי דמים – דם של מסירות נפש, ועל ידי דמעות של תפילה".

ולאחר שנים אמר הרב מפונבז' כמה פעמים להגר"צ, "דע לך, הישיבה עומדת לא על יסודות של טיט ומלט, אלא על הדמעות שבכינו אז בעת הנחת אבן הפינה, הדמעות הללו הם היסודות של הישיבה שלנו".

*

ישיבה בונים עם תפילות

הנה בענין זה ראוי להעתיק את שיחתו של מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל (נלב"ע ו' אדר תשנ"ט), מתוך הספר "ישמרו דעת" (עמוד קע"ו). ובה כתב, הנה בדורותינו הישיבות הם המקום של השראת השכינה וכו'. וממילא מובן שבנין ישיבה אינו דבר קל, וגם אינו דבר שמתקיים מאליה, לא בונים ישיבה על ידי שאוספים עשרה בחורים ומתחילים ללמוד, צריכים לדעת איך לבנות ישיבה. ישיבה בונים עם תפילות ותהילים!

! כי רק אז שייך שיהיה בה "ושכנתי בתוכם".

וגם אח"כ צריכים לשמור עליה כסדר, ומוטלת על כל אחד אחריות לשמור על הישיבה, שתמשך להתקיים וחלילה לא תחרב. כי חורבן של ישיבה רח"ל הוא חורבן בית ה'! ועל כן כל אחד ואחד חייב להתנהג בה בצורה שאפשר ללמוד ממנו. כי יתכן שישבו שני בחורים על אותו ספסל, ואחד בונה את הישיבה והשני מחריבה רח"ל.

הן אתם מכירים רק את הישיבות שקיימות היום, אבל אני הכרתי את הישיבות שהיו בדור שלפנינו, לא כל הישיבות נשארו קיימות. אנחנו ישיבת מיר עמדה זמן רב, וגם אחרי המלחמה היא נבנתה מחדש. טלז, סלבודקה נשארו ונבנו מחדש. ישיבת וולאוין נחרבה, איננו מבינים בזה, אבל זה לא דבר פשוט... ישיבת יח"ל היתה ישיבה גדולה לפני המלחמה, אך זה לא החזיק הרבה זמן. ראדין, גרודנא, וקוברין לא נשארו, קשה לדבר אך גם מ"קלם" לא נשאר כלום! זה לא דבר פשוט להבין למה לא נשארו כל הישיבות, אבל זה וודאי ברור שהישיבה כדי שתחזיק מעמד צריכה להיות "מקדש מעט" – מקום של השראת השכינה.

ומסקנת הדברים שכל הנמצא בישיבה צריך לדעת שהוא נמצא במקום המקדש, שמכאן הוא צריך לשאוב לכל ימי חייו.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (פרק כ"ה פסוק ח').

מרן הרב מפונבז', הגרי"ש כהנמן זצ"ל, מיד כאשר זכה לצאת מגיא ההריגה ועלה לארץ, חזה את חזיונו הגדול – שהינו עומד להקים ישיבה גדולה, ולהעמיד בה רבנות תלמידי חכמים של דור העתיד. הוא התחיל במחשבות ותכנונים של הקמת הכנין – מקומו, היכלו, חדריו ועליותיו. וכאשר השלים את מחשבותיו, קנה את המגרש, והתחיל בהליך הבניה, כשהדבר הראשון הוא הנעמד של "הנחת אבן הפינה".

הגר"צ פלמן זצ"ל שהיה באותם שנים ילד, נסע מבית הוריו שבתל-אביב לבני ברק, בדיק באותו יום שבו נקבע להיות "הנחת אבן הפינה", וכך נקלע למקום האירוע – ובה סיפר – – –

בדרך כלל בנעמד כזה, באים ציבור גדול שרוצים להיות שותפים בבניית היכלה של תורה, אבל כאן להפתעתו הוא רואה שבאו ציבור קטן מאוד, היה במקום קצת יותר ממניין אנשים, לא יותר.

והיו לכך שתי סיבות, הראשונה היא שאותם שנים היו עדיין בעיצומם של שנות הזעם, וכל הזמן הגיעו עוד ועוד ידיעות על השמדות של קהילות, ערים, ומדינות, ורוב הציבור בארץ היו שבורים ומדוכדכים על כל הקורות. והרבה אף התהלכו ביאוש, כשנודע להם שרוב משפחתם ומכיריהם נעקדו על קידוש ה'. ומשום כך לא מצאו את הכח המתאים, כדי לצאת אירוע משמח של "הנחת אבן הפינה".

ומלבד זאת היתה עוד סיבה שמנעה מההמונן להגיע, משום שכל המושג של הקמת ישיבה בעת ההיא היה נראה בגדר חלום שאינו בר קיימא, בקושי היו ציבור בני תורה בארץ, ומחילין יבואו בחורים לישיבה בה הרב מפונבז' חושב להקים? ומשום כן חשבו רוב האנשים, שכל החזון שחזה הרב להקים את הישיבה, היא כתוצאה מ"שגעון" שעבר עליו מחמת זה שכמעט כל משפחתו ובני עירו נהרגו בשואה, ומתוך כך מדמיין שיצליח לפתוח ישיבה גדולה ומצליחה, אבל באמת הוא חזה חלומות שוא, וכל עמלו הוא עמל שוא שלא יקום, ואין טעם להגיע למעמד "הנחת אבן הפינה" שבסופה של תקופה יתברר שאינו מתקדם לשלב הנעשה.

כך או כך, למעשה כשהגיעה העת המיועדת מרן הרב זצ"ל עמד בראש ההר, ומאור העולם, מרן החזון איש זצ"ל, עלה את ההר והגיע עד מקומו של הרב, וכששניהם עומדים בפתח הכור התחילו ליצוק את אבן הפינה ליסוד הבנין.

הציבור כולו התאסף מקרוב, להביט במחזה הגדול הזה – – – והנה מרנן החזון איש והרב מפונבז' פורצים בבכי, ויהי המה יוצקים ובוכים... שניהם עומדים זה לצד בוכים בכי רב, כילדים קטנים שעומדים וממררים בבכי. הציבור שהתקבץ סביבותיהם כשראה כך, לא נשאר אדיש ברגשותיו, וכולם

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

המתרימים יתרימו, ולא משה ואהרן

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה (כ"ה, ב.)

הכוונה כאן למתרימים, לגבאי הצדקה. לא משה ולא אהרן יהיו גבאי הצדקה, אלא אחרים מישראל יהיו אלה ש"יקחו את תרומתי". ולמה לא משה ואהרן בעצמם?

אם משה ואהרן עצמם ידפקו על דלתות בתי בני ישראל ויגבו את תרומת המשכן, האם יהיה אחד מישראל שיעזר לסרב להם? גם מי שבתוך תוכו אינו רוצה לתרום מכספו, כשמדובר בגבאי צדקה מהסוג של משה ואהרן - אין לו ברירה אלא לפתוח את הכיס ולתרום.

אומר הקב"ה: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - הם יקחו, לא אתם. אבל אם יהיה "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", שנתן מרצון, אתם גם יכולים לקחת.

ועוד סיבה מדוע גבאי צדקה יקחו את הכסף, ולא משה ואהרן. משה רבינו הלא הוא בעל רוח הקודש וכשיהודי נתן לו כסף הוא רואה בדיוק מה טיבו של הכסף ועד כמה הוא כשר ואם הוא מוצא בו איזה פגם - לא ייקח אותו. ואם כך יהיה, הרי כספי התרומות יהיו מועטים מאוד...

לכן "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - שהם יהיו גבאי הצדקה. הם ידפקו בדלת ויקחו כל מה שיתנו להם, בלי חקירות ודרישות, ואז "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי".

הסאטמר רב'ה, כידוע, היה בעל צדקה גדול. פעם הגיע אליו אברך נזקק. הסאטמר רב'ה הוציא מעטפה ובה סכום כסף ונתן לו. לאחר מכן נכנס לרב'ה אדם נוסף, יהודי פשוט, ואף הוא ביקש מהרב'ה תמיכה כספית. נתן לו הרב'ה סכום גדול הרבה יותר ממה שנתן לאברך.

הדבר נודע לאברך והוא שב ונכנס לרב'ה ותמה בפניו: "הלא אני נזקק הרבה יותר מהיהודי השני, מדוע הרב'ה נתן לו סכום גדול יותר ממה שנתן לי?"

אמר לו הרב'ה: אתה רוצה מהכסף ההוא? אין בעיה. מהכסף ההוא יש לי בשפע. לך נתתי מכסף מיוחד! דע לך כי יש לי כסף מכמה קופות, הכסף שהבאתי לך הוא מקופה מיוחדת ויש בו ברכה מיוחדת. אין אתה משווה בין הכסף שהבאתי לך לכסף שהבאתי לו?

וה"בית הלוי" מפרש: "וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - זה מכוון לבני ישראל. אצלם די ב"תרומה", לא "תרומתי", דהיינו, אפילו אם הם נותנים לא לשם שמים - אפשר לקחת מהם. וכמו שמובא בגמרא (כ"ב, י) "האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני - הרי זה צדיק גמור".

"מאת כל איש" - אלו הערב רב (ממובא בזוהר). ולגביהם צריך דוקא "אשר ידבנו לבו", ורק "תרומתי", דהיינו צריך שהתרומה שלהם תהיה לשם שמים, ואם נותנים שלא לשם שמים - אין לקבל מהם תרומה למשכן.

קודם תפרישו, ואז תקחו!

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כ"ה, ב.)

יש בפסוק כמה וכמה דיוקים. ראשית, השאלה הידועה: למה נאמר "ויקחו", היה לו לומר "ויתנו לי תרומה". ועוד, לאחר שכבר נאמר "ויקחו לי תרומה", לשם מה כפל ואמר "תקחו את תרומתי"? כמו כן, למה נאמר "ויקחו", לשון נסתה היה לו לומר "תקחו", לשון נוכח? ועוד, מדוע פתח ב"ויקחו לי תרומה" וחתם ב"תקחו את תרומתי"?

בספרים מובאת הנהגה טובה, שכאשר אדם מקבל את המשכורת או כל הכנסה כספית אחרת, דבר ראשון יפריש ממנה את כסף המעשר ויניחו בצד. גם אם כעת עדיין אין לו למי לתת את כסף המעשה, עליו להניחו בצד, כדי שיהיה בהישג יד, מוכן ומזומן לתתו בבוא העת.

זה הפשט בפסוק: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - לא "ויתנו", אלא קודם כל "ויקחו", שיקחו את התרומה ויניחיה בצד. לכן בינתיים זו "תרומה" בעלמא, זה לא "תרומתי", כי עדיין אין זה שלו. לאחר שהוא לוקח

את התרומה ומניחה בצד, אז "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" - עתה היא כבר שלו.

על ה"ויקחו לי" הראשון אומר התרגום: "ויפרישו קדמי", ועל "תקחו את תרומתי" הוא מתרגם "תסבון". קודם תפרישו, ואז תקחו. ה"ויקחו" הראשון - לשון נסתה, שהם יניחו את התרומה בצד.

בית המקדש השפיע על מדרגת התורה

וַעֲשֵׂוּ לִי מִקְדָּשׁ (כ"ה, ה.)

אמר חז"ל (ברכות ח ע"א): "מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". משמע מדברי חז"ל אלו שבית המקדש חשוב יותר מד' אמות של הלכה, ובהעדרו - לא נותר לו לקב"ה "להסתפק" אלא בד' אמות של הלכה...

ולכאורה קשה הרי מצינו בכמה וכמה מקומות שתלמוד תורה חשוב יותר מבית המקדש!

המשנה (פאה ג, א) אומרת: "ותלמוד תורה כנגד כולם" - "כנגד כולם" משמעותו כנגד כולם ממש - גם כנגד בית המקדש!

על הפסוק בתהלים (ת, יא) "כי טוב יום בחצרך מאלף" מובא בגמרא (שבת ל ע"א): "אמר הקב"ה לדוד: טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח".

חז"ל דרשו את הפסוק בספר משלי (י, י) "יקרה היא מפנינים" שהתורה יקרה יותר מכהן גדול הנכנס ביום הכיפורים פני ולפנים (הוריות יג ע"א)!

המשנה (הוריות ג, ח) אומרת, וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ב): "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ".

מכל אלה עולה, כאמור, כי תלמוד תורה חשוב יותר מבית המקדש! לפני שאפרש לכם את התשובה לשאלה, תרשו לי, רבותי, להגיד לכם עוד חידוש קטן, חידוש אמתי, שווה מיליארד:

לכאורה הלשון "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" קשה מאד. יש בו כפלות הנראית כמיותרת, שהרי המילה "אלא" משמעותה בלבד. ד' אפוא לכתוב "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה"!

רבותי, תשמעו! ה"בלבד" לא מתייחס למה שיש לקב"ה בעולמו. כבר אמרנו שאין לו אלא ד' אמות של הלכה. ה"בלבד" מתייחס לאותן ד' אמות שיש לו, ואומר שאותן ד' אמות שיש לו לקב"ה הן של "הלכה בלבד"! אין שם עוד דברים... ד' אמות "נקיות" שיש בהן הלכה בלבד.

אין, אין, איי, פלאי פלאים!

כעת נחזור לשאלה ששאלנו. הרב'ה שלנו בסלבדוקא, המשגיח זצ"ל, אמר: בוודאי שאין משהו למעלה מ"תורה", גם לא בית המקדש. אלא כוונת חז"ל לומר שבזמן שבית המקדש היה קיים הדרגה של התורה היתה גבוהה יותר, נְעֻלִית יותר. בית המקדש השפיע על כך שדרגת התורה תהיה גבוהה יותר. מיום שחרב בית המקדש אין לנו את התורה הזאת.

חז"ל אומרים, וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות סנהדרין פ"ד הי"א) שלא דנים דיני נפשות אלא בזמן שהסנהדרין יושבים בלשכת הגזית שבבית המקדש. ולפני החורבן, כשלא רצו לדון דיני נפשות, אומרים חז"ל, הוציאו את הסנהדרין מלשכת הגזית, ושוב לא יכלו לדון. ולכאורה יש להבין: מה יש? מה קרה? מה זה כל כך מְשֻׁנָּה היכן יושבים הדיינים שבסנהדרין?

אלא: ה"מקום גורם"! כשנמצאים בלשכת הגזית, בבית המקדש, התורה היא באיכות אחרת, בדרגה גבוהה יותר, יש את זחיחות הדעת, יש את ה"לאסוקי שמעתא", כדי לדון דיני נפשות.

וכן כתב רש"י בתחילת פרשת משפטים (שמות כ"א, א) "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח? לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש, אצל המזבח"! הוא אשר אמרנו: ה"מקום גורם"!

מעתה יובן גם מה שאנחנו אומרים בסוף תפילת שמונה עשרה: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". ולכאורה קשה מה שייכות יש בין בני בית המקדש לבין חלקנו בתורה? ולפי מה שאמרנו מוכן היטב: כשיבנה בית המקדש,

בעזרת השם יתברך במהרה בימינו, התורה תהיה בדרגה גבוהה יותר, מאשר בהעדרו.

כח התורה נלמד מהכרובים

ועשית שנים רבים וזה מקשה תעשה אתם נישני קצות הכפרות (כה, יח)
וברש"י: "כרובים" - דמות פרוצוף תינוק להם. **מקשה תעשה אותם** - שלא תעשה בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרות לאחר עשייתם, כמעשה צורפים, שקורין שולדי"ץ [מולחמים], אלא הטל זהב הרבה בתחילת עשיית הכפרות והכה בפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו, כלומר, הכרובים צריכים להיות מהכפרות.

בפרשת בראשית (ג, כד) כתוב: "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת" - אלו מלאכי חבלה. נשאלת השאלה: אם כן, מה הם "כרובים" - פרוצוף תינוק או מלאכי חבלה?
אמר רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקה:
אמנם כרובים יש להם דמות תינוק - אלו הילדים, אבל השאלה היכן מניחים ומעמידים אותם:

אם מניחים אותם בבית המקדש, מעל ארון הקודש, במקום השראת השכינה - הם מלאכי השרת. אבל אם נוטלים את אותו תינוק ותינוקת מהתורה - אפילו ששימום בפתח גן עדן, הם נהיים מלאכי חבלה. כיון שנותק מהתורה הקדושה

כאשר הם מקשה אחת עם הארון, לא התחברו אליו אחרי עשייתם, אלא יוצרים אותם מקשה אחת, מתוך התורה, ואינם זזים ממנה - הריהם חשובים כמלאכים. אבל אם נטלו אותם מהתורה - הריהם מלאכי חבלה.

כח הפסוק של הב"ח

כח התורה הוא הכח החזק ביותר שיש בעולם. התורה היא כלי לשנות את האדם, לקדשו, לטהרו ולתת לו מלכות וממשלה בכל העולמות.

הבריסקער רב הגיע פעם לעיר קראקא. הוא הלך לראות שני דברים: את בית הכנסת של הרמ"א, ואת הקבר של המגלה עמוקות.

ליד קברו של המגלה עמוקות ישנה מצבה שעליה כתוב: "פ"נ איש לא ידוע שמו ויעיד עליו רעו [זה השוכב לידו]".

הוא שאל מיד והתעניין מה זה, מי זה.

הלך לחברא קדישא. אמרו לו שבפנסק הקהילה כתוב הסיפור. הביאו את הפנסק ונתנו לו לקרוא. היה כתוב שם כך:

אחרי שה'מגלה עמוקות' נפטר הגיע אברך לחברא קדישא וביקש: "רצוני לקנות קבר ליד המגלה עמוקות".

צחקו עליו: חסר דעה, איזו בקשה!

- אשלם על כך בכסף מלא.

- לא מוכרים קבר כזה בכסף!

הוא לא נכנע לדבריהם, הגיע עוד יום ועוד, אך הם שלחו אותו לנפשו - גיי געזונטע רייט - בשום אופן אנחנו לא מוכרים!

החליט ללכת באופן אישי לפקיד הגזבר היושב במשרד, ולספר כי הוא מציע סכום כסף רב, אולי ישתכנע. "אשלם כמה שתמצא, רק תמכור לי את המקום" - התחנן.

בשום אופן.

עוד יום ועוד יום נדנד לו, עד שהגזבר החליט: יש לי עצה, אני אנקוב בסכום כסף כזה גבוה שהוא פשוט יכרח מהמקום.

למחרת כאשר הגיע, אמר לו: "אם אתה רוצה באמת, תשלם חמש מאות רובל". סכום עצום.

- חמש מאות רובל? בסדר, אני אביא.

הלך והביא חמש מאות רובל. חשב הגזבר לעצמו: מה אעשה עכשיו? סיפור שכזה. התיישב בדעתו והחליט:

אני כבר אדם זקן, והוא אברך צעיר, עד שהוא ימות אני כבר מזמן לא אהיה פה. מה אכתף לי? דבר ראשון ניקח את הכסף - חמש מאות רובל. בינתיים יהיה לחברא קדישא קצת כסף. ולימים, כאשר יצטרכו לקבור אותו, שהם ישברו את הראש. זה לא יהיה נוגע אלי...

- תביא את הכסף

- תביא לי שטר מכירה.

כתב לו שטר מכירה, נטל את הכסף, הביא אותו למנהלי 'חברא קדישא' ואמר להם: "פלוגי קנה אחוזת קבר", לא האריך ולא פירט.

לא פחות ולא יותר. למחרת האיש נפטר. לא ידעו מי האיש. לא הכירו אותו כתושב העיר, לא ידעו על משפחה או קרובים, וגם לא ידעו על רכישת חלקת הקבר. הגזבר ידע על העסק ושתק, החברה קדישא קברו אותו במקום אחר - והגזבר שותק.

בלילה בא הנפטר לגזבר ושואל: "מה זה? יש לי שטר מכירה, רימית אותי!"

אמר לעצמו: דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים

למחרת שוב אותו חלום: "מה עשית לי, מדוע זרקת אותי שם?"

בלילה השלישי אמר לו: "אם אתה מתעלם ממני - ברצוני לתבוע אותך לדין תורה בפני בית דין של מעלה!"

דין תורה בבית דין של מעלה - זה עניין מר מאד... הגזבר רעד בכל גופו: הוא הולך להרוג אותך, לקחת אותי לשם.

באותם ימים הרב של קראקא היה רבינו הב"ח. הגזבר מאד נבהל, הלך לרב ובכה לו שעשה שטות נוראה, סיפר לו את כל הסיפור. וקוראים לי כעת לבית דין של מעלה. מה אני עושה? תן לי עצה.

אומר לו הב"ח: אם הוא יבוא פעם נוספת, תגיד לו שיש הלכה בשולחן ערוך שהולכים אחרי הנתבע. אתה רוצה דין תורה? בוא לפה, שיבוא אלינו לבית הדין. אצל הב"ח. שיקבע זמן מתי שהוא רוצה ונפסק. אכן הגיע שוב בחלום, אמר לו הגזבר: אתה רוצה, תבוא לכאן לבית דינו של רב העיר הב"ח.

כך היה. קבעו זמן. הב"ח התיישב. הגזבר הגיע וגם קהל רב התאסף לשמוע מה יעשה בדינו.

נעמד הב"ח והכריז: "הנתבע יטען את טענותיו!"

איך שאמר את דבריו שמעו קול. קול של הנשמה המספרת את כל הסיפור.

"תכשיו" - אמר הרב - "יציג הנתבע את טענותיו". הגזבר הצטדק, הציג את טענותיו.

אמר הב"ח: "שמעתי את שני הצדדים, ופסק ההלכה הוא כך: אנחנו פה בעולם, לא יכולים למכור מקום לאדם לא ידוע. וכיון שאיננו יודעים מי אתה, איננו יכולים למכור לך קבר על יד איש קדוש המגלה עמוקות. לכן, הגזבר לא יכול היה למכור לך את המקום, הוא לא הבעלים. אבל מה נעשה שהוא כבר עשה איתך מכירה שלא כדין. אי לך, הפסק כדלהלן. כיון שאנחנו לא יכולים לקבורך שם, אם אתה כן ראוי לנוח שם - תדאג לעצמך. ואם יש לך את הזכות - כבר תדאג לעצמך. זה הפסק שפוסקים בבית דין של מטה!"

עברו שלושה ימים. הקבר של האברך היה ריק, והקבר שליד המגלה עמוקות היה תפוס! הוא דאג לעצמו. על הקבר הניחו מצבה: "פה נטמן איש לא נודע מי הוא ויעיד עליו רעו".

את כל הסיפור הזה על כח התורה סיפר **הרב מבריסק**, כפי שקרא בפנסק 'חברא קדישא' דקראקא.

הרבונו של עולם נתן כח לחכמי ישראל והם יכולים לפסוק דברים כאלו.

מעשי ראובן

בשנה האחרונה לחייו, שב רבי ראובן מטיפול הדיאליזה לביתו, כשגופו דווי ואיבריו מותשים. ליד דלת הבית

המתניה לו מעטפה ומכתב בתוכה. רעייתו של רבי

ראובן הוציאה את המכתב ממעטפתו, סקרה את המילים ופרצה בדמעות שליש. רבי ראובן ניגש לראות בשל מה הבכי, עיניו התרוצצו אחד מבני הבית שנכח במקום בשעת מעשה, ניגש להציץ במכתב, אך

רבי ראובן קימט מיד את הנייר ותחבו לכיסו כשהוא זועק: "לשון הרע! מי הרשה לך להסתכל בזה?!"

הסתבר כי כותב המכתב היה יהודי שביקש לערוך עם רבי ראובן עסקה מסוימת. כאשר רבי ראובן לא נענה להצעתו, טרח הלה וכתב מכתב מזעזע בו פירט אחת לאחת כיצד כל ייסוריו של רבי ראובן באו לו במידה כנגד מידה!

במכתבו תיאר האיש את כל תחלואיו של רבי ראובן, תוך כדי שאינו מותיר בגופו אבן על אבן שאינו נוגע בה, ופוגע בנקודות הכי כואבות ורגישות. "הקב"ה מכה בך, מכיוון שאתה רק נאה דורש ולא נאה מקיים. כליותיך חולות כי הן יועצות רע". כך הלך אותו אדם ומנה במכתבו המצמרר שמונה או תשע נקודות, כשהוא מוכיח את רבי ראובן ומעורר אותו לערוך חשבון נפש ולחקור בשל באו עליו כל ייסוריו.

רבי ראובן סיים לקרוא את המכתב בשתיקה, ומימי אז, בכל פעם שפגש את אותו אדם, נהג לברך אותו לשלום בסבר פנים יפות ולדבר עימו בחביבות מיוחדת כדי להפיס את דעתו.

כאשר כותב המכתב ערך שמחות לילדיו, רבי ראובן התאמץ להופיע ולאחל לו שירוה נחת מכל יוצאי חלציו. כשנבצר ממנו להגיע, עקב מחלתו, נהג לשגר מתנות יקרות ערך ולצורך מכתב ברכה חם ולבב.

ניתן היה לחשוב כי בכך הסתיים הסיפור, אבל האמת היא כי הסיפור עדיין לא התחיל!

רבי ראובן גזר את שולי המכתב באופן ששם הכותב לא יופיע והטמין אותו במקום סתר. בכל פעם כששב מאירועים ודרשות בהם מאות אנשים האזינו לדבריו בשקיקה, הוא ניגש לארון, הוציא את המכתב ממסתורו והחל להתעמק בדברים שוברי הלב. רק כאשר הרגיש שמידת הגאווה שבורה ורצוצה, השיב רבי ראובן את המכתב למסתורו למשמרת עד שיזדקק לו בפעם הבאה.

זכינו מדי שבוע להגיש לציבור עם ה' צמא הדעת, בקובץ גליונות מגדולי ומאורי הדור שהינכם אוהבים כעת בידכם, בין יתר הגליונות, את העלון החשוב "גאון יעקב" ובו שיחותיו ודרשותיו של מרן הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, ורבים נהנו לאורו.

תחושת יתמות אפפה את רבבות המוני בני התורה שצעדו בסך אחר מיטתו, פעמים ש'הטוב ניכר בהעדרו' כמאמרו של רבי ידעיה הפניני בספרו 'מבחר הפנינים'. ככל שנוקפים הימים, צצים המוני הסיפורים איככה 'אהובם של ישראל ואוהבם של ישראל' העניק מליבו ולשד עצמותיו עד טיפת תמצית דם הנפש שבו לעם ישראל, ובלכתו ביכו אחריו, וביחוד כמאמר הגמ' 'בנות ישראל אל רבי יעקב בכינה', אשר נשא את עול מעובי השידוכים על לוח ליבו הטהור באופן מיוחד.

אחר היאסף הארון, נוכל עתה לשוח ולגלות טפח מגדלותו וענוותנותו העצומה של מרן זצ"ל. ובהסתלקותו מעמנו, נחשוף את התעלומה עליה תמהו רבים, מדוע לפני תקופה למשך מספר שבועות נפקד מקומו של העלון 'גאון יעקב' מלחופיע בקובץ.

פניות רבות מכל רחבי העולם התקבלו במערכת, המה ראו בן תמהו, וכי מה קרה, כבר לא יו"ל יותר? מרן לא מרגיש טוב? ועוד כהנה תמיהות שונות ומשונות. עתה נביא דברים כהוייתם ב"ה, זכינו ומרן היה מקבל את הקובץ לביתו מדי שבוע והיה מעיין בו ארוכות ומאד החשיב את הקובץ ותכניו המגוונים מגדולי הדור.

באחד השבועות פנה למקורביו ואמר, כי הוא חש שאין זה מן הראוי להביא את דבריו במסגרת קובץ חשוב זה, בתוך שאר גדולי ישראל. על כן מבקש שלא להכניס את העלון לקובץ הנכבד, לפי שאינו בדרגה כזאת לתת שיחות לכלל ישראל וזה מסור לגדולי הדור. ואכן מיד קיימנו את בקשתו ולצערם של רבים העלון לא נכנס לקובץ.

לאחר כשבוע התחילו כאמור השאלות מהציבור החשוב לאן נעלם העלון "גאון יעקב", ומשרבו הפניות לא היה מנוס מלנסות ולבקש שוב ממרן זצ"ל שמדובר כאן בזיכוי הרבים גדול וציבור גדול מתחזק מן הדברים, ובשלב מסוים אף נתבקש עורך הקובץ להכין מכתב בקשה לרבינו הגדול, ואף להכנס ולדבר עמו בענין זה ואכן לאחר הפסקה קצרה של כמה שבועות זכינו והרב הסכים שהעלון יוכנס שוב לקובץ מחמת הזיכוי הרבים הגדול שיש בתפוצה הגדולה.

אנקדוטה מעניינת אירעה בשבוע האחרון, מדי שבוע הגליון לא ירד לדפוס עד אשר מרן עבר על הדברים, ביום שלישי בצהריים התקשר עורך העלון למערכת הקובץ והודיע שב"ה הרב כבר כתב מכתב ובשעות הערב יעבור על שאר העלון, באותו יום היה צריך לשלוח את הקובץ להדפסה כבר בשעה 10 בערב וכשהתברר בשעה 9:55 שהרב עוד לא סיים מחמת חולשתו הוחלט לא להכניס את העלון, מכיוון שהדבר היה מעכב את ההדפסה ביום נוסף וממילא את כל ההפצה הגדולה ואכן הקובץ נסגר וכמעט נשלח, בשעה 10:01 התקבל טלפון בהול "העלון מוכן", מיד הוכנס העלון.

דבר מענין האירו את עינינו כי הקב"ה ממלא ימיהם ושנותיהם של צדיקים מיום ליום ואף כביכול נתמלאו שנותיו בגליון ק"ב (120) מס' הגליון האחרון..

יעמדו הדברים לזכותו, ויעזור ה' שנוכח הלאה להפיץ ממעינות הנצה להרוות גרונותיהם של עמלי התורה מבארות המים החיים של גדולי וצדיקי הדור וזכות מרן זצ"ל תעמוד לנו ולכלל ישראל.

מערכת 'קובץ גליונות'

מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

מרן הגאון ר' יעקב זצ"ל היה ממעתיקי השמועה, ובור סוד שאינו מאבד טיפה, והכל היה חרוט על לוח לבו, והרבה שמועות והוראות מרבנותינו זיע"א ובפרט מרן החזון איש ומרן הרב מבריסק העביר לדורות הבאים, ונביא כאן כמה ענינים.

אלוקים את נח" המלמד הפרטי הודיע "לא ממשיכים יותר זו סכנת נפשות כי הגיעו שליחים מהשלטון..." שנה אחר כך פגשתי ברחוב אחד מאותם ילדים שלמדו אתנו פרשת בראשית, והוא כבר אכל סנדביץ' עם חזיר, כל כך מהר היה המהפך. בעולם של אז, שומרי תורה ומצוות היו במצב של יאוש חשבו כי העתיד אבוד, אין תקוה שבכלל משהו מהדור הבא ישמור מצוות, ורוסיה של אז הייתה שולטת על אחד חלקי שש מכל כדור הארץ, שטחים ומדינות רבות עם השפעה על מקומות נוספים רבים שתחתם חיו מליוני יהודים.

אבא עודד את העם בדרשותיו בתקיפות - כי העיקר לא להתייאש!, הוא פירש בשם רבי איצלה בלזר תלמיד של רבי ישראל סלנטר את המאמר של רבי שמעון בר יוחאי בסוכה דף מ"ה: "ראיתי בני עליה והם מועטים אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הם אני ובני מהם" והמאמר תמוה כי לכאורה זו יוהרה שאדם משבח את עצמו עד כדי כך?!

ביאר רבי איצלה בלזר כי הפירוש הוא הפוך: בני עליה המועטים, אלו בני אדם שיש להם שאיפה לעליה רוחנית - בני עליה שלא דורכים במקום, רוצים להתקרב לקב"ה!, אם חיים בכל הדור אלף אנשים, אם בכל המליונים יש לפחות אלף אנשים שעדיין רוחש בקרבם דחף להתקרב לקב"ה - "בני עליה", אני ובני מצטרפים אליהם ושואפים להיות כמותם, ואם אמצא שבכל הדור בכל כדור הארץ אין רק שניים, זאת אומרת אין אף אחד שהוא בן עליה כולם ירדו לנוכח היצר הרע, הם כבר חומריים, גשמיים, לא מאמינים! לא בעולם הבא, לא בתחיית המתים ולא במציאות הבורא יתברך שמו, אף על פי כן אני ובני מהם! - אנו נשארים בני עליה אנו לא נשתנה!, כך אבא היה אומר ברבים בדרשותיו הלוהטות לעורר ולעודד את השומעים (נדפס בספר "הוד צב" דרשות דף כ"ו).

שבי צדיק!..

נשוב למבט קדום יותר - לקורות חייו של "ההוא ינוקא" - רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל כפי שדלינו ליד שולחנם של בניו שליט"א.

אין ספק כי אבא זצ"ל, כבר מימי נעוריו היה מוכן למסור נפשו על קידוש ה' בכל ענין של כבוד ד' ותורתו. במלחמת העולם הראשונה התנהלה מלחמה עקובה מדם של ניקולאי מלך רוסיה נגד וילהלם מלך גרמניה, הכל רצו אז להיפטר מהסכנה, ובפרט היהודים שלא היה להם כל ענין במלחמת

זכרונות שסיפר מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל

אודות אביו זצ"ל

(פורסם בגליון מוסף שבת קודש סוכות תשע"א בעריכת הרב א' חפץ.)

מעט רקע: הגאון רבי ירמיהאל גרשון אדלשטיין זצ"ל מגאוני ישיבת וואלזין "המאור הגדול לממשלת ים התלמוד והפוסקים" (כפי שכתב עליו הנצי"ב) היה רבו המובהק של הבן - הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל. לימדו תורה וקנייני תורה.

האב הסתלק בחטף לבית עולמו בשנת תרע"ט. רבי צבי יהודה שעדיין היה בבחרותו הוכתר כממלא מקומו כרב בעיירת שומיאץ, נישא ונולדו לו ילדיו, והנה החשיכה כיסתה את הארץ!, רוסיה כוסתה בעלטה - בגזירות שמד והעברת הדת!.

נטל רבי צבי יהודה את ילדיו הקטנים שליט"א הצפינם בביתו מבית ומבחוץ בכופר, ולימדם תורה במסירות נפש. אח"כ הם הוברחו והוצפנו בעיירה אחרת ללמוד שם תורה בסתר, עד עזיבתם ועלייתם יחד לארץ ישראל - ומיד בנמל אודסה על האניה, חידשו את הלימוד עם אבא, כפי שנלמדה התורה לפני תקנת רבי יהושע בן גמלא: "אביו מלמדו תורה". כך שנים ארוכות ברציפות. "את דרך הלימוד כבר קיבלתם מאבא מעתה מוטל עליכם שלא לסטות ממנה" אמר להם מרן החזון איש זצוק"ל בחביבות.

נכנסנו לחדרם של מרן הגר"י ויבדלח"ט הגר"ג וזכינו להארת פנים ולהלן הפרטים ששמענו מפי בניו שליט"א (לפעמים כתבנו בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים כפי שטף השיחה):

* * *

לפני שהגרזן הרוסי השמיד את היער הגדול של תינוקות של בית רבן, בעיירה של אבא - שומיאץ - ברוסיה היה קיים תלמוד תורה שלמדו בו ארבע מאות ילדים. אך כאשר הגענו לגיל של לימוד ספר בראשית הגזירות כבר החשיכו את עיניהם של ישראל, אבא שלח אותנו למלמד היחידי בעיר, והיו עמנו רק שבעה ילדים, שבעה ילדים היו שהוריהם לא נכנעו למשטר של המכבש הגדול של לנין סטלין. הלימוד היה מסוכן ולא היה חוקי כי חוק חינוך חובה חייב לשלוח את הילדים לבית הספר הממלכתי שם רכשו חינוך כפרי ונאלצו לחלל שבת וכו'. כאשר הגענו לפרשת נח עד הפסוק "ויזכור

גויים עם גויים. אבא מיאן לחבול בעצמו ולעשות מום כדי להיפטר מכפיה לצבא, וניסה להימלט מהשירות הצבאי בדרכים אחרות. הוא עזב את הבית שלא ידעו היכן הוא. וגלה לעיר מוהילוב ללמוד תורה אצל אח של רבי חיים מבריסק, אך בסוף הרשויות גילו אותו שם וגייסו אותו לשרות סדיר של הצבא המלחמתי.

הוא סיפר כי יום אחד הודיעו להם כי מחר עתיד להתנהל קרב בחזית - לחיים או למות. וכי הוא עשה את היום הזה כערב יום כיפור, צם, התפלל והתוודה על חטא וקיבל עליו קבלה בנדר (הוא לא פירט). למעשה, מיד עם גיוסו הם גילו בו חייל מוצלח שיש לתת לו רובה, וכיון שהיה גם מחושב במיוחד, הוכר כצלף מובחר, עד שהמפקד אמר 'אם אני אהרג תמנו את הבחור הזה להיות מפקד כי הוא אדם מאוד אחראי ודייקן', והנה כאשר הגיעו לחזית, (ללא אורונים וטנקים כמו היום) עמדו על הקרקע צבא מול צבא ויורים ברובים, אבא לא ירה על הצבא של האויב. וכיון שחובה להישמע לפקודה, הוא ירה אבל רק באויר מעל ראשי האויב, נזהר שהכדורים שלו לא יפגעו כלל ומדוע? כי בצבא ממול של האוסטרים והגרמנים היו גם יהודים... המפקד צעק אליו: מה איתך במקום להרוג גרמנים אתה תהרוג לי את הרוסים, מה קורה לך וכי הידיים התעקמו לך?!!... כי כמו שהיה מחושב ודייקן מתי ואיך לירות היה אחראי ומחושב מתי לא לירות.

ואכן בקרב הקשה, נהרגו רבים, והוא, היה בין אלה שנפלו בשבי. כך שהה במחנה השבויים כשנתיים. בספר הוד צבי יש קונטרס חידושי תורה שאבא כתב בכל חלקי הש"ס אז בהיותו בשבי! הוא הצליח להגות בתורה בניסים, כי חבריו – יראי שמים גם הם – הצהירו וביקשו לתת לו מעמד של רבינע"ר ולכן עם היותו שבוי שחררו אותו מעבודות כפיה, והייתה לו אפשרות להטיל על שכמו עול תורה, ואף זכה להעלות על הכתב חידושי תורה רבים.

הוא סיפר כי מחמת חשש ממאכלות אסורות, תקופה ארוכה אכל רק לחם מים מלח ומיאן לאכול כל אוכל מבושל, אע"פ ששם בארצות אירופה במקומות הקרים בחורף אין תחליף של פירות, הוא אמר לאחד מתלמידיו כי בכך החמיר על עצמו יתר על המידה, כי הרי יש הלכות מתי מותר להקל באיסורי דרבנן לחולה שאין בו סכנה ובפרט בספק דרבנן.

לאחר המלחמה הוא שב לשומיאן. אחרי פטירת אביו זצוק"ל בשנת תרע"ט (ראה מסגרת) הוא הוכתר כרב העיירה. לא ארכו הימים והגזירות השתרגו על צואר העם היהודי, וממש היה פלא למצוא נערים יחידי סגולה שבחרו להם חיי עוני וצער וביקשו לעסוק בתורה, וכאשר שמעו את תהילתו של אבא וגדלותו בתורה כרב המקהיל קהילות באו בגפם לשומיאן ללמוד תורה מפיו. אבא זצ"ל קיבל אותם בכבוד ושמחה למד איתם ודאג לכלכלתם אע"פ שהיה צפוי לעונש חמור מהשלטונות. מהשמים הצילו אותו שלא יאונה לו רע כי בסופו של דבר ימים ספורים לפני שהגיע הדבר לאוזני השלטונות מיהר פלוני והודיע לו כי הסכנה קרובה מאד ובליט ברירה הצעירים עזבו את העיר.

מאותם תלמידים הרווחו גם אנו כאשר לימים כאשר אבא הברית אותנו לעיר קלימוביץ למדנו מהם תורה וכדלהלן.

כאשר היינו ילדים קטנים לימד אותנו אבא תורה בסתר בבית והשיגה עלינו שלא נהיה בחברת ילדים זרים. כדי להישמט מחוק החינוך, אמא ע"ה עשתה השתדלות ענפה והצליחה לקבל עבורנו תעודות לידה בהם נרשמו קטנים בשלוש שנים משנותינו. ובכלל, אמא ע"ה מסרה את כוחותיה לחקך אותנו לתורה ויראת שמים באותם ימים קשים מאד. וחוקים בליבנו דברי האמונה הטהורה ואהבת התורה שיצאו מפיה שהרעיפו עלינו טללי תחיה ממש. בצדקותה ניווטה את הבית בנועם ושמחת חיים מתוך עניות קשה, ובדאי שצדקותה עומדת לה לזכר עולם בגזי נשמות הצדיקים.

כאשר תמו השנים הללו והשלטונות היו בעקבותינו, אבא נאלץ להבריא אותנו מהבית לעיירת קלימוביץ, שם גדלנו בבית דודתינו קרוב לשנתיים ואחד מתלמידי אבא זצ"ל למד איתנו תורה בסתר.

עוזבים את רוסיה

בסייעתא דשמיא אבא הצליח להשיג אישורים ויצאנו מנמל אודסה לכיוון ארץ ישראל. שהינו בנסיעה באניה כמעט שבועיים, כל המטלטלין היו ארוזים במטען האניה, אבל יש דברים שצריכים למעלה בתא, מה היה לנו? גמרא בבא קמא - כיון שבאותה תקופה למדנו יחד עם אבא בבא קמא, וחומש ויקרא – כדי שנלמד את פרשת השבוע. ובאוניה, אבא המשיך ללמוד איתנו את סדרי הגמרא.

כאשר הגענו והאוניה עגנה בנמל יפו, המתינו לנו בנמל רבנים רבים, הדודים שלנו היו רבנים בארץ.

לאחר קבלת הפנים ישבנו הכל יחד, ושמעתי את אבא מספר ואומר לדודים, כי הסיבה העיקרית שבגינה ברחנו ועזבנו את רוסיה כי אין אפשרות ללמוד תורה לילדים ללא סכנת נפשות. זאת העילה שעליה נסובו כל התוכניות של העליה לארץ ישראל!.

הוא אמר אז עוד כי לו היתה אפשרות לנסוע מרוסיה לפולניה הייתי עוזב ונוסע לפולין, כי שם חי ונמצא הרבי שלי - רבי ברוך בער, בפולין יש ישיבות מעולות ברמה גבוהה - כשיבת קמניץ מיר ועוד, והילדים יוכלו ללמוד שם בשקידה ובעיון, מאותו רב'ה שאני למדתי אצלו, וכך רצייתי, אבל המצב שרוסיה ופולניה מסוכסכים ואין שום אפשרות לחצות גבולות ולעבור לשם, לכן לא היתה ברירה וכך היתה לנו את הזכות לעלות לארץ ישראל. גם פה אפשר ללמוד תורה.

היינו אז ילדים. ואכן, לימים אמר גם לנו באופן אישי "עתה אתם קטנים, כאשר תתבגרו אני מעוניין שתיסעו לחו"ל – לרבי ברוך בער, כבחורים רבים שנסעו מארץ ישראל ללמוד תורה בפולניה, כמו הבן של רבי צבי פסח פראנק שלמד בישיבת מיר, בנו של רבי אריה לוי שלמד בישיבת קמניץ ובנו של הרב פראנק מחדרה שלמד בישיבת טלז, גם אתם תיסעו ללמוד מפי הרבי רבי ברוך בער!".

לשם היו המבטים ועל ציר זה נסובו כל שאיפות החיים.

* * *

לפני שאנו מקבלים מבט על צורת הלימוד בצוותא עם האבא הגדול, אנו חוטפים מבט חטוף על הימים ההם כאשר הגרצ"י אדלשטיין זצ"ל החל פוסע את דרכו על אדמת ארץ הקדש.

אנו מטים אוזן ומעלים את הדברים על הכתב למען יעמדו למשמרת:

אבא לא דבר הרבה. אבל המעשים היו הלימוד הטוב ביותר. הפעולות שעשה לימדו אותנו - מה סולם הערכים של חיי האדם. בדרך כלל לאדם חשוב דירה, הוא מוכרח אוכל וחייב פרנסה וכו' ראינו מה היה חשוב לו באמת.

עם העליה לא היה לנו היכן להתגורר, משפחתנו הייתה מפוזרת בבתי קרובים סבתא אצל קרוב אחד (אמא ע"ה הסתלקה ברוסיה) אחותי הצעירה אצל קרוב אחר, אבל אותי ואת אחי הגדול שליט"א אבא לא פיזר מדוע? כי בכל מקום בו שהיינו יחד פעם בבית קרוב זה ופעם בבית קרוב אחר, רצה להמשיך את סדר הלימוד בגמרא בו התחלנו בצוותא ביתר שאת מהציאה בנמל אודסה.

בתחילה ממש, עדיין לא הצליח ללמוד עימנו כל היום כי עסק בסידורי חבלי קליטה שונים ומורכבים, אבל בהמשך הימים למדנו כל היום.

רמת השרון

המקום הראשון בו נכנסנו לדירה, היה ברמת השרון בשנת תרצ"ד. היתה לנו דירה אבל ללא רהיטים.

הפעולה הראשונה שאבא עשה ברמת השרון הייתה הליכה לבית הכנסת המקומי להביא עוד גמרות כי לא היה נוח ללמוד עם גמרא בודדת שהיתה ברשותנו, וכי וודאי קל יותר שכל אחד מאיתנו יחזיק גמרא נפרדת בעת הלימוד, אבא קיבל רשות מהגבאי לקחת בהשאלה גמרות בבא קמא. כזו שמחה הייתה לו! וכל זאת לפני שהיה בבית שולחן וכיסאות.

בבעלותו של בעל הבית המשכיר היו חמשה דונם פרדסים, וכאשר ראה כי אין לנו מיטות ורהיטים הציע לנו: היות וכעת זו לא עונת הקטיף, אתם יכולים לקחת כמה ארגזים שאתם רוצים...

מהארגזים הללו בנינו את הבית. ארגז אחד היה כיסא, שני ארגזים שולחן, ושלושה שימשו כמיטה. אח"כ הכרנו זקן אחד שעלה מאמריקה והחליף מיטות, הוא שלח לנו שתי מיטות לאבא ולסבתא. אנחנו ישנו על הרצפה.

אלול תרצ"ד.

אבא שמח עד מאוד על שאנחנו נמצאים באויר של ארץ ישראל והיה אומר: תארו לכם, הנה אנחנו נמצאים עם כל הגוף בתוך המצווה כאילו בתוך סוכה - שכל הגוף בתוך מקום קדוש, מאוד היה שמח על כך. לפעמים בחורף ביום בהיר שלמחרת הגשם היה אומר לנו וכי ראינו בחור"ל שמים בהירים כל כך כמו כאן בארץ הקדש, איזה תענוג! וכך שיבח את אוירא דארץ ישראל.

בארץ ישראל כמו בשומיאן אבא דרש לפני הציבור בהתעוררות רבה וכאשר היה צורך אף יצא בחריפות על ענייני השעה נגד דעות השקפות ומעשים והשמיע בגאון את דבר התורה הקדושה וכבוד ד' יתברך, והיה מזהים לראות איך שהללו מהשומעים שדבריו היו מנוגדים לדעותיהם לא התרגזו ועם החריפות והתקיפות האזינו לדרשותיו ביראת רוממות, והייתה ניכרת בעיניהם הערכה והערצה לדבריו היוצאים מלב טהור. הם הכירו את אהבתו האמיתית לכל יהודי. פלוני סיפר כי היה נוכח בשעה שאבא פגש יהודי (לא חרדי) ששב בעבר ממלחמת העולם השנייה בשלום, קרא לעברו: יהושע חזרת! ונישק אותו בחום "הנשיקה הזאת של אבא מחממת אותי עד היום הזה" אמר. אבא זצ"ל אהב כל אחד מישראל ומתוך התרגשות יכול היה לנשק כל אחד, ובד בבד היה קנאי לכבוד שמיים בתקיפות גדולה. בזמנו, כאשר ראה ברמת השרון חילול שבת ברחוב, סוס ועגלה נוסעים, ביקש מאנשי בית הכנסת באו נצא החוצה למנוע בעדם, כי אסור לרכב על סוס, ויחד התאספו ומנעו מהם את המשך הדרך, מי שהיה מתבייש היה שב הביתה.

* *

ברמת השרון היה בית ספר אחד שהוקם על ידי זרם החינוך הכללי, בית הספר לא היה גרוע כל כך - היתה שם סובלנות לדת והקהל הרחב שלח את ילדיו לבית הספר, אך כמובן שגם שם לא למדו תורה, ואף למדו בספרי אפיקורסים.

באותה תקופה היתה משפחה ששלחה את בניה לבית ספר חרדי - הלא היא משפחת בן-שלום. הגדולים שבהם נסעו בנסיעה ממושכת מידי יום עד תל אביב הלך ושוב ללמוד בת"ת של הסתדרות החרדים, והקטנים יותר הלכו רגלי מידי יום להרצליה, שם נפתח בית ספר חרדי על ידי דודנו הרב מובשוביץ זצ"ל שהגיע לארץ ישראל שלוש שנים לפנינו. משפחת טיקוצינסקי הנכבדה גם התגוררה ברמת השרון בימים ההם, אלא שילדיהם היו קטנים ולא הגיעו לגיל בית ספר.

זכורנו, כי כאשר הילדים של משפחת בן שלום גדלו, אבא זצ"ל יצא עם אחד מהם לנסוע לישיבת לומזא בפתח תקוה. אך כיון שלאבא לא היה כסף לנסיעה מרמת השרון לפתח תקוה, מחיר הנסיעה היה חמשה גרוש, אז בלית ברירה יצא איתם ברגל תחת השמש הקופחת והלכו רגלי עד תחנת המשטרה ברמת גן (היכן שהיא כיום) משם כבר יכלו לעלות על אוטובוס לכיוון פתח תקוה במחיר זול של שתיים עשרה מיל בלבד...

האח היותר צעיר של משפחת בן שלום, נסע ללמוד בירושלים והיה מהפוחים הראשונים של ישיבת "מקור חיים", שנפתחה ע"י רבי ברוך לויין ורבי משה טיקוצינסקי. השניים הנ"ל נכנסו לישיבות קדושות בהסכמת אביהם ואימם - שהיתה גם נכדה של האדמו"ר מאמשינוב, ההורים שמחו על כך שאבא מסדר להם ישיבות קדושות. היתה זו תופעה מרנינה לב באותם ימים.

כך אבא יצא לשלוח נערי ישראל מרמת השרון ללמוד תורה. וכך הם זכו לבנות את עתידם בתורה ומצוות.

היום רגילים שקשה לחנך ילדים חוץ לבני ברק וריכוזי היהדות. וכאן?!

* * *

והיכן למדו בניו של הרב? - אנו שואלים

אחותנו הלכה ללמוד בהרצליה, מידי יום תוך קושי ומאמץ עד הרצליה, אבל אנחנו למדנו בבית. עם אבא...

בחוף לארץ למדנו תורה עם שני מלמדים בחורי ישיבה תלמידים של אבא (מלבד המלמד בעיירה שלמד איתנו רק עד פרשת נח). ברוסיה כבר הספקנו ללמוד את כל חמשה חומשי תורה, גם נביאים ראשונים, כמדומה שהספקנו ללמוד שם עד סוף ישעיה, וכאן בארץ-ישראל המשכנו עם אבא עד שסיימנו כמעט את כל התנ"ך.

אנו תמהים מעט: איך לומדים עם ילדים בני תשע ירמיה וישעיה?! והגאון שליט"א רק נזכר ומתענג שוב על הלימוד ההוא באומרו: "היינו חוזרים שוב ושוב על הפסוקים והפרקים בישעיה עד שידענום כמעט בעל פה. הנה לשון הנביא והמליצות של נביאי ד' משובבים את הנפש!": "אשירה נא לידי שירת דודי לכרמו כרם היה לידי בקרן בן שמן ויעזקה ויסקלה ויטעהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויקו לעשותו ענבים ויעש באושים" כמה נפלא!... חורז הגאון שליט"א על פה עוד כמה וכמה מפסוקי הנביא ישעיה.

היתה תקופה שאבא החליט שצריך ללמוד חומש ויקרא בעיון ולימד אותנו כל יום שעה שעתיים ויקרא עם תורת כהנים. היינו אז בני אחת עשרה ושתיים-עשרה בערך. בימים ההם, עלה מפולגיה יהודי ירא שמים (בתפקידו היה שוחט), וסיפר לנו שהוא כבר יודע על הלימוד שלנו עם אבא... כי בעיתון יהודי בפולגיה פורסמו "רשמי מסע מארץ-ישראל", והכותב סיפר על ביקור באחת המושבות בארץ הקודש שם יש רב הלומד עם שני ילדיו, בני 11 שנים בלבד, ויקרא עם תורת כהנים... אבא גם לא הפריע לנו לשחק בשעת ההפסקות בג'ולות ובכדור עם ילדים אחרים.

אבא רצה שלא נהיה בורים במילי דעלמא, והשאל מהספריה ספרי חשבון ולימד אותנו כפל, חילוק ושברים, ולימד אותנו גם לכתוב אנגלית, אבל כל היום למדנו גמרא.

בדרך כלל היינו רק שניים שלמדנו עם אבא, ולפעמים בא שלישי (קרוב מבני המשפחה), וכך למדנו כל היום. התחלנו מסכתא וכשסיימנו התחלנו שוב מהתחלה. כיון שאבא החליט שצריך לחזור על המסכת, עם הסיום התחלנו מחדש.

בשבת למדנו את הרמב"ם לפי הסדר - על הנושא של המסכתא, וכל סוגיא שגמרנו למדנו את הרא"ש ואת האלפס כל מילה ומילה. כאשר למדנו פסחים אבא החליט ללמוד גם טור עם בית יוסף, וכך גם היה במסכת קידושין, הוספנו ללמוד הלכות קידושין בשלמות. רמב"ם - למדנו על הכל, הלכות שומרים, מלוה ולוה וכו' וכו'.

מהבוקר ועד הצהרים למדתם רק עם האבא בבית, כך כל יום? למה לא שלח אתכם לבית-הספר בהרצליה?

בבית הספר לא למדו גמרא כל היום, ובבית הרי למדנו רק תורה ומעט לימודי חול. למעשה, בצורה כזו אבא גם הצליח ללמוד עם עצמו והייתה לו תועלת מהלימוד גם לא היתה לו חברותא אחרת, לכן למד עם הילדים.

שעות הלימוד לא התנהלו לפי מסגרת מסוימת, אלא משעה שגמרנו את ארוחת הבוקר, היינו מתיישבים ולומדים, עד שהגיע זמן השינה.

אם כך, היה אפשר להמשיך בצורה זו לאורך שנים... אנו שואלים את הגאון רבי יעקב שליט"א.

אין הכי נמי. אבא לא שלח אותנו לישיבה קטנה, למדנו בבית. הגיע שלב מסוים, כשהיינו בני 16-17, שאחי רבי גרשון שליט"א הציע, שאולי בכל זאת נלמד בישיבה כמו רבים אחרים... רבי אהרן כהן ראש ישיבת חברון - היה ידיד של אבא עוד מרוסיה, וגם הוא הציע לו שיכניס את בניו לישיבה, אבל לאבא לא היה חשק כל-כך. הוא נסע למרן הרב מבריסק והציג לפניו את העניין. מרן הרב מבריסק שאל: "זיי לערנען צו נישט?" = הם לומדים או לא? אם הם לומדים - מה צריך יותר טוב - למד אתם אתה!... לאחר תקופה, כשעלתה שוב על הפרק ההצעה ללכת לישיבה, וכבר נודע לאבא שיש גדול בדורו כמרן החזון איש, הוא נסע למרן החזון"א להתייעץ בנושא וגם סיפר לו שאנו אווזים באמצע מסכת יבמות. מרן החזון"א יעץ לו שימשיך ללמוד עם הילדים בבית...

איך הגיע לאוזניו שמעו של מרן החזון"א?

היה זה כשלמדנו מסכת זבחים. באחד הימים אבא הבחין בבית-הכנסת בספר חזון-איש, לא היה רשום בו שם המחבר רק שהרב ש' גריינמן עוסק במכירתו. עיקר הספר לא עסק במסכת זבחים אבל היו שם כמה דפים על סוגיות זבחים. אבא ראה איך שהרב המחבר מביא קושיא של רעק"א ומיישבה, הוא התפעל מאד מדברי החידוש בכל העניינים שם, והפטיר בהתלהבות: הנה תלמיד חכם שלא לפי המושגים שלנו בכלל... הוא הלך לברר ולשמוע איך הגיע הספר לארון בית המדרש. הגבאי סיפר לו כי בא לכאן יהודי עם ספרים וסיפר כי בבני ברק מתגורר יהודי צדיק שלומד תורה כל היום ואין לו מה לאכול, אז קניתי ממנו את כל שלושת הכרכים של הספר...

מאז, נסע פעמים רבות למרן החזון"א, וכידוע שמרן החזון"א העריך מאד את גדולתו בפסק. (ראה במסגרת)

באחת הפעמים שביקר בחדרו של מרן החזון איש שאל אותו בעניין הלימוד עם הילדים, והשיב לו כ"ל - שימשיך ללמוד איתנו בבית.

בחול המועד פסח של אותה שנה, לקח אותנו אבא לבקר את מרן החזון-איש. זכורני שפגשנו שם לפני הכניסה לבית בחור פליט מהשוואה - מראה נדיר ומרגש באותם ימים - בחור פליט בעיצומה של המלחמה! שמו של אותו בחור היה - שרגא גרוסברד...

אחר כך נכנסנו, ומרן החזו"א שאל מיד: "אתם עדיין לומדים יבמות?" אבא התפעל והגיב לפני מרן החזו"א: "רק פעם אחת אמרתי לכם שאנו לומדים יבמות ואתם זוכרים עד עכשיו?..." מרן החזו"א חיך, וכדרכו שתמיד השיב תשובות מלאות שמחה וחכמת חיים, השיב: מי אמר לך שפעם אחת, אולי חזרתי על זה הרבה פעמים?!! שאלנו את מרן החזו"א בלימוד, ובסיום השיחה הוסיף מרן החזו"א ואמר לאבא: תמשיך ללמוד בצורה זו.

כך נשארנו בבית בלימוד רצוף עם אבא עוד תקופה.

כשהיינו בני שמונה עשרה ושבע עשרה, בא אחי רבי גרשון בטענה ניצחת וחזר ואמר כי בישיבה ישנה אפשרות טובה יותר להתמדה. אבא הבין לליבנו והסכים שנלמד בישיבה בפתח תקוה – היא ישיבת לומזא.

כאמור, אחי הגדול רבי גרשון החליט לעבור ללמוד בישיבה, והלכתי אחריו לפתח-תקווה. אבא אמר לנו נחרצות שנדבר בלימוד "מיט די בעסטע בחורים" = עם הבחורים המעולים. ואכן כשהייתה לנו הערה, היינו נגשים לדבר עימם בלימוד.

למעשה היתה לנו סייעתא דשמיא מיוחדת ביותר: באלול כאשר הגענו לישיבה למדו מסכת בבא בתרא אותה כבר גם למדנו בבית היטב, למדנו לעצמנו מסכת סוכה. בחורף הראשון אח"כ למדו מסכת יבמות – מסכת זו למדנו בבית שמונה או עשר פעמים - גמרא רש"י ותוספות. המסכת היתה פרוסה לפנינו, ובישיבה נפתח לפנינו עולם חדש: קובץ הערות, רבי שמעון, שיעורים, אמרי משה. כתבנו הרבה חידושי תורה והתכתבנו עם אבא. לא נסענו הביתה מידי חודש בחודשו, אבל שלחנו מכתבים בלימוד. ברוך ד' נפתח לפנינו עוד עולם חדש של דרך הלימוד בישיבות. כשחלפה עוד מחצית השנה, כתב אבא באחד המכתבים, שהוא מתגעגע אל הלימוד בצוותא, ולכן החליט להפוך את הבית – לישיבה של ממש ללא שום טרדות, ולא יהיו לנו טענות שלא לומדים מספיק. אנו נשב בישיבה – בבית, ונלמד תורה כמימים ימימה! וכשחזרנו לחג הסוכות נפתחה הישיבה מחדש...

בנשיאת עיניים לאותם ימים טובים של טבילת כל הגוף בים התלמוד אנו שומעים פירוט איכותי נוסף:

בישיבה שבביתנו, לא היה בין-הזמנים, וגם אף פעם לא התחלנו מסכת דווקא בתחילת זמן, אלא כשסיימנו מסכתא אחת התחלנו את שלאחריה... אז, בפתיחת הישיבה מחדש, התחלנו ללמוד מיד לאחר חג הסוכות (לא בראש חודש חשוון) אבא החליט שכיון שמגיל עשר לא למדנו מסכת בבא קמא, אם כן נתחיל שוב מסכת זו...

למדנו טוב ברוך ד', ועתה אבא כבר החל לעסוק בכל דברי קצות-החושן בסוגיות. דיברנו עמו בלימוד וגם למדנו לבד דף אחר דף, סוגיא אחר סוגיא, כל היום ללא הפסקות. זכורני שאת חידושי הרשב"א על בבא קמא למדתי לבד בלי אבא (רשמתי בצידי הגליון את שגיאות הדפוס. היום כבר מדפיסים רשב"א עם תיקונים). למדנו את כל הרא"ש והנימוקי יוסף, גם את כל הנחלת דוד וכו' וכו'.

באותו חורף, מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל הגיע לרמת השרון, עם בשורת הישיבה החדשה – ישיבת פוניבז'. הוא הכיר אותנו מפתח-תקוה, (כאשר הגענו ללמוד בפתח-תקווה, רבי שמואל זצ"ל היה עדיין בבחירתו ואמר חבורות לפני הבחורים, ובאותה שנה הוא התחתן).

כאשר רבי שמואל בא לרמת השרון, סיפר לאבי כי מרן הרב מפוניבז' החליט לפתוח ישיבה, והזמין אותו להיות ראש-הישיבה. אבי שידע שהיו כמה תלמידי חכמים מועמדים כראשי ישיבה, אמר לו לרבי שמואל, שהוא שמח מאד על הבחירה של מרן הרב מפוניבז'! רבי שמואל הוסיף וסיפר שמרן הרב ביקש ממנו לארגן קבוצה, והנה לכן הוא מבקש מאיתנו לבוא. בין הדברים, אמר כי בכוונתו ללמוד את הדף גמרא, והוא לא רק יאמר שיעור עם חידו"ת, אלא ילמד עמנו את הדף עצמו – שיעור יומי על הדף. אבי התבטא כי אם מרן הרב מפוניבז' פותח ישיבה, בוודאי שיפתח אותה טוב, ואם גם רבי שמואל ילמד את הדף גמרא, אז ודאי שזה לא פחות מהלימוד בבית, והסכים בשמחה שנלך ללמוד שם.

קווים מחיינו של הגאון רבי ירחמיאל גרשון זצוק"ל

צם גם ב"א תשרי

"כי האיש גדול היה מאד כפי ששמענו מאבותינו ורק אפס קצהו ידוע לנו ממעלות גדולתו" מציינים נכדיו שליט"א בהקדמה לספר "בן אריה" להלן גרגירים מפרקי חייו:

לפני הגעתו למצוות התחיל ללמוד כל יום שבעה דפים גפ"ת עם קצת מפרשים, וגם היה חוזר עליהם, כך סיים ש"ס במשך שנה אחת. אע"פ שגם בשנים אח"כ היה רגיל לחזור ולגרוס, אמר כי בקיאותו בש"ס היא רק מתוך אותה גירסא דינקותא.

לאחר נישואיו עבר לישיבת וואלזין שם למד שש שנים והיה מקורב מאד לרבינו מרן הנצי"ב שכינהו בחיר הישיבה ומינוהו רב על שכונה בתוך העיר וואלזין, בכתב הסמיכה כינהו "המאור הגדול לממשלת ים התלמוד והפוסקים" חיבה יתירה מאד נודעה לו מרבינו מרן הגר"ח סולוויצ'יק שהשתעשע עימו רבות בדברי תורה, גם בשנים אח"כ כאשר בא לבקר בעיר בריסק.

כאשר פנו אל מרן הנצי"ב משתי עיירות לשלוח להם רב שהגיע להוראה מתוך האברכים המצויינים בוואלזין, הציע לפניו שיבחר אחת מהם והוא נטל את הקטנה שבהם - עיירת חטוביץ (כדי שלא יופרע מלימודו). משם התקבל לרב בעיירת שומיאץ. שם הוציא לאור את ספרו "בן אריה" – שו"ת וחידושים וביאורים בסברות ישרות בהלכה וגם באגדה.

כגדלותו בתורה כן גדלותו במדרגות היראה ואלה שהכירו את תואר קלסתר פניו מציינים את ההבעה מברק עיניו וגבותיו, המפיקה קדושה ויראת ד' חופפה. על אף בריאותו הרופפת דקדק במסירות נפש במצוה קלה כבחמורה, לדוגמא, בשנת תרס"ב בה היה צד של סברא כי יש פלוגתא בין הטור והפ"ח בנידון חשוון וכסלו בין מלא לחסר, אם כי הורה לרבים לנהוג כהלכה הפסוקה שהיא כגירסת הפ"ח, בכל זאת החמיר על עצמו ונהג לחומרה כשתי הגרסאות

וביום הכיפורים צם גם ב"א תשרי יומיים רצופים בלי שידע איש מהקהל שכרגיל היו באים אליו אז לקבל אתרוגים.

כפי הנראה מתוך דרשותיו באגדה, הייתה לו ידיעה בספרי המקובלים. מפי השמועה סיפרו כי בחג הסוכות בעת הנענועים בלולב ניכר היה שהוא מכוון כוונות על פי הקבלה.

בזמן מלחמת העולם הראשונה גלתה ממקומה ישיבת ראדין הקדושה עם מרן החפץ חיים זצוק"ל בראשה וכאשר הגיע אליו שמעו הטוב של הגאון הצדיק רבי ירחמיאל גרשון, בחר לו מרן החפץ חיים את העיר שומיאץ למשכן לו ולישיבתו הקדושה שתי שנים משנת תרע"ו.

בשהותו של החפץ חיים בעיר רבי ירחמיאל גרשון היה מקורב אליו מאד ובכתב ידו נמצאו תשובות בהלכה בשאלות שמרן החפץ חיים נשאל עליהם והוא ביקש את רבה של שומיאץ שישב עליהם הלכה למעשה.

להלן שני דוגמאות מספריו בהם מציין כי מרן מהחפץ חיים ביקש מאיתו להזדקק לדבר הלכה:

"הרבה חששו חז"ל לתקנת עגונות, וגם תקפה עלי דברי הגה"צ ר' ישראל מאיר נ"י להזדקק בשריותא דהאי איתתא אמרתי בד' בטחוני כי ינחני בדרך אמת ולא אכשל חלילה בדבר הלכה" (סימן כ"ו בספר בן אריה תשו' משנת תרע"ב)

"כבוד תורתו שלח את השאלה הזאת להגאון הצדיק ר"מ שליט"א בעל החפץ חיים והגאון הנ"ל מסר לי הדברים שנאמרו מפי כב"ת ובקש ממני להזדקק בזה, לזאת אע"פ שאני טרוד מאד לעת הזאת אשר פגעי הצרות התגברו כשטף מים רבים הבא מרוח סערה ושמעתתא בעי צילותא כיומא דאסתנא, אף על פי כן אמרתי אין מסרבין לגדול ובפרט לגאון וצדיק כמותו ("בן אריה" בהלכות מקוואות סימן ג' משנת תרע"ז בשומיאץ)

זיו פניו הבהיק באור קדושת התורה

רבו המובהק היה אביו לפני הגיעו למצוות כבר היה קביעות לימודו עם אביו הגאון רבי ירחמיאל גרשון זצוק"ל ממנו קיבל את דרך הלימוד, בהגיעו לבר מצוה כבר הספיק ללמוד חצי ש"ס, וכאשר הגיע הבן לשנת "החמש עשרה לגמרא" חבק כבר בחיקו את הש"ס, ומנעוריו עד זיבולא בתרייתא שקע כולו בתורה כדברי מרן ראש הישיבה הגאון ר' שך זצוק"ל במכתב בראש הספר "הוד צב"ל: "הגאון המפורסם העמקן הנפלא בהבנה ישרה מוהר"ר צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל הרב בשומיאץ ובארצנו הקדושה ברמת השרון וכל ראשו ורובו היה שקוע בלימוד התורה, ובשנים המועטות שפגשתי אותו כל שיח ושיג אותו היה אך ורק באיזה קושיה ותירוץ, וזה מפורסם לכל הזוכרים אותו ומה אוסיף ומה יתן עוד מילים ממני" דברי מרן זצוק"ל במכתבו.

הנער ר' צבי יהודה הסתופף בוואלזין תקופה קצרה (בעת שנפתחה מחדש והתנהלה בידי הגאון רבי רפאל שפירא), אח"כ היה לתל תלפיות בישיבת "כנסת בית יצחק" עד שמרן הגרב"ד ליבוביץ החשיבו לבחיר הישיבה, כעדות הגה"צ רבי דב יאנובער (זוכובסקי) זצ"ל.

בתרע"ו גויס לצבא הרוסי ונפל בשבי הגרמני "וכפי הנראה הספיק ללמוד שם את כל הש"ס" - מספרים בניו שליט"א. כי כאשר שב מהשבי לעיירתו שומיאץ נשא עמו תכריך של חידושי תורה בכל חלקי הש"ס... (ראה בתוך הכתבה).

לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה שב לבית אביו לשומיאץ כעבור זמן קצר בניסן תרע"ט נפטר אביו ומינוהו לרב כממלא מקומו. וכיהן בה כרב העיר עד עלייתו לארץ ישראל באייר תרצ"ד.

בזמן כהונתו כרב העיר דאג לכל צרכי הציבור שהוטלו עליו, בכל צרתם לו צר והיה מלמד שיעורי תורה קבועים לפני הציבור הן בהלכה והן באגדה ובאישיותו הגדולה ונועם הליכותיו זכה להערצה רבה וחיבה יתירה מכל שכבות הציבור.

יצוין כי העת ההיא, הייתה עת צרה לישראל גזירות שמד בארץ, כי בפקודת השלטונות פסקו ישיבות ונסגרו כל בתי התלמודי תורה, כל המלמד תורה נענש בעונשים קשים ומרים וילדי ישראל נשלחו לבתי חינוך של כפירה ומינות רח"ל. שומרי תורה ומצוות נתמעטו מיום ליום. בני בליעל פורקי עול נשאו ראש נסגרו בתי כנסיות בפני המתפללים ויבואו פריצים ויחללו וישרי לב אשר לא עזבו תורת ה' עמדו בפני ניסיונות קשים למצוא טרף לביתם.

היו יחידי סגולה, שמתוך קשיים לא יתוארו וסכנת נפש ממש, מסרו את נפשם לשמירת התורה והמצוות וחינוכו ילדיהם לתורה נגד חוקי השלטון ורבים מהם נענשו בשפטים רעים ומרים, והדברים מפורסמים.

באותה עת התעורר רבי צבי יהודה זצוק"ל לחזק ידיים רפות לעמוד בניסיונות הזמן, וישא מדברותיו בקול עוז ותעצומות בדברי חיזוק והתעוררות לאנשי עדתו לעמוד בניסיונות הזמן במסירות נפש ושמירת התורה והמצוות, אף כי הדבר היה כרוך בסכנה שלא יגיעו דבריו למלכות (ראה בתוך הכתבה) חלק מדרשותיו העלה על הכתב והובאו בספר "הוד צב"ל.

דרשותיו יצאו מפיו בקול רם ונעים בניגון המעורר התרגשות לב, לפעמים היה נמשך הדרוש כמה שעות, בית הכנסת היה מלא מפה לפה וכל העם מקשיבים בחרדת קדש לדברים היוצאים מלב טהור בוער באש דת שלהבת, והדברים נכנסים ללב השומעים כמו שאמרו חז"ל "דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב" עד שהיה מעורר את לב העם לבכי.

כאשר דרש לפני תקיעת שופר, התרגשות הציבור הייתה גדולה ביותר והיו ביניהם שמיד כאשר ראו אותו הולך למקומו לעלות על הבימה לא עצרו ברוחם ופרצו בבכי רם.

ואש התורה מתלקחת

עם כל משא הציבור שנשא על שכמו, עיקר עסקו וכל מעיינו בתורה, כיוון וריכוז את מוחו וליבו לידת לעומקה של הלכה. לימודו היה בעריכת שפתיים ביגיעה והתמדה, ואש התורה מתלקחת בקרבו עד שזיו פניו הבהיק באור קדושת התורה. תורתו הייתה לחם חוקו וחיי רוחו, והיה אומר כי ביום שישי לו הפרעות בלימוד תורה, אינו חש טוב בגופו.

לישיבת השרון והיו קוראים לו הצריף של החזון איש.
(מעשה איש ח"ג עמ' לט)

הכרתי לי הדפיקה

סיפר הגר"י: פעם הגיע בן תורה ודפק על דלת הבית רבינו השיב כן הבחור פתח הדלת ומיד אמר רבינו יעקב בא תיכנס שאל הלה לרבינו שהיה קצר רואי האם מישהו אמר להרב שאני צריך להיכנס אמר לו רבינו לא הכרתי לפי הדפיקה בדלת. (מעשה איש ח"ג עמ' מו)

להקדיש זמן לטפל בבחורים צעירים

מספר הגאון רבי יעקב החז"א ביקש פעם לעשות מהפיכה בישיבת פוניבז' כלשונו הוא קרא לשני תלמידים מהישיבה אני הייתי שם יחד עם הרב יעקבוביץ מהרצליה ואמר כך מתוך מה שמגיעים אלי לדבר בלימוד הבחנתי שהגיעו לישיבה בחורים צעירים רבים והם גם בעלי כשרונות ורואים שהם הולכים חלילה לאיבוד הם מתייאשים מהר חשים עצמם בודדים מוכרחים לעשות משהו כדי שהבחורים המבוגרים ימצאו זמן לקרב אותם יקחו לעצמם זמן לשבת עמם הוא ביקש מאתנו שנטפל בעניין אמרתי לו שהאלטרע בוחרים והבחורים המבוגרים לומדים ברמה גבוהה יותר ובעיון וקשה למצוא זמן בשביל ללמוד עם בחורים שרק עכשיו החלו ללמוד בישיבה והעיקר שהזמן דוחק וקשה למצוא זמן פנוי לכך החז"א השיב על דברי ואמר כך אם כשתדבר עם הבחורים הם ידחו את הבקשה ויגידו כדברים הנ"ל אז תגיד להם תפילין אתם מניחים הרי אין זמן וצריך ללמוד אז למה הם מניחים תפילין כיון שזו מצות עשה גם זה אמר החז"א מצוה שאינה יורדת בערכה ממצות הנחת תפילין להקדיש ביום זמן לטפל בבחורים הצעירים.

שבנו להיכל הישיבה וליקטנו סביבנו קבוצה של בחורים מבוגרים ואמרנו לפניהם את הדברים שיצאו מנהמת לבו של החז"א השומעים התרגשו לשמע הדברים ומיד נטלו דף ועט עשו רשימה של מבוגרים וצעירים וסידרו זוגות זוגות מבוגר וצעיר וקבעו כל יום זמן כחצי שעה ושעה ללמוד עמם. (מוסף שבת קודש בלק תשנ"ט)

ביקור בישיבת פוניבז'

רבינו החזון איש היה מגיע בשמחת תורה להשתתף בהקפות בישיבת פוניבז' יחד עם הבחורים, היו נושאים אותו על כסא בשירה ובזמרה, מספר רבנו הגר"י סיפרו זאת להרב מבריסק זצ"ל שנושאים אותו כך והגיב וואס לאסט ער זאך - למה הוא נותן שיעשו עמו כך.

החז"א ראה שהבחורים נהנים מכך ולא חשש ליוהרא וגם לא חשש מבזיונות לכן רצה לתת לנו שנהנה קצת. (מוסף שבת קודש בלק תשנ"ט)

הכסף יועד עבור חיזוק של בחור

מספר הגאון ר' יעקב, היה בישיבה בחור מבוגר שהתחיל ללמוד בבגרותו והיה מקבל מהחז"א כל חודש תמיכה כספית בעד זה הוא גם למד עם בחור צעיר לאחר זמן ראיתי שהבחור הזה פנוי היה בישיבה בחור צעיר שזקוק היה

את קביעות העת ללימוד מוסר היה מקיים על פי רוב בשעות הלילה המאוחרות כאשר בני הבית נמו את שנתם ולמד בניגון מיוחד שעורר התרגשות רבה לשומע. תפילותיו וברכותיו היו בשפה ברורה ונעימה ברגשי קדש ובעת עמידתו בתפילה נראו עליו דברי המסילת ישרים (פרק י"ט): שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך ונושא ונותן עמו ומתחנן לפניו ומאתו מבקש כאשר ידבר איש אל רעהו וכו'.

כוחו בפסק הלכה היה רב. מרן הסטייפלער זצוק"ל סיפר כי הוה עובדא כאשר באו לפני גיסו מרן החז"א זצוק"ל שני יהודים בנושא של חושן משפט אמר להם כי הוא מכיר בארץ הקדש חמישה רבנים גדולים בתורה שאפשר לסמוך עליהם בחושן משפט, ואחד מהם הוא מנה את הרב דרמת השרון.

עוד בשנת תרפ"א, הגאון רבי פסח פרוסקין זצ"ל כתב אודותיו: "הנה מידי עברי דרך עיר שומיאץ הכרתי את כבוד יד"נ הרב הגאון הנעלה סוע"ה אב בחכמה כו' כש"ת מהר"צ שליט"א בהרב הגאון האמיתי מהר"ג עדעלשטיין גאב"ד דשומיאץ, ונ"נ עמו הרבה בדבר ד' זו הלכה, והנה הוא גדול מאד בתורה בחריפות בהבנה ישרה וזכה מעמיק ומחדש חידושים ישרים ונעלים ובבקיאות בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים כאחד מן הרבנים המפורסמים. נוסף לזה הוא בעל מידות יקרות ונעלות מדות חכמים שהתורה נקנית בהם אשר לא רבים יחכמו כמותו לנהל עדת ד' בשלום ובמישור ת"ח יקר ונעלה"

הקמת ישיבת השרון ברמת השרון

מספר הגאון רבי יעקב, הלכנו עם דודי רבי בנימין מובשוביץ זצ"ל מהרצליה ובנו רב"צ לאסוף כסף אצל נדיבים. אמרנו אחר כך לחז"א שהיינו אצל גביר אחד נתן לנו חצי לירה ולא רצינו לקבל סכום פשוט כזה שלא לפי עשרו. החז"א גער בנו הוא נתן הקדיש זאת לצדקה אסור לסרב הייתם צריכים לקבל את זה.

פעם באתי אליו כשהמצב הכספי של הישיבה היה קשה מנושא קודם שנכנסתי לחדרו ישבה אצלו אשה מצרפת שבאה לבקש ברכתו היא רצתה לתת כסף. ורבינו הגיב אינני לוקח כסף עבור ברכות אחר כך נכנסתי ואמרתי בדיוק עכשיו היה יכול רבינו להגיד לה שיש מקום שצריך כסף אמר רבינו גם זה לא יחשבו שאני מוכר ברכות בכסף.

ממשיך הגר"י אמרנו לחז"א שהיינו אצל נדיב אחר וסירב לתת בנימוק שאינו תומך במקום שלומדים בו בשפת עברית ואמר שכבר ידבר עמו וישנה את דעתו החז"א הגיע עם הנדיב הנ"ל כשהזמנתו לסנדקאות אצל בני בכורי הם הגיעו במכוניתו של הנדיב הופיעו בישיבה לפני הברית החז"א בחן את התלמידים וגם הגר"ש רוזובסקי והגר"א דסלר זצ"ל השתתפו בו וכשהביאו צלם ידע החז"א שמצלמים אותו ולא עשה שום פעולה למנועה.

הלימוד בישיבה בשפת עברית היתה לפי הוראת רבינו שנימק כן שתהיה אפשרות לקבל גם בחור ספרדי וגם כי יש הרבה אשכנזים שאין יודעים שפת אידיש בדור הזה צריך ללמד בעברית אמר החז"א דאג מכספו להקמת צריף נוסף

הליכות והוראות החזון איש

נוסח באהבת עולם

מעיד הגאון רבי יעקב, שאלתי את החזו"א איך צריך להגיד תיבת בשכבנו בברכת אהבת עולם של תפילת ערבית כי על פי כללי הדקדוק יותר מתאים לאומרה בבי"ת דגושה בשכבנו וענה בשכבנו עם ב' דגושה כשאמרתי שבסידורים לא נדפס כך אמר יש סידור עם פי' הגר"א שזה מדויק מסתמא שם כתוב כך מצאתי את הסידור אצלו בביתו פתחתי ומצאתי שגם שם כתוב בבי"ת בלתי דגושה ואמר זה שגיאה בסידור. (מעשה איש ח"ג עמ' קיז-קיח)

אכל ואח"כ הקיא

הורה שהאוכל ואחר כך הקיא יברך ברכת המזון שהרי בשעת אכילה היה שבע ואף שבספר קיצור שולחן ערוך כלל נ"א סעיף ט"ו כתב אכל או שתה והקיא לא יברך ברכה אחרונה דלא גרע מנתעכל אמר שאינו דומה לנתעכל שמסתמא נשאר עדיין ממה שאכל בסעודה זו. (מעשה איש ח"ג עמ' קכא)

בעניני שבת

כתב הגאון ר' יעקב, שעון שהכינוהו לצלצל בשבת אלא שהיה בלום אסור לפתוח את הבלם בשבת מפי אדוננו החזו"א. (שיעורי שבת)

עוד כתב הגר"י, כלי עם סוללת אלקטרי המחובר לחוט שאת קצהו נותן באוזן להקל על כבידות השמיעה מותר לטלטלו בשבת בשעה שזרם האלקטרי פתוח מהחזו"א. (שיעורי שבת)

עוד כתב הגר"י, קומקום חמין שרתח ונתאדו מימיו בשבת מהו לסלקו מעל גבי האש דכיון שהוא ריק אפשר שהוא מוקצה מדין כלי שמלאכתו לאיסור ואסור לצורך הכלי וכשדנתי לפני אדוננו החזו"א שליט"א נזצלו אמר שיש לפקפק אי הוי בכלל כלי שמלאכתו לאיסור דעשוי גם לשמש להחזיק בו לאחר הבישול ופקפק על מה שאסר הדרך החיים קדירות בישול משום מוקצה נומכל מקום יש עצה לסלקו על מנת לעשות בו איזה שימוש מותר כגון לשאוב בו קצת מים לשתות ואז שרי גם בכלי שמלאכתו לאיסור ועיין משנה ברורה שהביא מהפמ"ג בשם הרשב"א לאסור בקדרהו. (שיעורי שבת)

בעניני עירובין

כתב הגאון רבי יעקב, יש ליזהר בעמודים של העירוב שלא תהיה הקרקע שתחת אחת מהן גבוה ג' טפחים משל הקרקע שתחת השני משום דהוי מחיצה תלויה דאין צורת הפתח סותם אלא החלל המכוון בין שני הקנים יחד וממילא כשאחד עומד על מקום גבוה יותר גם בצד השני אין קרוי סתום אלא עד כנגד סוף העמוד הראשון ומשם ולמטה אין מחיצה רק מחיצה תלויה כך שמעתי מפי הגר"ז (שליט"א) זצ"ל בשם אביו הגר"ח זצ"ל שהיה מקפיד על זה ואדוננו הגאון החזו"א (שליט"א) זצ"ל אמר לא מיבעי כאשר שטח

לחיזוק וחשבתי טוב שיהיה לו בחור שילמד עמו באתי לחזו"א ואמרתי שכדאי להמשיך את התמיכה בבחור המבוגר כדי שיוכל ללמוד עם הבחור הצעיר הזה והשיבני אין לי כסף בשבילו לפליאתי מדוע מקודם היה לו כסף ועתה לא אמר את הכסף הזה נתנו לי עבור חיזוק של בחור שלא יצא לעבודה הבחור המבוגר הזה היה קודם עובד ומפרנס את אמו האלמנה ואם לא הייתי תומך בו כדי שיוכל לתמוך ולסייע בזה לאמו היה הולך לעבוד עכשיו הוא כבר נכנס עמוק בלימוד ונפשו חשקה בתורה הוא כבר מספיק חזק ומחושל ולא יעזוב את הלימוד בשביל ללכת ולתמוך באמו ואין הכסף הזה מיועד עבור תמיכה באשה אלמנה הזקוקה לו. (מעשה איש ח"ג עמ' נז)

צריך לחשוב על זה....

מספר הגר"ר יעקב בדרך כלל היה רק עונה לי על מה ששאלתי אך פעמיים אירע שאמר לי שברצונו להגיד לי חידושי תורה ובוודאי נתכוון בזה להדריכני כיצד לגשת ללימוד סוגיא באחד הפעמים אמר לי בנוגע למחלוקת רבי מאיר ורבנן במשנה ריש מסכת סנהדרין אם מוציא שם רע בשלושה דינים או בעשרים ושלושה ובגמרא שם יש כמה אוקימתות במה נחלקו בנושא צדדי אם בדין חבר צריך התראה ואם בדין נמצא אחד מהן קרוב או פסול ע"ש עוד ואמר צריך מיד לשאול הרי רבי יהודה הנשיא כתב את המשניות בשביל למסור לנו בכתב את התורה שבעל פה האם כך מוסרים לדורות את התורה שבעל פה ומנסחים את נושא דין נמצא קרוב או פסול או אם חבר צריך התראה על ידי שכותבים במשנה דין מוציא שם רע בג' או בכ"ג צריך לחשוב על זה וביאר את העניין. (מעשה איש ח"ג עמ' צ)

הדבר ישפיע....

בתקופת קום המדינה עלתה שאלת כשרותו של השור ההודי שרצו להביאו ארצה לשחיטה נעין חלק א' עמ' קכבו הרב הראשי דאז נטה להקל בזה והחזו"א לחם שלא יכניסוהו לארץ, מספר הגר"ר יעקב ראיתי מכתב של החזו"א בו הוא פונה לראשי הישיבה דפוניבז' הגאונים ר' דוד ור' שמואל זצ"ל בצירוף מה שבירר והעלה בנושא הלכתי ושלח על ידי שליח מיוחד לבקש מהם שידברו על הנושא לפני הגדת השיעור היומי שיגידו לבחורי הישיבה את ההלכה הזאת ויעיינו בה כי כאשר בישיבה לומדים ומבררים את האיסור הדבר ישפיע. (מעשה איש ח"ג עמ' צ"ח)

פורץ גדר ישכנו נחש

ספר הגאון רבי יעקב, ישיבת השרון עברה לאחר שנים להרצליה ובמגרש ברמת השרון נשאר בסוף בית הכנסת הנדיב של מגרש זה הקפיד מאד שלא ישתמשו בו בשבת בחשמל בנימוק שהחזו"א ביקר במקום הזה אירע ואחד הבעלי בתים הדליק בכוונה את החשמל ברגע האחרון לפני כניסת השבת ולא יכלו לכבותו בדרך כלל היה המקום חשוך בלילות שבת הלה היה חלבן ולאחר זמן קצר נסע בעגלה עם חמורו הגיע נחש נשכו ומת וכבר נאמר פורץ גדר ישכנו נחש. (מעשה איש ח"ג עמ' קיא-קיב)

הקרקע אין מתלקט י' מתוך ד' דשרי אלא אפילו במתלקט רק שאין גבוה י' טפחים אפשר להתיר כמבואר בספרו להלכות עירובין. (שיעורי שבת)

עוד כתב הגר"י חוסי הברזל הדוקרניים המצויים אמר החזו"א (שליט"א) זצ"ל דפסולים להיות לעירוב גם בתורת קנה שעל גביהן משום דהוה פיתחי שימאי היינו קנה יורד כי זוהי הצורה דפתח מדינא שלא יהיו בליטות ואפילו היה החוט כך שאם נאמר דל מהבא הבליטות עדיין ישאר חוט ישר לכל האורך מכל מקום פסול שאין כאן צורת פתח כשרה וצ"ע שיעור הבליטות והגר"ז (שליט"א) זצ"ל מפקפק על פסול זה. (שיעורי שבת)

חולה בצום יוה"כ

סיפר הגר"י פעם שלח את מרן הגאון ר' נסים קרליץ שליט"א לפלוני בבחורות שסבל על הכליות להגיד לו שלא יצום בתשעה באב אמנם ישתה לשיעורין ונימק הוא אינו חולה הוא בריא רק שאם לא ישתה עלול הוא להיות חולה כיון שזה רק למנוע הסכנה לכן צריך שישתה לשיעורין. (מעשה איש ח"ג עמ' קלא)

סיפר הגר"ר צבי אייזנשטיין שליט"א, בן תורה הוצרך לעבור ניתוח על פנדציט בתחילה לא חש בטוב עד שנתברר שזה פנדציט והרופאים קבעו שכשמצבו ישתפר יעשו לו הניתוח בתוך ימי ההמתנה לניתוח חל יום הכיפורים חבריו לספסל הלימודים אמרו לו שלא יוכל לצום ביוה"כ"פ והבחור טען שאין כאן סכנת פיקוח נפש ערב יוה"כ"פ אחר הצהריים בא שליח מיוחד אל הבחור ומסר שהחזו"א קורא לו הבחור הגיע החזו"א הראה לו בכוס וסימן עד כאן מותר לך לשתות ופרטי הדינים בזה לשתות פחות פחות מבשיעור אמר הבחור חש אני שאוכל לצום ולא שמעתי מהרופא לאסור עלי הצום וכי אין זו מחלה חייך רבינו וחזר שוב אתה צריך לשתות הבחור טען שוב תמיד אני צם טוב ורבינו פסק את פסקו אני אומר לך שלא תצום.

מוסיף בה הגאון רבי יעקב, החזו"א אמר לי למסור לבחור הנ"ל שלא יצום ביוה"כ"פ ולמסור לו כדברים האלה למה צמים ביוה"כ"פ כי זהו רצון ה' אז אם ה' רוצה שתאכל זהו רצון ה' ואם לא תאכל תעבור את אותה עבירה של אדם בריא שאוכל ביוה"כ"פ ועובר על רצון ה' והוסיף שיקח כוס ימלאנה חציה מים וחציה חלב ישתה כל פעם חומש כוס וכך יעשה כמה פעמים ביום החולה צריך היה גם לאכול וגם לשתות החלב היה לאוכל והמים לשתיה. (מעשה איש ח"ג עמ' קלא-קלב)

ברכת לישוב בסוכה

הגר"ר יעקב, הגיע פ"א לחזו"א בסוכות ואמר לו החזו"א שיברך לישוב בסוכה אמר לו הגר"י שאביו אינו נוהג לברך רק כשאוכלים בסוכה ואמר לו שאפ"ה יכול לברך כשראהו

שמהסס אמר לרבנית שתביא איטריות ונתן לו צלחת איטריות ואז בירך לישוב בסוכה. (מעשה איש ח"ג עמ' קנג)

הדלקה במוצאי שבת חנוכה.

סיפר הגאון רבי יעקב ששמע מהגר"ח פרידלנדר זצ"ל, שבמוצאי שבת של חנוכה התפלל החזון איש מעריב בזמן כרגיל ולא מיהר יותר מן הרגיל ודלא כמו שכתוב בלוח להקדים תפילת ערבית ולאחר תפילת ערבית רץ מיד להדליק נרות חנוכה ולא התעכב להשיב לאנשים. (מעשה איש ח"ג עמ' קלג)

צורת קשקשים בדג

כתב הגאון רבי יעקב, דג שיש לו קשקשים אך אינם קשים כדרך הקשקשים אלא רכים דומים קצת כעין קרום הקליפה הדקה שבין החלבון לקליפה הקשה הנה לא מצאתי שהקשקשים צריכים להיות קשים ואמר אדוננו החזו"א (שליט"א) זצ"ל דמכל מקום יש להתבונן אם יש להם צורת קשקשים כצורתם הרגילה גם לחקור על שמו של הדג אם ידועים בשמותם אצל סוחרי הדגים ואם יש איזה קבלה עליו.

לסמוך על שעונים

מספר הגאון רבי יעקב, היה תינוק שנולד לעיתותי ערב האמא שהיתה בהכרה מלאה הביטה בשעון וראתה את הזמן המדויק דקה או שתיים לפני השקיעה רצו לקבוע יום הברית לפי אותו יום הלכתי וספרתי זאת לחזו"א ואמר לא צריך לחשוב כאילו נולד התינוק בבין השמשות שאלתי הרי האמא הביטה בשעון ענה מי אמר שהשעון מדויק אמרתי לו מסתמא בבית חולים השעונים מכוונים לפי הרדיו אמר לי ומי אמר שהרדיו מדויק והורה לדחות את הברית כאילו נולד בבין השמשות. [ומוסיף בעל המעשה נדמה שאחר כך עשו מדידות בב"ב והקדימו את השקיעה בדקה וחצי]. (מעשה איש ח"ג עמ' קנא)

משקל מועט

כתב הגאון רבי יעקב, תינוק בריא אלא שמשקלו מועט יש למולו בשמיני אף שהרופאים חוששים ואומרים שאין כדאי למול רק צריך שיבדק על ידי מוהל בעל נסיון מפי אדונינו החזו"א.

בעוון הדור

סיפר הגר"י, התבטא רבינו החזון איש על הצדיק ר' אלעזר מפוניבז' שאין לו עבירות נהיה חי בתשובה כל ימיו היה זה בערב יום הכפורים באו יהודים רבים להתברך מפי רבינו שיזכו למחילת עוונות גם ר' אלעזר היה בין הבאים ואמר לו רבינו בתמיהה גם אתה בא הרי אין לך עבירות איך זקוק לברכה וסיפר הר"ר זליג פריבלסקי ז"ל שפעם נחלה ר' אלעזר במחלה מדבקת היה זקוק לבידוד ואושפז בבית חולים ממשלתי שבפרדס כץ המיועד לחולים במחלות מדבקות לאחר כמה שבועות הוטב מצבו והבריא הדבר היה אז לפלא ואמר רבינו לר' אלעזר אין עבירות ואין סיבה שיהיה חולה אז למה הוא חולה בוודאי בעוון הדור ויש גבול כמה נותנים

לאדם לסבול בעוון הדור הוא סבל בעוון הדור כמה שבועות היסורים חלפו עברו להם ועתה יכול הוא לשוב לביתו לאיתנו. (מעשה איש ח"ג עמ' קסד)

רחיצה של בריאות

מספר הגאון רבי יעקב, פעם באתי אל החזו"א ואמרתי לו שקשה לי להתרכז בלימוד הייתי לומד עם ראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל עד שעת לילה מאוחרת הייתי מגיע בבוקר לתפילות בישיבה ונחלשתי עד מאד ראשי היה כבד עלי להתרכז בלימוד אמר לי צריך ליסוע כל יום לים בשעה שש בבוקר אין אף אחד בים אין פריצות תיסע לים של תל אביב אמרתי לא אספיק לחזור לישיבה לתפלת שחרית בשעה שבע ואמר אם אתה עושה דבר שהוא חובתך תתפלל ביחידות או אל תתפלל בכלל העוסק במצוה פטור מן המצוה הוסיף רבינו ואמר בשביל הבריאות מספיק לשהות במים עשר דקות שאר הזמן זה סתם תענוגות בעלמא תיכנס במים כל הגוף עד הצוואר רק הראש מחוץ למים וכך תשהה במים במשך עשר דקות התועלת שבמים עצמם עשר דקות הוסיף ואמר מותר לך ליסוע לים גם בתשעת הימים אין זו רחיצה של תענוג למי שצריך להתרחץ לא בים אסור אבל בים זה יותר קל כי עושים זאת בשביל הבריאות. (מעשה איש ח"ג עמ' קפא)

באיזה זכות נדבר על יהודי

מספר הגאון רבי יעקב, באחת השבתות כשנכנסנו לביתו של החזו"א ישבו שם שני יהודים תושבי ירושלים עמדנו בצד בהמתנה של כבוד עד שיסיימו את השיחה שמענו שהם שואלים אותו על האיסור של השתמשות בחשמל בשבת והחזו"א השיב להם שזה מעשה שבת בהמשך השיחה. שאל אחד הנוכחים אז מי שמשתמש בחשמל בשבת הרי הוא מומר' לאיסור דרבנן וממילא כבר אין איסור לדבר עליו לשון הרע כי על מומר' מותר לדבר לשון הרע לשמע הדברים אדמו פניו של החזו"א והרים קולו בכאב ותוכחה אתה מחפש התירים לדבר לשון הרע וכי זה שרוצה לדבר את הלשון הרע בטוח הוא בעצמו שאינו עובר על איסור דרבנן באיזה זכות הוא רוצה לדבר על יהודי צריך שהוא עצמו יהיה נקי מאיסור דרבנן.

החזו"א המשיך והביא את דברי רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה שער ג' סעיף ר"ט ביהוא בן נמשי שהכרית את בית אחאב בצווי אליהו הנביא כיון שעבדו עבודה זרה ואחר כך כשבניו של יהוא עבדו גם כן עבודה זרה אמר הקב"ה ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, יהוא נענש על זה שהרג את בית אחאב והרי הם עשו על פי דין הם הרי הרגו את בית אחאב על פי נביא התשובה לכך היא שכל זמן שהם לא עבדו עבודה זרה יש כאן מצוה אבל ברגע שהם עצמם יש להם אותו חטא חטא של עבודה זרה כי אז באיזה זכות אתה הורג אדם כמוך כך צעק החזו"א. (מוסף שבת קודש בלק תשנ"ט)

זה לא נקרא לשון הרע

עוד מספר הגאון ר' יעקב, שמעתי מהגאון ר' שלמה ברמן זצ"ל שפעם אמר לו רבינו על אחד מהרבנים הראשיים הוא אמנם תמים אבל אין ראוי לסמוך על פסקי הלכותיו הוא

איננו בר סמכא והוסיף זה לא נקרא לשון הרע משל למה הדבר דומה למי ששואל אצל איזה סנדלר כדאי ללכת לתקן נעליים ואומרים לו לך לסנדלר פלוני כי סנדלר אלמוני לא מתקן טוב האם זה נקרא לשון הרע הרי צריך לדעת אצל מי ללכת וצריך להגיד שלא כדאי לו ללכת לסנדלר שאינו מתקן טוב. (מעשה איש ח"ג עמ' רא)

לא שמעתי כלום

ועוד מספר הגאון רבי יעקב, פעם נפלטה מפי מילה על יהודי שחששתי למסור לו כסף שישלחם לרוסיה ושאלתי האם הוא לא חשוד הגיב רבינו בתקיפות ואמר לא שמעתי כלום. (מעשה איש ח"ג עמ' רא)

הוא יהיה המוצלח

מספר הגאון רבי יעקב, היה לי אבן בכליות ולא ספרתי על כך להחזו"א באחד הימים שהייתי אצלו דברתי עמו על עניין מסויים ואחר כך אמרתי לו שאני ממחר להספיק את האוטובוס היוצא בשעה זו יש לי תור אצל הרופא אמרתי הוא תמה בשביל מה זקוק אני לרופא ועניתי יש לי אבן בכליות שאל ומי הרופא אמרתי לו פלוני ואמר לי תחליף אותו ותלך לד"ר בוס אמרתי שמעתי שיש עוד רופאים מומחים גדולים יותר וענה נכון יש מומחים יותר גדולים אבל הוא יהיה המוצלח הלכתי לד"ר בוס עזבתי את הד"ר הקודם וקבע שאסור להשאיר את האבן במצב כזה זמן רב הוא נתן לי סדרת טיפולים לא הועילו ולבסוף קבע לי יום לעשות ניתוח בבוקרו של אותו יום שנקבע לניתוח יצאה האבן מאליה ובאתי אל ד"ר בוס עם האבן ביד הרי כך אמר רבינו הוא יהיה המוצלח. (מוסף שבת קודש בלק תשנ"ט)

את הערלכע יידן

מספר הגאון ר' יעקב, כשאסרו את רבי עמרם בלוי זצ"ל והניחוהו בבית המאסר הייתי אצל החזו"א ואמרתי לו ששמעתי שיש בית הכנסת' בבית הסוהר הגיב החזו"א בטח שיהיה שם ביהכנ"ס הרי את מי בעיקר הם רוצים להכניס לשם את הערלכע יידן. (מוסף שבת קודש בלק תשנ"ט)

מה אתה רוצה למות

סיפר הגאון ר' יעקב, בהיותי בישיבה היה פעם בחור שהלך לחזו"א וביקשו שיברכנו שיסתלק ממנו היצר הרע ולא יהיו לו נסיונות יותר השיב לו החזו"א מה אתה כזה טיפש אתה רוצה למות ולאדם חי יש יצר הרע רק בשביל זה אדם חי להתגבר על היצה"ר אם אין לו יצה"ר למה לו לחיות בכלל רק למת אין יצה"ר אבל החכם יודע מה לעשות עם היצה"ר. (מעשה איש ח"ה עמ' קיט)

סמר מפחדך בשרי

סיפר הגר"י, החזון איש זצ"ל טייל ברחוב עם תלמיד ובעברם מתחת חוטי חשמל נשא החזו"א את עיניו ואמר לבן לוייתו אם ברצונך לקבל מושג במה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם הפירוש

הוא שהפחד שמא חוטי העירוב יקרעו יהיה זהה לפחד שמא חוטי החשמל יקרעו.

שיחה במעונו של מרן הגר"י-

לקראת חג השבועות תשס"ז

פורסם במוסף שב"ק במדבר תשס"ז

אחד הנוכחים מציין כי באשכבתיה דמרן הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל מרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצ"ל ציין במיוחד לשבח כי רבי שמואל למד תורה מתוך יסורים.

הגר"י אדלשטיין, רבי שמואל גם בצעירותו למד מתוך יסורים הוא היה יתום בגיל צעיר מאד בלמדנו בישיבת פתח תקוה רוב הבחורים למדו מתוך הדחק אך דוקא ר' שמואל קיבל משכורת הגר"י נימנן זצ"ל לקחו לומר שיעור באור ישראל שאר הבחורים למדו תורה מתוך הדחק ממש רבי וועלול אידלמן זצ"ל למשל היו לו רק שתי חולצות אחת היה מכבס לכבוד שב"ק בחורים רבים קבלו כסף מהבית כדמי כיס' מכיון שהמנה בישיבה היתה לחם עם כוס תה וריבה בצלחת בערב היה לחם וקפה ולפעמים גם עגבניה לחם היה אז גם בצמצום אך הגאון רבי ראובן כץ זצ"ל הצליח להשיג שלישיבה יהיה קצת יותר מהלחם הזה חיו היו בחורים שהורגלו בביתם לאכול יותר ומנת הלחם לא הספיקה להם היה תור בחנות של משה בלוק ובחורים קנו לעצמם חלב וביצים אותם שלא היו להם דמי כיס' אז לא היה להם יותר מהלחם שהיה בישיבה היתה תקופה שבחורים מיישיבת חברון הגיעו ללמוד בישיבת פ"ת כי שם היה יותר מה לאכול כשהבחורים שוחחו ביניהם על המצב הגשמי אמרו כי בישיבת חברון יש בארוחת בקר יותר מה לאכול ואילו בישיבת פ"ת בצהרים הארוחה יותר משביעה הרב כץ זצ"ל שהיה מרא דאתרא הלך לעשירים וביקש שיתנו לישיבה מכיסם היו מביאים שקי גריסים ושעועית וכוסמת מהם עשו דייסות שמאד השביעו את הבחורים למרות המצב הדחוק למדו תורה בישיבה בהתמדה גדולה למדו והספיקו הרבה היה שובע של לימוד לא נסעו לשבתות הביתה ולא לחנוכה פעם בחורים הלכו בחנוכה לאברך בערב ואכלו אצלו לביבות למחרת המשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל בשיחתו השבועית התרעם על כך ואמר הולכים לאכול לביבות כך רוצים לצמוח תלמידי חכמים העמל והיגיעה בישיבה אז היו חזקים מאד לא הורגש כלל כי הלימוד הוא מתוך הדחק.

ובבית אבא זצ"ל מסתמא גם היה תורה מתוך הדחק אנחנו מעירים.

הגר"י אדלשטיין, את בית אבא זצ"ל ניתן לחלק לשתי תקופות בילדותי ברוסיה היה אבא רב העיר היו בבית כמה בחורים שנפשם חשקה בתורה ואבא לימד אותם בתחילה למדו הם אצל מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל וכאשר שלחו אותו לסיביר שמעו שיש עוד רב שמוכן ללמוד עם תלמידים באו לאבא ולמדו תורה מתוך הדחק בבית היינו מתפרנסים מאד בדוחק משכורת מהקהילה לא היתה מחמת הגזירה לחסל

כל מוסד תורני מידי פעם הגיעה מעטפה מעזדת תורה באמריקה ומזה היה קצת המוסד היחיד בעיר שהיה אפשר להחזיק היה חברה קדישא אבא הציע שיקחו קצת יותר כסף על הקברים ומזה עזרו למקוה לרב ולשוחט לנו בבית היה סוכר ואמא היתה מזהירה אותנו שאנו בוחשים את הסוכר בתה שלא ישמעו את קול הבחישה של הכפית משום שיראו שאנו חיים בלוקסוס יש לנו סוכר אחר כך פזרו גם את הבחורים הללו איימו על אבא שיקחו אותו לסיביר אם ילמד תורה בחור אחד נשאר שהיה תושב העיר ר' זלמן אסטולין והוא למד עם אבא כל היום ברוסיה בימים ההם היה חוק חינוך חובה משום שהמשלה טענה שאם לא יבואו ללמוד תפסיד המדינה חכמים' אבא לא רצה לשלחנו את הגאון שליט"א ואחיו הגאון הגדול רבי גרשון שליט"א לבית הספר המקומי מתחילה הוא שינה בתעודת זהות את הגיל כאילו אנחנו צעירים יותר אח"כ כשכבר לא היתה ברירה עברנו להתגורר אצל הדודה בעיר אחרת שם למדו אתנו כמעט כל היום חומש תנ"ך וגמרא גם זה היה תורה מתוך הדחק דוחק הגזרות של אז באלול תרצ"ד באנו לרמת השרון למדנו עם אבא בבית בדרך כלל למדנו רק רבי גרשון ואני לפעמים היה בא גם אחד מקרובי המשפחה ומצטרף התחלנו מסכתא וכשסיימנו התחלנו שוב מהתחלה בשבת היינו לומדים רמב"ם לפי הסדר על הנושא של המסכת כל סוגיא שגמרנו למדנו את הרא"ש ואת האלפס כשלמדנו בישיבה שלח לנו אבא מכתבים ובאחד מהם כתב שהוא מתגעגע אל הלימוד בצוותא כשהיינו בבית המשכורת היתה מאד מצומצמת המזכיר של ועד המושבה והאחראים קבלו משכורת של חמש עשרה ל"י והרב קיבל עשר ל"י הרב שלפניו היה גם שוחט אז אבא גם היה צריך לשחוט.

היתה תקופה שהורידו את המשכורת של אבא בחצי כי היה במינוס במכולת הינד לוקחים בהקפה רבע משכורת שולמה לשכר דירה אבא נתן פתק לועד המושבה לחייב את החנווני בסכום זה שיזוכה חשבוננו ממיסים ביום מן הימים קבלנו מכתב שעברנו את הסכום בועד המושבה דנו מה לעשות עם הרב למחוק את החוב או להעלות את המשכורת לא עלה על דעתם החליטו להוריד את המשכורת לחצי כך ישולם החוב תקופה זו היתה בכלל ללא פרנסה אבא לא שלח אותנו לעבוד בקטיף בכדי שנרוויח כמה פרוטות אלא ישבנו ולמדנו כל היום מתוך הדחק היו כמה בעלי בתים טובים שהביאו לבתינו שק קמח ופחית שמן ומזה חייננה צורך לחסוך בנפט היה לנו מיחס מרוסיה שבפנים הי מחממים עיו גחלים מעץ כך חסכנו בנפט.

אח"כ היתה תקופה שהשתפרה הפרנסה כאשר בתקופת הצנע והקיצוב באו סוחרי עופות רבים ללולים של רמת השרון ובאו לקנות עופות ושחטו אצל אבא ומדמי השחיטה נוסף קצת לפרנסת הבית.

האם היו בחורים שעבדו בפרדסים

הגר"י אדלשטיין, כאשר הגאון רבי הלל ויטקינד זצ"ל עלה לארץ ופתח את ישיבת בית יוסף בתל אביב לא היתה מחיה לבחורים והרבה הלכו לעבוד עד החתונה חלק נהיו מלמדים חלק שמשים בבתי כנסת חלק יסדו בעצמם ישיבות היה אחד ת"ח מופלג ר' צבי דב צדק שפתח קיוסק בגן ורשא

חיים זצוק"ל שנכח באסיפה גער בו ואמר תדאג שיהיה להם לחם לאכול מה משנה התיק שיש להם הם צריכים לחם '

האם כיום שייך מצב של לימוד תורה מתוך הדחק

הגר"י אדלשטיין, היום יש דחק יותר גדול דוחק מיצר הרע צריך ללמוד בהתמדה בלא להתחשב מה יאמרו הבריות בלי להתעניין בכל מה שקורה בחוץ ובפנים כשמרן הגר"י אברמסקי זצ"ל למד בישיבת טעלז היה אז המחלוקת על המוסד וכל הישיבה רעשה והוא ישב בצד ולמד ולא ידע מה קורה ואכן צמח לגברא רבא גם כיום אני מכיר בחור בישיבה חשובה שיושב ולומד ולא שומע שום דיבורים סביב הנעשה בישיבה מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל סיפר לי כי בעת שלמד בגרודנא רבי שמעון אמר שיעור אחרי השיעור הלך לחדר אוכל היה דרך ללכת מבית המדרש לחדר אוכל כשהלך לא הרגיש היכן השמים והיכן הארץ מרוב שקיעותו בלימוד ופעמים רבות שכח לאכול ארוחת צהרים זה גם סוג של לימוד תורה מתוך הדחק מתוך עמל ויגיעה בלא להתעניין בדברים חיצוניים כשלמדתי בישיבת פ"ת בסדר מוסר היה בית המדרש מלא רבי אבא היה הולך בין הספסלים לראות מי ומי ההולכים צריך לחזק את לימוד המוסר גם בישיבות וגם בכוללים לאחרונה נזדמנתי לכולל רשב"י בבני ברק לתפילת מעריב ראיתי שלומדים שם מוסר לפני מעריב כמו בישיבה אחד סיפר לי שיש לו כולל ללימוד מוסר ומשלמים על הלימוד המשגיח הרב וולבה זללה"ה עודד אותו לעשות כך העיקר שלימוד המוסר ישפיע.

היום נהיה מצב שגם בישיבות משלמים על זמני לימוד

הגר"י אדלשטיין, הגאון רבי מאיר רובמן זצ"ל ראש ישיבת תפארת ישראל בחיפה פתח כולל ערב היו אנשים שהתפרנסו ממלאכתם ביום וכדי שיקבעו עתים לתורה בלילה שילם להם שיבואו ללמוד באו אליו אנשים עם ביקורת האם בשביל להניח תפילין גם ישלמו להם ודאי שצריך ללמוד ומה צריך לשלם בשביל זה היום אני חושב שהוא צדק אם זה מדרבן את הלימוד ודאי שאפשר לשלם הגאון רבי יהודה עדס שליט"א סיפר לי שבתור אברך הוא למד בישיבת מיר לאחר מכן שעבר לגור רחוק עזב את ישיבת מיר מרן הגר"י פינקל זצ"ל נתן לו סכום כסף על מנת שילמד שעתיים בלילה א"ל ר' יהודה אני לומד גם בלי זה אך רבי לייזר יהודה התעקש כך אתה לומד סתם וכך יהיה לך מחייב ללמוד הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה פ"א ה"ז כי אין ללמוד תורה שבעל פה בשכר בהרבה ספרים כתוב כי כמו שהתירו לכתוב תורה שבעל פה כדי שלא יהיה הפרו תורתך כך מותר גם ללמד בשכר אם זה הברירה אז עדיף שילמדו בשכר העיקר שילמדו מרן הרב מפוניב"ז זצ"ל אמר לי בשם בנו הקדוש ה"ד מצוה ללמד בחינם לא מצא מי שילמדו בחינם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה לכאורה הרי מכשילים את המלמד בלפני עור אלא אין זה טריפה געלט אלא זה דינים והידורים במצות תלמוד תורה אם לא ילמד בכלל זה הרבה יותר גרוע ולכן אם אין אפשרות ללמוד בחינם ודאי שיקח מלמד ללמוד בשכר אין זה איסור כמו שכר שבת אלא מי שלומד עם שכר מפסיד את הדרגא של לימוד בלא שכר אם הבחורים בלי זה לא ילמדו בזמנים מסוימים אז אדרבא שיתנו להם כסף העיקר שילמדו.

בבני ברק פעם נזדמנתי אצלו בבחורותי ושמעתי בחור מתוכח עמו על רבי עקיבא איגר. ומי שלא היה כלי קדש' הלכו לעבודות כפים נסיון גדול היה בימים ההם ללמוד תורה דודי זצ"ל היה רב שכונה בת"א וכשבתו הגיעה לפרקה לא רצו לחתנה עם בן תורה כי לא היה לתת נדוניא וכן חששו ממה הבת תתפרנס אבא בא אליהם ואמר מצאתי שידוך לביתכם בחור שיש לו משרה וגם לומד תורה כל היום היה זה גאון פלוני זצ"ל שבבחורותו כבר היה ר"מ בישיבה לצעירים היה צריך למצוא כסף לחתן את בני הזוג במשך תקופה אבא היה נוסע לקרנות עזרה לבקש תמיכה בשבילם באותה תקופה רצו לפטר אותו מהרבנות אחד מהבעלי בתים שאל אותי האם לאבך יש שיעור בעוד מקום שהוא מקבל שם משכורת היכן הוא נעדר לכמה ימים לא היה חסר להם רב היו צריכים מי שישחט עופות.

היו בישיבות בימים ההם כאלו שלמדו תורה גם לא מתוך הדחק

הגר"י אדלשטיין, היו בישיבה גם מעט בני עשירים המשיכה ללימוד תורה בימים ההם עדין לא היתה בתודעתם של הבעלי בתים בישיבת פ"ת רובם היו בנים של רבנים או כלי קדש אח"כ תנועת עזרא של יוצאי גרמניה התחילה לשלוח לישיבות כך הגיעו לפ"ת הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל והגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל אז החלה אט אט התודעה לשלוח לישיבות מירושלים היו בחורים בישיבה בני בעלי בתים אבל משאר המקומות רק בודדים שמענו מהרבה אנשים אומר הגר"י אדלשטיין כי ההצלחה של לימוד תורה ולחדש חידושי תורה היה כשלמדו מתוך הדחק ידוע הסיפור על מרן הרב מבריסק זצוק"ל בעת שהפציצו את ורשא התעמק ברמב"ם וחדש חידושי תורה מאד יפה מרן הרב מבריסק אמר ביאור בדברי הגמרא בזבחים קט"ו כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שאל מרן הרב לשם מה היה צריך שיהיה רעידת אדמה בעת מתן תורה אלא נקבע אז לדורות שגם רעש גדול ומהפכות שיהיו בעולם לא יפריעו ללימוד תורה בעת מתן תורה הושרש כח זה בעם ישראל הגאון רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל הוסיף בזה הרגשה הגמרא שם מספרת שנתקבצו כולם אצל בלעם ושאלו האם בא מבול אולי מבול של אש כשאמר להם בלעם שהקב"ה נותן תורה פתחו כולם ואמרו ד' עוז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום דהיינו היה רעדה בכל העולם האם לא חשבו הגויים אולי זה כדאי גם להם אולי אותה תורה הניתנת זה עתה לכלל ישראל מתאימה גם להם פתחו כולם ואמרו ד' עוז לעמו יתן זה לא נוגע אלינו שישראל יקבלו את התורה אך אחד היה ששמע ובא היה זה יתרו שלמאן דאמר אחד בגמרא שם שמע מתן תורה ובא הוא הרגיש שהדבר נוגע אליו ובא להתחבר לעם ישראל מענין לענין באותו ענין מספר הגאון רבי יעקב שליט"א היתה בפולין אסיפת ראשי ישיבות לחזק את הלימוד בישיבות ולדון על מצבן החומרי הקשה של הישיבות נעמד ראש ישיבה אחד וטען שצריך לדון על ירידה שישנה בישיבות שבחורים מתלבשים כמו מודמים' והולכים עם תיק כמו סטודנטים צריך לעשות תקנות' לחזק את הדבר מרן החפץ

אודות הרב מבריסק

הפנינה של הדור

סיפר הגר"ר יעקב ששמע מהגר"ר מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, לאחר שיצא מרן הרב מבריסק זצ"ל מביקור בביתו של החזו"א בראשית שנת תש"ט עת שהה בבני ברק לרגלי מצב הסכנה ששרר בירושלים בעת ההיא התבטא החזו"א לסובבים בלשון הזו דאס איז דער פערל פון דעם דור - זהו הפנינה של הדור הזה. (הרב מבריסק ח"ד עמ' 3)

חינוך הבנים

על השקפתו זו של מרן זצ"ל אודות החינוך הראוי לבנים שמע רבה של רמת השרון הגר"ר יעקב, בעקבות מעשה שעמדה על הפרק במקום רבנותו שאלת קיומו של בית ספר בניהול החינוך העצמאי שעמד בסיכון להמסר לרשת בתי"ס הממ"ד, ומרן זצ"ל בהוראתו על הדרך בה יש לנהוג בשאלה זו הדגיש את חוסר התוחלת מפני גידולי החינוך בממ"ד באמרו די ממלכתי דתי טויג דאך אויף כפרות. 'החינוך הממלכתי הרי שוה לכפרות' כלומר אינו שוה מאומה לאחר שיצא מעם פניו.

שאל רבה של רמת השרון את בנו רבי רפאל הלוי זצ"ל מדוע זה נקט מרן זצ"ל בדבריו על דרך השלילה כלומר החשש מפני הממ"ד ולא נקט על דרך החיוב שיש לחזק את הת"ת המקומי של החינוך העצמאי וכמענה לשאלתו שמע מפי רבי רפאל את השקפתו של מרן זצ"ל על הענין וכך אמר אבא הוא איש אמת ולפיכך לא יוציא מפיו תמיכה בדבר שאין הוא מחזיק ממנו בכל מאת האחוזים האבא נוקט בדעה שהטוב ביותר הוא שיהיו חידדים' ממש שהלימוד בהם ללא תערובת של חול כלל ומשום כך אינו יכול לומר על מוסדות אחרים כזה ראה וקדש. (שם עמ' 171)

אכל משחיתת אביו

בעת שהותו של מרן זצ"ל בת"א ובבני ברק משלהי קיץ תש"ח ועד אחרי חג הסוכות תש"ט מתוכם שהה במשך מספר שבועות בחיפה אכל עופות שנשחטו ע"י הגר"ר צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל מרן זצ"ל היה שולח את בנו הגר"ד מדי פרק זמן לרכוש כשש עופות בכל פעם ולהביאם אל רבה של רמת השרון לשחיטה ומספר הגר"ר יעקב על שתי עובדות משחיטה זו בפעם הראשונה כאשר בא הגר"ד אל אביו ובידיו העופות הגיש לו רבי צבי יהודה את הסכין דרך כבוד שיבדוק את כשרותה אולם רבי יוסף דוב זצ"ל סירב כשנימוקו עמו השליחות שלי מהאבא היא לרכוש את העופות ולהביאם אל מר לשחיטה ותו לא לבדוק הסכין לא אמר לי אבא.

ועובדה נוספת כעבור שנים כאשר נזדמן הגר"ר יעקב אדלשטיין למחיצתו של הגר"ד התעניין אצלו לדעת מה עם המקוה ברמת השרון לפליאתו על שום מה הוא שואל דוקא על המקוה השיב הגר"ד אביך לא רצה ליטול כסף בזמנו על שחיטת העופות אולם מאחר וידע שמרן זצ"ל יסרב לקבל

את השירות ללא תשלום ניאות ליטול את הכסף למען המקוה שעל אחזקתו שקד באותה תקופה ולפיכך סיים הגר"ד שואל אני על המקוה.

אודות מרן הרב דסלר זצ"ל

תקופה של עשרות שנים עברה מאז שאבדנו את המורה הגדול השמש המאירה מורינו ורבינו הרב דסלר זצ"ל דבריהם של צדיקים הל הל הנח"ר הגדולה ביותר הוא היה מדבר הרבה על מדת הכרת הטוב של הבן אדם על הדברים הפעוטים ביותר והרי אדם שמקבלים ממנו טובה פעם מרגישים כלפיו רגש הכרת הטוב וק"ו אם אדם הציל את חבירו ממות שיזכור לו את זה כל ימיו שחייב לו את חייו ואנחנו מרגישים כלפי הרב דסלר שקבלנו ממנו את החיים עצמם בלי גוזמאות הותר. ונכון לזמר שהיחס של החיים עם הרב דסלר והחיים בלי הרב דסלר זה כמו חיים והעדר חיים במחיצתו היה אפשר להרגיש בצורה מוחשית שבלי תורה חסר חיים. (ספר הזכרון להרב דסלר עמ' ש"ג ואילך)

כבוד התורה

הרב דסלר הי' אומר את השיחה בישיבה ביום רביעי והיתה לו הסברה כל כך בהירה ממש מרגליות והיו באים המון אנשים מהחוץ וכל ההר הי' מתמלא כלי רכב אף שבזמן ההוא לא הי' כ"כ הרבה כלי רכב וזה חוץ מאלו שהגיעו בתחבורה ציבורית הוא אמר לי שבתור משגיח בישיבה לפעמים צריך לזמר מוסר לבחורים אולם בשיחה הזו הוא לא מכניס שום דבר מוסר נגד הבחורים היות ובאים הרבה בע"ב א"כ זה יכול להוריד את הערך של הבחורים בעיניהם שיראו שמקצת הבחורים לא קמים לתפילה בזמן ולא מגיעים בזמן לסדר וכד' ויכול ע"ז לרדת הערך של לומדי תורה בעיניהם ולכן דוחה את הדברי תוכחה לשיחה שאמר בליל שבת זה דוגמא לזהירות בכבוד של בני תורה.

פעם א' ביום חורף גשם טורד והרב עומד בתחנת האוטובוס ברח' ר' עקיבא בבני ברק וממתין לבוא הרכב הציבורי מס' 54 להסיעו והנה עובר ע"י התחנה רכב מסחרי ועוצר והנהג אשר בעבר היה מתלמידיו של הרב בהיותו בחור בישיבת פוניבז' קורא לרב לעלות ולנסוע אתו למה לעמוד בקור ובגשם וכו' הרב שואל האם הרכב פרטי שלך וכשהוא מקבל את התשובה שהנהג הוא סוכן המחלק את תוצרת המפעל לחנויות שוב שואל הרב האם התנית עם בעה"ב שתוכל להסיע גם אנשים אחרים ובינתיים הגשם שוטף הנהג משיב שאע"פ שלא דיברו הוא בטוח שהבעלים מסכימים ברצון בכל לב שיש לו רשות להעלות על הרכב את מי שיראה לנכון לאחר שהרב שוב וידא שהנהג בטוח בזה התחיל לצעוד אל מדרגות הרכב וכמעט החל לעלות עצר הרב והרהר עמוקות והחליט לחזור שוב לתחנה לקור ולרטיבות ברור שבאותה שעה עברו ברעיוניו תלי תלים של הלכות וסברות מסוגיות הש"ס ופוסקים בחו"מ ונושאי כליו ש"ך קצות וכו' עד שבתחלה הכריע להלכה להיתר אך מה שחזר בו אח"כ יתכן שמתוך מדת חסידות נהג או שדוקא בגלל שכל כך קשה העמידה בחוץ במזג אויר כזה הרי הוא במצב של נוגע בדבר

ואף שלהלכה ת"ח רשאי לפסוק לעצמו באיסור והיתר לקולא או לחומרא מכל מקום בנידון זה שזה דבר שבממון החליט לא לסמוך על הכרעתו שלו בעצמו.

כשבאתי לדבר עמו לאחר נישואי בקשר ליסוד הישיבה ברמת השרון אמר לי שבהתחלה צריך צעהן האלצער י' בולי עץ. דהיינו לקחת 10 בחורים אפילו חלשים ואח"כ כשמתחיל להתבסס אז מתחילים למיין ולקחת טובים.

באחד הימים לאחר שהייתי כבר נשוי ועוסק בעול של עניני ציבור בעיר רמת השרון ביקרתי לפני הצהרים אצל מורנו זצ"ל לצורך איזה ענין ותוך כדי שיחתנו אמר שהוא מכיר על הפנים של כל אחד האם היום למד תורה או לא למד בשמעי כך העזתי ושאלתי אם כל יאמר נא רבנו האם אני למדתי היום אז נתן עיניו הקדושות בהסתכלות על פני ולאחר עיון קל אמר הל אמנם למדת תורה היום אמרתי לו הרי אני יודע האמת שלא למדתי כי לאחר תפלת שחרית מהרתי לצאת לנסיעה לבני ברק ולא הספקתי ללמוד אז השיב לי הרב עצור רגע והתבונן לזכור כל מה שעשית מהבוקר עד עתה וכשהתחלתי לספר לו היכן הייתי וכו' אמרתי לו בין השאר שביקרתי בביהמ"ד באולם של הישיבה לראות מישהו ואז היו שם בחורים ששוחחו אתי בדברי תורה והתפלפלנו קצת אמר הרב הנך רואה עתה שנכונים דברי כי באמת זה נחשב שעסקת בתורה וזה כבר השאיר רושם על הפנים.

סיפר מורנו זצ"ל יהודי חרדי ירא שמים יצא פעם מבית הכנסת בשבת ובדרכו פגש מי שהוא מישראל מעשן סיגריה ברחוב עובר ממולו התקצף הצדיק ומחה ברוב חרון באמרו איזו חוצפה לחלל שבת בפרהסיא ממש מול פניו ועל זה הגיב מורנו הגרא"ד זצ"ל מי יודע מה הדבר העיקרי הכואב לו אם כבודה של שבת המלכה המחולל או כבודו שלו שהעבריינין ההוא אינו מתחשב ועושה בפני הצדיק דבר שמרגיז אותו שכך הדגיש המוחה פאר מיר אין די אויגין מזל העינים שלי וקנה מה עמקו מחשבותיו של רבינו להבין לב כל אחד בשבת ביקורתו.

אודות הגאון רבי שלמה קרליץ זצ"ל

בהספד רבנו על הגרש"ש אמר: כמה נוח היה כמה טוב היה בפרט בשנים הראשונות שהחזו"א אמר לי שאכנס ואסכים לקבל עלי את עול הצבור ועול הצבור זה כולל שאלות באוה"ח בהלכות תפילה בהלכות שבת אם באהע"ז בהל' גיטין וכד' אם בהל' תערובות באיסור והיתר ואז יש את מספר הטלפון של ר' שלמה קרליץ בגבעת רוקח מרימים טלפון ומקבלים במקום תשובה ולפעמים היה אומר עכשיו אני לא פנוי אבל תקבל תשובה מהר הוא אף פעם לא שכה להתקשר להודיע הוא לא חיכה שאני אזכיר לו.

סגולות

אמר הגה"צ ר' יעקב אדלשטיין שכל מי שעבר מלחמת העולם השניה והוא עדיין שומר תורה ומצוות סגולה לקבל ברכה ממנו, והוסיף שאפילו אשה שעברה השואה גם כן מסוגלת.

אסופת מכתבים למערכת ופניני זהב אחוזים בחבלי בוך ממשנתו של מרן זצוק"ל

במהלך הימים שחלפו מאז הועם נזם הזהב, וכבה אור העולם, בהסתלקו של מרן הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, הוצפה תיבת המייל של מערכת 'קובץ גליונות' ומכשיר הפקס פלט ללא הרף מכתבים נרגשים של אי אלו אשר חפצו לזכות את עם ישראל באמירות יחודיות, עובדות מרתקות, עצות טובות ושאר הני מילי מעליתא אשר זכו לשמוע ממרן זצוק"ל, ובשינויי עריכה קלים בררנו מתוכם את המובחרים שבהם והתנצלנו בפני הרבים אשר מפאת חוסר מקום וטעמים שונים נאלצנו להשמיטם.

שלשה פנינים יקרים מרבינו זיע"א

פדיון נפש

ראיתי כמה וכמה פעמים דבאו בני משפחות חולים רח"ל למו"ר מרן הגה"צ רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל הגאב"ד ור"מ דרמת השרון ואמר להם ליעבד פדיון נפש להחולה רח"ל, והדברים מפורסמים. (גם אני אודך, תשובות מהגאון רבי משה חליה שליט"א ח"ו סימן מ"ב)

חזן שלא יכול לפסוע שיש אדם מאחוריו

בדידי הוי עובדא דפעם אחת הייתי שליח ציבור ולא יכלתי להתחיל חזרת הש"ץ לפי דהיה אחרי מתפלל שמר"ע, ושאלתי בלחש את מו"ר מרן הגה"צ רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל רב ואב"ד דרמת השרון שעמד לצידו כדת מה לעשות ואמר לי "תתחיל בלי לפסוע", (גם אני אודך" תשובות מהגאון רבי משה חליה שליט"א ח"ו סימן נ')

האיך כותבים פסיה בכתובה

בענין השם פסיה האיך לכתוב בכתובה, למעשה דברתי בזה עם הוד כבוד מורי ורבי מרן הגה"צ רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל הגאב"ד דרמת השרון אחיה דהרבנית פסי' גרשנוביץ ע"ה [א"ח להגה"צ רבי ראובן יוסף זצוק"ל] ושאלתיו היאך כתבו שמה דאחותו ואמר לי מו"ר מרן שליט"א פסיה בה"א, כן הורה אביו הגאון המפורסם רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל הגאב"ד דרמת השרון ובעמח"ס הוד צבי דכאן המורות וכולם כותבים פסיה בה"א אמנם אמר מו"ר מרן שליט"א דברוסי' כתבו פשא והיינו בשי"ן ואל"ף משא"כ בכאן. ועל כן אמר דיש לכתוב בהכתובה פסיה בה"א. (גם אני אודך" תשובות מהגאון רבי משה חליה שליט"א ח"ו סימן ל"ט)

בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

מספר הנהגות ועדויות שראתי ושמעתי ממרן זצ"ל:

בשבת הראשונה שחנכו את בית הכנסת נאות יוסף היה זה בשנת תשנ"א בתחילת תפילת ערבית עשה הרב תנאי לבית הכנסת שלא יתקדש בקדושת בית הכנסת והסביר, שמיד שיתפללו תפילה אחת כבר יתקדש בית הכנסת ולא יהא אפשר להתנות, בימים אלו אמר הרב לאנשי המקום שכדאי מאד לתרום למקום תפילה הזה כי הוא יצליח מאד, וכך היה בס"ד שהמקום שגשג מאד בס"ד.

* * *

פעם שאלתי את הרב זצ"ל אם במנחה התחלתי ה' שפתי תפתח בלא אמירת כי שם ה' אקרא האם אפשר לומר אחרי הפסוק של ה' שפתי את כי שם ה' אקרא וענה הרב שמכיון שהגמרא אומרת שכתפלה אריכתא דמיא ממילא נחשב שהתחיל את התפלה ולא יאמר כי שם ה'.

* * *

שמעתי מהרב זצ"ל שהרב מפוניבז' זצ"ל היה לו קביעות ללמוד יום יום שו"ע או"ח עם מג"א ואז פרצה המלחמה הנוראה שהחריבה את יהדות אירופה והרב מפוניבז' עצמו הרי איבד אשה וילדים במלחמה הנוראה, אבל איך שהוא הגיע לירושלים התיישב בבית הכנסת והמשיך באותו ס"ק בדיוק שבו אחז מלפני המלחמה, כי צריך להמשיך...

* * *

שמעתי פעם מהרב על הסנדלר הקדוש רבי יעקב משה רביקוב שכידוע היה מקובל גדול והחזו"א היה שולח אליו אנשים להיוושע, והרב עצמו היה נוסע אליו מידי שבוע ללמוד עימו קבלה וכן קיבל מהסנדלר ענינים חשובים ברפואה, שבשנת תשכ"ו כאשר היה אצל הסנדלר הגיע אליו יהודי שהיה לו תוכנית הפקדה בבנק ובדיוק אז היא נסתיימה, ושאל את הסנדלר מה להשקיע בכסף שלא ילך לטמיון, ואמר לו הסנדלר שישקיע את הכסף בקניית נכס בירושלים ששם כל אבן היא זהב, כך היו דבריו של הסנדלר והיה זה פלא באותם הימים משום שהמיתון אז היה גדול, ומיד לאחר מכן באייר תשכ"ז פרצה מלחמת ששת הימים וכל הדירות בירושלים התייקרו משמעותית.

* * *

הרב הורה בשם אביו שהיה תלמיד דתלמיד של הגר"ח מוואלוז'ין שבפרשת זכור אין צריך לחזור את כל הפסוק האחרון בשביל הספק של הניקוד בזכר עמלק, אלא יחזרו רק על המילים "תמחה את זכר" ודי בזה.

רשימה מפעיימה של עובדות מהגר"י זצ"ל:

א) אמר לי שהתארס עד סוף ימות הגשמים, וכך הוה. ואמר לי לקרוא פרק ל"ח בתהילים כל [אשרי נשוי כל פשע. על זאת יתפלל כל חסיד]

ב) שבאתי אליו כשאשתי היתה לפני לידה ובקשתי ברכה לילד צדיק ויר"ש, אמר לי "אתם" תחנכו לירא"ש, וחזר על זה כמה פעמים.

ג) ידוע לי על אברך ש-4 שנים לא היה לו ילדים, והיה מקרוב לגר"י, ושלוש שנים היה בא לגר"י והיה פוטר בברכה בעלמא, ובשנה הרביעית כבר ממש התעקש מהגר"י שיברכנו שיזכה בקרוב, ולבסוף אמר לו הגר"י תבדוק שאין עליך קפידא מאדם גדול, ולמחרת סיפר לו מאן דהו על אדם גדול שידו לו דבאמת מקפיד עליו, והלך ופייסו וזכה מיד לזש"ק.

שבוע טוב וחודש טוב!

המומים מפטירת רבנו הרב יעקב אדלשטיין זצוק"ל.

המון ישועות שחוויתי באופן ממנו באופן אישי. אבל הכבוד של הרב לכל אדם ולא משנה מהו מעמדו היא מדהימה.

אני תושב רמת השרון המון שנים. וגדלנו על הרב. לפני כ- 27 שנה מורנו הרב שאל אם יש משהו שמגיע לבני ברק. הצעתי את עצמי עם רכב ישן מיושן. (חיפושית 62) הרב הסכים לנסוע איתי. הוא היה אמור להביא את השמיכות והציוד של בנו שלמד בישיבת פונובז' שיצא לחופשת בין הזמנים ולהיכנס לחתונה של בנו של אדמו"ר או ראש ישיבה (לא זוכר פרטים) כדי לומר מזל טוב. כשהגענו לישיבה הוא לקח אותי ועשה לי סיור מהיר הרב סיפר על הישיבה. הראה לי את ארון הקודש המיוחד וסיפר על הארון ובנייתו. הרב התייחס אלי כאילו הייתי בנו. אני רוצה לציין שאני לא למדתי בישיבה ואין לי חזות של בחור ישיבה ובכל זאת הוא התייחס אלי כאילו אני בנו. מהישיבה הוא נסע לחתונה והוא לא אפשר לי לחכות ברכב. הוא הכריח אותי לעלות לאולם והציג אותי בפני בעל השמחה שהייתה אישיות מיוחדת ודאג שאשתה ואטעם משהו. בקיצור הרב התייחס אלי כאל אדם גדול כשאני ממש לא ראוי לזה.

עוד הנהגה מעניינת של הרב הוא הכבוד לאשתו הרבנית ע"ה. הרב היה מעדכן אותה כל מספר דקות היכן הוא נמצא. זו הנהגה שראיתי אצלו לאורך כל השנים. גם את הרבנית הנוכחית שתיבדל לחיים היה מכבד באופן מיוחד. תמיד האשה אצל הרב היא במקום ראשון.

כבוד מערכת 'קובץ גליונות' הנכבדה, ראיתי לנכון לשתף את הציבור במספר דברים שראיתי אצל מו"ר זצ"ל:

א' בא פעם לר' יעקב עם פתקה של שם לברכה לזיווג הגון, ר' יעקב רק התחיל לקרוא את השם ואפי' לא סיים ומיד אמר "היא כבר נשואה", אותו אדם התפלא ובירר ושמע כי אכן בלילה הקודם היא נתארסה - ויהי לפלא.

זכינו להביא לפנינו את בני כתה ז' דת"ת חניכי הישיבות אמרי בינה באלעד- למבחן על כל פרק כיצד הרגל גמ' רש"י ותוס' בע"פ. ראיתי את הרגישות המופלאה של הבחינה, כמה השתדל לעודד כל אחד ולתת לו את התחושה שהוא נהנה מתשובתו. כמה בדק שכל אחד יקבל הזדמנות לענות.

אח"כ אמר לנו: היום קופצים מיד ל"חידושים" לפעמים בחורים חסרים יסודות בסיסיים בגפ"ת וכבר אומרים להם מפרשים. הם מדקלמים אותם בחזרה אבל לא מבינים כלום. צריך להסביר לתלמידים כל מילה ממש.

וסיפר: הביאו לפני בחור שלא הסתדר בישיבה כי לא ידע את השיעור, אבל כשבחנתי אותו מעט ראיתי שהסיבה היא כי לא לימדו אותו מושגים פשוטים בסוגיא אז איך יבין את ההמשך?...

הרב אליהו דיסקין שליט"א בשיעורו השבועי החמישי לפר' משפטים הביא עובדות נפלאות

א' מהם שההגר"י זצ"ל בעודו בחור בישיבה נשאר בראש השנה בחדרו של א' הבחורים שהיה חולה ונשאר עימו במשך כל זמן התפילות כדי לעודדו וכו'

מעט מסגולותיו שהתקבלו במערכת:

לתפילה על חולה לקרוא מזמור ק"ג.

כשהבקשה שלך מתמלאת יש להודות לה' ולקרוא מזמור קיא.

הוא המליץ לבחורים לומר את פרק ל"ב בתהילים עד שייתארסו. יש שם את המילים 'א-לוקים מושיב יחידים ביתה'... וכו'.

שאלתי את הרב מה לעשות לפרנסה אמר לומר כל יום מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר

שידוכים אמר לומר פרק לב [לעת מצוא זו אישה]

סדר סגולה הידועה ממרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל זי"ע

א. סגולה ידועה היא לגמור ספר תהילים מתחילה ועד סוף מבלי להפסיק בדיבור כלל, ודרשו ע"ז דורשי רשימות [מובא בספר "פלא יועץ" מי ימלא גבורות ה' - ישמיע כל תהילתו והיינו הרוצה לספר בגבורותיו ובנפלאותיו ישמיע כל התהילים בתפילה].

ועושים זאת במנין של עשרה בני אדם שאז הוא ציבור שתפילתו נשמעת.

ב. ובהיות דבר זה ענין סגולי יש להשתדל ולעשותו בצורה המסוגלת ככל האפשר ובפרט בדברים כדלהלן:

1. ראשית כל לגמור את כל התהילים במנין של עשרה בני אדם כנ"ל.
2. יש לחזור אחר מקום מסוגל [ופעם שאלנו את כבוד מו"ר שליט"א ואמר שכל מקום קדוש טוב, ומו"מ השיב שהיות ומה שבידינו היה להצליח היה זה ליד קבר החזו"א וקבר הסנדלר וכמו שנתבאר להלן לא כדאי לשנות.
3. לכתחילה יש לחזור אחר זמן מסוגל דוגמת עשרת ימי תשובה אך אין זה כדאי עבור זה לדחות ולשהות זמן רב.
4. והנה בזמן היממה בידוע שבליילה אחר חצות עד הנץ הוא זמן התגברות רחמים אך ודאי שאינו לעיכובא.
5. מהנסיון שבידינו שהיה עמנו אדם גדול או ממש במנין או שהעיתר בעבורינו לאחר שהודיעוהו הזמן שאנו מתפללים [אצלנו היה זה מו"ר הגר"י אדלשטיין זצוק"ל]

ג. יש להקפיד מאד שאף אדם לא ידע חוץ מאנשי המנין

(ואנשי המנין ידעו במי המדובר אך מספיק ידיעה באופן כללי ואין צריך לדעת כל פרטי הדבר).

וכידוע דבר זה הקפידו בעלי הסגולות לשמור הכי בהסתר "וכבוד ה' הסתר דבר".

ד. שלא לעשות עבור שניים ביחד רק לאחד והמהר"ל דיסקין נתן בו טעם כיון דתפילה עושה מחצה ואינו יודע איזה חצי יתקבל.

ה. סדר האמירה על קברו של החזו"א:

1. לגמור את כל ספר התהילים בתנאים הנ"ל וכל ראש פרק להתחיל ביחד.
2. כשיגמרו יאמרו פרקים: קב"ז, קב"ח, קב"א, ק"ל, פסוק בפסוק.
3. אחר בפרק קי"ט אותיות א-ב שמות פרטיים של בני הזוג (ואין צורך עם שמות ההורים שלהם).
4. עוד בפרק קי"ט אחר זה כנ"ל אותיות קרע שטן.
5. עוד בפרק קי"ט אחר זה כנ"ל אותיות ילד.
6. אחרי אומרים היה"ר שבסוף התהילים וכשיגיעו ל: "ויפקוד את כל חשוכי בנים וכו'" לעבודתך וליראתך", יוסיפו ובפרט ל.... "ויכירו שמות בני הזוג עם שם האמא דהיינו בן....
7. אחר כך יאמרו שם ביחד בסוף התפילה המוזכרת י"ג מדות.
8. ואח"כ יאמרו בזכות הצדיקים הטמונים במקום הזה ובפרט מרן ר' אברהם ישעיהו בהר"ר שמריהו יוסף בעל החזו"א יפקוד הקב"ה לזרע של קיימא את... וזוגתו..

ו. על קבר הסנדלר:

1. יאמרו שוב פרקים קב"ז, קב"ח, קב"א, ק"ל.
2. ויאמרו אח"כ כנ"ל בזכות הצדיקים וכו' ובפרט משה יעקב ב"ר יוסף וכו'.

וה' יתברך ישמע שועתינו ויקבל קול תפילתינו ברצון
וימלא משאלות ליבינו לטובה בזרעא חיא וקיימא
ולא יפסוק ולא יבטול מפתגמי אורייתא אמנן כן יהי רצון.

עוד יש סגולה גדולה ומקובלת בידי אנשי ירושלים ללכת מ' ימים רצופים להתפלל בכותל ושמעתי שאין צורך לגמור רק יאמר הקאפיטל או כמה ואח"כ יבקשו אך יש להקפיד שיהיו רצופים.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיוית
שיוית
נחלת משה

לעד

054-8415551 (הופנר)

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן
כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה
תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים
מאור שרגא

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398

(פינקלשטיין)

בניהול

שערי תורה

ישיבת אור לישרים

רמה ג'

ביהכנ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכנ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכנ"ס אשכנז

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

בני ברק

שכון ג' / יהודה הנשיא

053-3145900

(גולדשטון)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אוהל משה ורחל- רח'
פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

יד אהרון

לדרמן

משכונת יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קהילות

יעקב

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהלין רח'

סורוצקין

נחלת משה

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז- ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580

(אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא

9)

שכון ה'

ביהכנ"ס המרכזי

זכרון יעקב

04-6392214 (קניגסבורן)

חדרה

בביהכנ"ס יד זאב

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכנ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידיים)

שכריה

קרית שמואל

ביהכנ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגינים

32

בביהמ"ד אהבת שלום

שלזסטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכנ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכנ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכנ"ס ברכות שמואל

רח' גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

גוש 80

ביהכנ"ס בראשות הגאון

ר' דן סגל שליט"א

גילה

ביהכנ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות- רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכנ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכנ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכנ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719

(גולדשטון)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

ביהכנ"ס

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

ביהכנ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

חודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהלין, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

ברכפלד

ישיבת מיר

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גרין פארק

ביהכנ"ס בני הישיבות

נס ציונה

מוסדות אור תורת שלום

בכולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נחיתות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שכר שכיר

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

ביהכנ"ס מנין אברכים רח'

גבע 25 054-8452828

(וייס)

ישיבת עטרת מתתיהו

054-8479928 (סעידוב)

פתח תקוה

גני הדר

בבתי הכנסת:

אוהל אברהם

מקוה בעש"ט

מרכז העיר

אבי עזרי

ישיבת לומז'ה

כפר אברהם

כולל אוהל רחל

050-4187771

קרית אתא

ישיבת מאקאווא

052-7626243

רחובות

050-4101805

ישיבת מאור התלמוד

כולל בר שאול

יתומים היינו ואין אב!

יחד עם כל בית ישראל אבלים ודווים וסחופים אנו על שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידיים וכל ברכיים תלכנה מים, עת אשר נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלקים בהסתלקותו לגנזי מרומים של אביהם וליבם של ישראל אשר אמרנו בצילו נחיה בגויים, איש האלוקים החבוק בעמל תורת אמת והנחלתה לאלפים ולרבבות מישראל, סגולתו אמת ופעולתו ישועה, ממעתיקי השמועה והמסורה מדורות קדמונים, ידיו וליבו אמונה לא-ל חי להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, עמוד צלותהון דישראל, גאון בכל מכמני תורה ובמקום גדולתו ענוותנותו

קדוש ונורא במופת ובמורא

מזן הגאון הגדול

רבינו **עקב** בן **צבי** יהודה **אדלשטיין**
זצוק"ל

אשר נשא את רשת בתי מדרש 'רינה של תורה' בארה"ק על לוח לבבו הטהור
ופרש אדותו עלינו באהבת אב, והראנו את אישו הגדולה בתפילה וישועה בכח התורה

אבל יחיד עשי לך

מי יקצה בגבעות ומי יסתת בהרים, מי יפרק הוויות ומי יתרץ שברים,
מי ישדד מעמקיין וחתו איכרים, מי ילחום מלחמתך וישוב לשערים
אהה, כלי מלחמה אבדו ונפלו גיבורים!

המבכים מרה באשכבתי' דרבי
רבנן ותלמידיהון